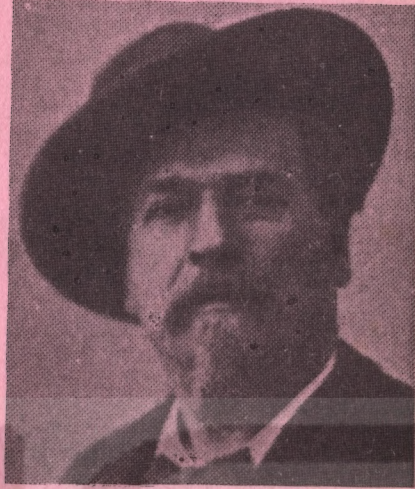

frédéric mistral

«Poemul Ronului devine astfel Odiseea unui popor recitată de un rapsod cunosător al hrisoavelor îngălbenite de vreme, dar și al istoriei vii, desfășurate sub ochii noștri. În acest fel se șterg fruntariile dintre trecut și prezent, dintre rememorare și contemplație, dintre vestigii și realitate. (...)»

Autorul piesei *Regina Jano* a urmărit să încarneze în acest personaj istoric și alegoric totodată veritabila *Provență* seducătoare, pătimașă și contradictorie, așa cum acest ținut și-a desfășurat viața în evul de mijloc, când voioșia și pasiunea se amestecau cu ororile cele mai cumplite.»

MIRCEA PĂDURELEANU

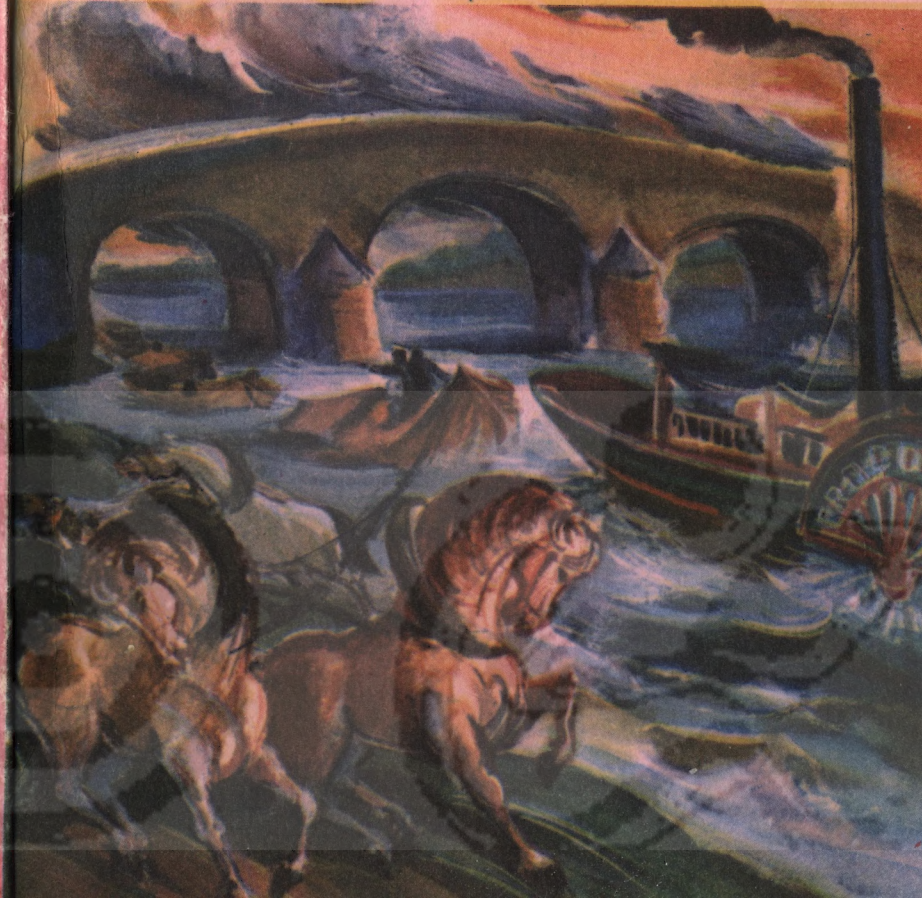
1295

frédéric mistral

poemul ronului
regina jano

frédéric mistral

editura minerva

6

Ilustrația copertei: *Adrian Ionescu*

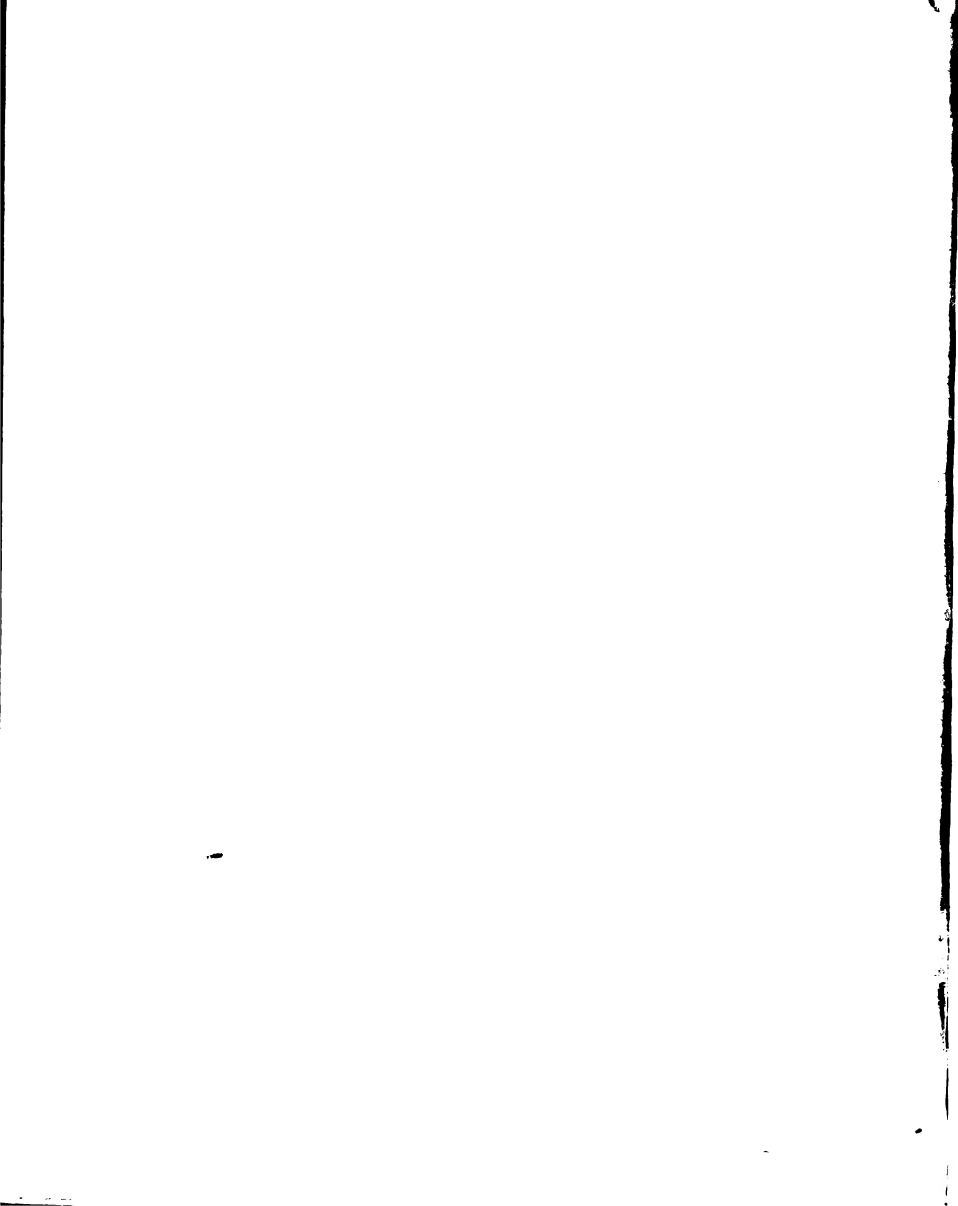
frédéric mistral

poemul ronului •
regina jăno

ÎN ROMÂNEȘTE DE
NICOLAE TEICĂ

PREFĂȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE
MIRCEA PĂDURELEANU

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1988

PREFAȚĂ

FRÉDÉRIC MISTRAL: POEZIE ȘI ADEVĂR

Nimic nu mi se pare mai potrivit decât un titlu cu rezonanță goe-theană spre a readuce în atenția iubitorilor de literatură pe creatorul fermecătoarei *Mirèio*. Asemenea titanului de la Weimar, Mistral a trăit cu seninătatea și optimismul său temperamental bucuria soarelui calm și a activității creatoare, împletind manifestările vieții sociale cu imaginarul, într-un fel de armonie a diversității. Și, deși s-a adăpat la sursele nesecate ale înțelepciunii Renașterii și clasicii antichității, n-a căutat niciodată vreun model de imitat, lăsînd șă se afirme, nestîngerite, legile firii sale cumpănite, plină de vitalitate.

Urmărirea unei conduite inteligente de viață, curajul și tenacitatea lui Mistral de a-și afirma propriile lui convingeri în condițiile create, în Franța, între căderea celui de al doilea Imperiu și declanșarea primei conflagrații mondiale, preocuparea sa constantă și sinceră de a reveni asupra unor greșeli de apreciere politică, fără să condamne, totuși, elanul și înflăcărarea primei tinereți, fac dovada unei înțelepciuni care îmbină morala practică cu elevația de ordin spiritual. Dar, prin aceasta, n-am spus totul și i-am contraface, poate, personalitatea dacă n-am menționa și subtilul echilibru între ascetism și epicureism căruia Mistral i-a datorat surprinzătorul său echilibru caracterial.

Trecînd la creația beletristică propriu-zisă, se poate afirma că poezia lui Mistral, care a reușit să înfrîngă vicisitudinile modelelor literare și să primească acel *exeat* de eternitate, prin care a devenit un bun cultural al umanității, își datorează această situație vibrației aproape carnale a versurilor, valorilor lor fonetice și ritmice, dar și acelor cali-

tăți estetice decurgînd din viziunea și capacitatea de percepție a artistului. În repetate rînduri, autorul *Poemului Ronului* a căutat să motiveze de ce a optat pentru graiul provençal ca suport al poeziei sale. Ambiția lui de a-și pune talentul poetic și virtuozitatea lexicală în slujba resurecției unui limbaj marginalizat, practic dialectal, nu se datorează vreunui calcul sau capriciu de originalitate, ci legăturii afective, profunde, aproape telurice, cu graiul copilăriei sale, care era și acela al părinților și muncitorilor din *mas*¹, cit și convingerii sale lăuntrice că operele literare pot acționa ca factor motor al progresului uman. Urmarea, efectul, reușita literară a lui Mistral, reprezintă, neîndoios, punctul culminant al mutației culturale care s-a produs în Provența în a doua jumătate a secolului trecut, iar, în istoria acestui ținut, al treilea moment de strălucire după etapa trubadurească și aceea renașcentistă. Nu fără teme, această perioadă de înflorire și afirmare pe plan literar a provinciilor meridionale ale Franței, a fost denumită *a doua. Renaștere provençală*.

Evocînd cîteva din calitățile reputatului poet provençal, n-am voi să călem nicidecum în greșala acelor care, ca apologeți sau comentatori prea zeloși, au contribuit, în mod deliberat sau involuntar, la crearea legendei mîstraliene, făcînd din poetul din Maillane un mag sau un profet. Căci legenda reprezintă imaginea distorsionată, neverosimilă a unei personalități în care afirmarea unui *eu* convențional, iluzoriu, de fațadă, riscă nu numai să denatureze, dar să și dezumanizeze ființa respectivă. A aprecia, ca atare, pe Mistral, ca și opera sa, la adevărata ei valoare și a o face cunoscută, nu înseamnă să ne lăsăm ispitiți de comentarii apologetice, cum din nefericire s-a întîmplat în perioada precritică din trecut, ci dimpotrivă, se impune să analizăm cu perspicacitate textele lui poetice, a căror imagine oglindesc atît de viu autorul și pămîntul care le-a zămislit; și să nu scăpăm din vedere că, în materie de artă, și deficiențele pot fi deseori fertile, intrucît ne ajută să scoatem mai bine în evidență caracteristicile operei respective. Numai o judecată critică care acceptă sau respinge, elimină sau elasează, condamnă sau laudă, devine incitantă și fecundă pentru destinul unei opere. Acest lucru s-a produs și cu creația lui Fr. Mistral,

¹ Fermă sau casă de țară în stil tradițional din Provența și Languedoc (prov.).

dar cu o mare întârziere, adică abia în ultimele trei sau patru decenii, când s-a trecut la o revalorizare a operei bardului din Maillane, paralel cu reconsiderarea tezaurului cultural occitan și a comorilor trubadurești.

Preluată cu autoritate și discernămint de către critica universitară specializată, opera lui Mistral este studiată astăzi într-o nouă perspectivă și interpretare, contrastînd, astfel, cu modul de abordare de altădată. Se apreciază, ca atare, nu numai valoarea poetică a textelor — incantația versurilor, muzicalitatea limbii sau plasticitatea imaginilor — ci și bogatul repertoriu al folclorului provençal cu care este îmbibată întreaga sa poezie, veritabil breviar al tradițiilor meridionale, mitice sau religioase, legendare sau istorice, a obiceiurilor, datinilor sau superstițiilor, ca și a ritualurilor populare, sacre sau laice, exprimate în cîntece, jocuri, petreceri și serbări, ori oglindind truda cotidiană a muncitorilor și țăranilor. Un evantai atît de variat de preocupări reale și imaginare, prozodice și etnografice, lexicale și iconografice, desfășurate în timp și spațiu pe fundalul unei Provențe eterne și totuși schimbătoare, stîrnește nu numai simpatia, dar și interesul, prin rigoarea acordată unor astfel de probleme.

O CĂLĂTORIE INIȚIATICĂ: *POEMUL RONULUI*

În geografia literară a operei lui Frédéric Mistral, eposurile *Mirèio*, *Calendau*, *Poemul Ronului*, dețin rolul privilegiat față de celelalte creații ale scriitorului: un bloc epic unitar prin finalitatea urmărită de autor, dar separat și individualizat prin tematică, personaje și fizionomia versificației fiecărei lucrări în parte; o frescă murală de epocă, s-ar putea afirma, alcătuiind un triptic și nicidecum simple tablouri de șevalet. Ideea centrală care le străbate este atașamentul specific față de glia străbună, întruchipată alegoric de acea Provență care ni se înfățișează cînd bucolic și idilic — în *Mirèio* —, cînd încordată și săgetată de acte de bravură — în *Calendau* —, cînd realist și mitic — în *Poemul Ronului*.

Publicat în 1897, acest din urmă epos a stîrnit la apariția lui numeroase comentarii favorabile, datorită caracterelor lui prozodice ino-

vatoare, îndeosebi în domeniul ritmului versificației. Pivotal poemului, care servește drept suport întregii iconografii geografice, istorice, etnografice sau folclorice a Provenței, îl constituie Ronul, expresie prozopopice a civilizației și înfloririi ținuturilor meridionale:

*Încet cu-ncetul, luminată, ceața
Dezoăluie aburitoare vale
Cu verzi, nenumărate postrnișuri
Pe sub a căror talpă curge Ronul.¹*

Dar reminiscențele unui trecut nostalgic, ca și vremenicia și fragilitatea lucrurilor pieritoare, revin obsedant sub pana poetului, cu accente repetitive de leitmotiv muzical. Căci elementul tulburător în *Poemul Ronului* este tocmai nostalgia profundă care impregnează substanța eposului, repercutindu-se pară dincolo de text, ca un ecou prelungit — nostalgia pierderii unei patrii, a unei lumi, a unor obiceiuri străvechi și, până la sfârșit, pierderea însăși a nostalgiei sub povara catastrofei finale:

*O premi străvechi, și vesele și simple
Cînd Ronul fremăta de-al vieții freamăt...!
.....
Azi totu-i mort, și mut și mult mai mare,
Și n-a rămas, din forfota aceea,
Decît doar urma adînciuiă, brazda
Pe care cablul a săpat-o-n piatră...²*

Temele care însuflețesc cînturile, cum ar fi natura pitorească sau vrăjmasă, truda navigației pe Ron, în condițiile existente în al treilea deceniu al secolului trecut, patria actuală sau legendară, dragostea predestinată dar nefericită a tinerilor protagoniști ai poemului, miraculosul, apărut sub diverse ipostaze, se întrețes, formînd un tot organic.

Natura. Artă descriptivă a peisajelor s-a bucurat, în aria hexagonului galic, de iluștri slujitori ai condeiului, care, de la Rousseau la Loti, trecînd prin Bernardin de Saint-Pierre, Chateaubriand, Hugo sau Leconte de Lisle, au lăsat posterității pagini nemuritoare. Mistral fîși aduce contribuția la zugrăvirea decorului redanian, fără căușări

¹ Cîntul al doilea, XVII, p. 23.

² Cîntul întii, III, p. 6.

de efecte pompoase, stranii sau impresioniste, ci în maniera clasică limpede și sinceră. Poate de aceea Gaston Paris, renumitul filolog și erudit în problemele Evului mediu, scria că prospețimea și seninătatea poeziei lui Mistral în fața naturii se apropie, în mod uimitor, de aceea a poeziei vechii Elade, unde totul se raportează la scara umară:

*În jur, sclipește apa și suride:
Lăstuni și lișițe, planind pe aripi,
Rad fără preget fugătoarea undă
Sub soarele ce prinde să coboare...¹*

Fără pitoresc violent, cum am fi ispițiți să credem, fiind vorba de peisaje meridionale, ambientul își găsește, totuși, vigoarea, seva, culoarea sa autentică:

*De florile cu gîturi arcuite
Întregul Ron curînd se parfumează...
În matca semănată cu ostroave
.....
Din care plopîi albi țîșnesc spre-naluri
Cu trunchiurile lor precum zăpada,
Rotunde și sclipind ca poleițe,
Asemeni unor coapse fără seamăn
De nimfe sau gigantice zeițe.²*

Dar natura poate fi nu numai frustă și nealterată, ci și ostilă, hrăpăreață și neîndurătoare:

*Gumplit-e s-auzi, noaptea, cum mugește
Această mare neagră și vrăjmașă
Ce sparge diguri, ziduri de-apărare,
Și ia cu sine arbori și recolte...³*

Viața marinărească. Navigația pe Ron constituie însăși osatura poemului. E uimitor să constăți cît spațiu și atenție a acordat Mistral trudei marinarilor fluviali. Se poate susține că o bună parte din substanța cînturilor reprezintă un fel de imn închinat efortului uman ilustrat de vajnicii năieri de pe Ron. Aducînd în scenă ființe vii, desprinse

¹ Cîntul al treilea, XXVII, p. 35.

² Cîntul al patrulea, XL, p. 51.

³ Cîntul al unsprezecelea, XCIV, p. 133.

din viața cotidiană, poetul conferă epopeei o savoare particulară, autentică, realistă. În acest sens, s-ar putea vorbi despre poem ca despre o cronică a vieții matrozilor rodanieni din jurul anului 1830, ocupați cu cabotajul, așa cum *Mirëio* constituie o mărturie a lumii rurale provenșale din prima jumătate a secolului trecut. În cadrul acestui realism metaforic își găsește locul și șeful echipajului, meșterul Apian, personaj bine tipizat, cu cercei în urechi ca pirații de odinioară, cu vorba aspră și truculentă, amestecind jargonul marinăresc cu trivialitățile. Veritabil portret după natură, ca și alte figuri mistraliene, el a trăit peripețiile militare ale primului imperiu și nu șovăie să-și etaleze, în fața ciracilor de breslă ca și a călătorilor de pe vas, filozofia lui, plină de bun simț și presărată cu apologuri:

.....pe apa mișcătoare,
Ce sîntem noi? adaugă stăptnul
Caburlei. Noi, vedeți — o jucărie
A ceții și-a stîncilor rămînem
Ca și a nisipului ce ne pîndește...¹

Sub aceeași denumire de matrozi, chiar dacă ei capătă mai mult un aspect de figurație, pot fi cuprinși și Jan Rocho, pruvierul, însărcinat să urmărească înaintarea ambarcațiilor, ca și adîncimea apei fluviului, sau simpli năieri ca Jôusè Ribôri, Quequino, Toni și alții. Ei duc o existență tumultuoasă și colorată, plină de neprevăzut și de ciudate întîmplări la fiecare escală. Punctul culminant al aventurilor lor pitorești e atins, în poem, la bilciul din Beaucaire (*Bèu-Caire*, în provenșală) iar drama aspră a îndeletnicirii năierilor este zugrăvită în ultimele două cînturi — *Urcarea* și *Catastrofa*:

Și pe sub plopîi albi cu-nalîe ramuri,
Sub marea văii Ronului tăcere,
Sub purpuriul răsărit de soare
Și-n pasul cailor ce trag la hamuri
Scofînd pe nări fuioare lungi de aburi
Un surugiu rostește rugăciunea².
.....

¹ Cîntul întîi, X, pp. 14—15.

² Cîntul al unsprezecelea, XCIII, p. 132.

*Cu tot mai dese plesnete, mistralul,
Într-adevăr, se năpustea-n flotilă,
Și tot mai crâncen devenea urcușul
Pentru toți caii. Lungile lor coame,
Asemeni unor tufe răvășite,
Se răsuceau ca niște mari panașe.¹*

Patria. Ideea fericită a autorului a fost aceea de a lăsa privirii întreaga ei capacitate imagistică, altfel spus, de a crea un fel de simbioză între obiect și privire. *Poemul Ronului* devine astfel *Odiseea* unui popor recitată de un rapsod cunoscător al hrisoavelor îngălbenite de vreme, dar și al istoriei vii, desfășurate sub ochii noștri. În acest fel se șterg fruntariile dintre trecut și prezent, dintre rememorare și contemplație, dintre Vestigii și realitate. Și totuși, în pofida caracterului legendar, intemporal al poemului mistralian, acțiunea eposului ar putea fi situată, din punct de vedere istoric, pe vremea monarhiei lui Ludovic-Filip. Afirmația e justificată de faptul că, în acei ani, odată cu suirea pe tronul Franței a unei ramuri domnitoare colaterale, rivalitatea dintre cele două familii regale, Orléans și Bourbon, se ascute, ajungându-se chiar la sporadice manifestări populare. Agitația a fost întreținută mai ales de ducesa de Berry, apărătoarea legitimiștilor Burboni, pe care marinarii de pe vasele fluviale o vedeau călătorind, uneori, deghizată. Matrozii de pe Caburlă erau încredințați că au identificat-o — așa cum se desprinde din cîntul al patrulea — printre cîntărețele venețiene care se îndreptau spre Avignon, în căutarea unui tezaur ascuns acolo, din vremea cînd sediul papal se strămutase în acel oraș:

*Nimic pe-acest meleag nu mă uimește:
În strălucirea văii ce-o străbatem
Sub flamura corăbiilor noastre
Alunecînd pe șoptitoarea undă,
Brînșese voi aduceți și papese...²*

Așezări omenști grupate sau izolate, localități urbane, mărunte sau mai însemnate, se succed de-a lungul Ronului, ca un șirag de pre-

¹ Cîntul al unsprezecelea, XCIX, p. 140.

² Cîntul al patrulea, XXXV, pp. 45—46.

zențe geografice, ale căror denumiri trezesc felurite și adânci reminiscențe istorice, semnalate, cu grijă erudită, de către Mistral. În sfârșit, Avignon-ul, capitula ținutului rhodanian, ni se dezvăluie în toată strălucirea lui:

*Dar dintr-odat', ca o perdea de teatru,
Care-n aval, la orizont, se trage,
Pierzîndu-și maiestuoasa înălțime,
Colinele, copacii de pe maluri
Se dau în lături, pentru a dispăre
Din fața unei fără de pereche
Ingrămădiri de turnuri crenelate,
Pe care focul soarelui în scapăt
Le-nvăluie-n văpăi și le pictează
Cu purpură și străluciri regale.
E Avignoun și e Palatul Papei¹*

Dintre toate temele lirice cea mai greu de tratat este, fără îndoială, aceea a patriei, pentru că, mai mult decît oricare alta, este expusă abuzului, pericolelor emfazei și retorismului. Nici Victor Hugo n-a fost scutit de astfel de neajunsuri, cînd a abordat poezia patriotică. Mistral a izbutit să evite, totuși, stridentele și să confere o tentă proprie unei teme destul de delicate și de exigente, punînd accentul, în acest poem, mai ales pe trecutul estompat în legende și pe motivele legate de solul natal, supus schimbării neîncetate a peisajelor, a oamenilor, a capriciilor atmosferice.

Iubirea. Într-un anumit sens *Poemul Ronului* poate fi privit ca o idilă epică, sau ca o alegorie a dragostei absolute, predestinate și neîmplinite, în care elementul fantastic se împletește cu prestigiosul decor rodanian.

Dar cine sînt eroii epopeii? Adolescența Angloro și tînărul print flamand Guihèn d'Aurenjo sînt protagoniștii poemului. De fapt, Guihèn e un personaj compozit, arhetipat, care își găsește analogii cu eroii din legendele celtice și, în primul rînd, cu Tristan, dar cuprinzînd și trăsăturile unui cavaler medieval, răzător în căutarea Graalului. Oricum, el lasă impresia că se mișcă într-o lume romanescă, decora-

¹ Cîntul al optulea, LXIX, p. 94.

livă, fabuloasă, de inspirație wagneriană. Acest personaj complex, enigmatic, byronian, își face apariția la Vernaison, unde se imbarcă pe șlepu *Cabur-la*, cu scopul de a parcurge fluviul spre vărsare. Expresivă simbolic, această călătorie pe apă a protagonistului e imaginea unui destin care se împlinește, căci tânărul prinț venit din regatul Olandei își caută, în ținuturile trubadurești obirșiile adevărate și o iubire pe care a visat-o întruchipată într-o nimfă sau naiadă a Ronului. Dar Mistral a izbutit să înalțe o aventură personală la rang de mit.

*În minte și-a virit și vrea să vadă
Ivirea-aicvea-a anticei naiade
Și floarea apei înflorind pe unda
În care nimfa se ascunde, goală,
Frumoasa nimfă și neprihănită
Cu trup și parcă totuși nentrupată,
Pe care spiritul a zămislit-o
Și o dorește necurmat...¹*

Eroina feminină Angloro — cuvint care în provensală înseamnă mică șopîrlă — seamănă mai degrabă cu o divinitate nordică, în același timp ondină a fluviilor și Lorelei. Copil al naturii, superstițioasă pînă la obsesie, ea își acceptă destinul cu un curaj liniștit și resemnat. Chipul, ca și personalitatea ei, par imprecise, neclare, evanescente, adresindu-se mai degrabă imaginației decît percepției noastre intelectuale. Figură simbolică în cel mai înalt grad, ca și logodniculei Guihèn, Angloro poartă în ea presentimente funeste și nu arareori dă dovadă de manifestări ciudate, îndrăznețe, adolescente:

*Or, iată că într-una din acele
Copleșitoare, aprinse nopți de vară,
Cînd simți că te înăbuși sub olane,
Ieșise în cămașă, către lună,
Către răcoarea proaspătă de-afară.
Rotundă, luna o privea din slavă
Cum se apropia de mal, desculță,
Și sprintenă în liniștea deplină...
În murmurele Ronului șăgalnic.²*

¹ Cîntul al doilea, XII, p. 17.

² Cîntul al șaselea, LII, p. 71.

Nunta simbolică a celor doi protagoniști are loc în fața unui altar cu caracter emblematic, închinat zeului Mithra. Spre a înscrie și a asimila mai ușor în poem transfigurările legendare, Mistral a introdus în text un mit păgîn, legat de festivitățile rituale ale locuitorilor Provenței, și anume că Ronul și astrul ceresc formează o entitate indivizibilă. Iată de ce Guihèn, în ipostaza de mire, se adresează zeității celeste spre a-i insufla noi forțe în vederea celebrării nunții și a rolului pe care și-l va asuma în viață:

.....*Soare al Provenței,
O zeu, ce faci anglore să se nască
Și din pămînt scoți greieri la lumină,
În vinele-mi bolnave, ofilite,
Reînvie-mi strămoșescul sînge roșu,
O, zeu rhodanian...*¹

Un suflu de păgînism străbate astfel *Poemul Ronului*, oglindind superstiții străvechi, anterioare creștinismului, sau transmise probabil de sarazini, în cursul încercărilor lor de cucerire. Pan și Cibela, zeitățile telurice, domină cu puterea lor tulbure, obscură și exaltantă natura înconjurătoare, îndemnîndu-l pe erou să se exprime în versuri închinate fertilității, regenerării, prodigulității:

*Vom merge chiar acolo, -i spuse prințul,
Unde tu l-ai văzut cum șerpuește
Pe Drăcușorul Ronului și unde
E-nscris destinul riului de zîne,
Spre-a ne uni, micuța mea Angloro.*
.....
*Am să înot alături de tine,
Cu sprinteneala peștelui ce urcă
Pe fluviu -n sus, la vremea-mperecherii.*²

Efuziunile lirice, senzualitatea, fantasmalele dorinței redată de această temă, sugerează, parcă, atmosfera din poemul lui Mallarmé

¹ Cîntul al doisprezecelea, CIV, p. 148.

² *Idem*, CV, p. 149.

După amiaza unui faun și, nu mai puțin, pe aceea din versurile insinuante, fremătătoare, cu sclipiri afectiv-erotice din ermeticul poem al lui Paul Valery — *Tinără parcă*.

Miraculosul. Elementul fantastic, insolit, supranatural, introdus de Mistral în *Poemul Ronului* este expresia credințelor, a prejudecăților sau superstițiilor populare, constituind, în ansamblul lor, un fel de mitologie folclorică. Dacă astfel de credințe naive, cu tot alaiul lor de ritualuri, au pătruns în Provența odată cu legiunile lui Caesar și cu mărunții negustori din Roma, suprapunându-se vechiului fond galic, sau își datorează existența incursiunilor sarazine, e o problemă care intră în sfera de cercetare a etnografilor. Cert este că superstițiile, ca orice fel de supraviețuiri primitive, distorsionate ale realității, mai dăinuiau în popor în decursul secolului trecut și nu puteau fi ignorate de Mistral, care vedea în ele un vestigiu al datinelor și moștenirilor ancestrale.

Fantasticul presărat în *Poemul Ronului*, alături de fondul realist dominant al eposului, îmbracă felurite ipostaze, dar nu ne vom opri decât asupra unui singur aspect și, anume, la acela din Cîntul al șaselea — unul din cele mai reușite din punct de vedere artistic — unde duhul fluvialului apare sub denumirea populară — *drăcușorul*:

*În niște hăuri nimănui știute,
Trăiește de cînd lumea este lume,
Un spiriduş ce-i zice Drăcușorul.
Înfumurat și sprinten ca țiparul
Se răsuțește-n pîlnii de vîrtejuri,
De unde fără veste oă străpunge -
Cu ochii lui nici verzi și nici albaștri.
Un păr verzui ca algele mișoase,
Jucat de ape, -i flutură pe umeri.¹*

Nu e vorba de un element decorativ sau pitoresc al poemului, ci de expresia unei mentalități primitive, adînc înrădăcinate în anumite straturi populare și care dezvăluie frînturi ale fondului irațional din om. Angloro, de pildă, reprezintă o încarnare tipică a unor astfel de credințe, fiind convinsă că supranaturalul s-a întruchipat și travestit

¹ Cîntul al șaselea, L, pp. 67—68.

În propriul ei logodnic, venit să o răpească și să o conducă în lumea lui subpământeană. Faimoase sînt pasajele în care Mistral sugerează vasta simfonie a naturii:

*Ah, necurmata ispitire-a apei
Cînd, nou, fișnește singele prin vine¹*

Apoi, în noaptea fierbinte de vară cînd Angloro se scaldă în apa fluviului și, obsedată de prezența duhului locurilor, dă glas inconștientului ei erotic, sub forma unor plâsmuiri și presentimente pline de neliniste:

*Cu un suspin, la prima-nfiorare,
Nehotărită se opri o clipă
Și își întoarse ochii tulburată
De-o parte și de alta, n-întuluneric
Unde-i părea ascuns un nu știu cine
Care-o pîndește, goală, dintre arbori.²*

.....
*Cu ochii lui felini arzîndu-i ochii,
O atrăgea, sfioasă și uimită,
Și gîfînd de aprigă dorință,
O atrăgea, zimbînd, spre locul unde
Cer îndurare sufletul și trupul.³*

Dar moartea curmă destinul fabulos al celor doi logodnici, care pier înlăntuiți în apele Ronului, în timpul ciocnirii șlepuului *Caburla* cu o navă cu aburi, marcînd, astfel, și sfîrșitul acestei epopei inițiatice. O denumim cu acest termen pentru că întreg itinerariul cuplului de îndrăgostiți, ca și cadrul în care se desfășoară tragica lor aventură, capătă, în poem, o aură de legendă, de taină, de „mister“.

Membrii echipajului, în frunte cu Apian, ca și ceilalți călători ai șlepuului, izbutesc să se salveze din surprinzătorul dezastru. În limbajul lui frust, încercatul marinar se face exponentul acelei lucide și curajoase filozofii a vicțiilor oamenilor de rînd prin care, odată cu resemnarea, se exprimă și dirzenia în fața peripețiilor nefaste și a ursitei neprielnice.

¹ Cîntul al șaselea, I, p. 67.

² *Idem*, LII, p. 71.

³ *Idem*, LIII, p. 73.

Dar unii comentatori ai eposului mistralian au recurs la o interpretare cu totul aparte a catastrofei finale. Ei au văzut în ea un eveniment simbolic, cu răsunet economic și social, reprezentând prăbușirea vechii orânduiri preindustriale și afirmarea vremurilor noi, mecanizate, în care nava cu propulsie mecanică devine stăpîna căilor maritime.

Meritele semnalate pe parcursul acestei succinte analize a *Poemului Ronului* nu ne împiedică să-i relevăm și anumite imperfecțiuni sau chiar limitări. Astfel, se poate reproșa textului folosirea, pe alocuri, a descriptivismului explicativ, alteori a unui ton retoric sau sentențios. S-a susținut, de asemenea, că unele personaje par mai mult demonstrative decît expresive, sau că sfîrșitul ar fi melodramatic și pripit, încheindu-se cu o filozofie a bunului-simț, insuficient motivată. În schimb, chiar și criticii exigenți nu au avut decît cuvinte de apreciere față de o prozodie care îmbracă un caracter propriu, original, printr-un vers endecasilabic păstrînd o desinență feminină și cu cezura mobilă, pe a patra sau a șasea silabă, ceea ce conferă ritmului o suplețe deosebită.

TEATRUL POETIC: REGINA JANO

Vreme îndelungată, contemporanii lui Mistral rămăseseră cu convingerea că domeniul teatrului reprezintă o sferă aparte, închisă și inaccesibilă poetului din Maillane. Într-adevăr, dacă ne referim la dramaturgia epocii, cu canoanele ei fixe — care, în a doua jumătate a secolului trecut, triumfaseră, în Franța, mai ales prin piesele lui Émile Augier, Victorien Sardou și Alexandre Dumas-fiul — presupunerea lor era pe deplin întemeiată. Căci repetarea pe scenă a eternelor conflicte de ordin pecuniar sau a dilemelor de adulter, înfățișate în așa-zisele piese de boulevard, îi erau străine lui Mistral, înclinat spre fanție și inspirație epică.

Fără îndoială că nu numai dorința de a-și reîmprospăta scrisul l-a incitat pe Mistral să abordeze dramaturgia. Nu este exclus să-l fi influențat pe Mistral succesele obținute de compatriotul său Théodore Aubanel în fața unui numeros public provençal cu piesa lui *Lon Pan d'ou Pecat (Piinea păcatului)*, ca și audierea anuală a *Pastoralei* de Crăciun, sau a pieselor cu caracter popular create de felibrii mar-

siliezi; toate acestea l-au putut determina să se îndrepte spre domeniul teatrului, neexplorat pînă atunci de el. Firește, autorul *Poemului Ronului* o făcea de pe pozițiile unui poet inspirat și nu de pe acelea ale unui tehnician al scenei. Dar dorința de a atrage pe spectatorii meridionali, spre a-i putea înfrui prin mijloacele atît de sugestive și de vii ale teatrului, a prevalat în ochii scriitorului, care a elaborat și a publicat apoi, în 1890, piesa *La Reïno Jano (Regina Jano)*.

Comparată cu dramaturgia tradițională a teatrului epocii, *Regina Jano* îmbracă un caracter aparte: piesa nu răspundea convențiilor scenice curente de atunci, sau, altfel exprimat, nu era „jucabilă“, conform dogmelor regizorale stabilite de oamenii rampei, lipsiți de viziunea inovatoare și îndrăzneță a punerii în scenă din zilele noastre, cu posibilitățile ei tehnice, practic nelimitate. Căci Mistral — oricît de cutezătoare ar putea să pară afirmația — condus de instinctul său creator, devansase în concepția dramei poetice pe unii autori mai apropiați de noi, cum ar fi Maeterlinck, Claudel sau T.S. Eliot, fără însă să atingă atmosfera feerică a celui dintîi, suflul eschilian al celui de-al doilea și nici patetismul preshakespearian al celui din urmă. Și, totuși, în pofida unor limitări care nu pot fi trecute cu vederea, această dramă arată măreție și elan al inspirației, și, nu arareori, confirmă calitatea interesului și emoției.

În anul publicării dramei, și chiar după aceea s-a născut întrebarea legată de motivele care l-au reținut pe Mistral să-și dea consimțămîntul, în vederea reprezentării piesei pe scenele provenșale. Părerile sînt împărțite în privința unui răspuns plauzibil, iar autorul a păstrat o totală reticență în acest sens. Probabil că scrupulele lui Mistral nu se datorau noutății operei sale, care ar fi surprins sau deziluzionat publicul spectator, nepregătit să prețuiască subtilitățile și aluziile textului — cum au emis părerea unii comentatori — ci faptului, destul de verosimil, că actorii vremii, care interpretau în dialectul provenșal, nu erau suficient de capabili și stăpîni pe dicțiune spre a-și asuma riscul unor roluri dificile.

Cît privește personajul reginei Jano — vlăstară a casei domniitoare din Neapole — ea avea toate calitățile ca să seducă imaginația lui Mistral, creînd astfel intriga piesei: frumoasă, inteligentă, cultă, nepoată a contelui provenșal Robert d'Anjou, Jano este căsătorită la

numai cinsprezece ani — datorită rațiunii de stat — cu Andrei de Ungaria. Curînd, însă, planează asupra tinerei căsătorite acuzația comiterii unei crime abominabile. Cronica vremii relatează că ea ar fi pus la cale uciderea soțului, folosindu-se de vărul ei, Ludovic de Taranto, și de curtenii acestuia. Dar această femeie ambițioasă nu înțelegea să se resemneze și să devină o lady Macbeth în noi straie. De aceea, ea sosește la Avignon, unde se strămutase reședința papală din anul 1309, spre a se arunca la picioarele suveranului pontif Clement al VI-lea și a dovedi nedreptatea acuzației. Farmecul personal, elocvența argumentelor ei, lacrimile și căința, ea și dirzenia cu care și-a susținut propria nevinovăție, i-au adus, în cele din urmă, absolvirea de crimă din partea înaltului prelat. Dar implacabila istorie a absolvit-o oare și ea?

Autorul piesei *Regina Jano* a urmărit să incarneze în acest personaj istoric și alegoric totodată veritabila Provență seducătoare, pătimasă și contradictorie, așa cum acest ținut și-a desfășurat viața în evul de mijloc, cînd voioșia și pasiunea se amestecau cu ororile cele mai cumplite. Neîndoios că Jano de Neapole este o suverană intrată în legendă, ca și bunul rege René d'Anjou, a cărui statuie domină și astăzi orașul Angers, fosta capitală medievală a ținuturilor meridionale. Galantă, generoasă, binevoitoare, conform mitului creat în jurul ei și preluat de Mistral, regina Jano apare mai ales ospitalieră cu artiștii și trubadurii vremii, cărora le acorda sprijin și încurajare. Pe de altă parte, ea simbolizează, în intenția creatorului ei, bucuria de a trăi sub soarele oblăduitor al acestor meleaguri înzestrate cu toate darurile firii.

Dacă ar fi să căutăm influențe sau interferențe literare în legătură cu această ficțiune dramatică, nu le-am găsi nici la tragicii greci, nici în Shakespeare, și nici în teatrul francez clasic sau romantic, ci, mai degrabă, în Seneca tragicul, pe care poetul din Maillane îl citea cu plăcere. Ca și dramaturgul și filozoful latin, nici Mistral nu pune în spatele personajelor sale umbra unei fatalități inexorabile și nici frica a ceea ce s-ar petrece după moarte. Personajul principal își clamează inocența, căința și credința în cauza sa dreaptă, într-o luptă oratorie impregnată de multă poezie, dar și de multă gesticulație scenică,

acțiunea fiind insuficient motivată și susținută de situații conflictuale. Și totuși, în cadrul limitărilor pe care le semnalăm, Mistral a izbutit să imbine în maniera sa poetică și imagistică chipul complex și voluntar al protagonistei cu specificul ambientului și cu moravurile contrastante, sumbre sau pitorești ale epocii, evocată cu căldură, emoție și spontaneitate.

★

Întâlnirea amatorilor de poezie cu Frédéric Mistral, prin intermediul textelor din volumul de față, le îngăduie să pătrundă în acel spațiu tipic acestui creator, saturat de culori, de contraste, de vibrații afective, în care suavitățile, farmecul și prospețimea îi surprinde ca descoperirea unor izvor limpede de munte. Căci pentru poetul din Mail-lane, literatura n-a însemnat un joc gratuit de cuvinte, ci o angajare solemnă, plină de răspundere, care antrenează personalitatea scriitorului să înfrângă fragila și efemera sa trecere prin viață.

MIRCEA PĂDURELEANU

TABEL CRONOLOGIC

- 1830** La 8 septembrie vede lumina zilei, la Maillane — localitate situată în Provența, la jumătatea distanței între Avignon și Arles — Joseph-Etienne-Frédéric, unicul vlăstar al soților François și Adélaide Mistral.
- 1838** Frédéric Mistral își petrece copilăria la ferma părinților săi din Maillane — Mas du Juge. Începe învățămîntul elementar la școala dascălului Donat.
- 1839** Pentru continuarea studiilor, elevul Mistral e înscris la școala-internat Milet, din Avignon.
- 1844** Adolescentul Mistral elaborează primele lui versuri în limba provensală, pe care le trimete faimosului poet de expresie occitană Jașmin (1798—1864).
- 1847** Tinărul Mistral își termină liceul, obținînd diploma de bacalaureat la Nîmes.
Colaborează la jurnalele republicane din Avignon, unde trimete versuri inflăcărâte.
Pentru studii juridice, se înscrie la universitatea din Aix-en-Provence.

- 1852** Licențiat în drept, Mistral se stabilește la Maillane. Concepe viitorul său poem *Mirèio*. În câteva luni, redactează primele trei cînturi.
- 1854** La 21 mai, pleiada celor șapte poeți provenșali: Frédéric Mistral, Joseph Roumanille, Théodore Aubanel, Anselme Mathieu, Paul Giera, Alphonse Tavan și Jean Brunet, fondează mișcarea intitulată *Felibrige*. Etimologic, cuvîntul derivă din latina vulgară (*fellibris* = sugar), devenit, prin extensie metaforică: cel ce consideră muzele drept izvor de inspirație.
- 1855** Se stinge din viață François Mistral, tatăl poetului. În noiembrie, apare primul număr din *L'Armana Provençau* (Almanahul provenșal), care își deschide paginile cu *Cîntecul felibrilor* compus de poetul din Maillane.
- 1858** Mistral pune punctul final la poemul *Mirèio* și întreprinde o călătorie la Paris. E invitat la locuința lui Lamartine, spre a-și citi poemul, înainte de a fi trimis la tipar.
- 1859** În februarie, apare la Avignon, la editorul-tipograf Séguin, ediția originală a poemului *Mirèio*, în condiții grafice deosebite.
Lamartine îi face cunoscut lui Mistral că va consacra poemului *Mirèio* cea de-a 40-a convorbire a sa, din ciclul intitulat *Cursul familiar de literatură*.
- 1860** Mistral începe să lucreze la un nou poem epic, *Calendau*, a cărui viziune o avusese în toamna anului precedent.
- 1861** Academia Franceză acordă premiul de creație literară poemului *Mirèio*.

- 1863 Autorul lui *Mirèio* schițează proiectul dicționarului lexical *Lou Tresor d'ou Felibrige* (Tezaurul felibrilor) care îi va cere o strădanie de 15 ani.
Se acordă lui Mistral ordinul Legiunii de onoare.
- 1865 Gîndirea politică a poetului din Maillane se îndreaptă tot mai mult spre concepția unui republicanism federalist.
- 1867 Apare la Avignon poemul epic *Calendau*, în 12 cînturi.
- 1875 Vede lumina tiparului culegerea de versuri lirice a lui Mistral, intitulată *Lis Isclo d'Or* (Insulele de aur).
- 1876 Mistral este ales *capoulié* (șef spiritual, conducător) al mișcării *Felibrige*, care se reorganizează cu acest prilej. Căsătoria lui Mistral cu Marie-Antoinette Rivière, din Dijon.
- 1878 Începe publicarea lucrării *Tezaurul felibrilor*, care va continua pînă în 1886.
În cadrul „sărbătorilor latine” organizate la Montpellier și prezidate de Frédéric Mistral, scriitorul român Vasile Alecsandri este proclamat laureat al concursului de poezie, pentru imnul *Ginta latină*.
- 1884 La editura Hachette din Paris apare poemul-legendă *Nerto*, premiat de Academia Franceză cu premiul Vitet.
- 1890 În editura pariziană Lemerre, Mistral publică tragedia provençală în cinci acte *La Rèino Jano* (Regina Jano).
- 1891 Din inițiativa lui Mistral, se pun bazele periodicului de limbă provençală *L'Aiòli*, al cărui redactor șef este ales felibrul Folco de Baroncelli.

- 1897** În editura Lemerre din Paris, Mistral publică poemul în versuri albe *Lou Pouèmo dóu Rose* (Poemul Ronului). Cu acest prilej i se conferă poetului din Maillane premiul literar Née:
- 1904** I se acordă lui Mistral premiul Nobel pentru literatură; fondul este folosit de poet în scopuri culturale.
- 1906** În editură Plon et Nourrit din Paris, apare lucrarea memorialistică a lui Mistral, *Moun Espelido. Memori e Racònte* (Obirșia mea. Memorii și povestiri), iar la Avignon culegerea de cuvântări *Discours e Dichò* (Cuvântări și maxime).
- 1910** Se publică, în provençală, prima carte din Biblie, *Geneza*, în tălmăcirea lui Mistral.
- 1912** În editura Lemerre apare ultima culegere de poezii lirice a lui Mistral, cu titlul *Lis Oulivado* (Culesul măslinilor).
- 1914** La 25 martie, Frédéric Mistral se stinge din viață, la Maillane, în urma unei infecții gripale.
- 1918—1927** Sub semnătura unor scriitori, critici și istoriografi, precum José Vincent, Émile Rupert, Pierre Lasserre, Gaston Boissy, André Chamson, apar studii și lucrări consacrate operei lui Mistral.
- 1930** În lunile august și septembrie se sărbătorește, în întreaga Provență, centenarul nașterii lui Mistral. Așa numita vară a centenarului a culminat cu festivitățile organizate în localitățile Saintes-Maries de la Mer, Cassis și Maillane.
Se publică, la Paris, însemnările lui Mistral din călătoria întreprinsă în Italia, sub titlul *Escurregudo per l'Itali* (Periplu italian).

În editura pariziană Grasset apar, pe rînd, publicațiile postume ale lui Mistral *Proso d'Armana* și *Nouvello Proso d'Armana* (Proze și Noi proze de almanah). Scriitorul Léo Languier (1878—1950) publică eseuul critic intitulat *Mistral*.

În revista pariziană *Nouvelle Revue Française* criticul Albert Thibaudet consacră cronica sa lunară operei lui Frédéric Mistral.

Criticul André Rousseau scrie *Souveniers du Centenaire de Mistral* (Amintiri de la centenarul lui Mistral).

1959 Revista *Europe* omagiază în numărul său din aprilie pe Mistral, cu prilejul împlinirii unui secol de la apariția poemului *Mirèio*.

La Montpellier, sub semnătura lui Léon Teissier, apare volumul *Calendau*, lucrare de exegeză referitoare la poemul lui Mistral.

La Aix-en-Provence, sub auspiciile asociației de studii provensale *Groupement d'Etudes Provençales*, se editează volumul *Lectures de Mirèio* (Interpretări la *Mirèio*), iar în 1963, *Lectures de Calendau* (Interpretări la *Calendau*).

1979 Apare prima traducere integrală, în limba română, a poemului *Mirèio*, după textul original, în versiunea lui Nicolae Teică, distinsă cu premiul Asociației București a Uniunii Scriitorilor.

1983 Sub semnătura aceluiași traducător, se publică tălmăcirea românească a poemului *Calendau* de Frédéric Mistral.

M.P.

NOTA TRADUCĂTORULUI

Traducerile de față s-au efectuat după volumele: *Lou Pouèmo d'ou Rose, en XII cant, tèste provençau e traducioun franceso pèr Frederi Mistral*, Paris, Librairie Alphonse Lemerre, 23—33, Passage Choiseul 1919; *La Rèino Jano, tragedi prouvençalo en cinq ate emai en vers, traducioun literalo en regard*, Paris, Librairie Alphonse Lemerre, 23—33, Passage Choiseul, 1921; și volumul II, adnotat, din *Edicioun Ramon Berenguié*, Is. Ec., Barcelona, 1966. În realizarea versiunii românești a poemului s-a respectat versul alb, endecasilab, cu terminație feminină, iar la aceea a piesei alternanța de rime perechi masculine și feminine, adăugându-se o silabă (feminină) la cezura alexandrinului.

Numele proprii (geografice, onomastice) au fost păstrate în grafia originalului, excepție făcând doar relativ puține (Apulia, Aragon, Aversa, Mallorca, Neapole, Petrarca). Notele de subsol aparțin traducătorului; cele ale autorului sau ale ediției franceze adnotate sînt menționate cu (n.a.) și, respectiv, cu (n.ed.fr.).

Pentru a ușura lectura indicăm principalele caracteristici fonetice ale limbii provenșale:

aî = ai (diftong)	eu, ou = eu, ou (diftongi)
au = au (diftong)	oi = oi (diftong)
iau = iau (triftong)	ou = u
e, é = e (închis)	u + vocală = û (u francez)
è = e (deschis)	em, en = em, en

im, in = im, in

ç = s

ce, ci = se, si

ch = ci

ge, gi = ge, gi

gue, gui = ghe, ghi

que, qui = che, chi

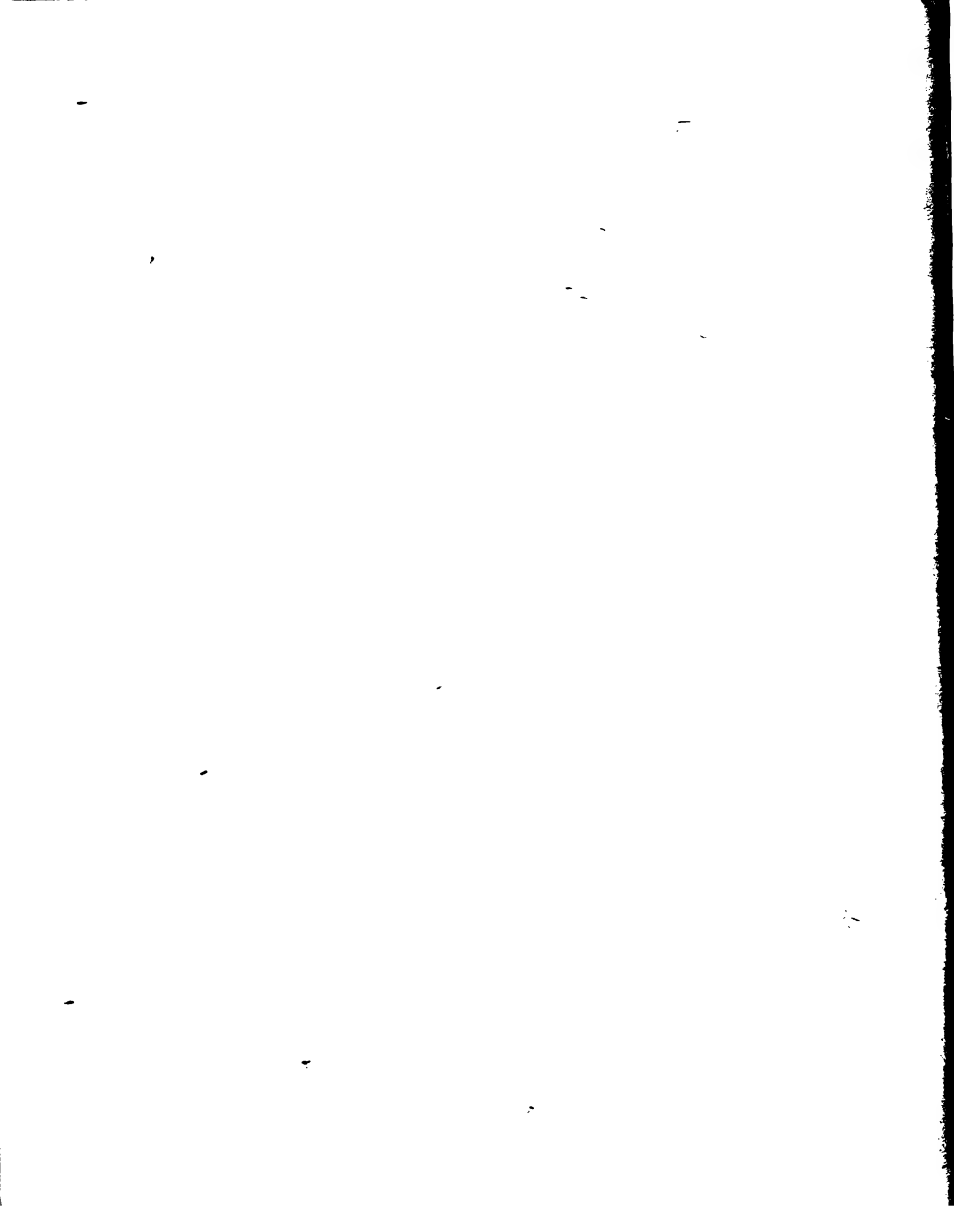
j = gi

h (intervocalic) = este mut, nu
formează diftong

s(intervocalic) = z.

POEMUL RONULUI

ÎN XII CÎNTURI

CÎNTUL ÎNȚII

MEȘTERUL APIAN

I

De la Lioun¹ pornesc, din zorii zilei,
Stăpînitorii Ronului, năierii.
Un soi de oameni sint cu mușchi de piatră,
Viteji și veseli, coundrieulenii². Statul
Pe plute și sapine, în picioare,
Sub arșița și-n oglindirea apei,
Le aurește chipul precum bronzul.
Dar nu vă mint spunînd că, mai degrabă,
Par niște uriași cu barba deasă,
Mari, ciolănoși și trupeși ca stejarii,
Mutînd ca-n joacă-o birnă — de la provă
Strigînd pînă la pupă, -ntr-o risipă
De-njurături, pentru-a-și vădi curajul,
Sorbînd din căni borțoase vinul roșu
Și-nfulecînd bucăți de soi din oală.
Un strigăt necurmat pe-ntregul fluviu
Zbura spre miazăzi, spre miazănoapte:
„Hei, tu, prova-n aval! Regat! Imperiu!³
Prova-n amonte! trage,-ntinde cablul!”

¹ Numele provensal al orașului *Lyon*.

² Locuitori ai micii localități de pescari, aflată la sud de *Lyon*, *Coundrieu* (*Condrieu*).

³ Marinarii de pe Ron folosesc cuvîntul *Empèri* — *Imperiu*, pentru a desemna malul stîng, și cuvîntul *Reiaume* — *Regat*, pentru a

II

Coundriéu le era cuibul, un le-ncepe
 Dintii să sufle *vent-terrau*¹ al nostru.
 Sant Micoulau, patron sfînt al marinei,
 Altar în Coundriéu are și capelă.
 Cu mantă de-aur, mitră despîcată,
 Avînd alături putina din care
 Trei marinari-învățăcei scot capul,
 Scăpați din saramura ucigașă;
 Spre el navigatorii întind mina.
 Aici, an după an sărbătorit e;
 Și, cuvîosi, năierii, peste umeri,
 În nesfîrșit cortegiu duc o barcă;
 Iar cînd în Ron se zbate-un luat de apă:
 „Încrede-te-n Sant Micoulau, îi strigă
 Mulțimea, dar înoată cu nădejde!“
 În Vernesoun, în Givors² umblă-o vorbă:
 Renumele pe fluviu revărsîndu-și,
 Coundriéu era semeața mamă-a celor
 Mai mari stăpîni ai Ronului. Flecarii
 Din porturile Vieno³, Mulattero⁴.
 Și mătăsarii hitri din Crous-Roussos⁵
 Strigau, văzîndu-i: „Tîrîte de piele!“
 Și chiar dacă din piele-aveau nădragii,
 Ei își țineau nevestele gătite
 Și fiicele, ca niște orășence.

desemna. malul drept (n.a.). Termenii datează din evul mediu, cînd pe malul stîng al Ronului exista vechiul regat Arles sau al Provenței, care, dezmembrat din imperiul carolingian, ținea nominal de Imperiul romano-german (Imperiul), în timp ce Franța se afla pe malul drept (Regatul).

¹ Alt nume al mistralului (n.a.).

² Localitățile *Vernaison* și *Givors* aflate pe malul Ronului.

³ *Vienne*.

⁴ ⁵ *Mulatière*, *Croix-Rousse* — cartiere mărginașe ale orașului Lyon.

Dar coundrieutencele, femei de bine,
 De cind prin duzi inmugurește frunza,
 La sinul lor călduț țineau sămînța
 Vermilor de mătase să clocească;
 Apoi, cu-nflorituri, ca o dantelă,
 Brodau ca nimeni altele mătasea;
 Știau lucra cu-mpunsături mărunte
 Pielea mănușilor și, doici viteze,
 Nășteau cîte-un prunc strașnic la tot anul.

III

O, vremi străvechi, de veche bonomie,
 Cind casele stăteau neferecate
 Și oamenii-n Coundriéu, ca și ai noștri,
 Se tachinau, sub lampă, ca să ridăl
 Era domnia farandolei, dansul
 Național rhodanian¹, ce-n vechiul
 Regăt clădit de înșiși Bousounizii²,
 De-aici, de la Coundriéu și pînă-n Arle,
 Urmind, în zilele de sărbătoare,
 Ocolurile Ronului, asemeni
 Cu-un șarpe lung se răsucea pe maluri.
 Era la mare faimă jocul nobil,
 În care, pe-nsoritul Ron, în toate
 Duminicile verii, țarmurenii,
 Pe cete împărțiți porneau să lupte
 Unii cu alții, peste piept cu scutul,
 Cu lancea-n pumn și-avînd proptit un deget

¹ Adjectiv folosit în legătură cu tot ce aparține de Ron.

² Conții de Arle-Bousoun au întemeiat, în anul 879, pe timpul carolingienilor, regatul Arle — denumirea primitivă a statului Provenței — ai cărui regi au devenit.

De la picior — cel mare — de chintană¹;
 Cînd bustul gol și-l arătau flăcăii
 Viteji, puternici, tinerelor fete,
 Cînd șmecherii din Sant-Maurise²-alături
 Și braț la braț umblau cu cei din Givors...
 O, vremi străvechi, și vesele și simple,
 Cînd Ronul fremăta de-al vieții freamăt,
 Cînd noi, copiii, ne uitam pe apă
 Cum trec în sus și-n jos, nespus de mîndri,
 Cu miinile pe cîrmă coundrieulenii!
 Tot Ronul, mulțumită lor, pe vremuri,
 Părea un stup de zumzete și muncă.
 Azi, totu-i mort, și mut și mult mai mare,
 Și n-a rămas, din forfota aceea,
 Decît doar urma adîncită, brazda
 Pe care cablul a săpat-o-n piatră,
 O rosătură-i tot ce dănuiește
 Din navigarea ce striga: Imperiul
 Dar trecerea de care triumfale
 Nu lasă pe șoselele romane
 Nici scobituri, nici cele mai mici semne.

IV

Și, la Sant Micoulau, cînd era scoasă
*Regalitatea*³ la mezat, în tinda
 Bisericii, nu strălucită, credeți,
 Că-avea izbînda Regele Marinei?
 Și credeți că nu se-ntindea chiolhanul
 Pentru-a-i cînsti din plin regalitatea?

¹ *Quintano* — scîndură fixată la pupa bărcii pe care se așează luptătorul și de care se sprijină, cu degetul mare de la picior, adversarul său, la jocurile și întrecerile pe apă.

² *Saint Maurice* — localitate în Ardèche.

³ Demnitatea de rege sau conducător al unei sărbători (n.a.).

Piept de vițel (de mult pus la-ngrășare),
 Jamboane afumate și *caieto*¹,
 Legume coapte la cuptor, dulcege,
 Gustoase *pougno*², -n turte rotunjite,
 Bulzi mari de unt cu ouă, și *rigoto*³
 Măestru-nfășurate-n foi de viță,
 Și vin bălai, spumegător, de țară —
 Aveau, în marea zi, pe săturate!
 Doar peste țărmi-aceștia prăvălatici,
 Numiți Roco de Glun și Roco-Mauro,
 Stăpin fu însuși Gargantian⁴, cel care,
 Când bea, încăleca, se spune, Ronul,
 Și mîinile făcîndu-și-le cauc,
 Cu apa înghițea și bărci și oameni!
 La Pèiro-Lato⁵ mai vedem pietrișul
 Ce-l azvirli gigantul cu pantoful:
 O mare stîncă, -n mijlocul cîmpiei.

V

Or, cum în anu-acela izbîndise
 Chiar meșterul Apian, la sărbătoare,
 Și fruntea îi fusese-mpodobită
 Cu al regalității semn, coroana,
 Flăcăii din Coundriéu, în vesel chiot,
 Purtară toată noaptea crengi și ramuri
 Întru cinstirea noului lor rege,
 Apoi, cum cere datina, zvîrliră
 Cu ele și paharele în aer.

¹ Fel de mîncare (n.a.).

² Fel de cozonac (n.a.).

³ Mici bucăți de brînză din lapte capră (n.a.).

⁴ Numele provensal al lui Gargantua, eroul romanului lui Rabelais.

⁵ *Pierrelatte* — localitate pe stînga Ronului, la oarecare distanță de țarm, în Drôme.

Căci meșterul Apian avea flotila
 Cea mai faimoasă de pe ntregul fluviu.
 Cu cliși și smoală călăfătuite,
 Spre a-nțepeni puzderia de scoabe,
 Și unse cu catran pe dinafară,
 El șapte bărci, cu punte, fără punte,
 Din lemn strujit avea, și fără nade:
 În primul rind *Caburta*¹, cu cabina
 La pupă ridicată și sub care, -n
 Hamac, dormea cu rindul fiecare —
 Cu prova ascuțită și făloasă
 De pintelul puternicei etrave;
 Apoi, *pineta* sau *civadiera*,
 Purttad nutrețul eailor în pîntec;
 Apoi, venea un vas numit *carată*,
 Cu dese, din gorun uscat, *varange*;
 Apoi, cu fundul plat, o *siselandă*,
 Rotundă-n față, pătrătoasă-n spate;
 Și două *savoiarde*, pentru negrii
 Cărbuni de la Givors, și o *sapină*,
 Pentru castanele vivaresane².
 Și-asta, fără-a socoti perechea
 De mari șalupe, zise cursiere,
 În coastele flotilei amarate,
 Cu vajnici cai în ele — caii care
 Trăgînd, pe mal, la-ntorsul din Provența,
 Urcau convoiul lung în susul apei.
 Și meșterul Apian, pentru urcușuri,
 Optzeci de cai avea, cu coada scurtă,
 Frumosi și fără seamăn pe tot Ronul —
 Și cînd trăgeau de cablul flotei sale,

¹ Numele propriu al unei bărci, care trebuie să fi fost celebră altădată în Goundriou, de vreme ce a devenit subiectul unuia dintre cînteccele populare locale (n.a.).

² *Vivara* — regiune din marginea răsăriteană a Masivului Central, situată între Loara și Ron.

Adesea biciuiți de-al cetei *baile*¹
Și asurziți de-njurături și-ndemnuri,
Se zguduia, ca de-un cutremur, țărml.

VI

Stînd grav la prova falnicei *Caburle*,
Sant-Micoulau, sculptat cu stingăcie,
Pe cap își avea mitra. Dar, la pupă,
Înfipă cu temei deasupra cîrmei,
Se ridica o cruce, „a capelei“,
Sau crucea marinarilor numită,
De sus și pînă jos vopsită-n roșu,
Pe care meșterul Apian, odată,
Într-un an greu, cînd apele o iarnă
Întreagă au rămas de gheață prinse,
Cu mîna lui, din bardă a cioplit-o.
Și se vedeau în jurul crucii toate
Uneltele de pătimire: lancea,
Buretele, azima și potirul,
Vesmintul stacojiu și felinarul,
Ciocanul și piroanele și cleștii,
Inima, sfînta față, porumbița,
Și fierea, stîlpul, trestia, gîrbaciul,
Sabia goală, mortul ce-nviază,
Măicuța bună și Sant Jan, scărița,
Mănușa, cupa, zarurile, punga,
Vicleanul șarpe, sfîntul soare, luna
Și, cîntător, deasupra lor — cocoșul.

¹ Aici: conducător al surugiilor (n.a.).

Cocoşul a cîntat! se-arată zorii.
 Pornim fără zăbavă! Marinarii
 Se pregătesc de drum în josul apei.
 Sint gata pentru bilciul din Bèu-Caire¹,
 Sint nave-o sută gata de plecare.
 Ori tu! ori eu! e vorba — cine poate
 Să dobindească oaia; căci, întiul
 Ce la poiana tirgului ajunge
 Cu bastimentul, barcă sau tartană,
 Galeră de pe coastele barbare
 Sau veche cocă,-n regulă cu navlul²,
 Întiul ce la Pajişte ajunge
 Şi trage o ghiulea de tun, primeşte
 În semn de bun-venit şi ca răsplată
 Din partea beu-calrenilor o oaie.
 Cu grabă,-nghesuială, neastimpăr,
 Fac lanţ şi-ncep hamalii şi luntraşii
 Să care, să adune, să așeze.
 Pontoanele scrişnesc; neguţătorii
 Se smulg de lingă soaţe şi ai casei:
 — „E gata?“ — „Gata.“ Prin invălmăşală,
 Stăpinii se strecoară fiecare
 Şi din inele navele dezleagă;
 Şi după`ce îşi face semnul crucii,
 Scoţîndu-şi pălăria, îşi ridică
 Un braţ în aer meşterul şi strigă:
 — „În numele lui Dumnezeu şi-al sfintei
 Fecioare, să pornim! ne-aşteaptă Ronul!“
 Şi glasul lui răsunător, puternic,
 Spre depărtarea-n ceţuri, printre maluri,

¹ *Beaucaire* — oraşel în arondismentul Nîmes, pe dreapta Ronului, vestit odinioară pentru bilciul ce se ţinea aici.

² *Navlu* — ehiria, plata pentru transportul mărfurilor cu corăbiile.

În sus și-n jos pe fluviu se revarsă.
 Descoperindu-și capul, se închină
 Și ceilalți, muind degetul în undă,
 Agheazmatarul lor, din care,-altminteri,
 Sub Pont Sant-Esperit¹ pe an o dată,
 Se miruiesc, ca-ntr-o procesiune.
 Cu vislele, toți oamenii-mpreună,
 Împing în chei, puterile-ncercîndu-și.
 Și însuși meșterul Apian, la pupă,
 Direcția le-o dă din fusul cîrmei.
 Păr lung el are,-n cozi precum argintul,
 Căzîndu-i impletite peste tîmple,
 Și de urechi îi spînzură-o pereche
 De mari, lucrate-n aur vechi, inele.
 Avînd furca picioarelor înaltă,
 Cu ochii vii pe fiecare barcă,
 El vede dacă totul merge bine,
 Și dacă toate merg în șir, legate
 De lungul cablu care le unește —
 Și dacă,-n apa gilgîind, el schimbă
 Direcția, și bărcile și-o schimbă.

VIII

Sub tendele² din albă, groasă pînză,
 În formă de triunghi sau rotunjite,
 Boccele, călători, merinde, mărfuri
 De orice fel și pentru orice pungă,
 Mătăsuri de Lioun, fără de seamăn,
 Piei tăbăcite, cînepă-n mănunchiuri,

¹ *Pont Saint-Esprit* — magnific pod ce traversează Ronul la sud de vărsarea râului Ardèche.

² *Tendă* — apărătoare de pînză, întinsă deasupra punții unei nave, pentru a proteja echipajul de ploaie sau de razele soarelui.

Bine-asezate, nregistrate bine
 De pană, în scrisoarea de trăsură,
 Cu toate-ale industriei produse
 Din nord, zac lăfăindu-se-ndeolaltă.
 Dar ceața groasă, s-o tai cu cuțitul,
 Acoperă tot Ronul! Ea ascunde
 Întregul țarm, de nu-l mai vezi cu ochiul.
 Și nu zărești numitul deal Fourviero
 Cu catedrala ce-i înalță coama.
 Tristețea ce-nsoțește despărțirea
 Nu-i mai puțin amară: -n sud, acolo, -n
 Canalele Bèn-Caire, Aigo-Morto¹.
 Pentru-a schimba griu de Toulouse², vinuri
 De Lengado³ ori sarea smulsă mării —
 Cît timp vor sta, departe de neveste
 Și de copii? Trei luni sau poate patru.
 Și fericiți ar fi din cale-afară,
 Dacă pe drumu-ntoarcerii acasă,
 Cu-o izbitură, -Ardecho⁴ sau Durenco⁵
 Sau iutele Gardoun⁶, năbădăiosul,
 N-ar învrăjbi, scoțînd din mîncă, Ronul,
 Să nu-și mai poată face treaba caii,
 Ci doar pe cîmpul mocirlit s-ar zbate
 Împotmolindu-se pîn'la pieptare!
 Și dacă, luni întregi suflînd, mistralul,
 Nu le-ar opri, -n minia lui, flotilă!
 Și dacă mișcătoarele pietrișuri

¹ *Aigues-Mortes* — mic port la Mediterana, în departamentul Gard.

² *Toulouse* — oraș în departamentul Haute-Garonne, fostă capitală a Languedoc-ului.

³ *Languedoc* — regiune a vechii Franțe, la sud de Guienne și la nord de Roussillon, al cărei nume se trage de la limba vorbită de locuitorii săi. (*langue d'oc*). Reunită la Coroana Franței în 1271.

⁴ *Ardeche* — afluent pe dreapta al Ronului.

⁵ *Durance* — unul dintre cei mai mari afluenți ai Ronului (pe stînga).

⁶ *Gard* — afluent pe dreapta al Ronului; traversat de un splendid apeduct roman.

- Nu s-ar prelinge, calea să le-o-nchidă;
Sau arșița, cu apele scăzute,
N-ar ține toată vara-ncremenite
Peste nisip mulțimea de corăbii!

IX

Prevăzători, pruvierul¹ și pilotul
Cu grijă merg, sondind mereu adincul,
Ca bărcile să nu se-mpotmolească.
În dimburile pe sub apă-ascunse,
Și-n negurile undelor, Jan Rocho,
Pruvierul, fără greș cufundă sonda,
O strașnică de salcie prăjină,
Pe care a lăsat, la decojire,
Din loc în loc câte-un inel de scoarță,
Ce adincimea apei i-o arată:
— „O palmă-ntreagă! — O palmă și trei dește!“
— „Ajută-ne și tu, Pëiro-Benido²,
Să nu-ți atingem pieptul cu vreo barcă!“
— „O palmă bună!“ — „Drumu-i bun, să mergem!“
— „Mai jos de-o palmă!-O palmă jumătate!“
Săltîndu-și mina de pe fusul cîrmei,
Luntrașii lasă-n voia lui cîrmaciul.
„E apă-adîncă!“ Lund se-aude-un: „Binel!“
— „Nu dau de fund!“ Plutesc în siguranță..
Și depănîndu-se din lîcă³-n lîcă,
Parcă la-ndemnul-marii bărci, din frunte,
Ce-naintează-ncet, maieștuoasă,
Întregul șir de bărci cu albe tende

¹ *Pruvier* — omul de la provă, secundul unei nave (n.a.).

² *Pierre-Bénite* — stîncă aflată pe malul Ronului, la sud de Lyon (n.a.).

³ *Lîcă* — braț de rîu, pînză de apă ce curge pe o albie veche a Ronului (n.a.).

Se dăruie curentului ce-l poartă
 Pe drumul bun. Întors către „capelă“,
 Și drept, pe puntea-naltă stînd, cu capul
 Descoperit, făcîndu-și semnul crucii,
 Dă glas meșter' Apian — și toți ascultă,
 Cu pălăria-n mînă, cum înalță
 A dimineții rugă: „*Tată-al nostru*
Ce ești în cer, sfințească-se-al tău nume!“
 Rostește el. Tac oamenii în preajmă-i,
 Îngenuncheați sau aplecîndu-și fruntea.
 Sînt ca orbiti de ceața alburie
 — Ce le ascunde munți și răchitișuri —
 Însoțitori ai drumului pe fluviu;
 Și bine știu că au să meargă-orbește
 Pîn' la Givors sau poate pîn' la Vieno.
 Dar, mai departe: „*Vie-mpărăția*
Ta! spune el, și: *Facă-ți-se voia,*
 Mai spune, *în aval ca și-n amonte!*
 Și: *Pîinea noastră cea de toată ziua*
Azi dă-ne-o nouă!“ spune. *Și ne iartă*
Orice greșeală, cum și noi greșeala
Aproapelui iertăm...“ Și, nu o dată:
 — „Hei, Toco-bioul! cu-un strigăt se-ntrepușe,
 Dormi, trîntore! nerod fără pereche!
 Și de sărmanii cai puțin îți pasă!
 Că-s gata să se gîtuie în juguri?...
 Pun mîna pe gîrbaci!“ Apoi, încheie:
 „*Și nu ne duce pre noi în ispită!*
Și de cel rău ne scapă!-Așa să fie!“

X

— „Hei, dragi copii, pe apa mișcătoare,
 Ce sîntem noi? adaugă stăpînul
Caburlei. Noi, vedeți — o jucărie

A ceții și a stîncilor rămînem,
 Cum și-a nisipului ce ne pîndește...
 Ce știm noi de capcanele-ntîmplării?
 Să-nvețe ruga,-ntîli, navigatorull
 În van, de pildă,-ar căuta smintitul
 Ce-ar coborî pe Ron la vale,-n anul
 O mie-opt sute și treizeci, să tragă
 Un singur glonț de pușcă, ticălosul,
 În Christul ce se vede-n oratoriul
 Castelului d'Ampuis¹, pe malul apei...
 I s-ar zdrobi lui brațul. Iar pinela
 Mișelului, în trei sau patru *mude**,
 De Pont Sant-Esperit s-ar face țândări...
 Pierind cu el cu tot în negre hăuril"
Caburla,-n vremea asta,-naintează,
 Tăindu-și calea prin arhipelagul
 Grand Cabro³, cel cu sălcii plîngătoare.

¹ Localitate în departamentul Rhône, cantonul Condrieu.

² *Mudo* — etapă de navigație, interval în timpul căruia se ia un pilot de rezervă, numit *mudaire*. Pentru marinari, Ronul este divizat în mai multe *mudo* (n.a.).

³ Mistral a săvîrșit o greșeală; acest arhipelag se află mai jos, cu puțin înainte de Condrieu. Insulele întîlnite pînă în Vernaison se numesc: L'Archêveque, Bonnebouche și Le Tour (n. ed. fr.).

CÎNTUL AL DOILEA

PRINȚUL D'AURENJO

XI

— „Împinge spre regat! răsună-o voce.
Îndată!-acum!“ Și cirna-i apăsată,
Și pe pământ pruvierul zvirle cablul.
— „Vernesoun.“ — „Amarează!“ Și se vede
Cum dintr-odată-apare, blond, un tînăr,
Ce urcă mlădios pe marea barcă...
Dar cine-i el? E prințul de Aurenjo,
Fiu bun, se spune,-al regelui Olandei.
Fac presupuneri, limbile,-o mulțime,
Căci pentru unii-i doar un flusturatic,
Un ins chefliu, nici vorbă, și-ntr-o doagă,
Care,-nvrăjbit cu regele,-al său tată,
L-a părăsit dedîndu-se-aventurii,
Hoinarul, vagabondul, teleleul,
Și vintură-acum țara. După alții,
Atît s-ar fi plecat asupra cărții,
Atît s-a istovit cu-nvățătura,
De arăta ca scos din pușcărie,
Ca un copil care-a mîncat cenușă;
Și către Ron a fost trimis de medici,
Să soarbă bunul soare ce-ntremează
Și suflul proaspăt al lui *Manjo-fango*¹.

¹ Numele popular al mistralului (n.a.).

În țara-i mlăștinoasă, neregurată,
 Unde se-neacă-n ceturi dese Rinul,
 De s-ar invigora, ntr-o bună ziua,
 El fruntea și-ar încinge-o cu coroana.
 Dar nu se-ndeamnă încă, zăbovește
 La cirna olandezilor să treacă,
 Simțind de dinainte-o mare scribă
 Față de uneltirile pe care
 S-ar cere să le-ngăduie, și față
 De veșnicele de la curte intrigi.
 Și lungile ceremonii solemne
 Și plietiseala ce-ți mănincă viața.
 În minte-are-o năzbitie, o toană
 De prinț năsecitor, hrănit cu vise;
 În minte și-a vîrit și vrea să vadă
 Ivirea-aievea-a anticei naiade
 Și floarea apei înflorind pe unda
 În care nimfa se ascunde, goală,
 Frumoasa nimfă și neprihănită,
 Cu trup și parcă totuși nentrupată,
 Pe care spiritul a zămislit-o
 Și o dorește necurmat, pe care
 Penelul o schițează și poetul
 În visurile-i veșnic o evocă,
 Seducătoarea, voluptuoasa nimfă,
 Ce-n preajma-notătorului, pe apă,
 Își lasă-ades să-i fluture cosița —
 Se contopește, se topește-n valuri.
 Dintr-un canal în alt canal pe Sono¹,
 A coborît din patria lui, Flandra,

¹ *Suona* — afluent pe dreapta Renului, în care se varsă la Lyon.

Aşa cum din ceţoasa miazănoapte
Coboară lebedele spre seninul,
Spre clarul Vacarés¹, cînd vine toamna.

XIII

De cum el sare, palid, pe *Caburlă*,
Dă mina cu Apian, fără trufie;
Deschis, apoi, cu ceilalţi stă de vorbă;
Îi dăruie pe coundrieulenii noştri
Cu lungi Țigări din țara lui aduse,
Țigări de foi, plăcut mirositoare,
Și-ntocmai ca un frate-al lor de ceașcă,
Pe rind, din sticla plină, îi îmbie
Cu un rachiou ce sparge-ntre ei gheața.
— „Păi ăsta, zic cu toții, e de-al nostru!”
— „De-al vostru? le răspunde, se-nțelege!”
Și, camarazi, de-aveți cumva nevoie —
În țara mea de ape nu ne temem,
Și visla minuim cu strășnicie.”
Sînt cuceriți năierii;-l înconjoară
Ca pe-un vlăstar regesc și îi admiră
Bălașa barbă, mîinile gingașe
Și floarea de email, cizelată,
Ce-i spînzură pe lanțul de ceasornic.

XIV

Dar meșterul Apian: — „Imperiul” strigă.
Și prima barcă, dar și celelalte,
La-ntîia lovitură de timonă,

¹ Imens ansamblu de mlaștini, heleșteie sărate și lagune în delta Ronului (Camargo). Termenul, compus din cuvîntul *vaco* și desinența provenșală *arés*, desemnează locul unde se află cirezi de vaci (n.a.).

Își și reiau plutirea către stînga.
 Și-n timp ce navele de-a lungul apei
 Coboară singure, bălaiul oaspe
 Stă cu luntrașii la taifas, le spune
 Că-i din Olanda, prim vlăstar de rege,
 Și merge în Provența după floarea
 Pe care drept insignă el o poartă.
 — „Misteriasă floare, spune prințul,
 Novicilor din veci necunoscută,
 Pentru că-n ape dăinuie, -nflorește,
 E floarea grației, a frumuseții
 Și-a visului, și căreia, adesea
 Îi spun și *floarea lebedei*¹ flamanzii;
 Și-n țara unde mugurii-și deschide
 Bărbatu-i vesel, chipeșă femeia.“
 — „Cum, strigă-apropiindu-se luntrașii,
 Păi asta-i *floarea Ronului*, seniore,
 E crinul-apei cel hrănit de unde
 Și cu atîta drag cules de-Angloro!“
 — „Angloro?“ — „Fă-te-ncoace, tu, Jan Rocho,
 Dau glas mai mulți, și povestește cine-i...“
 — „La fel ca mine știți și voi povestea“,
 Răspunde scurt un tînăr cît un munte,
 Care-mpletea de zor la o frînghie.
 — „Ah, bătăran ursuz! îi strigă ceilalți,
 Pesemne că-ai visat-o astă-noapte
 Cu vreun pescar pornindu-și zaiafetul.“
 — „Pălăvrăgiți voi, tînărul le-o-ntoarse,
 Dar jos, spre cunoscutele desisuri
 Din Malatra², unde izbește-Ardecho,
 De vă-nceștează peste fusul cîrmei,
 Descultă pe nisip cînd veți vedea-o,
 Rîzînd cu dinții ei ce știu să muște,

¹ *Zwanenbloem* — umbelă de flori, în neerlandeză (n.a.).

² *Malatra* este denumirea a două insule aflate la confluența Ronului cu Ardèche.

Ciți dintre voi — la semnul ce l-ar face
Din virful unui deget — n-ar fi gata
Să se azvirle-n riu, pentru a depune
Cite-un sărut pe fiecare urmă
De talpa ei lăsată!

XV

— „Fata asta,
Le spune meșterul zîbind în sine-și,
Cîteva zile bune, lua-v-ar naiba!
O să vă facă să întoarceți capul...
Numai de ea vorbiți: n-o fi o ciumă,
Dar ca să iște-n voi atîta zarvă —
Mai are pîn' la gît să-ajungă apa!
Măcar să zici că stă cu cinste-alături
De strașnicele de la noi odrasle,
Robuste și ca florile de albe!...
Regat! Oprim la Givors!“ Ca lipită
De chei rămîne fiecare barcă:
Bărboși, cu perna pe grumaz, hamalii
Se și pornesc din coșuri să răstoarne
Cărbunii-n savoiarde; și tot soiul
De fierării, crescînd din ele stive;
Lungi foarfeci de tuns oile, și seceri
Și minunate puști de Sant-Estève¹.
Apoi, din nou, la drum! Și, iată, noepe
Și el, bălaiul print, să-și dea măsura,
Bun camarad făgăduind să fie
Cu marinarii, cu Apian și ceilalți,
Să piloteze-ncepe, să vislească
Și să dea piept, asemeni lor, cu greul,

¹ *Saint-Etienne* — oraș în departamentul Loire, vestit pentru industriile sale producătoare de articole de fierărie, arme etc.

Ca Petru, țarul rușilor, cînd, tînăr,
S-a angajat la Zaardam¹, ca simplu
Dulgher, pentru-a deprinde meșteșugul.

XVI

Dar adevăru-i că, dintr-o chemare
A singelui, Guihèn (cum se numește
Întîiul prinț al nației flamande)
A luat-o-n jos, pe Ron. Vrea să cunoască
Cuibarul cel străvechi, ilustra glie²
Ce nobilul, de astăzi, nume-i dete,
Aurenjo și faimoasa-i Glorietă,
Palatul strămoșesc și fortăreața
Din vremea luptelor cu sarazinii.
Cu pasul vrea să bată și cu ochii
Să vadă fiecare loc pe unde
Lăsatu-și-au vestigiile prinții
Al căror dirz *Cornet*³ zicea-n tirade
Cîntări oavalerești odinioară.
Vrea să deprindă cit de cit și limba
În care-și gîngurea Bierris de Roumans⁴
Iubirea-i aprigă, viaaia limbă

¹ *Zaardam (Zaandam)* — localitate în Olanda, situată nu departe de Amsterdam, unde Petru cel Mare a lucrat ca dulgher.

² Familia d'Orange-Nassau, care a domnit în Țările-de-Jos, descinde din Jean I de Chalon, soțul Mariei des Baux, moștenitoarea comitatului Orange (*Aurenjo*), din vechea familie Orange, atestată din secolul al IX-lea (n.ed.fr.).

³ Prinții d'Aurenjo purtau pe blazonul lor un cornet, în amintirea lui Guihèn d'ou Court Nas (Guilhen del Cort Nas), fondatorul casei lor (n.a.).

⁴ Poetă-trubadur din Dauphiné (*Doufinat*): a trăit în secolul al XIII-lea.

În care își cînta Contesa Dio¹
Poemele cu-acel Rimbaud d'Aurenjo.
Citise mult. Și-n inima lui simte,
Nû rareori, trufașele ambiții
Reînviind, dorințele smintite
Ce i-au-nălțat spre glorie părinții,
Și ciuda cuceririlor pierdute.
Dar pentru ce s-ar înciuda, cînd poate
Redobîndi oricînd vrea strămoșescul
Pămînt scaldat de soare, cuprinzîndu-l
În lung și-n lat cu lacoma-i privire!
De săbii sclipitoare-avem nevoie
Spre-a cuceri ce ne arată ochiul?
Și n-ar fi mai frumos, n-ar fi mai lesne
Să reciștiți acel odor, Aurenjo,
Acel slăvit, prin neamul Baus, alodiu²,
Și-acel al Bousounizilor imperiu
Ce-n strigătul „Imperiu!” viu e încă,
Legînd prietenie cu-acei oameni
Ce strigătul amintitor păstrară?
De omul popular, pe drept, se spune:
„Un rege e, regele nostru!” Doamne!
Ce să-ți mai vrei? mai mult e cu puțință?
Căci rînd pe rînd cetățile se surpă,
Cum ne apar pe fiecă colină,
Și totul pierе și renaște totul...
Dar tu, pe culmi, statornică Natură,
Vei renvia de-a pururi cimbrișorul,
Cum pururi păstorile, păstorii
S-or tăvăli pe iarba renăscută!

¹ Celebră poetă-trubadur de la sfîrșitul secolului al XII-lea care a încercat o vie pasiune pentru Rimbaud, senior de Aurenjo, trubadur și el (1144—1173).

² Proprietate ereditară, în timpul feudalității, care, spre deosebire de feudă, era liberă de orice fel de obligații față de senior.

XVII

Încet cu-ncetul, luminată, ceața
 Dezvăluie aburitoarea vale
 Cu verzi, nenumărate povirnișuri
 Pe sub a căror talpă curge Ronul.
 Și meșterul Apian, privind la chipul
 Soarelui nou ce totului dă viață,
 Rostește: — „Încă una!“ Toți luntrașii
 Scot pălăriile; și veselia
 Trezește, prin unghere, călătorii,
 Cind, după-un cot, magnifică, deodată
 Li se arată,-ntreagă,-antica Vieno.
 În formă de altar, pe contraforții
 Preatobilului Dóufinat. Și iată
 Mormintu,-acolo,-al lui Pilat¹ și piscu-i.
 Bătind se-aud ciocanele de piuă
 Și pregătind postavurile-n fabrici.
 Copo-jarret² pe-abruptele-i coline
 Un evantai de case desfășoară;
 Și turnuri, și clopotnițe și temple
 Scriu, în năvala limpede-a luminii,
 Istoria trecutului măreț.

XVIII

Cu portulanu³-n mină, răsfoidu-l,
 Un strigăt de-ncântare scoate prințul:
 — „Salut, imperiu-al soarelui, ce Ronul

¹ E vorba de monumentul funerar cu acest nume. Potrivit tradiției, Pilat din Pont, guvernatorul Iudeii, a murit la Vienne (Isère), către anul 39 e.n.

² Numele unei coline ce domină orașul Vienne (n.a.).

³ *Portulan* — carte destinată navigatorilor de odinioară, care conține descrierea hidrografică a porturilor și a coastelor, precum și informații geografice, istorice, politice, economice asupra țărilor dintr-o anumită zonă de navigație.

Îl mărginești cu-un tiv precum argintul!
 Imperiu-al bucuriei și-al plăcerii!
 Imperiu fără seamăn al Provenței,
 Ce doar și cu-al tău nume farmeci lumea!
 Ah, să te naști în vremile de haos,
 De aventuri, de vălmășag, de volburi,
 Cînd, cu sabia-n pumn, cutezătorul
 Putea, cerînd doar vrerii sale sfatul,
 Putea, n dospeala grelelor tumulturi,
 Un bun regat pe placu-i să-și croiască —
 Ce soartă, dintre toate, norocoasă!
 Precum acel Bousoun, conte de Vieno,
 Ce pînă astăzi, după ani o mie, n
 Lăcașul sfînt din Sant-Maurise, poartă
 Dincolo de mormintu-i mărturia
 De brațul lui, de gloria lui scrisă!
 Regi gălbejiți și prinți de comedie,
 Noi, cei de azi, impersonali, în umbra
 Și-n matca atributelor legale,
 Pe marginea istoriei ne scurgem,
 Coroana ascunzîndu-ne și sceptrul,
 De parcă ne-ar fi teamă să se vadă!
 Dar tu, conte Bousoun, făcînd în ciuda
 Monarhilor Germaniei și Franței,
 Pe malurile Ronului încaleci:
 «Hai, calul meu!» Cu strigătul *Trăiască*
Provența! urci pe culmi tot mai înalte...
 «Iată-un bărbat!» spun oamenii în luptă.
 Și aclamat ești de baroni, episcopi.
 Drept rege-al țării Arle, la Mantaio.

XIX

Pe cînd astfel se-nflăcărează prințul,
 De-a rostogolul dîndu-le, năierii
 Îmbărcă butoiașele de bere

Cu albe funduri, bine ghipsuite,
 De bere blondă, brună ce, spumindă,
 Va desfăta-n bazarurile toate
 Și-n toate cârciumile din Bèu-Caire,
 La bilci, nesățioasele gitlejuri.
 De grabă, apoi, căci timpul îi grăbește,
 Fac volta și, în urma ei, *Caburla*,
 Punindu-și alba flotă în mișcare,
 Reia, umflată-n pene, firul apei.
 Pe clinele colinelor de-ndată
 Ce prind să vadă, pe haraci întinse,
 Viile de-aur din Costo-Roustido
 Și,-ndepărtat, pe mîna dreaptă, piscul
 Lui Mount Pilat, cu dinții-i trei, albaștri,
 Se află la Coundriéu. Și ancorează.
 E patria mai tuturor Coundriéul.
 În Sablié¹, unde-și așteaptă tații,
 Un furnicar de ținci, de patru ceasuri,
 Goi sau aproape goi, sar și se joacă:
 Se bălăcesc, mai mult se-mproașcă, unii,
 Iar alții, mai ales se bat cu pietre.
 În fața caselor, de-a lungul apei,
 Sărmanele femei, pe treapta ușii,
 De mult, din zorii zilei, stau la pîndă,
 Să-și vadă răsărind în port, bărbații.

XX

— „Blandino, iată-ți tatăl, ieși în cale-î!”
 — „A, bună ziua, meștere-Apian!” — „Bună
 Și ziua ta să fie!” — „Zvirle-ncoace
 Un capăt de frînghie, să leg barca!”
 — „Lui Mariocho spune-i tu să-mi umple,

¹ Numele porțului din Coundriéu (n.a.).

Nentîrziat, cu vin de-Ampuis, ulciorul...“
 — „Unde-i Damian? Să-i dau cămăși curate.“
 — „Goutoun! Mioun! Voi ce-vreți să vă cumpăr
 Din bilci?“ — „Niște inele-adu-mi, Ribôri,
 Din păr de cal și cîteva de sticlă,
 Cu-un șoarec roșu-nfățișat pe ele!“
 — „Da.“ — „Mie, pentru fată,-o păpușică
 Vreau să-mi aduci, din cele ce se-apleacă!“
 — „Da.“ — „Niște colăcei să-mi cumperi mie,
 Gustoși și rumeni, înșirați pe sfoară...“
 — „Da.“ — „Mie,-adu-mi...“ Vorbesc cu toții-odată;
 Îndemnuri repezite și povețe
 Se-ncrucîșează între bărci și case:
 — „Ia roagă-l pe bunicul să-ți aducă,
 Într-o cutie verde,-o surioară.
 Hai, Glaudioun, n-ai limbă?“ — „Tată-mare,
 Vreau să mă iei cu tine la Bèu-Caire!“
 — „Te iau, copile, negreșit, la anul...“
 — „Hai, cale bună! Să vă meargă bine!“
 — „Să te ții dreaptă,-auzi, mătușă Châisso!“
 — „Și tu, Janin, de trevi¹ mi te ferește,
 De focul lui Sant Eume și ulurgii
 Ce noaptea-apar, pe Aliscamp², în Arle!“

XXI

Și, iată-i, se despart. Îi cheamă Sudul.
 N-au vreme de pierdut, la urma urmei,
 De vor să-ajungă primii în Argenco³

¹ *Trevi* — spiriduși, ca și *ulurgii*, despre care va fi vorba în cîntul al VII-lea (n.a.). *Focul lui Sant Eume* (Saint Elme) este o jerbă luminoasă de natură electrostatică, ce apare uneori la virful vergelor, catar-gelor etc.

² Stradă din Arles, mărginită de monumente funerare galo-romane.

³ Ținutul *Argence*.

Și să ia oaia. Coborînd pe apa,
 De multe turcoaze adunate
 Dintr-al Genevei lac, albastră încă,
 Pe cînd mici corturi albe, pîrînd stoluri
 De lebede, aleargă pe deasupra-i —
 Prințul Olandei vrea să știe totul:
 — „Deci, meștere, cît ține coborirea?“
 Întreabă. Meșterul, dregîndu-și glasul
 Și bucuros să-i fie călăuză:
 — „Cam două zile, dar și trei, seniore,
 Dacă-ntîlnim vreo piedică în cale,
 Răspunde el; de pildă, cețuri groase,
 Asemeni celei de azi-dimineață,
 Cînd nu zărim nimic în fața noastră...
 Căci nu e de glumit cu stîncăria
 Ascunsă la tot pasul pe sub apă,
 Pietre-ascuțite, boante și recifuri,
 Sau cu afurisitele petrișuri
 De apa zîmbitoare tănuite.
 Și dacă nu deschizi prea bine ochii,
 Se răzuie, se sparge barca,-ncepe
 Să gilglie sau pîn' la bord se-nfige
 În dîmburile de pe fund și pierе.
 Nu spun că s-ar putea izbi de poduri,
 Sau bacurile,-n drum, s-o stînjenească...
 Sant Micoulau, patronu-acestei ape,
 Să ne ferească-n veci!“

XXII

— „Regat, degrabă!
 Strigă, schimbîndu-și glasul, cărăușul,
 Voi nu vedeți ostroavele Sant Pêire,
 De-o țineți drept, zevzecilor, spre ele?“

Și iar domol: — „E bine să știți, prințe,
 Că-ntr-adevăr, cum spune și proverbul,
 La coboriș toți sfinții te ajută,
 Măcar că ți se pun de-a curmezișul
 Mici întimplări, necazuri mari, primejdii.
 De obicei, când totul merge bine
 Și, sub lumina lunii, ți stă-n putere
 Să recunoști cu ochiul calea bună,
 De la Lioun, la malurile joase
 Ale Ronului provensal faci drumul,
 Pe timp de vară, n numai două zile.
 O joacă, nu mai mult! Dar vine-ndată
 Urcușul, trasul navelor, seniore!
 Pe fiecare latură-a flotilei,
 În bărcile cu fundul plat — ca peștii
 La puțină înghesuiți, priviți-i —
 Ne ținem cai pentru remorcare:
 Sint douăzeci de cupluri¹, pe sprinceană,
 Cea mai de soi, din Charolais², prăsilă,
 Ce-o să-i vedeți, când vom porni-n amonte,
 Pe malul fluviului cum se-ncordează...
 Nu spun că nu se află, în Imperiu
 Sau în Regat, alți cai la fel cu-ai noștri;
 Dar jur că douăzeci de mii chintale
 Nu mi-i fac de-a-ndăratelea să meargă.“

XXIII

— „Și cit timp ține, meștere, urcarea?“
 — „Ei, Doamne: vara, când e apa lină,

¹ Un cuplu de atelaj era de patru cai, în transportul cu navele pe Ron (n.a.).

² Regiune de platouri bogate în pășuni, la nord-est de Masivul Central.

Cam optsprezece-douăzeci de zile.
 Când zilele se micșorează, iarna —
 Treizeci și cinci, și patruzeci, adesea...
 Dar cel mai rău, pot spune, e când Ronul,
 Umflat de crincenele ploi de toamnă
 Sau de furtunile răsăritene,
 Ce în aval îl mină cu marea,
 Își năpustește apele-nvrăbite
 Peste înalte diguri și zăgazuri,
 Taluzuri înecînd, poteci și drumuri.
 Afurisitul! Ce necaz, ce zbucium,
 Când caii, la fringhia fiecărei
 Din nave, trăgînd patru cîte patru,
 Nu mai văd drumul bun și se-nglodează
 Pînă la crupă-n grîne și orzișuri,
 De-i salți numai trecîndu-le-o prăjină,
 La cîte doi odată, pe sub pîntec!
 Sau, domnul meu, cînd trebui' să schimbi malul,
 Doar ca să ocolești un rîu prea mare,
 Ce vine curmeziș, tăindu-ți calea;
 Sau, tot așa, cînd treci prin vad Ouvezo,
 Sau nemiloșii Robiou și Droumo!
 O trudă grea! Frecîndu-se de pietre,
 Frîngîile se rod, se subțiază:
 Trebui' să faci un nod, să faci o nadă;
 Trebui' să tai din cale, cu securea,
 Toți pomii ce opresc înaintarea;
 Mai trebui', pe toți sfințit cu prăjina
 Sau cangea, sau izbind virtos cu pumnii.
 În timp ce ni se-neacă, aproape, caii,
 Să te-ngrijești, pe drum, și de mișcii
 Ce, năzuind cu-ai lor să te întrecă

Sau (cum mai spunem noi) *să ne rămână*,
Peste genunchi-ți biciuie pe-ai noștri...
E treabă pentru toți!“

XXIV

— „Și mai rămîne!“

Adaugă, rîzînd, Guihèn. În zare,
Cu piscuri de zăpezi încununate,
Vercors¹ străpunge limpedea tărie.
Acolo, turmele de oi, aduse
Din secetosul Crau², pasc iarba grasă,
Drobșorul înflorit și sorbestreaua:
Spun bacii-arlesieni că folosința
Acestor Alpi și culmi îndepărtate,
De mii de ani, pe drept, li se cuvine.
Și pîn'la Nivoulet, tocma-n Savoia,
Și pîn'la creasta-abruptă a lui Viso,
Și mai departe, pîn'la Mount Genèbre,
Ce apele Italiei și Franței
Le mărginește, ale lor sînt toate.
Pe ce se bizuiseră-acei lacomi
Cuceritori ce-nrîurire-avură
Pe Ronul nostru, unii după alții,
Toți Charlemagnii cu toți Bonapartii,
Toți Hanibalii și Cezarii Romei
Spre-a birui-nălțimile acestea!

¹ Masiv calcaros al Prealpilor francezi de Nord, în departamentele Drôme și Isère.

² Întinsă cîmpie aridă și pietroasă, mărginită, la nord, de lanțul munților Alpilles, la sud, de Marea Mediterană, la răsărit de mlaștinile Martigue, iar la apus de Ron Numită și Arabia Pietroasă a Franței (u.a.).

Cînd primăvara, vara, dar și toamna,
Din negurile vremii-n caravane,
Cu țapii lor deschizători de cale
Pe neaua grăunțoasă din *nevesuri*¹,
Urmați de oi bălane fără număr,
Cu bățu-n mînă și cîntînd din fluier,
Păstorii noștri urcă și trec munții!

¹ *Neves* (cuvînt valaisan) — troian de zăpadă persistentă, în curs de a se transforma în gheață, și care dă naștere unui ghețar.

CÎNTUL AL TREILEA

COBORÎREA RONULUI

XXV

În porturile-Andanço, Andanceto¹
Flotila.-n vremea asta, poposește
Și-nearcă grinzi subțiri și scinduri, doage
Din lemn uscat și cercuri de butoaie.
Și iar, pornind de-a lungul-naltei coaste
Vivaresane, tot mai povirnită,
Tot mai sălbatică și colțuroasă,
Se-ncrucieșază, gata să se-atingă,
Cu-ntinsele frînghii zbirniitoare
Și caii unei alte mari flotile
Ce urcă spre Lioun cu-anevointă.
— „Salut!“ Și zeci de brațe, dintr-o parte
Și din cealaltă,-ncep să se ridice
Și pălării să fluture în aer.
— „Ei, cum înaintați?“ — „Ca-ntotdeauna!“
— „Grăsanul de pilot era la Podul
Sant-Esperit?“, — „Se tot zgîia la soare,
Căznindu-se să afle cît e ceasul.“
— „Și gilgiind din ploscă?“ — „Se-nțelege!“
— „Ce-a spus, era pietriș la Bagalanço²?“

¹ *Andance, Andancette* — mici porturi așezate față în față, primul pe dreapta, celălalt pe stînga Ronului, în Ardeche și, respectiv, în Drôme (n.ed.tr.).

² Num le unuia dintre picioarele podului Sant-Esperit (n.a.).

— „N-a pomenit nimic grăsanul Toni.“
 — „I-o fi-necat ostroavele Ardecho.“
 — „Se poate.“ — „Ați avut destulă apă,
 la jos, la Vadul Mare?“ — „Pin'la pintecl“
 — „La bilci, nu s-a făcut nici o strigare?“
 — „N-aveți norocul voi să puneți mina
 Pe oaiel“ — „Pentru ce?“ — „Din Aigo-Morto,
 Cînd am pornit cu cincisprezece zile
 În urmă, am deslușit către Li Santo¹,
 Sub ancore zbătîndu-se, n-bătaia
 Uscatei răsufări din miazănoapte,
 O navă din Tunis, ținîndu-și prova
 Spre Ron, și așteptînd mereu garbinul²,
 Din prima zi să plece la Bèu-Caire.
 Avea la bord curmale și evreice
 În straie roșii, cu țechini de aur
 Și scipitori plăștri-mpodobite.“

XXVI

— „Hei, n-o să fie rău, grăi Jan Rocho,
 Cu toată-acea grămadă de smochine
 Stătute și grozav de-nmiresmate!
 Le iei, pe pipăite, pe tartane...
 Vom duce și noi una, la Bèu-Caire:
 În prima zi cînd se deschide bileiul,
 De n-o să-și ia-napoi drăgălășia,
 Vreau, sfinte Micoulau, pe capul nostru
 Coarnele lui Crussou³ să-și plece umbră.“

¹ *Les Saintes-Maries-de-la-Mer* — port situat la vărsarea Ronului
 Mic în Marea Mediterană (n.a.).

² Vînt de mare, care bate din sud și împinge navele pe Ron în sus
 (n.ed.fr.).

³ E vorba de ruinele castelului cu același nume, din fața orașului
 Valence (n.a.).

— „Și cine e?“ — „Ghicți-o!“ — „Nu e fata
 Pilotului din Malatra, cea care
 Nisipu-l dă prin ciur, să-adune aur?“
 — „Da, ea.“ — „Țiganca?“ — „O, Jan-piculină!
 Țigăncile ca ea au stele bune
 Și-aduc noroc celui ce drag le cade...
 Ia vezi! să nu-ți repeadă vreo otheadă
 Piezișă,-așa, în treacăt: luna nouă
 E, zice-se, cornută și haină!“
 — „Tu ești vrăjit! îi strigă lui Jan Rocho,
 Din celelalte vase marinarii.
 Să fierbi un pumn de ace într-o oală!¹“
 — „Hai, trage, Marius!“ — „Ține fusul crmeil“
 În chip de pilnii, palme rotunjite,
 De la un șir de bărci la celălaltul,
 Încă-un potop de vorbe pipărate
 Azvirle, domolit de depărtare:
 Dar meșterul cu navele lui repezi
 Plutea de mult prin apele semețe².

XXVII

Priveliștile noi ce-l înconjoară,
 Cu-o vale-neîntătoare, grohotișuri,
 Cu-nalte creste și adânci torente,
 Cu vechi castele glorioase-n vremuri,
 Și cu lumina aerului proaspăt
 Îl amețesc de-a binelea pe prințul
 Guihën, și-n inima lui nu-nțirzie
 Al dragostei avînt să prindă viață.
 „Cu ochii am s-o văd, își spune-n sine,

¹ Se fierbeau mai multe ace în untdelemn, pentru a se rupe o
 vrajă (n.a.).

² În provensală, sînt astfel numite apele, cînd umplu întreaga
 matcă a unui rîu (n.a.).

Pe diva-al cărei farmec fără seamăn
 Și-a cărei nemblinzită frumusețe
 Îmi par a străluci peste tot Ronul
 Pe vergura, necunoscută, -Angloro,
 De care toți vorbesc, toți o visează,
 Pe acea perlă-a blondelor prundișuri
 Ce strălucește în închipuirea
 Și în privirea tuturor, și care,
 Nu știu de ce, și mie-acum începe,
 Fără s-o văd, prin minte să-mi danseze!¹
 În jur, sclipește apa și suride;
 Lăstuni și lișițe, planind pe aripi,
 Rad fără preget fugătoarea undă
 Sub soarele ce prinde să coboare;
 Și dintr-o moară, dintr-o veche barcă,
 Nu rareori morarul, sau pescarii
 Ce trag năvoadele către cîntare,
 Cu brațele din loc în loc salută.
 În singele bătrîn, cum și-n cel tinăr,
 Strecoară lene-arșița după-amiezii.
 Or, iată Sant-Valié¹, cu largi terase:
 Deasupra-i strălucește multilustra
 Nălucă-a Dianei de Peitiéu², cea care-l
 Ținu sub vraja-i pe Francisc Întîiul,
 Marea ducesă ce-o avu meleagul
 Valentinés, de Droumo-n veci scăldatul,
 Contesa de *Estello clarissimo*,
 Ce farmecă întreaga curte-a Franței.
 Dar Diana-i moartă, ea în urmă-aleargă,
 În mișcătoarea scenă dimprejurul

¹ *Saint-Vallier*, comună în Drôme, arondismentul Valence.

² *Diane de Poitiers*, (1499—1566), fiica contelui de Saint-Vallier. Devenind, după regele Francisc I, favorita lui Henric al II-lea, acesta i-a construit castelul Anet și i-a dăruit ducatul Valentinois (prov: (Valentinés).

Corăbiilor — alcyoni¹ ce zboară;
Și azi, Angloro, fata ale cărei
Desculțe tălpi strivesc prundișul moale,
Angloro, n noutatea-i, e te viața
Și viitorul unîc și himera
Celor ce azi plutesc pe firul undeii

XXVIII

Guihèn, pe gînduri, vine la Jan Rocho:
— „Ce să-nțeleg din spusa-ți dinainte?
Că e frumoasă-Angloro și te place?”
— Seniore, îi răspunde pruvierul,
E-atît de drăgălașă, că patronii
Se tem, cînd o-nțîlesc, cu ochii-i magici
Să nu le zăpăcească echipajul...
Dar și ochi răi ea are cîteodată!“
— „Ești dintre cei ce-n lacurile sale
Sub vrăji sirena-i ține?” -ntreabă prințul.
— „Eu? vă spun drept, de-ar fi să fac pereche
Cu-această pitulice de tufișuri,
N-aș zice nu; dar (nu se poate-altminteri)
Ea are-n cap destulă-nțelepciune!
Îi pot veni puhoi de lanți în preajmă,
Să-i cînte, mă-nțelegeți? ca s-o-nceinte...
Și fără păs cîntarea le ascultă.
Nu-i place decît doar să hoinărească
De-a lungul pinzelor de apă vie,
Să se privească-n ele ca-n oglindă
Sau *floarea Ronului* să lă-o culeagă.
Nu are decît doar o treabă: cerne

¹ *Alcyon* — în mitologia greacă, pasăre fabuloasă, despre care se credea că își clădește cuibul pe valurile mării.

Nisipul fin din măta lui Ardecho,
 Rivnind, cu iscusință de furnică,
 Să-i smulgă scînteiuțele de aur.“
 — „Prea bine! strigă vesel domnișorul.
 Argonauți, deci, fi-vom pe *Caburlă!*
 Vom cuceri — căci, de pornit, pornit-am
 În expediție — Lîna de aur
 Și pe Medeea¹ noastră... Înainte!“

XXIX

Picioarele Jan Rocho încordîndu-și,
 La strigătul stăpinului: „Imperiu!“
 Și opintindu-se cu echipajul,
 Împinge, din zvicnirea cîrmei, rîgua²
 Către faimoasa coastă Ermitage³,
 Un butoiăș cu vin avînd să-ncearcă.
 Și toți spre Masa Regelui se-ndreaptă,
 Căci meșterul Apian, rege-al marinei,
 Precum făgăduise la plecare,
 Cu vin *regalitatea* și-o cinstește.
 Această Masă-a Regelui e-o piatră
 Rotundă, un prag de stîncă sănătoasă,
 Lîngă Tournoun⁴, de fluviu-nconjurată.
 Aici s-a ospătat, din cît se spune,
 Regele Ludovic cel Sfînt al Franței,
 Cînd a pornit, pe vremuri, să se lupte

¹ Prin vrăjile ei, Medeea l-a ajutat pe Iason, conducătorul argonauților, să iasă învingător din toate încercările la care l-a supus tatăl ei, Aeetes, regele din Colchis, și să pună mîna pe Lîna de Aur.

² *Rigo* — tren sau convoi de bărci remorcate, în șir, de același cablu. *Recua*, în spaniolă, înseamnă „grup de caiere legate una de alta, de coadă“ (n.a.).

³ *Ermitage* — coastă în Drôme, pe malul drept al Ronului, vestită pentru podgoriile sale.

⁴ *Tournon* — mică localitate în Ardèche, pe malul drept al Ronului.

Cu sarazinii, hăt! la dracu-n praznic;
 Și-aici, de-atunci, s-au ospătat toți regii
 Care-n Goundriéu, coroana o purtară.
 Într-un cerc mare, navele, cu prova
 Se așează-n jurul mesei mari, de piatră,
 Apar, într-o clipită, din carenă,
 Ceaune, crătiți, piini de griu, movile
 Delbfinză și cirnați: cerească mană!
 Virit e virful de cuțit în străchini.
 Mănincă din picioare: mai mănincă
 Doar castorii cu-atîta lăcomie —
 Căci, slavă Domnului, dacă n-au față
 De masă, n-schimb au poftă de mîncare!
 Mai-marele lor, meșterul, călare
 Peste butoiul plin, culcat la mijloc,
 Pe masa cea rotundă, i prezidează;
 Din mina lui, cînd minuire canaua,
 Tîșnește pentru fiecare, n cană,
 Voiosul must ce scînteie-n lumină.
 Trăiască regele! Cu supa-ncheie,
 Și-n zeamă vîrstînd vinul de pe urmă,
 Că face bine la stomac, se spune,
 Din blid supă de vin bea fiecare.

XXX

Apoi, un dans, *lou Brande de l'Eireto*¹ —
 Și bărcile se clatină de salturi
 Și cîntece. „*Frumoasa din Valenço*
*Nu știe dragostea; cea din Prouvenço*²
E gata, zi și noapte, să te-nvețe...“

¹ Numele unui dans de pe malurile Ronului, în timpul căruia dansatorii se țin de mîini (n.a.).

² Provența (în limba provençală).

— „Ridic paharul pentru Angloro! strigă
 Guihen. Fără-a cunoaște-o dinainte,
 Cu mustu:acesta-al viilor ripoase,
 Întia mea-nchinare vreau să fie
 Pentru-nflorita Ronului: minune!
 Și cea de-a doua-i pentru Ronul:care
 Misterioasa floare-o oglindește!
 Și-a treia-i pentru soarele, seninul,
 De viață dătător și bucurie!“
 — „Copiii mei, grăi stăpinul, viața
 E-un drum ce se aseamănă cu-al bărcii:
 Ea are zie bune, dar și rele.
 Cel înțelept, nici cînd îi ride valul
 Nu-și va conduce barca ușuratic;
 Iar printre stînci cu grijă se strecoară.
 Dar omul e născut ca să muncească,
 Dar omul e născut să navigheze...
 Să nu mi se vorbească de molii
 Mereu nemulțumiți! Cine muncește
 Doar la-nceputul lunii,-și scade prețul;
 Și cine nu muncește cu nădejde,
 În bezna sărăciei se afundă.
 De cel puțin cincizeci de ani, pe nave,
 Eu am văzut de toate. Cred, de-aceea.
 Că bine,-ntre Regat e și Imperiu,
 Sau între nepăsare și trufie
 Să mergi pe mijloc. Gata, zaiafetul...
 Să-i mulțumim, copii, Celui-din-ceruri,
 Și fie ca la-ntoarcerea spre casă
 Să nu lipsească nimeni din echipă!“

XXXI

— „Trăiască-Angloro!“ strigă iarăși prințul,
 Sorbind gustosul vin de Ron. Și-n vreme
 Ce soarele încet-încet coboară

Pe după dealul Glun, pe după coame -
Ce umbre-n patul fluviului adună,
Convoiul plutitor, cu albe tende,
Voios și-n toată pacea se înșiră,
Escală-avînd să facă la Valenco,
Al cărei turn-clopotniță, în zare,-l
Glorifică pe Sant Apolinari¹.

¹ Episcop de Valence; catedrala din localitate îi este închinată.

CÎNTUL AL PATRULEA
VENETIENŢELE

XXXII

Plăcut şi bun e somnul. Şi cu toate
Acestea, cînd, de zorii albi sîlită,
Ca fumul în văzduh se-nalţă pîcla
Sau floarea apei, cum i se mai spune,
Pe cursul Ronului şi-n port renaşte
Iar forfota, şi-n morile-ancorate
Încep deodată sitele să meargă.
Printre ruini de veche fortăreaţă,
Crussou, în depărtare, şi aminteşte-a
Baronului des Adrets ciinoşie¹,
Care-n bazinul cel umplut cu singe
Catholic, scurs din virful spadei sale,
Şi-a cufundat, şi-a îmbăiat copiii,
Dacă povestea spune adevărul,
Spre-a-i îmbiba cu propria sa ură.
Cuib de baroni cîndva, azi cuib de ulii!
În barca-a doua urcă, la Valenço,
Un roi frumos de femeiuşti drăcoase,
Cu păru-n vînt, bălai sau cum e smoala,
Sub nişte piepteni lungi, bătuţi în perle,

¹ Băronul des Adrets (1513—1587) abjură catolicismul în 1562 şi devastează, cu trupele sale, regiunile Lyonnais, Dauphiné şi Forez. Luat prizonier la Nîmes şi pus în libertate în 1563, se întoarce la catolicism şi porneşte lupta împotriva protestanţilor, foştii săi coreligionari.

Doi cavaleri venindu-le pe urme,
 Sub braț cu instrumente muzicale:
 Vioară, tamburină și mandolă.
 Fac mare haz și-ndrugă pășărește,
 Picioarele pe bord împiedicându-și
 Într-o îngrămădeală de baloturi
 De umerii hamalilor cărate.
 Plimbându-și greul pintece, pe care
 Se leagănă brelocuri de ceasornic
 Peste bănetul pus cu socoteală
 În centiromul lat, neguțătorii
 Veghează stivuirea-ncărcăturii.

XXXIII

Și iar se mișcă bărcile. — „Plecarea!“
 Stăpînul a strigat: cu mina dreaptă
 Săltată peste fluviu, ca un preot
 Ce ocrotirea Cerului o cere,
 Se-nchină — și barcazele, cu rîndul,
 Prind firul apei hrăpărete, -avane,
 Și spre mijlocul Ronului se-ndreaptă,
 Purtate, precum frunzele, de valuri.
 Stîrniți de femeiuștile ce-n limba
 Gălăgioasă-a lor fac haz întruna,
 Neguțătorii grași le dau tircoale,
 Cum fără preget prin-prejurul cursei
 În care prinsă-o droaie-a fost de șoareci,
 Tircoale dă motanul cu ochi lacomi.
 E-un aer proaspăt; *vent-lombard*¹ strecoară
 Vsoiciuni și voie bună-n suflet.
 Un liounez spre femeiuști se-ndreaptă.
 — „Să fie din Italia aceste

¹ Vînt ce bate dinspre est, în Dauphiné (n.a.).

Fără de seamă, minunate chipuri?“
 — „Da, sintem din Veneția, spun ele,
 Orașul cîntecului și-al gondolei.“
 — „Și încotro vă duceți?“ — „La Bèu-Caire.“
 — „Deschideți, de păpuși, vreo dugheniță?“
 — „O, nicidecum! ci să căscăm doar gura.“
 Fac cunoștință. Ele merg să cînte
 Plăcute serenade-n cafenele.
 Neguțătorii merg după negoțuri:
 Din multele bazaruri levantine,
 De la misiții din Tunis și Nîmes,
 Telalii din Marsiho și Narbouno,
 Prăvăliașii din Alès și Agte¹,
 Și de la cei ce pe Drumul reginei
 Gileto² pe catiri își cară marfa,
 Și auvergnati³ și limousini din Tulo⁴,
 Coboritori pe *Calea regourdană*⁵,
 Sunîndu-și banii, merg să-și dobindească,
 Depline, cuvenitele lor drepturi,
 Ca și-n trecut, la bilciul din Bèu-Caire.
 Din plin vor să trăiască-o lună-ntreagă...
 Și cîntărețele pot avea parte,
 Dacă le este voia, se-nțelege,
 De-o leacă de distracție. Dar ele,
 O, nu sint niște fete uricioase;
 Distracția eînstită, gluma, risul
 Nu le displac defel, nici dăntuiala...
 O, Doamne, asta nu-i destrăbălare!
 Dar bani destui la bilci ar vrea să-adune,
 Căci umbletul prin văi și munți le costă,

¹ Nîmes, Marseille, Narbonne, Alais, Agde — localități din sudul Franței.

² Nume purtat de vechea Cale Dominițiană, în Herault (a.a.).

³ Locuitori din Auvergne.

⁴ Tulle — localitate în Combe, regiunea geografică Limousin.

⁵ Vechi drum ce mergea de la Nîmes la Gergovie (Lai).

Și dresurile, hrana, una-alta,
Cer multă, foarte multă cheltuială.
Și domnii, de soții acum departe,
Își leapădă zgircenia, și dau drumul
Ca porcii, cu iertare să ne fie,
Care, soăpați văzindu-se pe stradă,
O țin numa-ntr-o zburdă, cum se spune...
Și izbucnesc cu toții-n ris!

XXXIV

— „Imperiu!”

Strigă, ncruntind sprincenele, stăpînuț:
Zărise un ostrov, pe mina dreaptă,
Abia ieșind de sub oglinda apei,
Ce-i șterse, aproape, rămînînd în urmă.
Dar pe *Căburlă* despre ce e vorba?
De-acele doamne care, la Valenço,
Se imbarcaseră. Jousé Ribôri,
Fără-a-nceta să-și mestece tutunul,
Începe-așa: — „Îl știți pe maistrul Eime,
Ce la ponton cu mine-a bătut palma...
De felul lui nu-nșiră baliverne.
Știți ce mi-a spus? Că una dintre-acele
Femei hlizite din a doua barcă
Ar fi ducesa de Berry¹.“ — „E-o glumă?”
— „Ba nicidecum.“ — „Pesemne-i cea cu ochii
Străpungători și cîrlionții negri.“
— „Nu, nu, cred că moțata e, de-acolo,
Cu-atitea, nfapte-n pieptene, mari perle
De aur.“ — „Nu, nici vorbă!“ — „Lua-te-ar naiba!

¹ Fiică a regelui celor Două-Sicilii, François I, și noră a lui Carol al X-lea, regele Franței, Marie-Caroline de Bourbon ducesă de Berry (1798—1870), energică și fantezistă, a încercat fără succes, în 1832, să ridice vîndea împotriva lui Ludovic-Filip. Trecînd în Bretagne, ea a fost trădăță și capturată.

Atunci, să fie nostima blondină
 Ce-și joacă evantaiul și tot ride?“
 — „Voi nu-nțelegeți, văd, spune Ribôri
 C-o astfel de persoană, o prințesă,
 Ce vrea cu orice preț să-i cucerească
 Odraslei sale tronul, nu se lasă
 Atita de ușor recunoscută!“
 — „Și unde merge?“ — „Proștilor, cum asta!
 Voi nu știți că-n aval, prin țara Arle,
 Pe la Grand Clar¹ și-n mlaștinile Cordo²,
 O mie sint, ori două, de netrebnici
 Care nevrind nici unul să slujească
 Sub *gau-galin*³, dorm noaptea-n păpurișuril“
 — „Băltenii, zici, fugarii din oștire?“
 — „Și vinătorii, și pescuitorii
 De lipitori, da, ei! și nesupușii
 Din La Galéjouniero⁴, și tot cîrdul
 Sălbăticit de păsări pămîntene,
 Ce din poienile mustind de apă
 Ale acelor mlaștini incilcite
 În toți prigonitorii viră spaima...
 Și iată, pe picior de luptă, oastea
 Ducesei!“ — „Ce părere are prințul?“

XXXV

— „Nimic pe-acest meleag nu mă uimește:
 În strălucirea văii ce-o străbatem
 Sub flamura corăbiilor noastre,

¹ *Grand-Clar* — mare heleșteu în Crau, între Baux și Arles.

² Mlaștinile Cordo (Cordes) se află la răsărit de Arles, în preajma peșterii Cordo, numită astfel de sarazini, în amintirea orașului lor Cordoba.

³ Guvernământul de la 1830 (n.a.).

⁴ *La Galéjonière* (locul unde se adună bitlanii) — mlaștină din preajma orașului Arles, în care se ascundeau recruții dezertori (n.a.).

- Alunecind pe șoptitoarea undă,
Prințese voi aduceți și papeșe,
Împărătese, zine și regine
În strai de-azur, de purpură și aur.
Minuni ce flutură-n închipuire,
La fel de vii, la fel de-adevărate
Cum sintem noi, cei duși acum de valuri.
Voi numai flori de crin vedeți? Eu, unul,
Doar floarea Ronului o văd, acolo, -n
*Miejour*¹-ul... pîn'la care mult mai este
De mers, Jan Rocho? Ard de nerăbdare..."
— „V-ar bate gîndul să-mi suflați în ciorbă?"
Răspunse pruvierul. — „Ah, ia seama!"
Îi strigă oamenii de la timonă.
— „Ei, soarele pentru noi toți răsare!
Nu sînt gelos. Angloro va să fie
O-ndepărtată stea, nicicînd atinsă,
Ce scinteiază pentru orice barcă...
• Știți? ea își piaptănă-n clipita asta,
Vioaie, minunată, pe faleză,
Cosița ciufulită de răsufful
Zăvoaielor cu șoptitoare frunze."
— „Să-i descâlcești cosița pe sub sălcii,
Mai mult ți-ar place, -așa, e secătură,
Adăugară oamenii din riguă,
Decît să-mpingi aici?" — „Regat!" le strigă
Apian; și întorcînd, cu-o opintire,
Greoiul fus al cîrmei, dîmpreună
Reiau cu vitejie pilotarea.

XXXVI

— „Cum bine-ați zis, pe rîu-acesta, prințe,
Se vede totul: e făgașul lumii,

¹ *Miejour* (Midi) — Sud.

Incepe iar Apian. De pildă, papa:
 În alb înveșmîntat, și mina-i dreaptă
 Ne binecuvînta, ieșind din butcă...
 Noi l-am văzut de două ori. O dată
 Cînd, ridicat din Roma ca ostatic,
 Era dus la Paris, ca după-aceea,
 De-amărăciune grea și istovire,
 Să-și afle moartea-n drum către Valenço¹;
 Și înc-o dat', cînd Bonaparte, pentru
 Încoronarea-i, după el trimise,
 Și, mai de bunăvoie, mai cu sila,
 Îi dete ascultare²... Bonaparte!
 Cuceritoru-acesta fără sațiu,
 Ce, nvăluindu-ne-n propria-i soartă,
 Piciorul ne-a cerut să ni-l întindem
 Cam prea departe, și prea multă vreme
 Să detunăm cartușele cu toții,
 El, ce-a zvirlit măcelului atîția
 Și-atîția bieți recruți, fără-ncetare,
 Că neamurile își spuneau: «Se vede
 Că vacile nasc oamenii, în Franța!»
 Ei bine, vă spun, prințe, că pe malul
 Acestui Ron — unde sclipește drumul,
 Pe-acel om mare, -atît de brav în lupte,
 După înfrîngere, am avîut parte
 Să îl vedem, ca măcinat de boală,
 Sărman, descumpănit și fără vlagă!
 Sub pază era dus, departe,-n Elba...
 Doar bunul general Bertrand, alături

¹ Referire la papa Pius al VI-lea (1775—1799), cel care a condamnat *Constituția civilă a clerului* și a semnat, în 1797, tratatul de la Tolentino cu Napoleon Bonaparte, consfințind realipirea Avignonului la Franța. Arestat, din ordinul Directoratului, de către generalul Berthier, a fost dus în Franța, unde a murit.

² E vorba de papa Pius al VII-lea (1800—1823); venind la Paris, în 1804, pentru încoronarea lui Napoleon I, a rămas ostatic în Franța, la Fontainebleau, pînă în 1814.

De el stătea,-n trăsură: cu obrazul
Livid, și-n jurul timploilor cu-un galben
Fular, cel ce fusese împăratul
De pină ieri al multelor popoare.
Azi, renegat de-ai lui, de toți miniștrii,
De toți neîntrecuții-n tămiiere,
În goană cobora... Mi-aduc amintel

XXXVII

O seamă de femei îndoliate,
Ai căror fii pieriseră-n serviciu.
I se puneau în cale: «Căpcăune!
Dă-ne-ndărăt copiii!» De prin sate,
Țăranii, furioși, ținînd în mină
Un scud cu chipul lui, ca să-l cunoască,
Așa zbierau: «Să-l azvirlim în apă,
Castanul! Tunsul!» Ah, nenorociții,
Cum fremătau!... Dar, în nefericirea-i,
Zdrobit și mut, precum un *Ecce-Homo*,
El se uita în jos, ca fără minte,
La Ronul ce zorea să piară-n mare.
La unul din popasurile poștei,
În timp ce caii se schimbau — cu părul
Vilvoi, tăind cu-un ditai cuțitoiul
O orătanie pe pragul ușii,
O slujnică strigă: «Ah, ticălosul!
De-ar fi pe mina mea! În beregată
Cuțitul, uite-așa, i l-aș înfige!»
Nu-l cunoștea pe împărat. El vine
În fața ei. «Ce ți-a făcut?» o-ntreabă.
«Doi fii aveam, răspunde biata mamă,

¹ Porecle pe care regalității le dădeau împăratului în 1814: *Castanul*, cu referire la plantațiile de castani din Corsica; *Tunsul*, pentru că Bonaparte se tunsese în iunie 1800, după bătălia de la Marengo (n.a.).

Doi mîndri fii, clădiți ca două turnuri!
 Mi i-a ucis în cruntele-i războaie.»
 «Numele lor nu vor pieri în stele,
 Napoleon ți spune cu mîhnire;
 De ce, ca ei, n-am fost răpus eu însumi,
 Pe cîmpul de onoare, pentru țară!»
 «Dar cine sînteți» — «Eu sînt împăratul.»
 Ai! vrednica femeie! (Credeti, prințel)
 Îngenunchează-n fața lui; pierdută,
 Sărmana mamă și-i sărută mina,
 Cerindu-i, hohotind de plîns, iertare.“

XXXVIII

Cu strigătul: Imperiul se-ntre rupe.
 Bătrînul și, scoțîndu-și pălăria,
 Se șterge pe la gene. Mult și bine
 Poți căuta perechea lui, un altul
 Să-i semene! — „Luntrașilor, luați seama!”
 Cîțiva plutăși, mergînd pe firul apei
 Cu-un munte, aproape, de bușteni, le strigă.
 — „De unde plutăriți?” — „De pe Isero¹.”
 — „Aveți o-ncărcătură, de-a mirarea!”
 — „Franci: douăzeci de mii.” — „Lemn de marină?”
 — „Pentru Touloun²... Priviți aici, ce trunchiuri!
 Dar trebuiesc văzute-n vîrf de munte,
 Cînd se pornesc, săltînd, pe-prăvălișuri,
 Pînă-a-i-lega în strașnice curmeie!
 Avem goruni, și fagi și brazi, acolo,
 De cel puțin, să zicem, două veacuri...
 Aștia-s de pe Vercors, din Terro Frejo
 Din vechii codri de pe Grand Chartrouso,

¹ *Isère* — afluent, pe stînga, al Ronului.

² Portul Touloun.

La mama dracului! — „Frumoase lămpe...
 La Pont Sant-Esprit, băgați de seamă
 Să nu izbiți în stâlpi!“ — „Aceași grijă
 Să-aveți și voi, că nu se trag de-o parte...
 La ciemă!“ — „Allobrogilor“¹, cu bine!
 — „Cu bine, minecăcioșilor!“

XXXIX

Ea provă,
 Jan Rocho se-ntilnește iar cu prințul.
 — „N-ar fi rău, prințe, să-i plățiți micuței
 Intrarea-n bilci și drumul pin-acolo...“
 — „Cum asta? crezi că vine la Bèu-Caire?“
 — „Pe legea mea! la negustori se duce
 Să-și vindă firișoarele de aur.“
 — „Deci, să plutim! Întruchipare-a Firii
 Care de la Lioun ne cucerește,
 În ea voi saluta întâia floare
 Și pe cea mai firească-a ei regină.“
 — „Cu cit vom coborî, din lonă-n lonă,
 Apropiindu-ne de ea, seniore,
 O să vedeți cum fluviul se lărgeste
 Și dragostea în el cum se-mbăiază.
 Lăsați, cu turnul lui, să treacă Cengle,
 Turn blestemat și prăvălit din vremea
 Cind hughenoșilor le-a fost deschisă
 De câteva călugărițe poarta;
 Și Bèu-Castèu² și Charme, unde Ronul,
 Umflat de Eirièu, se adîncește;
 Și Pèiro-Gourd și Sant-Laurèns de Pape

¹ *Allobrogi* — popor galic care locuia, pe vremea lui Cezar, în Dauphiné și Savoia.

² *Bauchastel*, și, în continuare, *Charmes*, *Eyrieu*, *Pierre-gaude*, *Saint-Laurent-du-Pâne*, *Voulte*, *Cruas*, *Rochemaure la Noire*, *Ancone*.

Și, n' depărtări, Cévenii... De la Văuto
 Vom trece de umbroasele ostroave,
 De castori și de vidre cercetate,
 - Vom trece și de cel numit *Ia-seama*!...
 Și după Cruas și negrul Rocho-Mauro
 Ne vom opri în micul port Aneouno."

XL

Pînă-au gustat sardelele de-Ancouno,
 În port s-a și ncărcat o nouă marfă...
 Dar ce mireasmă! Douăzeci de coșuri
 Cu violete-n floare, pe *Caburlă*,
 Vor face drumul pin'la bilei: recoltă
 Culcasă din Mezenc și Santo-Aulaio,
 Sau poate din Grand-Serre ori Vau-Droumo¹.
 De florile cu gituri arcuite,
 Întregul Ron curînd se parfumează.
 În matca semănată cu ostroave,
 Soarele-azvirle razele-i călduțe
 Peste bulboanele clocotitoare,
 Ce se rotesc pierînd una-n cealaltă,
 Și peste foșnitoarele dumbrave,
 Din care plopîi albi țîșnesc spre-nalturi
 Cu trunchiurile lor precum zăpada,
 Rotunde și sclipînd, ca poleite,
 Asemeni unor coapse fără seamăn
 De nimfe sau gigantice zeițe.
 Tufișuri înverzesc prin segunale²;
 Din păpuriș, neistovite silvii

¹ *Mezenc* — munte vulcanic în Masivul Central; *Sainte-Eulalie*, localitate în Drôme; *Grand-Serre* — munte la piciorul căruia se află Valea Drôme.

² *Segounau* — terenuri care se întind de-a lungul Ronului, între fluviu și digurile sale (n.a.).

Se-ntrec să-și cinte cîntul. Peste malul
Îndepărtat și-apropiat pe-alocuri,
Căci matca se lărgeste-ori se-ngustează,
Descriu mari cercuri vulturi de aramă
Ori șoimi planează-n limpedea tărie.
Și, printre maluri mute,-nsingurate,
Coboară-ntruna pașnica flotilă,
Și-n juru-i pină-n zări pătrunde ochiul,
Și liniștea-i atît de fără margini
În jurul ei, că mii și mii de leghe
De-ntreaga lume par să o despărta.

XLI

Chip de oțel, murmurătoarea apă
La somn imbie,-aproape te îmbată.
Sub tenda bărcii mari, acuma, prințul
Își face somnul. Minunată viață!
Înfășurat în manta cu dungi roșii,
Pe care Cornul de argint al Casei
D'Aurenjo-a fost brodat cu fir, ținindu-și
Pe jumătate genele deschise,
În albăstrimea din lagune vede,
Ca-ntr-o oglindă, plopii-nalți și falnici
Pe mal fugind cu frasini și răchite,
Cu pari de lemn, și insule și diguri.
Furat de somn, în legănarea undei,
Trecînd el vede, unul după altul,
Castele aurii și turnulețe,
De vremuri de demult amintitoare,
De unice, feerice legende!
Și simte bucuria nesfîrșită
De-a se fi smuls din mrejele-ngimfării,
De-a fi uitat nimicurile vieții.

Un dulce vis de dragoste-l cuprinde:
Visează la necunoscuta Evă
Însingurată, ah! care-l aşteaptă
Pe undeva, cu inima-nflorită.
Poate-n cuvîntul lui ea se va-ncrede,
Cînd i-l va da-n vileag. Şi se-nfioară
La gîndul c-ar putea să-şi primenească
Grecii-nepăsătoarea-i tinereţe
Cu neprihana chipeşei copile,
Pierzîndu-se cu ea prin tufărişuri,
Sorbînd cu ea uitarea-a tot şi toate.

XLII

Deodată, sunetele unei muzici
Din cealăaltă barcă se ridică;
Şi nişte voci melodioase, limpezi,
Nemărginirea apei o desfată.
Veneţiencele, ca trei sirene,
Un cînt frumos porniseră să cînte:

*Se spală pe picioare,
Nourino, lîngă mal —
Inelul-i cade-n mare
Şi e-nghiţit de val.*

*Trece-un pescar pe-aproape,
În barca-i cu lopeţi —
Cotrobăie prin ape
Să umple-un săculeţ.*

„Pescar cu blondă barbă,
Un bun florin primești,
Dacă-n villoarea oarbă
Inclu-mi pescuiești.“

Se-azvîrte-n hău, pe dată,
Pescarul, că vrăjit.
„Nourina scumpă, iată
Inelul, l-am găsit.“

Ea punga și-o dezleagă.
„Primește-tu banul, hai!“
„O sărutare dragă,
Atîta vreau să-mi dai.“

„Zi albă ne-nconjoară,
Prea lesne-am fi văzuți.“
„Sub un umbrar, diseară
Nu vom fi cunoscuți.“

„Dar luna raze-aruncă
Din cerul ei rotund.“
„Sub tufăriș, pe luncă,
În brațe-am să te-ascund.“

„La pieptu-mi, trandafirul
Culoarea și-ar schimba.“
„Îi vom uda noi firul
Și se va-nviora.“

„Pescare, ah, mă lasă,
Om rău e soțul meu!”
„De el puțin îmi pasă,
Oricît ar fi de rău!”

*La bordul siselandei,
Frumoasa mea, te chem —
Eu sînt prințul Olandei,
De nimeni nu mă tem.“*

„Ah, strașnic cînt! Veneție frumoasă!
Își spune,-n visu-i murmurînd, seniorul,
Nici treaz de-a bine, nici dormînd cu totul,
O, blind-melodioase barcărole,
Ce creșteți din *piazzette*, la vecernii,
Din Lido și tăcutul Canal-Grande,
O, legănați-mi dulcea fericire!
Cît despre gînduri, cel mai înțelept e
Să te lași dus de apele nebune,
Mereu supus, ca lebăda-nțeleaptă
Care-și strecoară capul sub aripă.”
Venețiencele, defel naive,
Știînd că-n prima barcă-un prinț se află,
Zvirliseră-n albastra undă plasa
Cîntîndu-i cîntul regelui Olandei.
Dar vom vedea, curînd, doritul pește
Dacă, vrăjit de ele,-o să dea buzna
Să cadă prins sau trece printre ochiuri.

CÎNTUL AL CÎNCILEA

ANGLORO

XLIII

Pe cînd astfel *Caburla* tot coboară,
Încrucișîndu-se cu noi flotile
A'căror echipaje nfruntă Ronul,
Prin fața ochilor trec văi și piscuri:
Un rîu, aici, Roubioun, ce scaldă vechiul
Mountelimar¹, precum și contraforții
Bisericii cu bolte rotunjite
Pe stîncă Viviès; spre malul cellalt,
Prăpastia Gourg Nièr, din care-o dată
Pe an se-nalță dangăte de clopot —
La miezul nopții de Crăciun se-nalță
Din mînăstirea de călugărițe,
Ce-a fost cîndva-nghițită de adîncuri.
Cu falnicul castel de peste apă,
Printr-un tunel adînc, tăiat sub mătăș,
Aveau, se spune, legături... — „Ia seamă!“
Timonierul, răsucindu-și cîrma,
Îi răzuie de stîncă Malo-Mousco.
Remorca, dintr-un salt, pătrunde-n cluza²

¹ *Montélimar* — orașel pe stînga Ronului, în Drôme, scăldat de rîul Roubion. Castelul său datează din secolul al XII-lea.

² *Cluso* — trecere îngustată de stînci abrupte, defileu (n.a.).

Îngustă și spăimatică, Dounzero¹,
 De unde, fioresc, -i spionează
 Cele Trei Dame² preschimbate-n piatră.
 Își așteptau tustrele, în picioare,
 Plecații cavaleri spre Țara Sfintă:
 Și tot privind în calea lor, pe apă,
 Tinjind de dor și multă așteptare,
 Până la urmă se pietrificară.
 De Bourg trece flotila, unde sfântul
 Andiou³ l-a izgonit pe zeul Mithra⁴;
 Se vede Mount Ventour în depărtare,
 Și piscul Mezenc din Cévénî se vede,
 Și se văd, jos, magnificele-arcade
 De care Pont Sant-Esperit, clăditul
 Printr-un miracol, pare-atît de mindru;
 Și iată-i, printre sălcii și zăvoaie,
 La Malatra, nghițita de Ardecho,
 De unde, pentru-a-i trece de pietrîșuri,
 Îl vor lua pe vajnicul *mudaire*⁵.

¹ *Donzère* — mică localitate în Drôme, așezată nu departe de Ron, și care dă numele cluzei menționate de Mistral.

² Stînci avînd forme omenestî, ce se puteau vedea, altădată, în apropiere de Châteauneuf-du-Rhône, distruse astăzi de construirea căii ferate (n.a.).

³ *Andiou* (Andéol) — apostolul ținutului Vivarais (secolul al III-lea), sărbătorit la 1 mai.

⁴ Zeul luminii, al adevărului în religia Persiei, a Indiei antice. Cultul lui s-a răspîndit în Asia Mică în timpul stăpînirii romane și în perioada elenistică, iar, cu începere din secolul I e.n., în întregul Imperiu roman. Mithraismul a exercitat o puternică influență asupra creștinismului, care a împrumutat de la acesta unele dintre dogmele și ritualele sale principale: sărbătorirea duminicii, a Crăciunului, împărțășania ș.a.

⁵ Pilotul de rezervă, numit astfel numai pe Ron (n.a.). (Vezi și nota 2, p. 15.)

— „Ah, iat-o, iat-o!“ de prin bărci se strigă.
 Cu pumnul-n şold, pe malul mării ape;
 Şi-n cele mai frumoase-ale ei straie,
 Şi-avînd un coş de papură-ntr-o mină,
 Angloro-i aştepta surizătoare.
 Căci cu năierii-acestor echipaje
 Ea se-mprietenise-ncet cu-ncetul,
 Glumind şi hîrjonindu-se cu dinşii.
 Şi-aici, pe mal, de cînd era de-o şchioapă,
 Venea să vadă cum pe firul apei
 Coboară siselandele uşoare,
 Deşi-ncărcate ţeapăn cu castane
 Sau alte, neştiute ei, mărinde,
 Sub tendele de pinză nealbită
 Avînd mormane-n regi de alte mărfuri.
 Şi marinarii-acelei pîntecoase
 Şi-atotîncăpătoare bărci văzînd-o
 De-a lungul fluviului cum cască gura,
 De mai departe, -n şorţu-ntins anume,
 Îi aruncau adesea mere roşii
 Sau pere galbene, la nimereală.
 Cu toţii-o cunoşteau pe-această-Angloro,
 După cum în deridere-au numit-o,
 Pentru că toată ziua prin pietrişuri
 Ea, goală, se tira, fără să-i pese
 De viul soare, ca o şopirlită¹.
 Crescuse, apoi; şi, pe cît de semeţă,
 Pe-atît ea se făcuse de frumoasă.
 Nu era decît brună, dar de brunul
 Cel mai deschis, sau, ca să spun mai bine,
 Părea că soarele o daurise;

¹ *Angloro* este unul dintre numele date, pe malul drept al Ronului, şopirlei cenuşii (*lacerta agilis*) (n.a.).

Și niște ochi avea, de potirniche,
Ochi care, nu știai, de bună seamă,
Dacă rideau de tot copilărește,
Sau cu-o fără de margini veselie,
Sau a batjocură fără de margini.

XLV

Stînd în picioare și-n genunchi, adesea,
Pe prundul singuratic toată ziua
Cerneă, cu sita grea de fier, copila,
Nisipu-amestecat cu pietricele,
Spre-a smulge firisoarele de aur,
Atît de rare și atît de fine,
Pe care, după ploi, le cară-Ardecho.
Spălate nencetat și răs-spălate,
Acestea se prindeau, strălucitoare,
De alba lină-a unei piei de oaie;
Și-astfel lucrînd, se mulțumea, sărmana,
Cu un ciștig, de la o zi la alta,
De șaizeci pîn' la optzeci de centime.
Surorile și frații ei, o droaie,
Împresurînd desculți prundișul umed,
De ici, de dincolo, la buza apei
Îi aduceau nisipul lingă sită.
Acasă, mama le gătea mîncarea
Sau îi plesnea strigînd cu deznădejde:
„Iar și-au rupt boarfele, nepricopsiții!”
Cît despre soțul ei, grăsanul Toni,
Era *mudaire*. Cunoșcînd prea bine,
La Pont Sant-Esperit, orice bulboană
Și toți curenții — ca să nu se sfarme
De pintenii ce-i poartă contraforții,
El bărcile trecea, la coborire.

De fel, erau din Aramoun¹, și Ronul
 Urcindu-l după chepele² gustoase,
 În colțu-acestă se statorniciră,
 Punind să fiarbă oala-ntr-o colibă
 Din bolovani clădită, pe-o-nălțime,
 Spre-a o feri de crincena Ardecho:
 Căci nu e de glumit cu-această spaimă
 De apă, cînd se-nfurie, umflată
 De ploi, și ca turbată se repede,
 Făcînd și unda Ronului să crească
 Cu douăzeci de palme,

XLVI

Pe Angloro,
 Cu părul fluturînd sau cu baticul
 De flacăra, în parte-acoperindu-l,
 Toți marinarii din Coundrieu și-Andanço,
 Deci, o-ntilneau mereu pe malul apei;
 Astfel încît, la orice coborîre,
 După ce-n urmă le lăsau pe Cele
 Trei Dame împietrite și, cu grijă,
 Treceau de insulele Margarido
 Și se-ndreptau spre stîncă Pèiro-Lato:
 „Curînd, la Malatra, spuneau cu toții,
 O s-o vedem cum zburdă, pe Anglorol“
 Și asta-i bucura, precum o dușcă
 Din vinul cel mai bun, sorbit din ploscă.
 Și-ndată ce-o zăreau muncindu-și munca,
 În viul soare minuindu-și sita,
 Cu fusta suflecată peste coapsă

¹ Aramon — mică localitate în Gard, arondismentul Nîmes, pe dreapta Ronului.

² Chepă — pește cu carnea foarte gustoasă, varietate de scrumbie.

Și bluza larg deschisă, ca o floare
 De rujă ce se-adapă din lumină:
 „Ia spune, îi strigau făcându-i semne,
 Tot n-a făcut avere-această-Angloro?“
 „Alei, sărmana! răspundea copila,
 Nu pierd atita aur, în Ardecho,
 Zgirciobii din Céveni... Doar știți proverbul:
 Pescar, pindaș, căutător de aur...“
 „Da, tot o apă și-un pământ!“ „Așa e:
 Dar pentru ce cu-atita grabă treceti?“
 „Semeț și fără-oprire-acum e Ronul,
 Frumoasă fată! La urcare, însă,
 Când de frîghii vor trage caii noștri,
 La-ntoarcerea din vesela Argenco,
 Ne vom lega, la mal, aici, de trunchiuri
 Și-ți vom aduce-o pungă de eurmale...
 Dar ce ne spui de tatăl tău, pe unde-i?“
 „Jos, la Grand-Malatra, v-așteaptă-acolo...
 Drum bun!“ „Rămii cu bine, răsfățato!“

XLVII

Era un ins, de pe cabina bărcii,
 Care, după toți ceilalți, încă o dată
 O saluta pe fată, totdeauna,
 Lungi sărutări cu mina trimițându-i.
 Un ins voinic era, din Sant-Maurise,
 Care, de nimeni ajutat, pe pieptu-i
 Ar fi săltat o putinică plină,
 De șase *barrau*¹. Îl chema Jan Rocho:
 Un tînăr smead, din neamu-acela vajnic,
 Crescut în Dóufinat pe lingă ape,
 Neam care, peste volburi și pietrișuri,
 Între Imperiu și Regat, pe fluviu,

¹ Veche măsură de 30, 40 sau 50 de litri, după regiune (n.a.).

Conduce savoiarde și mari plute.
De cite ori pleca, bătrina mamă-i
Spunea: „Băiatul meu, mă doare-n suflet
Văzind cum te pornești în bărci ca asta,
Care se-ntorc mai totdeauna sparte,
De nu rămân pe-acolo scufundate.
Din șapte fii, mai trupeși decît tine,
Că arătau, cum bine știi, ca munții,
Doar tu-mi rămii. De niște gălbejite
Din țara-aceea netedă, Provența,
Mi-au fost ceilalți ademeniți cu toții.
Vrăjit de-o văduvă cu vino-ncoace,
Hangiu, ca dinsa, mi-a ajuns cel mare;
Pe la vărsarea Ronului, mezinul
Ar fi pruvier, din cite mi se spune;
Alți doi, căsătorii cu-arlesiene,
Fac pe telalii — ce-o mai fi și asta?
Iar ceilalți doi, la Avignoun plecindu-mi,
Lucrează ca hamali. Și dintr-o ceată
De fii, cîți am avut — la bătrînețe,
De-o să te ducă și pe tine valul,
Am să rămîn de tot însingurată.”
„Nu, mamă dragă, răspundea Jan Rocho,
Nici toate copilandrele ce poartă
Peste cosiță catifea de Arle.
Nici fetele poznașe din Ouvezo,
Nici cele și mai vesele, din Sorgo¹,
Cu albele lor, de pichet, bonete,
În ale căror panglici amîndouă
Se joacă, fluturîndu-lè, mistralul,
N-or să mă facă, nu, fii liniștită,
Să uit fetele noastre bucălaie
Și rumene, plesnind de sănătate.”

¹ *Sorgue*.

„Și care sînt, adăuga bătrîna,
 Cumîni și fără seamă-n toate cele:
 Știu să hrănească curcile, fuiorul
 De cînepă torcîndu-l totodată,
 Să mulgă caprele, să bată untul
 Ori să-mpletească-o horbotă-nflorată...
 Ca, bunăoară, fără să ne ducă
 Pe mai departe gîndul, chiar odrasla
 Lui Charmetan, o haitoșă blajină:
 De la părinți ea zestre-o să primească
 Pășuni, băiete, vie și ogoare,
 Ca nimeni alta, mă auzi?“ „Da, mamă.“

XLVIII

Și tot așa mereu. La fiecare
 Dintre plecări, aceeași serenadă.
 Jan Rocho, însă,-odată-ajuns la barcă,
 Odată avîntat, pe firul apei,
 Spre soarele Provenței luminoase,
 Uita pe durduliile din Sèrvi
 Și-Ampuis, din Glun și Piage și Serriero¹!
 Pe fluviu-adulmecînd un aer liber,
 Cînd se vedeau de-a bine, el și ceilalți,
 Stăpîni deplini peste-un regat de apă,
 Peste imperiul asprului *maïstrau*²,
 Desfășurat în lung, printre coline,
 Din vînt în vînt, dar și din soare-n soare³,
 Îi îmbăta o tainică mîndrie
 Și se credeau nenvinșii de pe lume.

¹ *Serves, Ampuis, Glun, Péage, Serrières.*

² *Mistralul (n.a.).*

³ *Expresie folosită în Provența cu înțelesul: din răsărit pînă în
 apus, din nord pînă în sud.*

Al lor era cel must de Ermitage,
 Și vinul cald de la Costo-Roustido,
 Din care-n drum — trăiască-ne stacana! —
 Cite-un butoi cinsteau cel mai adesea.
 A lor era și strașnica tocană
 De carne, în ceaun înăbușită,
 Și-nmiresmată din belșug cu dafin!
 Și-ai lor fazanii de pe Pibouletto,
 Și grasele găini din Roco-Mauro,
 Cu mei din mîna plină îndopate;
 Și iepurii din Castêu-Nôu de Papo,
 Înfrăgeziți cu vinuri de pe Nerto¹
 Și ale lor ocheadele complice
 Și-mbrățișările sub vălul beznei,
 Lingă piciorul plopilor prieteni,
 De cîte ori trăgeau la mal, în fața
 Vreunui han, pentru a-și petrece noaptea!
 Și nu se-nspăimintau deloc, cînd glasul
 Mai-marelui lor, între două diguri,
 Năprasnic răsuna: Regat! Imperiu!
 Stăpîni pe-ntregul fluviu, coudriciulenii
 Cuceritori și regi păreau în totul.
 Ca înspre-o țară a făgăduinței,
 Către Provența, unde Ronul vajnic
 Imbrățișează strîns delta Camargo²,
 Către Provența, unde crește-n voie
 Pe clinele colinelor măslinul,
 Către ținutul fără-asemuire,
 Unde se zbințuiește *La Tarasco*³,

¹ *Nerthe* — masiv muntos la nord-vest de Marsilia.

² *Camargue* — vastă deltă formată de bifurcarea Ronului (Marele și Micul Ron), de la Arles pînă la Marca Mediterană, bogată în heleștee, cirezi de tauri și herghelii de cai sălbatici, amintind de pampasurile Americii de Sud

³ Aluzie la jocurile și întrecerile inițiate, în 1474, de regele Reinîé (René) în cîinstea cîlîberării Tarascunului de către Sfînta Martha din ghearele unui mîonștru, *La Tarasco*, care, potrivit legendei, pustia

Și-n soare, ziua, dănțuie *Bătrîna*¹,
Și, noaptea, cerul scapără de stele,
Năierii, căraușii de belșuguri,
Spre-mbucurarea tuturor coboară.

XLIX

De cum zăreau venind din susul apei
Convoiul de pinele, siselande
Și sapine, legate între ele,
Cu coundrieulenii rînduiți la pupă,
Care-mpingeau, cu brațele-ncordate
Și toți odată,-n zbuciumata cîrmă,
Pentru-a o ține dreaptă-n albăstrime,
Mulți țarmureni, luîndu-i în bătaie
De joc, porneau să strige: „Nas-de-brînză!
Măîncă-pui-de-capră! Fund-de-piele!”
Și făcînd haz: „Măîncă-sardeluță!
Le răspundeau năierii. Fugi oleacă!
Ori și pămîntu-ți fuge de sub talpă?”
Și, negreșit, străvechea-nțepătură
Se ascutea pe limba-acestor neamuri;
Și, negreșit, pe-naltul dig de piatră
Al porturilor de la marea apă
Veneau, mai ales vara, dar și iarna,
Codane dulci, cu-o farfurie-n mină
Sau împletind ciorapi — cu ochii veseli.
Și, lunecînd pe netedele unde,
Umflîndu-se în pene coundrieulenii

malurile Ronului. Cu acest prilej se cîntă celebra riturnelă a cîntecului popular *Lagadigadèu ! La Tarasco !*, atribuit regelui provensal Reinié I cel Bun (1409—1480), în timp ce pe străzi este purtată imaginea monstrului (balaur cu cap de leu, avînd șase picioare), în cele două ipostaze, devorînd opt tineri și îmblînzit de Sfînta Martha.

¹ Mirajul (n.a.).

Le imbiau, rîzîndu-le, din nave:
„Frumoaselor, ce-ați zice, pîn' la Arle
Să vă plimbați?“ „Nu sîntem pregătite;
Lăsați pe altădată.“ Și-ntr-o clipă,
În clipocitul sprintenelor valuri,
Convoiul se pierdea printre ostroave.
Și-acuma, doar pilotul, de pe punte
Privind cu ochii mari drept înainte,
Spre-a ocoli ascunșii negi ai pietrei,
Mai răsucea-n răstimpuri fusul cîrmei

CÎNTUL AL ȘASELEA

DRĂCUȘORUL

L

Ah, necurmata ispitire-a apei,
Cînd, nou, țîșnește singele prin vine!
A apei care șopotă voioasă
Și ride printre pietrele rotunde;
Cu-o forfotă de agere-albișoare,
Ce sar, din zbor să prindă libelule,
Și cu țîțari prin tufele-nverzitel
A apei limpezi, crude și viclene,
Ce-l farmecă,-l vrăjește pe credulul
Căruia-i strălucește,-nfiorată,
Din multele-i oglinzi! „Copii, adesea
Măicuța le spunea, la șezătoare,
Odraslelor mai mici, dar și Anglorei,
Copii, prin albăstrimea prea domoală
Sau negrele bulboane ale apei,
Luați seama, niciodată să nu treceți!
Am să vă spun și vouă ce spun alții:
Sub Ron (Ați, copilașii mei, dea Domnul
Niciînd picioru-n el să nu vă seape!)
În niște hăuri nimănui știute,
Trăiește de cînd lumea este lume,
Un spiriduș ce-i zice Drăcușorul.
Înfumurat și sprinten ca țiparul,
Se răsucesce-n pîlnii de vîrtejuri,

De unde fără veste vă străpunge
Cu ochii lui nici verzi și nici albaștri.
Un păr verzui, ca algele mițoase,
Jucat de ape, -i flutură pe umeri.
El are degete, dar la picioare
Unite printr-o pieleță, din cîte
Se spune, ca flamingul din Camargo.
Și două-notătoare peste spate,
Ca două străvezii dantele-albastre.
Cu ochii-abia deschiși, gol ca un vierme,
A fost văzut în fundu-unei bulboane
Stînd tolănit peste nisip, la soare,
Sorbindu-i razele precum șopîrla
Și avînd capul răsucit spre coadă.
Sub pinza apei rătăcind, ca luna,
A fost zărit prin ochiuri liniștite
Smulgînd, pe furișate, flori de nufăr
Și stînjenele. Ca, întărit, pe urmă,
Copii, luați seama...

LI

Într-o zi, se spune,
O tinăra femeie din Bèu-Caire,
Se apucase-n Ron să spele rufe.
Și, cum bătea la ele, dintr-odată,
Femeia-l vede, nu departe, -n valuri,
Pe Drăcușor, surizător și mindru,
Ca un înșurătel în prima ziuă,
Prin apa limpede făcîndu-i semne.
«O, vino!-i murmura cu-o voce dulce,
O, vino-ndată să-ți arăt, frumoăso,
Palatul de cristal ce mi-i sălașul,
Cu patul de argint unde dorm noaptea
Și grelele, albastrele-i perdele.

O, vino să-ți arăt ce bogăție
Nemaivăzută-am adunat sub valuri,
De când pe-aici neguțatori se-neacă,
Și-am grămădit-o-n tainicele-mi grote.
O, vino, am un prunc ce-i doar o larvă
Și, ca să-mi crească, să-l văd mare,-așteaptă
Laptele tău, frumoasă muritoare!»
Și tinăra spălătoreasă, prinsă
De-o toropeală, zvîrle-ntr-o clipită
Din mina-i înspumată lopățica:
Pe urma lui pornește, suflecîndu-și
La repezeală fusta, pin' la pulpe,
Apoi pin' la genunchi și pin' la coapse,
Pînă-i pieri pămîntul de sub talpă.
Hulpav, năvalnic, fluviul pe femeie
O-nvălui în valurile sale,
O răsuci, gîfîitoare,-orbită,
Și-o trase-n fîroasele adîncuri
Din veci pe sub pămînt învirtejite.
Zadarnic căutată-a fost cu cangea —
De negăsit, ea a rămas pierdută.
Nu zile doar, ci ani trecură. Nimeni,
Vai! nu se mai gîndea la ea-n Bèu-Caire,
Cînd, într-o bună zi, după ani șapte,
Văzută-a fost cum intră, liniștită,
În casă,-avînd pe creștet legătura,
De parcă s-ar fi-tors, ca-n alte rînduri,
De la spălat: acum, ceva mai pală.
O recunosc dintru-nceput ai casei,
Și fiecare,-nspăimîntat, o-ntreabă:
«De unde ai ieșit tu?» Ea, trecîndu-și
O mîină peste frunte, le răspunde:
«Cum să vă spun? Un vis îmi pare totul...
Dar, fie c-o să-mi dați sau nu crezare,
Eu am ieșit din Ron. Băteam la rufe,
Cînd mi-a scăpat din mîină lopățica,

Și-am lunecat în valuri, ca s-o caut,
 Într-o genune-adîncă și spăimoasă...
 Și mă simțeam ținută strîns, sub apă
 De-un soi de arătare, o fantasmă,
 Care m-a dus în brațe, cum o duce
 Bărbatul pe femeia ce-o răpește...
 De tot pierise inima în pieptu-mi,
 Cînd, din leșin trezindu-mă, ntr-o naltă
 Și-răcoroasă hrubă, potopită
 De o lumină-apoasă, am dat cu ochii
 De cel ce-mi stătea-n față, Drăcușorul.
 Cu-o fetișcană-aproape înecată
 Un fiu el avusese — pentru care
 Am fost ținută șapte ani, ca doică.¹

LII

Angloro, a doua zi după aceste
 Povești pierdute-n razele de soare,
 Uitîndu-le cu totul, pe prundișul
 Mereu sporit, pe Malatra, de valuri,
 Cu sita-n mină alerga, vîoaie
 Ca potîrnichea, să-și înceapă munca.
 Era în toiul verii: prin toți ulmii
 Și plopii și copacii de pe țărmii
 Aceia-nsingurați cîntau *cigale*²...
 Dar ea, netemătoare, sub-aprinsa

¹ Gervais de Tilbury, care scria la Arles către 1250, a narat poveștea Drăcușorului și a femeii din Beaucaire, în ale sale *Oiva imperialia*. Femeile care spală rufele în Ron la Saintes-Maries-de-la-Mer se folosesc și astăzi de o lopătică sculptată, avînd, prin tradiție, un Drăcușor figurat ea o șopîrlă (n.a.).

² *Cigalo* (prov.) — insectă asemănătoare întrucîtva cu greierele, caracteristică regiunilor mediteraneene, care trăiește pe arborii cărora le suge seva; lungă de 5 cm cu aripi cu tot, scoate un sunet strident și monotonic, ca un fel de clămpănit.

Bătaie-a soarelui peste prundișuri,
 Spuneă că vede mult mai bine via
 Sclipire-a firisoarelor de aur,
 Ei nopțile-i păreau apăsătoare,
 Cînd trebuiau să doarmă laolaltă
 Și mari și mici în strîmta lor colibă,
 Culcați pe jos și-nghesuți de-a valma
 Pe cite-o mină vesteală de frunze.
 Or, iată că într-una din acele
 Coplesitoare, aprinse nopți de vară,
 Cînd simți că te înăbuși sub olane,
 Ieșise, în cămașă, către lună,
 Către răcoarea proaspătă de afară.
 Rotundă, luna o privea din slavă
 Cum se apropia de mal, desculță
 Și sprintenă, în liniștea deplină
 A Firii necuprinse, adormite
 În murmurele Ronului șagalnic.
 Lumini de licurici jucau prin iarbă;
 Privighetori pierdute-n depărtare
 Își răspundeau din arbori, dragăstoase
 Și clipocirea curgătoare unde
 Rîdea voioasă. La pămînt, copila,
 Zvirlindu-și dintr-odată cămașuța,
 Intră în Ron cu-neetul, pătimașă
 Și-nfiorindu-se, curbîndu-și trupul
 Și-nrucîșîndu-și brațele-amîndouă
 Pestre cutremurarea, ca un freamăt,
 Ce se stîrni în sinii-i de fecioară.
 Cu un suspin, la prima-nfiorare,
 Nehotărită se opri o clipă
 Și își întoarse ochii, tulburată,
 De-o parte și de alta, n-întineric,
 Unde-i părea ascuns un nu-știu-cine,
 Care-o pîndește, goală, dintre arbori.

Și apoi, iară,-n apa mlădioasă
Încă puțin mai merse, luminată
De luna care-i săruta, sprintară,
Gingașa ceafă, pielea ca de ambră,
Și brațele și șalele robuste,
Și sinii mici și tari și nebunatici,
Ce se piteau ca două turturele
În răsfirarea părului, umbroasă.
Cel mai mic zgomot — saltul unui pește
Din apă, ca să prindă-o musculiță,
Hulpava unei volburi gilgiire,
Chemarea unui liliac, tăioasă,
O frunză-atinsă-n treacăt de vreo gîză —
Făcea să sară inima din pieptu-i.

LIII

Și iară-ncepe să coboare. Pînă
La briu, și-apoi mai sus, prea bucuroasă
Că-ncet-încet se simte-nveșmintată
De fastuoasa mantie a undeii,
Nemaigîndînd decît la bucuria
De a se contopi cu însuși Ronul.
Sub tălpi, nisipu-atît era de moale!
Un simțămînt de umed și răcoare
O-nvăluia-ntr-o vrajă fără seamăn.
Pe corpul ei întreg, pe toată pielea,
Cu blinde-alinturi rotitoare unde
O sărutau, o gidilau întruna,
Cuvinte fermecate murmurîndu-i,
Care-i dădeau dulci spasme de plăcere...
Cînd, dintr-odată,-n apa mișcătoare
Și străvezie sub bătaia lunii,
Acolo, în adînc, lungit pe mușchiul

Unui pat de smarald, ce-i vede ochiul?
 Un băietan surizător și chipeș.
 Întins precum un zeu, alb ca ivoriul
 Și unduind cu unda, n'mina-i fină
 O floare el ținea, de crinul-apei,
 Cu care o-mbia pe fata goală.
 Și de pe buzele-i tremurătoare
 Și palide ieșeau, inflăcărâte,
 Cuvinte de iubire și de taină,
 Ce se pierdeau în apă nentelese.
 Cu ochii lui felini arzându-i ochii,
 O atrăgea, sfioasă și uimită,
 Și giftind de aprigă dorință,
 O atrăgea, zimbînd, spre locul unde
 Cer îndurare sufletul și trupul.
 În fluviu, de neliniști cotropită,
 Precum și de-o ciudată bucurie,
 Era asemeni celui ce visează,
 Cînd, buimăcit de-o teamă nepătrunsă,
 Vrea îndărăt să fugă, și nu poate.
 Și numai cît privea la spiridușul
 Ce-nconjurat de razele-i lăptoase
 Părea că-asteaptă și-o cuprindă-n brațe,
 Un tremur de năvalnică iubire
 Sub cer o cufunda în toropeală
 Și o făcea cu-ncețul să leșine.

LIV

O, bucurie-a dragostei născîndel
 O, paradis al inimii curate!
 Cînd legănarea fluviului, o dată,
 O ridica și-o mîngia întreagă,
 Pe umeri, pe cosița plutitoare

Și pe ochii închiși, ca să nu vadă
Ieșind gurguii pieptului din apă,
Ca fulgerul simți deodată fata
În jurul coapsei o apropiere,
Ceva plăcut ce-o atingea în treacăt,
Precum o răcoroasă dezmiardare...
Ai / dintr-un zvicnet ea-și îndreaptă corpul
Își zvrile părul șiroind pe spate,
Și vede, furișându-se prin valuri
O mică umbră, albă și șerpească,
Ce dispăru. Era el, Drăcușorul.
Angloro, prevenită despre felu-i
De-a se purta, -l recunoscui prea bine,
Descoperind la sinu-i totodată
O floare roșie de crinul-apei.
Cu toate astea și-n pofida spaimei,
Mult bucurindu-se și visătoare,
Luă floarea ce plutea și-n pat se-ntoarse.
Dar nimănui, din ceea ce crezuse
Că a văzut, n-a povestit o iotă,
Geloasă dinadins, ca o pisică,
De nălucirea-i prea devreme ștearsă.
De câte ori copila, -n vara-aceea,
În lincezeala nopților prea calde,
Sub luna-atit de clară din septembrie,
S-a dus fremătătoare la-ntîlnire!
Dar și-a dat seama de fiece dată,
Cînd mai întîi făcea un semn al crucii,
Cum de copil făcea intrînd în apă,
Că-n van ea-și oferea misterioasei,
Fugarei unde trupul feciorelnic:
Frumosul geniu-al Ronului, în toate
Acele nopți — și-l așteptai, copilo,
Și-ai să-l aștepți mereu, fremătătoare! —
Nu cuteza să vină la-ntîlnire.

CÎNTUL AL ȘAPTELEA

FÎNTÎNA TOURNO

LV

Unde eram? Flotila pătrunsese-n
Arhipelagul Malatra, umbritul
De arbori, cînd, pe mal, surizătoare,
Le apăru, precum s-a spus, Angloro.
— „Oprește!“ strigă meșterul cel mare,
De-a curmezișul brațele-ntinzîndu-și.
Parima-i la pămînt zvirlită; fata
De-un trunchi bătrîn cu dibăcie-o leagă;
Zorindu-se, prietenul Jan Rocho
Desprinde mica luntre, și: — „Frumoaso,
Pe urmă-i spune, vino fără teamă!“
Și cu blîndețe de mijloc luînd-o,
O saltă, hopa-sus! pe puntea navei.
Cu toții-i ating cele cinci sardine¹,
Și toți o-ntreabă: — „Ce ne spune-Angloro?“
— „Tot bun găsit vă spune.“ — „Și culesul,
Tot bun?“ — „Nu tot, dar dacă totdeauna
Are să fie-așa, sint mulțumită!“
Parima dezlegată, merg în calea
Pilotului de pod, și-apoi, la vale!
Or, doritor cu fata să glumească,
Pentru că ea la provă se-așezase,

¹ Cele cinci degete ale mîinii (n.a.).

Jan Rocho spune: — „Sfintă care cîntă!¹
 De n-ai fi mai isteată decît mine,
 Știi ce zic eu să facem?“ — „Nu, vorbește...“
 — „Ei bine, mîine seară, în Bèu-Caire,
 Să mergem la comèdii împreună;
 Pe Pajiște² să facem o plimbare;
 Pe la țigănci, de braț, apoi să trecem,
 În stele-amînduror să ne ghicească;
 Să ne virim prin fiecă baracă;
 Să-ți cumpăr un inel frumos...“ — „De sticlă!“
 — „Nu, nu, de aur! Și te duc cu mine,
 Drept soață, după bilci, la Sant-Maurise.“
 — „Haha! răspunse-n glumă fetișcana,
 Ca să mă lași tu singură tot anul,
 Pe-acolo, printre niște oameni care
 Vorbesc o limbă de te-apucă risul?“
 — „Ah, ce frumos e rigodonul nostru,
 Și cum l-am mai dansa noi doi, Anglorol...“
 — „Jan Rocho, nu; cîstită sînt, la rîndu-mi,
 Cîstite *valentin*³! Ești bun, știu bine.
 Și vesel și voinic și (vorba tatii)
 Un țarmurean ești fără de pereche...
 Dar, ce vrei? ți-a luat altul înaintea!
 Da, altul care-n scorburi, care-n hăuri,
 În volburi, în adîncuri, scufundișuri
 Te-ar doborî, te-ar îneca, sărmane,
 Dacă te-ar prinde pescuind în lona-i...“
 Și-un ris ciudat țîșni din gura fetei:
 Cînd, pește-nhățindu-l, pescărușul
 Se-azvirle-n mare, așa țîșnește apa.

¹ Exclamație populară (n.a.).

² Locul unde se ținea bilciul din Beaucaire.

³ *Valentin* era numit, odinioară, tînărul adorator, în multe dintre provinciile Franței (n.a.).

Pe cînd, mofluz, năierul amuțește,
 Din locu-unde dormise, prințișorul
 Guihèn d'Aurenjo, dichisit apare
 Și vesel, și ținînd în mîna dreaptă
 Un fir de crinul-apei ce-l smulsese
 Din lonă, pe cealaltă parte-a bărcii,
 Și fredonînd, cu somnul încă-n gene,
 Ca-n vis, venețiana melodie:

*La bordul siselandei,
 Frumoasa mea, te chem —
 Eu sînt prințul Olandei,
 De nimeni nu mă tem.*

— „Ia uite! n-o fi el?” făcu Jan Rocho,
 Plecînd spre cellalt oapăt, la timonă,
 De unde în răspăr îl lua stăpînul:
 — „Încerci istoria lui Barbă-Albastră
 Sau, pezevenghiule, pe-a Melusinei¹,
 Cu-această fetișcană?” Dar Angloro,
 Cînd ochii ei ajunseră la prințul
 Cu părul blond, păli-ntr-o fulgerare:
 Atît de iute-n vine i se-ntoarse
 Zvicnîndul singe,-atît de cu putere,
 Că nu-i lipsi mult pînă să leșine.
 — „El este, el!” strigă ca fără minte,
 Dînd înapoi, bătînd cu mîna-n aer;
 Și ca pe-un zeu îl tot privea, sărmana,
 Îndrăgostită, ahl și temătoare,

¹ *Melusino (Mélusine)* — zîină pe care romanele cavalierești și legendele din Poitou (în vestul Franței) o prezintă drept străbuna și protectoarea casei Lusignan.

Asemeni pitulicei fascinate,
 Care, sub ochii șarpelui din fața-i,
 Simte cum peste-o clipă-are să cadă.
 Dar, fermecat în inimă și-n suflet,
 Și cu-un suris curtenitor pe buze,
 Frumosul prinț: — „Te recunosc, îi spune,
 O, floare-a Ronului pe val deschisă!
 O, floare-a fericirii-ntrezărite
 În visul meu, fii bine întâlnită!“
 Și-ncurajată astfel, ea-i răspunde:
 — „Te recunosc, o, Drăcușor! sub lonă
 Doar te-am văzut ținind în mină floarea!
 Cu barba ta de aur, pielea albă,
 Cu ochii tăi nici verzi și nici albaștri,
 Străpungători și plini de-o vrajă dulce,
 Știu că tu ești!“ El floarea-i dăruiește
 Și amândoi, uniți de-aceeași taină,
 Se-nsfiorară. Căci iubirea-i fulger —
 Și-i lumina, pe nava care-i duce,
 Predestinați, pe valuri. *

LVII

Uimitoare,
 Arcadele ce-ntruchipează Podul
 Sant-Esperit trec peste ei solemne.
 Luntrașii, înclinându-se, -l salută
 Pe Sant Micoulau în capela-i veche,
 Azi, dărimată, dar ce-a stat, pe vremuri,
 De veghe la *arcada marină*,
 Cu-a ei deschidere primejdioasă,
 În care-atâtea bărci au fost strivite.
 Și apăru Provența, căci intrarea-i
 E Pont Sant-Esperit cu stâlpii teferi

Și arcurile-i, douăzeci, superbe
 Și peste Ron curbate, ncununându-i.
 E poarta sfântă, poarta triumfală
 A patriei iubirii, -aici. Măslinul
 Și rodierul mîndru de-nflorirea-i
 Și meiul cu lungi plete, de pe-acuma
 Împodobesc rovine și costișe.
 Cîmpia se lărgeste, -apar mici crînguri
 Strălucitor și limpede e cerul,
 Iar pe Ventour se-ntreazărește Uba¹:
 Prințul d'Aurenjo și culegătoarea
 De aur — ca-ntr-o binecuvîntare
 Par a se cufunda. El se desfată
 (Ai! proaspătă, divină băătură!)
 Sorbind, în tinerețea fetei, viața
 Din chiar clocotitoarea ei fîntînă,
 Și marea unui suflet nou uimire,
 Încrezător în viile-i himere
 Și dăruit închipuirii sale.

LVIII

De *philtrum*²-ul lui Amor îmbătată,
 Ea, în seniorul chipeș ce-o vrăjește,
 Îl rentîlnea pe însuși Drăcușorul,
 Care, sub val, în albul lunii tremur,
 De-atîtea ori și-atît a fascinat-o!
 Și ce-i, la urma urmei, de mirare,
 Că mîndrul zeu al Ronului se plimbă
 Cu barca, uneori, și printre oameni!

¹ *Ubac* — partea din spate a muntelui Ventour, versantul (umbrit) dinspre nord (n.a.).

² Băătură magică, despre care anticii credeau că însuflă dragoste sau, în general, o pasiune (lat.).

Nu vezi și-n fundul calei cite-un biber
Ce-și caută pe navă-aseunzătoarea,
De-l pui pe fugă numai cu bătaia!
Meșter' Apian, grăsanul Toni și-alții,
Acolo, sus, la stîncile Dounzero,
Nu l-au văzut pe Drăcușor, odată,
În chip de șarpe, gros ca o butelcă,
Ieșind din apă și intrînd în holdă,
Culcîndu-i spicele ca niște valuri,
Că pe pilot l-a luat cu fierbințeală
Și trupu-i s-a spîzît de bășicuțe!
Și n-a fost, tot așa, văzut pe malul
Ronului-Mic, la strînsul de recoltă,
Cum pe furîș aluneacă sub poala
Unei secerătoare-n lan culcată,
Cum i se-ncolăcește pe la mijloc
Și-mbrățișînd-o-ncetul cu încetul,
Îi prînde sînul și i-l ține-n botu-i
Pînă ce pică ghiftuit de-a bine
De cîț a supt, de cîț se desfătase!

LIX

Și toate-aceste năluciri fecioara
Le povestea către luntrașii care,
Văzînd-o-atît de-ncrezătoare-n ele,
Veniseră, pas după pas, în preajmă-i
Sau își ciuleau urechea de departe.
— „Ei, vezi? cînd îți spuneam, zicea Angloro
Vorbîndu-i uluitului Jan Rocho,
Cînd îți spuneam că-i arătos, băiete,
Ca nimeni altul de pe-aceste maluri!
Cu-un mîndru prinț el seamănă, privește-ll...
Așa-i, o, Drăcușor al meu, și rege

Și dulce vrajă-a vieții mele,-așa e
 Că mă vei duce să-mi arăți și mie
 Ungherele, sub Ron, ce le cutureieri
 În beciurile din palatul Trouio,
 Și Grand-Priêu¹, pe malul dinspre Arle,
 Și, sub Ardecho, grotele-mbrăcate
 Numai în diamante și dantele?
 Așa-i, la Mount-Dragoun că mă vei duce,
 Castelul tău, unde dragon ești noaptea,
 Ca să-mi arăți cum i se-nalță turnul
 Deasupra stîncii povîrnite-a cluzei?
 Așa-i că mă vei duce să văd Podul
 Gardoun, cel ce clădit a fost de diavol
 Cu iepurele,-apoi schimbat în piatră?
 Așa-i că vom vedea, la miezul nopții,
 Și flacăra ce-o întetesc ulurgii,
 Care, plîngînd, tot merg și merg spre locul
 Unde-au îngropat aur, că-i apasă
 Neașteptata trecere-n vecie,
 Fără-a se spovedi-naintea morții
 Și tainițele să-și destăinuiască?“

LX

Așa,-n azur, vorbind grăbit, Angloro,
 Ca o morișcă repede-nvîrtită,
 •Se-nflăcărare, foc avea-n privire
 Și-avea obrazul mărmuriu și palid.
 Dar el, Guihèn, vrăjit de povestirea
 Ce-l ridica pe țărării magiei²:

¹ Palatul Trouio (Trouille) este Palatul lui Constantin, iar Grand-Priêu (Grand-Prieur) este al marelui prior al Ordinului de Malta, azi muzeul Réattu. Se credea că erau vizitate de Drăcușor (n.ed.fr.).

² Țărării incintării; astfel erau denumite, în Provența, locurile unde se întâlneau vrăjitorii (n.a.).

— „O, da! cu olandezu-i calm îi spune,
 Da, te voi duce peste tot frumoasol
 Căci mine-n principatu-mi morganatic
 Aurenjo, tu vei fi reîntruparea
 Ondinei¹, vei fi zîna mea Morgana²!“
 Și-o iau, rîzînd, în zeflema luntrașii:
 — „Ați auzit-o? Și-a pierdut, zăul capul...
 A tras o dușcă din fîntîna Tournon,
 Care, din cîte știm, sucește mintea!“
 Dar se ridică, mîndră, pe cabină
 Și bate din picior, rînjînd, Angloro,
 Și țintuindu-i cu un ochi sălbatic:
 — „Să nu vorbiți, năieri, decît în șoaptă
 Despre fîntîna asta, ea le strigă,
 Căci soarta voastră-n piatra ei e scrisă!“
 — „Cum, soarta noastră? Ce ne tot înșiră?...
 Azi parcă s-ar afla sub vraja lunii“,
 Se-aude ca un murmur peste barcă.

LXI

Plutînd pe firul apei liniștite,
 Flotila cobora pe lîngă-ostroave.
 Erau între Mournas și Sant-Estève
 Di Sort (cuib de pirăți, ungheru-acesta:
 Cînd vine un copil, aici, pe lume,
 Părinții îl aruncă-n Ron, se spune,
 Pentru-a-l supune astfel la-ncercare;
 Și dacă izbuteste să se-ntoarcă,
 E bun, se spune, de marinărie

¹ *Ondine* (*Undine*) — în mitologia germanică și scandinavă, zîna ce locuiește în fundul apelor, fiind reprezentată ca o fată tină, seducătoare, care își alege bărbații dintre muritorii de rînd.

² *Mourgano* (*Morgane*) — zîna care apărea deseori în romanele cavalercești.

Sau tîlhărie¹, scurt). În defileul
 Hotărnicit de zidul fortăreței
 Pe care-o azvirli Mount-Brun² în aer,
 Și peste care orîncenul lui nume
 Și-n zilele acestea mai plutește,
 Cu șoimii, din ruină în ruină,
 Intrară cele șapte bărci. Și-asemeni
 Unei sibile,-atunci, copila noastră,
 Săltîndu-și brațul gol, și cu mîndrie,
 Și ca de-un vis nemaivisat cuprinsă,
 Vorbi: — „Fintina Tournó e-un oracol
 Toți cei care-au văzut fintina Tournó
 Îmi pot fi martori, dacă nu mă credeți.
 În ea țîșnește apa dintr-o stîncă
 Acoperită de smochini și viță
 Sălbatică, bănuți și clematite,
 Și un bazin, Grand-Gourg, inchipuiește.
 Pe un perete-al stîncii, într-o ramă,
 Privind spre Ren, se văd, săpați în piatră,
 De... cine poate ști de cîte veacuri?
 Un Soare și o Lună rea — la pîndă.
 La mijloc este-un bou³, pe care-ncearcă
 Un scorpion în pîntec să-l înțepe,
 Un cîine se repede să-l sfîșie
 Și la picioare-i unduie un șarpe.
 Și taurul le ține piept, cînd, iată,
 Un tînăr cu-o manta fluturătoare
 Și-avînd pe cap boneta libertății,
 Un tînăr falnic, în gramaz i-mplîntă

¹ Un proverb provensal se spune: „Bun de marinărie sau tîlhărie“ (n.a.).

² *Charles de Mont-Brun* (cca. 1530—1575) — căpitan protestant, care, în timpul războaielor religioase din Franța, a luptat la Jarnac și la Montcontour și a cucerit ținutul Dauphiné; a fost executat la Grenoble.

³ De fapt: taur (n. red.).

Pumnalul scurt și lat, și-l răpune.
Deasupra-acestei jalnice priveliști,
Un corb spăimos aripile-și întinde.
Dezlege cine poate taina astal“

LXII

Și își roti-mprejur, cu ochii-n flăcări,
Peste năierii amuțiți, privirea.
— „Ci ascultați! urmă ea peste-o clipă.
Cînd, într-o zi, din prund în prund luînd-o,
Îmi căutam grăunțele de aur,
Mă pomenesc prin ripele fîntinii.
Și iese o bătrînă vrăjitoare
Din Bourg¹, în calea mea, și-astfel îmi zice:
«Privește dăltuirea de pe stîncă!
De zinele ce-n vremile trecute
Se aciuau prin peșterile noastre
A fost, să știi, copilo, săvirșită.
Și acel bou, *Rouan*²-ul ce trudește
Sub privegherea Soarelui și-a Lunii,
Acolo,-n mijloc, știi ce-nfățișează?
Străvechea Ronului cărăușie,
De peste tot izbită, asaltată
De zdruncinul și răutatea undei.
Răsucitorul de sub el balaur
E însuși zeul apei, Drăcușorul;
Iar tinărul ce tauru-l ucide,

¹ Fîntina Tournon, de la Bourg-Saint-Andéol, se află dedesubtul unui basorelief consacrat zeului Mithra (n.a.).

² Bou sau taur deosebit de puternic; în sens figurat: val dezlănțuit. Cuvîntul provençal *biou* are, în aceeași măsură, sensul de „bou“ și de „masă“ de apă ce se dezlănțuie, se azvîrle“, acest paralelism indicîndu-l pe *Rouan* derivat din latinul *Rhodanus* — *Ron* (n.a.).

Iar tinărul necruțător ce poartă
Boneta roșie — nu da uitării,
Copila mea, această profeție! —
E cel sortit cîndva să nimicească,
E cel ce va răpune marinarii,
În ziua cînd din rîu, pe veci, ieși-va
Cel care geniu-i este, Drăcușorul!»

LXIII

Nu mai rideau năierii: peste maluri,
Din loc în loc trecea un soi de freamăt
La fel de rău prevestitor. În barcă
Vorbiseră-ntre ei și liounezii
De nave mari, cu foc, și care urcă
Fără de cai și cabluri, împotriva
Curentului, ci numai cu mașina.
— „Ce aiureli! Doar proștii și netoții
Pot crede-n baliverne ca și astea!
Striga Apian cînd auzea în preajmă-i
Vorbindu-se de astfel de invenții.
Dar dacă-ar fi ce nu poate să fie,
Ce s-ar alege-atunci de-ațiția oameni
Care trăiesc din munca de pe apă,
Vislașii, surugiii, frînghierii,
Hamalii și hangiii, o-ntreagă lume
Ce mișună pe Ron și lărmuiește,
Ce sufletul îi este și onoarea?
Vedeți și voi că pricini sînt destule
Pentru-a se-nfițe cangea-n toți mișeii,
În toți acei exploatatori nemernici,
Cu toți flecarii lor și filozofii!“

O spaimă totuși, se vedea cît colo,
Acoperise fețele cu umbră;
Și nu fără neliniște Jan Rocho,
Buimac de-atîtea lucruri nentelese,
Îl cerceta pe tinerelul straniu
Ce-abia ieri dimineață se urcase
La bord, venind de nu se știe unde.

CÎNTUL AL OPTULEA

CĂTRE UN ORIZONT PIERDUT

EXIV

Sub tendă, blondul tinăr și Angloro,
Care-l urmase pas cu pas de-o vreme,
Sub tendă se trăseseră, la umbră.
Suava fascinație sau vraja
Ce, sub mirajul apelor viclene,
Cu timpul izbutise-s-o cuprindă,
Strîns o ținea pe fata de *mudaire*;
Și cu ochii ei mari de potirniche,
Părînd că rîd și scapără de-o toană,
Cu nasul cîrn și buzele ei roșii
Nu-i trebui nimic mai mult, vă-asigur,
De răul ei pe prinț să-l molipsească!
— „Ori, după ce, ntreba el cu-ncîntare,
M-ai cunoscut?“ Frumoasa fermecată
Îi răspundea: — „Eu ți-am mai spus, stăpînel
Această floare, o vezi, de crinul-apei,
Ce-n dar mi-ai dat-o, n mină o țînuseși
Și-acolo, n unduioasele adîncuri,
Cînd alb mi te-ai ivit sub geana lunii,
Spre tine atrăgîndu-mă, făcîndu-mi
Nenumărate semne și de-a bine
Vrăjindu-mă cu mofturile tale,
Astfel că pe vecie-ți voi fi sclavă,

Și de mi-ai spune: «Vreau să fugi cu mine,
 Copilo, pîn' la marginile lumii,
 Fără să te oprești, cu friul liber,
 Cum la galop, cu friul liber Caii
 Pămîntului aleargă, tot aleargă
 Și-nconjură neistoviți Pămîntul¹»,
 Eu aș porni în zbor! — „Și de ți-aș spune,
 Frumoaso, că te-nșeli, că stai de vorbă
 Cu prințul olandez?“ Guihèn o-ntreabă.
 — „O, Drăcușorul meu, zîmbește-Angloro,
 Ți-aș da răspuns că-ți schimbi înfățișarea
 Și că iei chipul care ție-ți place,
 Și dacă te-ntrupezi în prinț de-Aurenjo
 (Cum i-ai lăsat pe marinari să creadă),
 E limpede că-ășa te-ndeamnă-o toană
 Sau o zănatică năzdrăvănie
 Care-nțelegerea mi-o depășește...
 Dar te cunosc de mult, o, Drăcușorul
 Meu chipeș, la ce bun mi te-ai ascunde?
 O, te-am ghicit din prima clipă, după
 Chiar princiara ta înfățișare,
 Și trupul tinăr, proaspăt cum e apa,
 Și albăstrimea ochilor și barba
 Mai daurită și mai mătăsoasă
 Ca floarea ce-o deschide crinul-galben!“

LXV

El nu mai avea ce răspuns să-i deie,
 Decît doar, nu-i așa? s-o-mbrățișeze.
 În fața unei astfel de credințe
 Nestrămutate, ce-l divinizează
 (Iubirea prin iubire se plătește),

¹ Credință populară în Provența de sus (n.a.).

Guihèn prin vine simte că-i începe
O flacără de foc divin să-alerge.
Și unul pe cellalt se prind în brațe,
Nemaștiind nici el nici fata cine
E cel mai îmbătat, mai prins de vrajă.
Și bărcile pluteau pe firul apei,
Însingurate, printre cele două
Ripoase maluri și-ndelung tăcute.
Ici-colo, se ivea-notind vreun biber
Săltindu-și botul gros ca să răsufle
Și în adinc se cufunda pe dată;
Și-n piscurile tendelor miștoase
Veneau, razant cu fluviul, rindunele
Pentru-a se odihni. La adăpostul
Baloturilor stivuite-n preajmă,
El îi spunea, la pieptul lui ținînd-o:
— „Apropie inima ta curată
Mai mult de-a mea, ca s-o aud cum bate!
E prea adincă — nu privi la apă,
E prea departe — nu privi pămîntul,
E mult prea mare — nu privi nici cerul:
Privește-n sufletu-mi, unde ești soare!”
Dar, de pe mijloc, ea îndepărtîndu-i
Cam prea-ndrăzneța mină princiară:
— „Ia uite,-i spune,-acolo, nu departe
De mal, e floarea după care umbli!”
Și fuge către-o margine a bărcii,
Rizînd ca un copil.

LXVI

Precum umbrela,
Roșcata floare,-n virfu-unei tulpine
Se deschidea arzînd peste-o oglindă

De-ncremenită apă azurie.

— „Dar, Drăcușorul, făcu Angloro,
Cum de iubești atîta floarea asta?”

— „Ah, pentru că ea seamănă cu tine!...

Răspunse prințul. Și nu ești tu floarea

Iubirii, care, -asemeni ei, născută

La sînul apei, ca și ea, închipui

Cucernica iubire primitivă

Și unică a unei lumi frumoase,

Și noi și strălucind de tinerețe?”

Ea asculta, cu ochii mari, aceste

Cuvinte dulci și pline de magie...

Și el urmă: — „Dar să ți-o spun, ascultă

Povestea florii mele. Într-o vale

De lingă-un țărm, frumoasa Galateea

Și tinărul păstor Acis, odată,

Stînd pe pămînt, se alintau — la nimeni

Și la nimic gîndindu-se, ci numai

La marea lor iubire. Și în vreme

Ce se sorbeau din ochi unul pe cellalt,

De sus, din munte, Polifem ciobanul,

Un monstru de ciclop, peste măsură

De înrăit și de gelos pe nimfă,

Îi vede drăgostindu-se în iarbă.

Din munte, atunci, aprins de ciudă, smulge

O stîncă și, spre ei rostogolind-o,

Zdrobește amîndoi îndrăgostiții.

Suvoi le curge-amestecatul singel

Cuprinși de-o mare mîlă, glia-mamă

Și zeii săvîrșiră un miracol.

Acis fu preschimbat într-un riu vesel,

Și-n floare Galateea, chiar în floarea

Ce peste el umbrela și-o deschide,

Însingerată și-ntrucitva pală.¹
 — „Ciclop afurisit! strigă Anglōro;
 Și către pruvier: Să fii tu, oare,
 Ciclopul ce din umbră ne pîndește?“
 Adăugă ea hohotînd. — „Țiganco!
 Vezi că te arzi, cînd prea te joci cu focul“,
 O brustui, adînc jîgnit, Jan Rocho.
 Da-n aerul albastru, sfidătoare
 Și fluturîndu-și floarea dăruită
 De preafrumosu-i Drăcușor, ea spune:
 — „Am înflorit din neprihana apei:
 Poți, Ronule, să mirii din străfundurii
 Eu știu ce știu...”

LXVII

— „Luați seama, cei din față!“
 Un fluierat se auzi deodată
 Și, coborînd tăcută, n grabă mare
 Bord lingă bord, o ambarcațiune
 Le luă-nainte: un edec gigantic,
 Cu-un lanț de fier de la-un cap la altul,
 De care, în perechi, era legată
 O liotă de fel de fel de oameni.
 — „Călătorie sprincenată!“ strigă
 Un tinăr marinăr. — „Taci, secătură!“
 Te-ntreabă cineva de-i oacheș vîntul?
 Îl dojeni Apian. Nefericiții,
 Și fără-ocara noastră-și simt povara...
 Faceți-vă că nici nu-i recunoașteți,

¹ În mitologia greco-romană, strivit de stîncă de Polifem, nu moare decît Acis și, deci, simbolul florii roșii, atât de necesar lui Mîstruț, lipsește; nefericitul tinăr sicilian este metamorfozat de însăși nereida Galatea în riul ce-i poartă numele și care izvorăște din muntele Etna.

Cînd umerii-nfierăți și-i trag în umbră...
 Și tuturor drept pildă să vă fie!
 Ei la Touloun merg, să-și mănince bobul...
 Sînt de tot soiul: oameni în sutană,
 Bandiți și șarlatani, notari și nobili,
 Și mulți nevinovați!“ Cu ochi năprasnici,
 Pieziși și aplecați treoură-ocnașii,
 Ca stafiile-n a lui Caron¹ barcă.
 Tot astfel, lumea-ntreagă și, tot astfel,
 Nelinistile, freamătele vieții,
 Plăcerea, răul, binele, durerea
 Gonesc de zor, gonesc învălmășite,
 Plutind de-a pururi între zi și noapte,
 Pe fluviul timpului bătut de vinturi
 Ce-n veci se desfășoară și gonește.

LXVIII

Ocnașii dispărură spre-nsoritul
 Revestidou², la vale. Piboulet,
 Locaș regesc, clădit cîndva de *sirii*³
 De Ancezuno, -al căror vechi și falnic
 Blazon, ce-l moștenește, -l umflă-n peno
 Pe Drăcușorul cu umană față,
 De Cadarouso⁴ e-ngrădit cu arbori.
 — „Unde-i Aurenjo? pe vislași i-ntreabă
 Guihèn; unde-i vestita Glorietă
 Palat și cuib al semînției noastre?“
 — „Acolo, -n spate“, -i dau răspuns năierii.
 — „Unde sînteți, Guibour, vitează doamnă

¹ Luntrașul subpămîntean care, potrivit mitologiei greco-romane, trece sufletele morților de cealaltă parte a Acheronului, fluviul uitării.

² Numele unui port din apropiere de Orange (n.a.):

³ *Sir* — titlu dat, în evul mediu, marilor feudali din Franța.

⁴ *Cadercousse*..

A lui Guihèn Court Nas¹, și tu, prințesă
 Tibour d'Aurenjo? — „Sînt acolo, -n spate,
 Răspund cinstiții marinari, acolo,
 În spatele perdelelor de arbori
 Ce-ascund pereții anticului Ciəri²
 Și al lui Marius arc³; de-aici se poate
 Vedea doar Crébo-cor⁴.“ — „Rămii cu bine,
 Tu, glorie pierdută! strigă prințul,
 Ștergîndu-și mărgelușa unei lacrimi
 Ce scînteie în soare; și păstrează,
 Oraș de aur, ce-ai sporit onoarea
 Și faima casei noastre de Aurenjo,
 Cît poți mai mult păstrează amintirea
 Celor ce strălucirea fără seamăn
 Nu ți-au întunecat-o niciodată!...
 Dar pentru ce m-aș întrista și-aș plînge,
 Adaugă el, că-am pierdut Imperiul,
 Cînd zeu al apei magice sînt astăzi!“
 Văzîndu-i ochii umeziți, copila
 Îi prinde mîna și, prietenoasă,
 Cu vorba strecurîndu-i-se-n gînduri:
 — „Cum, Drăcușorule, ea îl întrebă,
 Și zeii plîng?“ Și îi răspunde prințul,
 Trezîndu-se din vis: — „Dacă n-ar plînge,
 Ei n-ar fi zei, ci numai niște pietre...
 Și Amor, care-i tot un zeu, copilo,
 Divin e doar prin lacrimile sale.“

¹ Îmbărbătîndu-l în luptă, Guibour l-a ajutat pe soțul ei, contele Guihèn d'ou Court Nas, să iasă învingător din bătălia, aproape pierdută pînă atunci, pe care o dădea la Aliscamp cu sarazinii. Acest episod este povestit pe larg de Mistral în poemul *Calendau*, cîntul VI (pp. 116—119) tradus și publicat în „B.P.T.“, nr. 1145, anul 1983.

² Numele popular al teatrului antic din Orange (n.a.).

³ Referire la arcul de triumf ridicat în cinstea victoriei generalului roman Caius Marius (157—86 î.e.n.) împotriva teutonilor și a cimbrilor (102 și 101 î.e.n.).

⁴ *Crève-Coeur* — înălțime ce domină orașul Orange (n.a.).

În insula-Auselet vii pînă tîrziu
 De pușori răzbeau din tufărișuri.
 Și vîntul aducea de dinspre munte
 Parfum de flori de mirt și levănțică,
 Abia acum deschise-n Coumbo-Masco¹.
 Cu suflul lui călduț, sfîrșitul zilei
 În inimi strecura o nostalgie
 Atotplutindă-n scapătul de soare.
 Vedeau cum vine, verde, Bartalasso²,
 Ce Ronu-n două Ronuri îl desparte,
 Și-apoi, nimic, decît rotirea undei.
 Dar dintr-odat', ca o perdea de teatru,
 Care-n aval, la orizont, se trage,
 Pierzîndu-și maiestuoasa înălțime,
 Colinele, copacii de pe maluri
 Se dau în lături, pentru a dispărea
 Din fața unei fără de pereche
 Îngrămădiri de turnuri crenelate,
 Pe care focul soarelui în scapăt
 Le-nvăluie-n văpăi și le pictează
 Cu purpură și străluciri regale.
 E Avignoun și e Palatul Papei!
 E Avignoun pe uriașii stîncăi
 E Avignoun, e clopotarul vieții,
 Ce piscuri de clopotnițe ridică
 Împodobite cu trifoi de piatră;
 E Avignoun, e finul lui Sîn-Petru,
 Care-i văzu intrată-n portu-i nava
 Și care-i prinse cheile de aur

¹ Combes-Masques — „Văgăuna vrăjitorilor“, pașiste lângă Châteaufort-du-Pape.

² Barthelasse — insulă situată în partea de sus a orașului Avignoun (n.ed.fr.).

În larga-i cingătoare de creneluri¹;
 E Avignoun, oraşul cumsecade,
 Pe care-ades mistralu-l ciufuleşte,
 • Şi care, petrecînd atîtea glorii,
 Nu s-a ales decît cu nepăsarea!
 Se-naltă braţele; şi echipajul
 Şi călătorii-admiră Babilonul
 (Cum l-au numit, geloşi, italienii).
 Deodată, apoi, din cea de-a doua barcă
 Se-aude-un glas: — „Veneţia! Aceasta-i
 Veneţia, cînd, seara, ntre dantele,
 Sub sărutarea Soarelui-Apune,
 Se culcă peste apele lagunei!“
 • Şi-atuncea, nevroind să-i ducă vîntul
 Înlăcărarea, peste borduri sare
 Guihèn şi-ajunge la veneţience.

LXX

Vorbînd, din cele trei, cu cea mai brună:
 — „Ducesă de Berry, cu-o plecăciune
 Îi zice, n-o să-mi luaţi, aşă-i? în nume
 De rău că-ntredeschid pentru-o clipită
 Incognitoul sub care v-ascundeţi...
 Năierii-acestei vesele flotile
 Mi-au spus că mergeţi să-i vedeţi, la Arle,
 Pe partizanii stăpînirii voastre.“
 — „Ah, cavalerie! făcînd mutrişoare,
 • Şi nu fără puţină stinghereală,
 Se hotări femeia să-i răspundă,
 Ce mult îi place lumii să glumească!
 Prinţesa despre care-aduceţi vorba
 Şi care-i în Veneţia, nu este-o

¹ Între anii 1309—1378, oraşul Avignon a fost reşedinţă papală.

Necunoscută pentru noi, căci sîntem
 Văcine de palate, la Rialto¹.
 Dar sînt palate și palate, -al nostru
 De mult e locuit doar de păianjeni...
 În timp ce noi umblăm, cîntînd ca melcii
 Puși pe jărat².“ Și-ncepu să rîdă.
 — „Eu, spuse mai departe cîntăreata,
 Pentru că trebuie, -am să mă destăinui.
 Mă trag dintr-o familie de nobili,
 Și deseori Venetia trufașă
 Din casa noastră dogele-și alese.
 Dar pretutindeni bîntuie prăpăduri...
 Și dintr-un mare nume, azi, sărmana,
 Doar nobila mîndrie-mi mai rămîne.
 În acest Avignon, care, cu turnuri,
 Palate, metereze ne arată
 Ce-a fost, pe vremea papilor, cetatea,
 Unul dintre străbunii mei, trimisul
 Venetiei, în zilele de haos
 Și buimăceală-ale papalității,
 În acest Avignon se nimerise
 Cînd ultimul pontif o luă la goană...
 Fugarul — luați în seamă amănuntul —
 Adînc a scufundat douăsprezece
 Statui, nu aurite, ci din aur
 (Cei doisprezece-apostoli, dimpreună
 Cu-un mare Christ), într-un abis, al cărui
 Secret îl știu doar eu pe-această lume.
 La sin, aici, îl port, ca pe-o relicvă,
 Într-un vechi pergament, cu-ascunzătoarea
 Și toate celelalte însemnate.

¹ Celebru pod al Venetiei peste Canal Grande, construit în 1588.

² Locuțiune populară provensală: cînd sînt fripți de vii, melcii scot un ușor sunet (n.a.).

Dar ce putem noi face într-o țară
Străină, cind pe nimeni nu cunoaștem
Și nu avem pe nimeni să ne-ajute!

LXXI

— „Sint omul dumneavoastră, -i spuse prințul,
Căci treaba mi-i pe plac: douăsprezece
Statui de aur merită, nici vorbă,
Silința de-a-ncerca să le descoperi.“

— „Și, spuse alta (cintăreața blondă),
De-o trebui să ne slujim de ciurul
Sau de nuiua mea, știm meseria.

Oricit de-adînc să fie-ascuns un lucru,
Tot iese-afară, scumpă dogaresă...

Dar, pe San Marco-adaugă, ivindu-și
Frumoșii dințișori de nevăstuică,

Eu n-aș da tot atîtea căcăreze

De șoarec pe cei doisprezece-apostoli
Ai dumneavoastră...“ Și-ncepu să rîdă.

— „Doar că nu i-am și scos din fundul gropii

La mine-acasă, cea dintîi răspunse,

Atît mi-a spus de multe visu-acesta!

Nu de un an sau doi, ci de cinci sute

Trăim sub via, marea lui speranță...“

— „Și bine, zău! și foarte bine faceți,

Rosti,-nțelept, Guihèn; căci — ce e viața?

Decît un vis, un chip în depărtare,

O lunecoasă peste val himeră,

Și care, tot fugind de ochii noștri,

Precum lumina-n jocul cu oglinda,

Ne va tot ispiti, ca o momeală!

Ce bine-i să plutim către dorință,

Chiar dacă ea nu-i decît nălucire!

Un timp veni-va — poate el e-aproape —

Cînd omul, avînd totul la-ndemină,
Cînd omul va şti totul despre toate,
Părîndu-i rău de vechile-i miraje,
Va spune că-a trăi nu-l istoveşte!“

LXXII

Ochi dulci făcîndu-i şi, cu-o dulce voce:
— „Ia daţi-mi mîna“, -i spune cea de-a treia
Veneţiancă prinţului. Şi prinţul,
Ascultător, spre ea întinse mîna.
— „Frumoasă mîna, fină, mîngioasă,
Nu zăbovi a-i spune ghicitoarea,
Şi bună mîna, nobilă!... Şi-n palma-i
I-o cerceta, i-o dezmierda femeia.
Da, da, mîna de rege şi de zîna,
Mîna de slavă, atotizbînditoare!
Cu linii nu prea clar întretăiate:
Văd linia iubirii-ncrucişînd-o
Pe-a capului, cum deseori se-ntîmplă;
Şi, dincoace, văd linia vieţii...
Nefastă cale! La o cotitură,
Nu prea departe, chiar pe Ron aş zice,
Seniore, vă pîndeşte coasa Morţii...
Băgaţi de seamă!...“ — „Ce tot spui acolo!
Strigară-odată celelalte două.
Mergînd pe Ron, noi toţi sîntem pe cale
Să bem din el cu-o ceaşcă foarte mare!
De-aceea, tinereţe, -n aşteptarea
Unui necaz ce încă nu-l cunoaştem,
Să bem din vinul anilor cei tineri!
Pe urmă-o altă duşcă în Bèu-Caire,
Ca să ne meargă bine şi pe-acolo!“

În timpu-acestor vesele taclale,
 Pe malul dinspre Avignoun flotila
 Încetul cu încetul amarează.
 — „Întinde bine cablul! ține malul!
 Dă meșterul Apian porunci sonore.
 Mai mult de chei apropie *Caburla!*
 Carata mai în față! La sapină!
 Împinge siselanda! Abordează!...”
 Și bărcile cu tende ascuțite
 Se-nghesuie lângă faleza-abruptă,
 Spre Pont Sant-Benezet¹, care-și înalță
 Giganta umbră-a arcurilor frînte.
 Cu treburile-n bună rînduială,
 Cu toată flota la loc bun și sigur,
 Mergînd în șir, ca-ntr-un convoi, cu toții,
 Cum este-n obicei, de-a lungul străzii,
 Cu pasul dirz stăpînul conducîndu-i,
 Și după trupă alergînd matrozii,
 La hanurile bine cunoscute
 Din Fustarié, Limas¹, voioșii oameni
 Se duc să ospăteze. Și-i urmează,
 Cu tatăl ei, Angloro, cam plouată
 Că nu-l mai vede lângă ea pe prințul,
 Pe prințisorul ei cu barba blondă,
 Care-o fi luat vreo nouă-nfățișare...
 Ce poți să știi? Pesemne, Drăcușorul
 E nevoit în Ron să se întoarcă
 Și în palatul lui să doarmă noaptea,
 C-așa-i e legea... Biata mea copilă!
 Guihèn, cu doamnele venețiene,

¹ Vestit pod din secolul al XII-lea, avînd douăzeci și doi de piloni, care traversa Ronul în fața orașului Avignon. Legenda construirii lui este povestită de Mistral tot în *Calendau*, cîntul VIII (pp. 155—158).

² Numele unor străzi din Avignon (n.a.).

Ce-l înconjoară cu dragălășenii,
La cabaretul zis Pichoto-Oustesso¹,
Sub plopii albi și bolțile de viță
Se furișase, nevăzut de nimeni...
Pe scurt, Guihèn e tânăr și zburdalnic.

LXXIV

Odată așezați la masă, prințul
Și veselele cîntărețe, care,
În timp ce-nfulecă și beau cu sete,
Vinează, cu șervetele, țîțarii:
— „Nu mi-ați spus, doamnelor, cu toate-acestea,
De sînteți măritate sau pe cale,
Căci n-aș vrea să greșesc, Guihèn le zice,
Lăsîndu-mă cumva momit de jocul
Iubirii...” — „Despre asta, nici o grijă!
Spun ele binevoitoare. Joțul
Nu cere, scumpe domn, decît greșeală.
În țara noastră, odată măritată,
Femeia nobilă poate să aibă,
Fără ca cineva să ia în seamă,
Cu-atît mai mult să dea-n vileag o iotă,
Nu un iubit, ci doi, și trei și patru.”
— „Și să nu cred, le spuse prințisorul,
Că soții-ar trebui să se strămute,
Ca într-o țară a făgăduinței,
În paradisul însuși al răbdării?”
— „Ei! strigă pupăza al cărei piepten
Tivit părea cu perle mari de aur,
Ca regi ce sînt ai bobului, seniore,
Sînt cei mai fără grijă dintre oameni!
Căci slujitorii dragostei îi scapă

¹ „Mica hangîță“, cabaret în insula Barthelasse (n.ed.fr.).

De multe plictisuri ale vieții.
 N-au soții din Venetia nevoie
 Să piardă timp cu fleacuri și nimicuri.
 Dar cavalerii-slujiitori, seniore,
 Se dau în vînt și-i măgulește foarte
 Pe doamnă s-o ajute la găteală:
 Oglinda-i ține unul; altu-așteaptă
 Cu acele de păr, să i le ceară;
 Acesta prin corset îi trece șnurul;
 Cellalt mantila-i poartă la vecernii,
 Și cellalt de urît, la baie,-i ține;
 Fără-a vorbi de daruri, serenade
 Și madrigale, ah, cu care plouă!
 — „Ei! am uitat cei doisprezece-apostoli?
 Deodată o-nterupe dogaresa.
 Cu glumele și hazul vremea zboară;
 Dar Jacoumar¹ de unsprezece bate,
 Și ne-mbarcăm în zorii zilei, miine...
 Pornim?“ — „Pornim!“ — „Să nu uităm nufăua
 Cea de alun, care-i busola noastră.“
 Și toate trei pornesc, cîntînd în noapte:

*„Cînd luna raze-aruncă
 Din cerul ei rotund,
 Sub tufăriș, pe luncă,
 În brațe-am să te-ascund.“*

*„Pescare, ah, mă lasă,
 Om rău e soțul meu!“*

¹ Personaj care bate orele la marele orologiu din Avignon (n.ed.fr.).

„De cel puțin îmi pasă,
Orci ar fi de rău!”

La bordul siselandei,
Framoasa mea, de chem —
Eu sînt prințul Olandei,
De nimeni nu mă tem.”

CÎNTUCE AL NOUĂLEA

DE AVAIE DE AVIGNON

LXXV

De-a lungul apei ce scipește-n noapte,
Afără din oraș, urmîndu-i zidul;
Ei trec încet prin porțile Ferrusse,
Și din Eimas pin'la Jutarié-Viêio
Oreă-ntr-ascuns pe-ngustele străduțe,
Tot mai în sus, către Castelul Papei.
Postiu în jur e totul. Liliecii,
În negrele, giganticele umbre
De turnuri aruncate gem jălălnic.
Peste orașul adormit răsună
Prelungile bătaî, douăsprezece,
Vestind lugubru miezul nopții. — „Cine-i?”
— „Prieten!” vine șoapta lui Jan Rocho,
Căci lui, pentru a-i scoate pe apostoli
Din ascunziș, cu brațele-i de Hercul,
Istețul prinț al nordicei Olande
Lui îi ceruse-n umbră să-i aștepte.
Lîngă piciorul zidurilor negre,
Cu inima bătîndu-le năvalnic,
Brumeasele Veneției, tustrele,
De pe acuma începeau, cu mintea,
Să-ntrezărească bărbile de aur
A sfîntului Ioan și-a lui Tadeus:

Cu pergamentu-n mîini, una din ele
 Scrutînd pămîntul, locurile-ascunse;
 Cu degetele tremurînde,-a doua,
 Abia ţinînd nuiaua ghicitoare;
 Şi-a treia, precum floarea de narcisă,
 Pe braţul lui Guihèn încovoiată,
 Lăsîndu-şi sinu-n voie să tresalte.
 Cînd, dintr-odată: — „Iată,-aici, pe sfîntul
 Antonio din Padova,-aici arde!“
 Strigă cea cu nuiaua. Celelalte
 Se string în juru-i, lacome să vadă...
 Şi, ah, ce vād! Mişcîndu-se, dar fără
 A fi mişcată, alba nuieluşă
 Se răsucea,-nsemnînd în felu-acesta
 Ungherul căutat, la cîţiva stîinjeni
 De scara Pater, pe care se-ajunge
 În vechiul Dom. — „Comoara! spuse prinţul
 Zîmbînd a rîde. Sapă-aici, Jan Rocho!“

LXXVI

Izbînd cu fieru-n plin, vînjosul tînăr
 Străpunge glia tare cum e piatra,
 Icnînd,-apoi, o lespede ridică,
 Şi-un hău adînc descoperă şi negru,
 Un puţ în stîncă,-atîta de spăimatic,
 Că îndărăt se trag cu toţii. — „Cine
 Coboară-n el?“ întreabă cu răceală
 Guihèn, privind femeile-amuţite.
 — „Hei, dacă-aveam o funie...“ răspunde
 Jan Rocho. — „Poate faceţi o-ncercare“,
 Le-ndeamnă prinţul pe veneţience.
 — „Cum, doi bărbaţi cutează să ne ceară
 Una ca asta? strigă dogaresa;

Cu ochii mari de furie-ațintindu-l.
Statuile-s aici, în fundul gropii!
Priviți la nuielușă cum se mișcă...
Un vasilisc pesemne le păzește,
Nu ne lăsați, seniore..." Dar Jan Rocho,
Înterupînd-o: — „După bilci! ti spune.
Din spatele castelului sint gata
Să se ivească zorii, și îmi pare,
Strigînd: «Pe Ron!» că-mi și aud stăpinul.”
Așa vorbind, cu brațul lui puternic
Peste genune lespedea o-mpinge
Și-adună, bate-n jurul ei pămîntul.
— „Hai, să dăm zor!” Și, vesel, către fluviu,
Guihèn, cu femeiuștile-nciudate,
Coboară-n port, grăbindu-le de-a bine.
— „Dar ce mai pușculiță, mare Doamne,
Am fi putut, mai spune el, să umplem,
Din cele mari, așa-i? de-aveam norocul
Să punem gheara-n cuib pe coțofană!
Rambaud Bertrand, un răs-strămoș de-al nostru
(Să odihnească-n pacer!), la Bèu-Caire,
Odată; într-o zi de bilci, cu două
Duzini de boi a pus să fie-arată
Poiana zisă-a bilciului, întreagă,
Și dăruind mulțimea, după-aceea,
Din sacul de la șold, mergînd călare,
A semănat cu-o mină generoasă
Dinari de-argint, treizeci de mii, în brazde...
Hehel cred că și noi, frumoase doamne,
Am fi vădit aceeași dărniciel”
Și astfel, parcă-avînd un ac în mînă,
Cu capul sau cu virful lui, ca-n joacă,
Tot mai înveselit, Guihèn d'Aurenjo
Le înțepa mereu pe signorine.
Dar nu, nimic nu le făcea să ridă,
Cînd n-au găsit, cum își visau, în hrubă,

Venețiana, fără preț, comoară
 Când n-au găsit Vitețul cel de Aur
 Și n-au ajuns de-a bine să-l înghită
 Tu n-ai să intri-n paradis cu asta,
 Iar furia italiană, priște,
 Nu pierd precum rona de pe frunze!

LXXVII

Mester' Apian, mai-marele flotei,
 Porunci împarte-acum de pe Caburță,
 Pe care pruvierul le repetă.
 Suvoiul călătorilor, în cete,
 Se-mbarcă pentru bifei cu-n sufletire,
 Și, ca atare, dintr-o barcă-n alta
 Se-ncinge vorba numai de Bön-Caire.
 Bărbați, femei din toată-mprejurime,
 Din Carpentras, Weisoun¹, mergînd să-și vîndă
 Șofranul, grîșorul și-o mulțime
 Din ierburile lui Sant Jan uscate,
 Iar cei de-aici, din Agivnoun — bucată
 De catifea, tafta și indiană,
 Se-mbarcă nencetat. Stăpini de-o clipă,
 Și-avînd centura roșie sau verde,
 Dacă sînt contra regelui sau pentru,
 Hamalii cu pumn greu și braț ca fierul
 Pe rînd coboară. De pe stîlpi ei înșei
 Dezleagă funile; și bătrîmul
 Apian, cu pălăria-n mînă, strigă:
 — „În numele lui Dumnezeu și-al sfîntei
 Fecioare, să pornim! ne-așteaptă Ronul!”
 Și cele șapte bărci ale flotei
 De bord vîroază una după alta,

Și, curajos purtându-și bogăția
 Din harnicul Regat și din Imperiu,
 Pe la piciorul Stîncii uriașe,
 Către Miezour încep iar coborirea
 Și-n timp ce meșterul își domolește
 Cu brațul și cu glasul marinarii:
 „Însetli ușor!” și-n timp ce ei se-avîntă
 În crunta copcă-a podului de piatră
 Pe care Benezet, păstorul tînr,
 Deasupra undelor, cu șapte sute
 De ani în urmă, l-a clădit gigantic,
 El, meșterul Apian, după- obiceiul
 Bătrînilor, scoțîndu-și pălăria, -l
 Salută pe Sant Micoulau — a cărui
 Capelă pare-a sta pe pod călare;
 Și-odată-ajunși în apă ntunecată,
 Pe care-ncep cu-n cetul să coboare
 Aprinsele sclipiri ale-aurorii,
 Înaltă-ndătinata rugăciune;
 O, Tată-al nostru! Cum și de prin cuiburi,
 La-ntîia rază-a soarelui, se-nalță.

LXXVIII

Și falnică privește-a cetății,
 Castelul ei cu ziduri uriașe,
 Cu metereze crenelate, turnuri
 Și turnulețe; nădîmneața albă
 Și străvezie pier în depărtare,
 Cum piere-n cet și fortul Vilo-Novo
 Scăldat de soare; o clipă, într-o ploaie
 De foc și aur. Bărcile trag dire
 Mai repezi decît apa, căci sînt pline
 Și însăși greutatea le zorește.
 — „Nepricepuților! răsună-o voce

Spre insula Piot¹, bombănitore,
 Nu mi-ai văzut năvoadele? Acuma
 Nici un țipar n-o să mai prind în ele!
 — „De ce nu ne lăsați deschisă calea?
 Pescarului, de pe *Caburlă*-i strigă
 Apian, săltindu-și brațele-a minie.
 Nu li-i destul că-și viră pe la margini
 Plăsuțele și crisnicele-n fluviu,
 Ca să-și adune coșul de sardele,
 Și-n noi ne-ndeasă-acum, pe firul apei,
 Cu luntrea și năvoadele, deșteptii!“
 — „Steag vechi, urmează-ți calea!“-i strigă cellalt,
 — „Steag foarte vechi și căpitan cu cinste,
 Nu puturos și hămesit, ca tine!“
 Dar navele pătrund în apa-adincă,
 Și meșterul, la pupă,-și lasă brațul
 Pe fusul cîrmei.

LXXIX

Iar la cellalt capăt,
 Jan Rocho, stînd la provă, pe Angloro
 O-mpunge-astfel: — „Tu care vezi prin ziduri,
 Ghicește-mi cine-i: *Lesne duce-n cîrcă*
Cinci sute de chintale, dar nu duce
O biată cheie.“ — „Ronul.“ — „*Cine ține*
Adîncă mare?“ — „Piatra-n ea zvirlită.“
 — „Da, bravo!“ — „Ia ghicește-mi și tu mie:
Cinci sute sînt de mîndre fetișcane,
Cinci sute de surori sînt și, cu toate
Că fiecare stă-n cîte-o odaie,
Cînd dorm ele se-acoperă cu una
Și-aceeași pătură.“ Plecîndu-și fruntea,

¹ Insulă situată în partea de jos a orașului Avignon, făcînd pereche cu Barthelasse (n.ed.fr.).

El se gindea. — „Ci hai, Jan Rocho, pune-ți
 Și tu o dată mintea la-ncercare!“
 Dar el tăcea. — „Te dai bătut, Jan Rocho?“
 — „Mă dau.“ — „Ești din Isero, și se vede,
 Băietel! Asta-i rodia.“ — „Da, bravo!
 Dar pentru că ghicești atât de bine
 Ce altuia nu-i stă-n putință,-Angloro,
 Ghicește-atunci cu cine și pe unde
 A petrecut azi-noapte prințisorul?“
 — „Ce-ți pasă ție? Nu-și e lui stăpînul?“
 Răspunse ea. Doar nimeni nu-l oprește
 Pe fundul Ronului să-și doarmă somnul,
 Cînd, noaptea,-i este cald!“ — „Și dacă-azi-noapte
 S-a vînturat, făcu Jan Rocho, pînă
 În zori, cu cele trei venețience?...“
 — „Tu l-ai văzut?“ — „Eu l-am văzut.“ Copila
 Se năpusti sub ascunzișul tendei
 Și izbucni în plîns. *Ai, biată-Angloro!*
 „De pe acum, spunea cu neprihană,
 Și-a încălcat cuvîntul Drăcușorul!
 Atîtea ogîndiri în apa clară
 Din visul meu, din visurile sale,
 Atîtea vorbe dulci și-nflăcărare
 Nu sînt și n-au rămas decît minciună!
 O, tu, ce-mi apăreai atît de chipeș,
 Te-ai și schimbat din Drăcușor în Diavol?
 Știi bine-acum, ești trădător ca apa,
 Și fascinația ți-e-nșelăciune...
 Dar ce frumos erai și cit de gingaș
 Mi-ai oferit, de mai departe, floarea
 Pe care o țineai, sub undă,-n mină,
 Tu însuți unduind în unda lină,
 Ce lin mă-mpresura-n lumina lunii!...
 O, dacă mi-ai trădat buna-credință,
 Eu, Drăcușorule, mă-nec!“

Și-ncepe

Să plângă, să se zbuciume. Flotila,
Pe derdelușul repede ce-o duce,
Săltind, la vale, drumul și-l urmează,
Cind, dintr-un mal în celălaltul, apa
Se-ngroașă, se lățește, căci în flaviu
Durênço, ca o gură larg deschisă,
Azvîrle și revarsă pietrăria
Torenților, puhoaielor alpestre.

— „Hei, doarme pruvierul? Treci la sondă!”
Strigă deodată Apian. Pătrundem printre
Nisipuri mișeătoare și pietrișuri...

Și gură-cască-al meu nimic nu vede!”

— „Aici! aici!” Jan Rocho, cu prăjina,
Coboară pe o latură-a *Caburlei*

Și-ncepe, măsurînd de zor, să strige:

— „*O palmă!*” Și apoi: „*O palmă-ntr-oagă!*”

— „Timona spre regat!” proptit în cîrmă
Le cere marinarilor stăpînul.

— „*Mai jos de-o palmă!*” — „Țineți drept, prietenii!”

— „*O palmă bună!*” — „Bine!” — „*Două palme!*”

Cind soarele ieșea din *Mountagneto*¹,

Arzînd în Ron, se și aflau pe-aproape

De *Roco d'Arcié*². Cu voioșie,

Și-ndată ce din somn se deșteptase,

În căutarea scumpei sale-Angloro

Pornise prințisorul, și-o găsește

Sub tendă-ascunsă. — „Bună dimineața!”

Îi spune el. Dar ce ai? Ce vād? Lacrimi!”

— „Știi bine pentru ce plîng, îi răspunde

Cu supărare fata, căci azi-noapte

¹ *Montagnette* — înălțimi situate la departe de Ron, la nord de
Maiano (Maillane), patria lui Mistral (n.ed.fr.).

² *Roque d'Arcier*.

Ai dat tîrcoale pe pămînt, plăcînd-ți
Sabatul liliecilor asemenea!

„O, dacă asta-i tot, fii liniștită!
Rizînd îi spune el și-i prinde mîna.
Știi, calul tînăr simte cîteodată
Nevoia să azvîrle din copite
Și, tot așa, să zburde Drăcușorul!“
Și **blînd**, voios îi dă-n vileag povestea
Venetiencelor, cu-asurzătoarea
Și-apostolii de aur, doisprezece,
Hostogoliți în negrul puț, de veacuri,
La care, după bîlci, se vor întoarce
Să-i caute și să-i găsească, dacă
Nu cumva harta lor de veacuri minte.
Și-o îmbunează; căci îi pare-o crimă
A-și fi mîhnit frumoasa lui iubită.
Atît de pură, atît de credincioasă
Iubirilor, vedențiilor sale.

LXXXI

Și navele plutesc... — „Auzi tu? Vîno,

Micuța mea, să vezi meleagul nostru,

Sătucul Aramoun! îi strigă fetei

Grăsanul Toni. Iată și coliba

În care-am stat (ah, cîte-mi amintește!),

Pînă-a ne-o prăpădi năvala apei

Și-n care ai venit și tu pe lume...”

— „Frumos meleag! Ca-mpodobit cu arbori!

Spuneau și călătorii. Ce de-a grinduri!

Dovadă ce mîl bun aduce Ronul...”

— „Nu știți. Gardounul l-am trecut!” — „Nu, iată-i
Ostroavele... Și-n stînga, Valabrego¹,

¹ Valabregue.

Cu vechiu-i Roudadou¹ ce-l înconjoară!
 De-aici își iau răchita-mpletitorii...
 O, Margarido! o, Malen! Ce zgiti!
 Jucîndu-și sclipitoarele cosoare,
 Vedeți cum rid acolo,-n răchitișuri?
 Printre mulțimea ierbilor de apă
 Vintirele-ar fi bine să-și așezel!²
 — „Văd un nisetru!“ — „Țișnitura-aceea
 Ce merge-n susul apei?“ — „Ea, nici vorbă!
 Sint lapții mării: semnul că Bèu-Caire
 E-aproape-acum de noi.“ — „Ce sărbătoare!
 Dar iată podul! iată Santo-Marto
 Pe cellalt mal clopotnița-nălțîndu-și!
 Tarascouneszul pod, ce trece falnic
 Cu albele-i picioare peste fluviu!
 Castelul vechi din Tarascoun², în fața
 Mai vîrstnicului din Bèu-Caire,-n vîrf
 Căruia, filfiind, stă tricolorul!
 Iată-ne-ajunși! Provența să trăiască!“

¹ Veche albie a Ronului (n.a.).

² *Tarascon* — orașel de pe stînga Ronului, al cărui castel, datînd din secolele XIV—XV, este mai puțin vechi decît cel din Beaucaire, construit în secolele XIII—XIV.

CÎNTUL AL ZECELEA

BÎLCIUL DIN BÈU-CAIRE

LXXXII

De-a lungul fluviului, o-nșiruie
De fel de fel de bărci și bastimente,
Cu aur pavoazate și cu flamuri
De toate națiile,-nvălmășite,
Spre malul nisipos își taie cale.
Căci briza ce-a suflat cîteva zile
În pinze, sumedenii de lahute¹
Pe fluviu a urcat. Din marea noastră,
Din barbarești ori levantine² țarmuri,
Din Soare-Apune și din Marea-Mare³
S-au adunat la bîlciul din Bèu-Caire.
Și cîte sint! cu pinze ascuțite,
Latine-adică, sau în patru colțuri:
Mahune mici din Arle, și corăbii
Cu cîte trei catarge din Marsiho,
Tartane din Genova sau Livorno,
Arabe brigantine, balansele
Din Malaga, din Neapol și Mallorca,
Ușoare,-nvelurate goelete

¹ Lahut — tartană, navă-cabotier (n.a.).

² Prin marea noastră, autorul înțelege Marea Mediterană de nord,
prin țărmurile barbarești — nordul Africii, actualul Maghreb, iar prin
cele levantine — coastele răsăritene ale Mediteranei, Levantul.

³ Oceanul (n.a.).

Engleze sau pormite din Grand-Vabre¹,
 Rituri-de-pore din Agte și din Ceto
 Și negre, din Venetia, trabacuri.
 Un tremur e pe Ron, o dăntuială
 În soare, și un zvon, o larmă-n toate
 Jargoanele marinărești din lume.
 Și-n mijlocul noianului de funii,
 De cabluri, velaturi și-macarale,
 Pe care, printre care tălpi desculțe
 Tot suie și coboară fără-astimpăr,
 Sub semiluna-nfiptă peste cele
 Trei cruci ale catargului cel mare,
 O, Mahomed! își atârnase vasul
 De la Tunis venit — pielea de oaie!
 Venise cel dintâit cinstiț Consuli²
 Le-au dat un sac de pîine și-o balercă
 De vechi Canto-Pendris³. Să tot bea turcii...
 Și-i va ierta Allah dacă se-mbată!
 Evreicele aduse-nici, dansează.
 Fîrîindu-și lonevos papucii galbeni
 Pe joasa punte, n ritm de castaniete,
 Și cîntă fornăindu-și cantilena.
 Cu zbateri și strădanii, coundrieulenii,
 Trăgînd în sus de Pajiste flota,
 Hei-rup! mai-sus! ajung s-o rînduiască
 De-a lungul portului, pînă la urmă,
 Și-odată acostati, descărcătorii
 Se și-mbulzesc, lărnuitori, din nave
 Să care pe-ntrecute-neăreătura,
 Făcînd să se cutremure de goană,
 Să geamă pasarelele firave.
 — „Hei, coundrieulenii! umblați mai cu fereală!“

¹ Havre-de-Grâce, și, în versul următor, Agde și Ceto sau Sète.

² Erau numiți Consuli ofiterii municipali ai orașelor din sud (n.a.).

³ Vin de Beaune (n.a.).

Toți țipă, se izbesc: ce mișunare!
E-un fleac Grand-Caire¹ din Egipt, pe lângă
Bèu-Caire-al nostru, n zilele acestea,

LXXXIII

Furgoane grele, țeapăn încărcate
Cu falnice, de untdelemn, butoaie,
Cisterne de stropit ce-mproașcă apa,
Banchize de lămpi sau portocale,
Și munți de coșulețe, de panere
Și furci de lemn cojit, și măhuri dese,
Și pietre mari de moară la tot pasul,
Și gloabe care tirie vreo birnă,
Ducînd-o — cine știe-neotro-or duce-o!
De toate vezi, pînă le-ncurci pe toate.
Și-apoi, mai e și Pajiștea! Cu multe
Barăci, în șiruri dese rînduite,
Și negustori de bîlci ce, stînd grămadă,
O țelină-n familie mănîncă;
O, trebuia în plinul ei văzută
„Duminica frumoasă“ din Bèu-Caire!
Cînd toți însurăteii din Argenco,
Din vesela Jarnague² și din Arle,
Cînd toți îndrăgostiții din Aupiho³,
Toate perechile de pe Vistrenco,
Din Gardounenco⁴ și de pe Vau-Nage⁵,
În văzul lumii și-n lumina zilei
Se adunau să-și plimbe-ăici triumful.
Sub bolțile adevilor umbroase,

¹ Orașul *Cairo* din Egipt.

² Veche insulă a Ronului între Beaucaire și Tarascon (n.ed.fr.).

³ *Alpilles* — lanț muntos în arondismentul Arles.

⁴ Valea murilor Vistre și Gardoun.

⁵ Vale situată între Nîmes și Vidourle (n.ed.fr.).

De braț ținându-și fiecare-aleasa,
E-o încintare mai presus de vorbe
Să-i vezi pe toți cum hoinăresc, cu ochii
Senini și rizători și dăruindu-și
Cite-un „*inel-de-vaiet*“¹ — ca să ridă!
O zi, când răsuna un singur strigăt
De glorie, plimbarea-nnobilind-o:
Căci fie meșterită sau țarancă,
Și fie ea burgheză sau marchiză
Scotea același strigăt de-ncintare
În fața unui chip frumos și proaspăt,
Ori a gâteliî celei mai frumoase
Ce face legea și impune moda.

LXXXIV

O, tinerețel care mai de care,
Părînd că se întrec în voioșie,
Se bucurau și numai să se vadă.
Și,-ntreaga zi-mpreună, prin mulțimea
De nații, douăzeci, necunoscute,
Mergînd la braț, Guihèn și cu Angloro
Pierduți păreau. Viltoarea omenească.
Asemenea furtunii, la-ntimplare
Îi tot purta, înveselindu-i. Fata
Uimindu-se de ce putea să vadă:
Înghițitori de cîlți și săbii, șmecheri,
Din virfu-unor căruțe și rădvane,
Vinzîndu-și limbricarîta cu larmă;
Și scamatori ce-ți taiă răsuflarea
Cu boscării și repeziș de mină;

¹ E vorba de inelul de sticlă, al cărui posesor „se vaietă“, strigînd „vai!“ atunci cînd acesta se sparge (n.a.).

Și saltimbance-n straie cu sclipiciuri
 Dansînd cu torța-n mină pe fringhie;
 Sau, ah! Poulichinello și Rouseto:
 „Rouseto!“ „Ce dorești?“ „Micuțul plîngel“
 Și mai erau, de ce nu? și pungașii...
 Cînd se-mbulzea mulțimea la comedii,
 Ei punga ți-o goleau într-o clipită.
 Ba, pentru-a nu-și dezice măiestria,
 De prin Paris veneau și chiar din Londra
 Dar bucuros de bucuria fetei,
 Guihèn căsca și el, la toate, gura;
 Și ca-n izvorul limpede și proaspăt
 Nu șovăia-ntr-adins să se cufunde,
 Spre-a-și lecui tristețea, fierbințeala,
 În sufletul ei nou și fără pată.
 Și de văzut în bălci erau atiteal
 La mai tot pasul vinzători de rumeni
 Și puși pe sfoară colăcei din Albi¹;
 Turci cu turbane ce vindeau lulele;
 Turci în șalvari și greci cu fesuri roșii
 Avînd tapiserii brodate-n Smirna,
 Ghimber și nentreputele esențe
 De trandafir, păstrate în sticlute,
 Din care-un strop îți parfumează-o casă!
 Apoi, corali și perle în șiraguri;
 Și jucării și tobe de Bèu-Caire.
 Din care multe-am spart și noi pe vremuri!
 Și evantaie cu belșug de pulberi
 Și fluturași de aur presărate,
 Și păpușele cu și fără straie.

¹ Albi — oraș în Tara, avînd o catedrală fortificată din secolele XII—XV; locul de naștere al navigatorului La Pérouse și al lui Toulouse-Lautrec.

— „Ce faceți azi? Veniți cu noi la pictor?“
 Perechii noastre, oamenii *Caburlei*
 Îi dau ghes într-o bună zi. — „Pe unde-i?“
 Guihen întreabă. — „Vă conducem, prințe!“
 Și toți, cu pipele-ntr-o dinți, se-afundă,
 Bălăbănindu-se, într-o dugheană
 Pe care-i scris: *Cine pictează vinde*.
 Un martegal¹, zbircit ca o smochină.
 Vechi marmar ce-a dat înconjur lumii,
 Pentru-un bănuț, cu-o pensulă de ace
 Îți tatua în subțirimea pielii
 Tot scitul de embleme sau istorii.
 Și-n subțirimea pielii, care-o visă,
 Care un Christ, o ancoră-a speranței
 Și care-o inimă ceru să-i facă.
 — „Și dumneavoastră, prințe?“ — „Geniul unde?
 Să iasă-aș vrea din vinele-mi albastre...“
 Și mineca degrabă suflecându-și,
 Lăsă și el pe braț să-i tatueze
 Un Drăcușor întraripat, albastru,
 Și care părea viu, pe albul pielii.
 — „La fel mi-ai apărut, strigă Angloro,
 Tu însuți, Drăcușorul meu, sub apă!
 Ah, ce frumos erai! Mi-aduc aminte,
 Și mă-nroșesc... adăugă ea-n șoaptă.
 Oare și-acuma-n Ron te vei întoarce?“
 — „În Ron, și pentru ce? răspunse prințul,
 De vreme ce aici te văd pe tine,
 Și-o am aici pe cea care-am visat-o!“
 — „Și ce-ai să faci din mine?“ — „Vreau, copilo,
 Să mi te fac contesa mea fantască
 De Mount-Dracoun sau, dacă vrei, de-Aurenjo...“

¹ Locuitor al localității de pescari Martigne (Lou Martegue)

Și amîndoi, cu capu-n nori, porniră
 Din nou pe străzile viernuitoare,
 Fără-a vedea grămizile de stofe
 Și de flasade¹, marea de mătăsuri
 Ca aurul, mițoase-ori borangicuri,
 Costînd eit greutatea lor în aur,
 Fără-a vedea puzderia de firme
 Viu colorate, puse-n curmezișul
 Străduțelor cu fețe văruite,
 Și scriși avînd pe ele negustorii
 Din Cádiz și din Mount-Pelié, din Brusa
 Și Genova, fără-a vedea acele
 Bazaruri ce-ți iau mințile și ochii
 De doldora ce sînt de giuvaieruri,
 Și fără-a auzi sporovăiala
 Plăcută-a trușelor beu-cairence,
 Care birfeau sub Arcuri² în dughene,
 Sau cîntărind vreo pungă de curmale
 Sub ușile de-asemeni arcuite.
 — „E vremea să-mi vînd și eu săculețul
 Cu pulbere de aur!“ spunea fata.
 Și braț la braț intrau prin magazine,
 Prin casele nespuse de răcoroase,
 Cu ceruri parcă-aievea, mpodobite
 După străvechea artă maurescă,
 Părînd seraiuri pline de cadine.
 Sub arcurile sălilor boltite,
 Rizînd în hohot și vorbind în șoaptă,
 Treceau privind, dar fără ca să vadă
 Nimic din ce-aduseseră de-acasă
 Lombarzii, francimanzii și armenii,

¹ *Flasado* — pătură de lînă care se putea folosi și ca manta (n.a.).

² *Hale boltite*, arcuiturile halelor (n.a.).

Marranii, esterlinii și gitanii¹.

— „E vremea să-mi vind aurul din *pungă*“;

Angloro spuse iar. — „Aici, la mine!“

Se pomeni de-un aurar chemată.

Din Ceze-l ai sau din Gardoun d'Anduzo?²

— „Nu, din Ardecho.“ — „Să-l vedem.“ Copila

Grăunțele-n cupelă² își deșartă:

La douăzeci de scuți sint prețuite.

— „Din ele, aurare, spuse prințul,

Două inele fă-ne, de logodnă:

Un Drăcușor să ne-ncrustezi pe unul,

O șopirliță pe cellalt... Aceasta

Ni-i tirguiala-n bilciul din Bèu-Caire.“

LXXXVII

O, Doamne, cât era de bucuroasă!

I-ar fi sărit de git... Dar, pe la ceasul

Cînd se golesc șantanele, ntr-o noapte,

Umblind pe străzi de unul singur, prințul

A dat cu ochii de venețience

Și, la o masă, aproape de estradă,

Ș-a așezat, din bună-cuviință.

Cu bruna lui își petrecuse ziua,

Și fericit era și pus pe glumă.

— „Ei, spuse el, comoara-aceea-a papet,

Ce-n Avignoun, în puțul mare, zace,

Ingrămădirea-aceea de apostoli,

Duzina de strigoi cu bărbi de aur,

Pe care-i străjuiește vasiliscul,

Cînd vă porniți s-o scoateți la lumină?³

¹ *Lombarzi* — italieni; *francimanzii* — francezi din nord; *marrant* — urmașii maurilor; spanioli; *esterlini* — englezi sau olandezi; *giani* — țigani spanioli (n.a.).

² Creuzet în care se separă, prin oxidare, aurul sau argintul de alte metale.

— „Seniore, spuse una, fiți pe pacer
 Avem cine să-nfăptuie isprava,
 Și chiar, de-o fi nevoie, să-l răpună
 Pe vasilisc!” — „Se vede, spuse alta,
 Că o asemenea descoperire-i
 Nimica toată pentru prințul nostru:
 Se scaldă-n aur cine curteneste
 Pe una ce-l adună de prin fluvii!”
 — „Accea, doamnelor, răspunse prințul,
 N-are nevoie, pentru-a fi iubită,
 Decît (stîrnete cuiva gelozia?)
 Să se deschidă precum violeta,
 Umilă și cu-atît mai căutată.
 Lîngă-un tufiș umbros, tra-la-lanlerol!...”

LXXXVIII

Și prințul, fredonîndu-și canțoneta,
 În zvonul unei stinse mandoline,
 Sub adierea nopții și-n lumina
 Cîtorva răzlețite felinare,
 Ce se stingeau și ele-ncet cu-ncetul,
 Luă drumul către port, ca să se culce.
 Și-asemeni unui pește care-noată,
 Din apa ce-i fusese tulburată,
 Către o apă limpede, n-amonte,
 La fel Guihèn se scaldă-n amintirea
 Acelei limpezi, o! și dulci istorii
 A junelui Aucassin de Bèu-Caire
 Și a frumoasei sclave Nicouletto,
 Ce nu-i e-ngăduită ca mireasă¹:
 Cum ei, închiși aparte fiecare,

¹ *Aucassin și Nicouletto* — roman în proză și în versuri din secolul al XIII-lea, în care este narată povestea de dragoste dintre fiul con-
 telui de Beaucaire și o sarazină.

Și dimpreună izbutind să scape,
 În codru se-ritănesc, veșosi și liberi,
 Și-n brațe se cuprind, sub clarul lunii;
 Și cum pe calul lui el o ridică
 Și-n goană-o stuce pîn' la țarmul mării,
 Unde se-mbarcă, apoi, la Aigo-Morto,
 Ca să ajungă-n țara Touro-Louro!¹
 Și cum, în larg prinzindu-i, sarazinii
 Li duc, pe ca-n Cartagina, s-o vîndă,
 Și unde-i cu deplină bucurie,
 Drept înică-a regelui recunoscută,
 Iar pe el în Bèu-Caire, unde poporul
 Salută ca stăpîn din prima clipă;
 Și, într-o bună zi, cum Nicouketo,
 Veșminte-avînd de cîntăreț la vielă,
 Sub largile lui Aucassin ferestre,
 Istoria iubirii lor o spăne,
 Și-n Bèu-Caire, n sfîrșit, cum se cunună,
 Mătura de tunul cu trei colțuri!
 „Ce minunat! spunea Guilhèn, de mine
 Și de Anglono; n parte, mi aminteste...”
 Dar cînd rostea cuvintele acestea,
 De lingă el o umbră se ridică:
 Izbit din spate, și izbit năprasnic,
 Guilhèn se prăbușește în țărîină.
 Cu-un săculeț plin cu nisip fusese
 Trînit, cu mîrșăvie, precum sacul
 În depărtare amuteau mandole,
 Și noaptea însăși amutea cu ele...
 Dar cine să fi dat în prințul nostru?
 Pe timp de bălci, nimic nu știe nimeni.
 Cu-atît mai rău de cel ce se prăvale.

¹ Au rămas trei ani în proajma regelui din Touro-Louro Veni
 Faurel. *Histoire de la poésie provençale, Aucassin et Nicolette* (n.a.).

Pe ntregul chei și-n port e-un du-te-vino
 De coundrieuleni ce mine or să plece.
 E pe sfârșite Mleiul. Către mare
 S-au și urnit corăbăile grele,
 Și în aval, de-a lungul mării Pajistă,
 Pînă-n spre ștersul Matagot¹ se vede
 Cum albe pinze-n vînt se desfășoară.
 La rîndu-le, începîndu-și pregătirea
 Pentru urcarea trudnică și aspră,
 Și echipajele de apă dulce,
 Vislașii, edecarii, surugiii,
 Bailii lor slujindu-le drept pildă,
 Își leagă căpătiele de cabluri
 Se-nearcă untdelemn, vin de Sant-Jorgi,
 Orez lombard și miere de Narbouno,
 Și sare de Pecai, și butoiase
 Cu delicioase, din Fréjus, sardele,
 Calupuri de săpun, ca niște lespezi,
 Și căpătini de zahăr din Marsiho.
 Or, astă-seară prințul, în Vignasso²,
 Plăti-va *ruanadu*³ și ospățul
 Căci n-a murit: peste nisip fusese
 Descoperit fără suflare-aproape;
 Dar, mulțumită stelei lui cea bună
 Sau bunei sănătăți, e pe picioare.
 Și nu din asta-i era scris să moară.
 Ci pruvieru-n șoaptă cu Angloro
 De vorbă stă: — „Nu are-o vinătaie,
 Nimic pe trup, și el nimic nu spune...

¹ Ostrov al Ronului, în apropiere de Taraseon (n.ed.fr.).

² Cartier înalt din Beucaire, unde altădată se aflau circuliile preferate de marinieri (n.a.).

³ *Rouanado* — revărsarea Ronului: sărbătoarea Ronului, în cinstea Ronului, pe malul Ronului (n.a.).

Ori o fi suferind de pedepsie?
 Greu de știut.“ — „Ia taci, Jan-piculină!
 Tu uiți că Drăcușorul se preschimbă,
 Răspunse fata, și că ia o mie
 De alte fețe? Azi a vrut, pesemne,
 La mal să-și lase fața omenească
 Și-n apele adânci să se cufunde,
 Pentru-a se duce, știu și eu? să-și vadă
 Cavernele unde-a ținut-o vreme
 De șapte ani pe-acea spălătoreasă,
 Da, pe spălătoreasa din Bèu-Caire,
 Ce și-a pierdut în apă lopățica
 Pe chiar malul de-aici — se poate, oare,
 Să nu-l fi auzit spunind povestea?“
 — „Ei, da, răspunse cellalt, cînd e vorba
 De spiriduși, nimic n-o să mă mire!...
 Dar, fie-adevărat ori nu ce spune,
 Tu tot smintită ești, că pleci urechea
 La vorbele-n doi peri ce ți le-nșiră,
 Fără-a-ți da seama cum te ametește,
 Și că-ntr-o bună zi, rîvnindu-ți viața,
 Pe cine știe ce prundiș, sărmano,
 Va să te lase moartă și pe tine.“
 — „Hei! spuse ea, Angloro, șopirlîța,
 Nu e-ntrucîtva soră cu Dragonul?“
 — „Te va-nrobi!“ — „De tot să mă-nrobească,
 Dacă așa mi-e scris! Cu voie-bună
 Mă voi lăsa să cad în cursa-ntînsă,
 Ca frunza în bulboana ce-o așteaptă.“

XC

Și meșterul strigă: — „*Sarnipabièune!*“
 Dacă plătește cheful de pe urmă,

¹ Înjurătură provensală (n.a.).

Înseamnă că-i odată prinț!¹ — „La naiba!
 Răspund ceilalți, îndemnul, astă-seară.
 Hirdăul lui Sant Micoulau i-l detel!²
 — „Copii, să mergem!“ Și pornesc cu toții,
 În sus, spre cabaretul din Vignasso.
 Se văd, de-acolo,-ntregul șes Argenço
 Și-aceea Séuvo-Goudesco, unde-l duse
 Pe prințul got de-a dreptul căprioara.
 La sihăstria marelui Sant Gile¹.
 Pe-acest pământ se văd rostogolite
 Ghiulelele de piatră glorioasă
 Ce i-au pisat, zvîrlite din *calabre*²,
 Pe cruciații lui Montfort³: movile
 De pietre vechi, de șapte ori sfințite,
 Înaltă mărturie-a unui mare
 Popor căzut, dar nu fără de luptă,
 Ce rîde azi și-și cîntă martirajull
 Și cînd la masă ceata se așează
 În jurul lui Guihèn: — „Gîndiți, prieteni,
 Le spune prințul, cui vreau să consacru
 Ospățul de pe urmă din Bèu-Caire?
 Lor, patrioților de pe aceste
 Rhodaniene țarmuri, zbuciumate,
 Lor, nenfricaților ce altădată
 S-au ținut dîrzi, acolo, în castelul

¹ Legenda povestește că sfîntul Gille, retras în pădurea Sylve-Godesque, aflată între Saint-Gille și Aigues-Mortes, a fost rănit de Flavius, regele goților, care urmărea o căprioară, animal împrietenit cu pustnicul. Pentru a-și ispăși fapta, regele a clădit o minăstire (n.ed.fr.).

² Catapulte provenșale (n.a.).

³ Referire la sîngeroasele războaie religioase purtate de Simon de Montfort, conte de Leicester (cca. 1150—1218), legatul papei Inocențiu al III-lea și conducătorul cruciadei organizate de regii francezi împotriva lui Raymond al IV-lea, conte de Toulouse (1194—1222), susținătorul și apărătorul sectei albigenzilor, care respingea autoritatea papală. Aici, Mistral se referă la asediul orașului Beaucaire, respins de apărarea eroică a locuitorilor (n.ed.fr.).

Care și-acum se-nalță-n fața noastră!
 Lor, oamenilor de pe-aceste maluri,
 Care-au știut să-și apere cu cinste
 Și datinile din bătrini și portul,
 Și Ronul lor — și marele Ron liber!
 Și dacă-anume fii au dat uitării
 Nepieritoarea glorie-a acestor
 Străbuni viteji căzuți în bătălie,
 Cu-atît mai rău pentru-acești fii! Voi, însă,
 Voi care-ați păstrat strigătul: Imperiul
 Și care, vrînd-nevrînd, dar cu-ndrăsnică,
 Vă veți porni curînd, poate-ntr-o clipă,
 Să-i apărați bătrînului Ron viața,
 Vă veți porni să dați ultima luptă
 Cu mine, un străin, care și numai
 Sorbind lumina Ronului se-mbată
 Și scînteiază — ridicăți cu toții
 Paharul pentru cauza învinsă!
 Paharul, nici o mînă nu-l ridică.
 Năierii, meșterul Apian, cu gura
 Căscată ascultau, fără-a-nțelege,
 Dar cuviincioși și-n liniște. Și prințul
 Urmă astfel: — „Sărmanii mei prieteni!
 Dar marele convoi de bărci al vostru,
 Dar șirurile lungi de vase albe
 Către amonte trase din cvadrigel¹,
 De caii mari ce tîrîie odgonul,
 Poate că merg spre-un neștiut dezastru!...
 La ce bun, voi, supraviețuitorii
 Acelui neam ce și cu trei milenii
 În urmă se-ncorda pe fusul cîrmei,

¹ Mistral folosește termenul provensal *coublo*, pe care îl traduce în franceză, figurat, prin *quadriges*, în sensul de „atelaj de patru cai”. Folosind aceeași sinecdocă a întregului (Pierre Fontanier, II, 112) traducătorul utilizează românescul „cvadrigă” (n.red.).

Să gemeți pentru-o cauză pierdută!
 Ca înșiși castelanii din Bèu-Caire
 Sau provenșalii, spre-a-nocheia cu bine,
 În fața-acestui Ren, acestui Soare,
 Sărbători-vom Soarele¹ și Ronul!
 Și deci să bem, sfidînd învingătorii,
 Vin de Genestet² dătător de viață...
 Și Ronul să mugească-n Rouanesso³!

XCI

Or, soarele se scufunda spre Nîmes,
 În lungul mării ape revărsîndu-și
 Roșcatele mantiei sale falduri
 Și ultimele razelor răsfringeri
 Peste castelul Tarasco, de unde
 Părea că, stînd la una din ferestre,
 Chiar regele Reinié⁴ binecuvîntă
 Această de pe urmă ruanadă.
 — „În cinstea căpitanului flotei!”
 — „Și-a prințului!” — „Trăiască prințul nostru!”
 — „Și să trăim și noi! Să ne plutească
 De-a pururi bărcile!” — „Și-n Andacento
 Să-ajungem sănătoși!” — „Și-n Sant-Maurise!”
 — „Și scările de la Coudrièu, din portul
 În care, dacă Cel-de-sus ne-ajută,

¹ *Soulenco*, din original, este sărbătoarea soarelui, denumire dată și azi sărbătorii ce se celebrează la sfîrșitul secerișului, cînd se face și plata secerătorilor.

² Podgorie din preajma orașului Beaucaire, al cărei vin este lăudat în poemul cruciadei împotriva albigenzilor (n.a.).

³ *Rouan* este taurul, numele emblematic al Ronului; *Rouanesso* este un cartier din Beaucaire, în care se reîntîlnește numele *Rhodanusia*, veche colonie grecească (n.a.).

⁴ E vorba de regele Reinié I cel Bun, după a cărui moarte (1480) a avut loc unirea Provenței cu Franța. (Vezi și nota 2. p. 60.)

Noi am putea în mai puțin de-o lună
Să regăsim întreaga noastră lume!“
Și-nfulecînd, virtuoasă, ciulamaua,
Din care, peste cepe rînduite,
Bucățile de carne mari și grase
Le fac mereu cu ochiul, pe-ntrecute
Ciocnesc stacanele. Dar pe sub lună,
Cînd peste-o vreme coborau spre nave:
— „Hm! face pruvierul spre Ribõri,
Nu ți se pare, ceea ce-a spus prințul,
Că amintește-un pic vrăjitoria
De care ne vorbise și Angloro
Cînd a-nșirat povestea stîncii Tournõ?“
— „De, nu știu ce să zic, răspunde cellalt,
Dar simt plutînd în aer un dezastru
Care pe noi pe toți ne amenință,
Ba chiar și pe-acest tînăr cumsecade
Și-alătura de noi cu trup și suflet...
N-au vrut ieri să-l ucidă? Ține minte:
Trăim un secol bîntuit de Diavoli!“

ȚINTUL AL UNSPREZECELEA

URCAREA

XCII

Se culcă și adorm. Și-n zorii zilei
De-ndată ce pe reavăncele maluri
Pornesc să cînte păsările-n crînguri,
Scularea! sus! stăpinul, și năierii
Și toată lumea saltă în picioare.
Șapinele, pinelele,-n vederea
Urcării-n susul apei (Tragel-mpinge!),
Le tirîiesc pe cealălaltă mină
A fluviului. Dau drumul celor două
Mari cabluri, nesfirșit de lungi, pe care
De auburieul¹ navei mari le leagă.
Înnoadă,-apoi, frînghiile pe cabluri,
La care caii de edec vor trage.
De cablul dinainte-al mării nave
Trag douăzeci și opt de cai odată,
Alăturați, cvadrigă și cvadrigă,
Și surugii avînd din patru-n patru.
Cei patru, albi, din primul rînd, îl poartă
Și pe bailul surugiu, ce ține
Pe drumul drept întrecaga herghelie.
De cablul dinapoi prind zece cupluri

¹ *Auburie* — porțiune de catarg de care se leagă cablurile de tracțiune (n.a.).

Și o duzină-ntreagă de-al carater:
 De ce lealte vase sau de riguă
 Prind ceilalți cai, pîn' la optzeci, cu totu.
 Și, nechezînd spre iepele de mlaștină,
 Și, răscolind pămîntul cu copita,
 Ce falnici sînt — cu coama fluturîndă,
 Cu ciucurii lor roșii de pe frîie,
 Cu-albastrele, mișoasele cioltare
 Și cu gitarele împodobite
 Cu ținte, ca bănuții de aramă!
 La Tarascoun ovăz li se dăduse.
 De chișită-apucîndu-i, potcovarul
 Pe rînd îi cercetează încă-o dată.
 Năierii de pe țarm, drept cingătoare
 Purttind mai multe capete de funii,
 Pentru a drege-n grabă, la năvoie,
 Orice ruptură-a cablului, sînt gata.
 De pe cabină, meșterul, privindu-și
 Tropotitoarea haită cabalină,
 Pe malul fluvîului orînduită,
 Și contemplîndu-și liota pestriță
 De surugii, năieri ce se avîntă,
 Sub privegherea lui, prin seganale,
 Privindu-și flota și desfășurarea
 De albe tende, nalte și piezișe,
 Deplin acoperînd încăreătura
 De mărfuri așezate ca la carte
 Și-n frahte cu minuție înscrise.
 Bătrînul meșter nu-și încape-n piele,
 Și-n neascunsă-i, de stăpin. mindrac:
 — „Poștească, spune el, să ne întreacă
 Faimoșii Cuminali din Serrieno,
 Bounardelii bogați cit tot Lionul,

Martouretin¹ fuduli și-nourcă luma,
 Bouană din Isero și Grenoble
 Cu boi lor greoi și plini de balagot
 Să vină, dacă vor, pe urma noastră:
 Și face să-și dea sufletul Ceboul!²

KCHI

Și-astfel vorbind, își scoate pălăria,
 Salută marea cruce de la pupă
 Și, înmuind în Ron bătrînu-i deget,
 Cucernic, cu noblețe se închină:
 — „În numele lui Dumnezeu și-al sfintei
 Fecioare, nălță vocea, dați-i drumul!”
 La provă, stînd de veghe, pruvierul
 Repetă: — „Dați-i drumul!” De pe malul
 Tîcsit, o altă voce se ridică:
 — „Hai, dați-i drumul!” Și, din gură-n gură,
 Porunca suie, bubuie-n amonte.
 Bațul surugîlor pocnește
 Din bici, și caii multelor evadriga
 Sub via, fără veste, sfichiruie,
 Zvînesc deodată toți. Desfășurate,
 Prînghiile se-ntind, se încordează,
 Și bărcile se-avîntă; dar stăpînul
 Din nou se-aude: — „Luați-o mai cu-neptul!
 Și mergeți înainte!” Și tot șirul,
 Pe călea semănată de hîrtoape,
 Trîgînd în susul apei tumultoase
 Flotila tiritoare și greoaie.
 Pînă la urmă drumului se-așterne.

¹ Numele celor mai importanți proprietari de flotile de pe Ron, Bounardelli au fost primii care au folosit vasele cu abur pe Ron și au fondat „Compania generală de navigație” în Lyon (a. ed. fr.).

Și pe sub plopii albi cu-nalte ramuri,
Sub marea văii Ronului tăcere,
Sub purpuriul răsărit de soare
Și-n pasul cailor ce trag la hamuri
Scoțind pe nări fuioare lungi de aburi,
Un surugiu rostește rugăciunea.
Din loc în loc, ceilalți, lăsându-și biciul
Peste grumaz să spînzure, cuminte,
Se-nchină, mergînd unii după alții,
Sau, mai degrabă, scapără amnarul,
Ca să-și aprindă pipele. Alaiul,
Avînd în lung un sfert de leghe, poate,
Pe lingă sălcii plîngătoare trece,
De ramurile lor frecîndu-și cablul.
Purtînd țărushi și beldii mari pe umăr,
Năierii-l însoțesc de foarte-aproape,
Cu ochii ageri cablul urmărindu-l,
Pentru-a-l sălta, la vreme, peste piedici;
Și cu frînghiile pe trup încinse,
Ei se reped să vindece, la vreme,
Orice slăbire-a corzii sau ruptură.

XCIV

Dar între timp, la capătul din josul
Frînghiilor ce duc amonte flota,
Veghînd fără odihnă, de la pupă
La provă, meșterul înalță glasul:
— Vezi, pruvier, ce-i dedesubtul nostru...
Umflarea asta-a apei (umfle-o naiba!)
Mă tem că-i o capcană... — „Apă-adîncă!”
Strigă Jan Rocho, afundînd prăjina.
— „Să fie-ntr-un ceas bun!” Dar prințisorul
Întreabă-atunci: — „Așa se-nalță apa,
Cînd adîncimea fluviului sporește?”

— „În susu-acestui șes ce se așterne
 Pe fiecare mal cit vezi cu ochii,
 Eu am văzut, spuse bătrînul, Ronul
 Umflat de ropotiri și de potoape,
 Minîndu-și valul pînă la coroana
 Aguzilor! Pe holdele-necate
 Și peste-amărăciunea-ntregii preajme,
 Eu bărcile-am văzut plutind pe cîmpuri
 Și încercînd să vină-n ajutorul
 Țăranilor suiți pe-acoperișuri!
 Și-am auzit, seniore,-n Valabrego,
 Trei zile și trei nopți, peste morminte,
 În cimitir, c-au stat sârmanii oamenii!
 Cumplit e să-auzi, noaptea, cum mugește
 Această mare neagră și vrăjmașă
 Ce sparge diguri, ziduri de-apărare,
 Și ia cu sine arbori și recolte
 Și clăi întregi de fin! Mi-adue amînte
 De-un cîine luat și el de năboire,
 Pe care l-am zărit mult timp, sârmanul,
 Cum dirdîia și scheuna din virful
 Unei căpițe ce plutea la vale...
 Dar nu s-a povestit că peste valuri
 Ar fi trecut și-un leagăn de nuiete
 Cu-un prunc, în el, ce se-auzea cum plînge?
 Și-mpușcăturile prin întuneric,
 Venind de dinspre insule și trase
 De oamenii-n capcană prinși de fluviul
 Pe un astfel de timp, cînd peste lone
 Porți un convoi de douăzeci de cupluri,
 Îngrijorarea nu-i defel puțină!
 — Hei, trageți cablu,-n față! — Vă spun, prințe,
 Că nici un rîu nu crește mai năvalnic,
 Mai furtunos, mai dătător de spaime,
 Că Ronul nostru, cînd din fire-și iese.
 De unde-o fi scoțînd atîta apă,

E greu să știi: din munți, peșemne, o cară
 Căci, să vedeți, de cite ori se umflă,
 Ea animale-aduce și epave
 Ce nu-s de pe meleagurile noastre.
 — Hei, trageți cablu, n' spate! — Dar și vîntul,
 Din fericire, n'cepe măturatul;
 Fără-ajutorul lui, în anu-aceia,
 Ne-am fi pierdut butoaiile și vinul.
 Noi păgubiți am fost de vijelie
 Cu patru cai voinici, o frumusețe,
 Din care cel mai pitpiriu, să-i zicem,
 O sută de pistoli făcea, seniore!“

XVC

— „Mestere-Apian!“ de lingă mal se-aude
Cicadierul — cel ce-avea menirea
 Să cerceteze, de-a călare, vadul,
 Și se-ngrijea de mese și popasuri.
 — „Da, spune, ce-i?“ bătrînul îi răspunde.
 — La Malivén¹ dăm prînzul?“ — „Jan-catire!
 De ce nu la Grand-Mas²?“ — „S'asmută vîntul,
 Și n-ar fi rău să ne lungim eureaua..
 — „La Malivén!“ În spate, pe carată,
 Fusesenfiptă cangea, peste care
 Se răsfața o strașnică ciosvirlă,
 La soare pusă-anume, să se zvînte.
 Din ea cu vitejie sînt tăiate
 Frumoasele bucăți de pus în oală.
 Un tinăr, mus făcînd pe bucătarul.
 Or, ajutîndu-i la gătit, Angloro
 Ii spune-astfel: — „La nunta mea, băiete,

¹ Veche insală la gura rîului Durance (n.ed.fr.).

² Denumirea unei porțiuni de coastă din apropiere de Aramon (n.ed.fr.).

Să ştii că-ţi dau migdale induleitel..."

"A, te măriţi, Angloro? Şi cu cine?"

"Îl vezi, în barca mea, -acolo, -n faţă,

Pe cel cu barba blondă, mătăsoasă?"

"— „Îl văd pe prinţ!" — „Da, el, băiete, el el!"

"— „Nu eşti de plins, Angloro!" — „Aşa-i vrerea

Planetelor: şi tot ce-n ele scrie

Întocmai trebuie să se-mplinească!"

"— „De necrezut: cu prinţul! Pe cînd nunta?"

"— „De nuntă n-am vorbit; dar se prea poate

Cît de curînd să se deschidă floarea

Ursitei mele." — „Iată-te bogată!"

"— „Cum asta?" — „Te măriţi cu-un prinţ, ce naiba!"

Zîmbind se pomeni căutătoarea

De aur. — „Cînd abia o jumătate

De franc pe-o zi de muncă mi-e cîştigul!"

"— „Eşti o vicleană fără de pereche!"

Dăr cred că-ai strîns averi, de cînd tot scormoni

Nisipul gălbior de pe Ardecho

Şi grotele din matca ei, în care

Se-ascund minunăţii, din ce se spunet!"

XCVI

"— „Se spune bine; dar ajuns la grotă,

Rămii de tot în ele! Ştă tu, zise

Copila, că nu-i lueru-atît de lesne

Să te mai smulgi din tainitele-acelea?

Să urci pe ţărmii dreپti ce le-nconjoară?

Pe stîncile Eretelui, pe Corbul

Şi pe Castel şi-n sus, pe Dono Vierno?

Dar ce mai coborîşuri are-Ardecho:

Amvonul, Bobul, Jeţurile, Glezna;

Dar Piscul Clinelui!... Şi, -ajuns în grotă,

Nu cumva să te laşi cuprîns de spaimă!

Ai să-nțilnești o groapă-adincă, neagră,
 Care, pe sub pământ te poate duce
 La, știu eu unde? poate și la Diavol!
 Acum, tirindu-te cu vreo lumină,
 Dacă te-ncumeți în genunea-aceea,
 Se spune că-i frumos din cale-afară!
 În ea se află cripte și firide,
 Odăi nenumărate și capele
 Cu-atâtea diamante-mpodobite,
 Că te orbesc. Boltită, -n ea se află
 O falnică biserică, se spune,
 Cu orgă și cristelnițe aievea,
 Cu un amvon și două-agheazmatore!
 În ea și pentru dans se află-o sală
 Cu mii și mii de luminări aprinse
 În toate policandrele-i odată;
 O baie mare, gata pregătită,
 Cu apa limpede cum e cristalul;
 Un cimitir cu lespezile albe;
 Alei cu arbori, lungi și răcoroase;
 Un teatru rotunjindu-și colonada;
 O minunăță, -ntr-un cuvânt, cetate,
 Atita doar că-i goală și pustie...
 Ba s-a văzut o Broască, -n ea, Testoasă,
 Un Lert¹ și alte-asemenea jivine...“
 — „Tu pe inel nu porți, spuse băiatul,
 Tot una din jivinele acelea?“
 — „Aici? E Drăcușorul, tirguiala
 De noi făcută-n bilciul din Bèu-Caire.“
 — „Și cine ți l-a dat?“ — „Cum asta, cine?
 Cel ce m-a logodit și-l vezi acolo.“
 — „Să știi că-i tare chipeș!“ — „Ia capacul,
 Să nu dea oala-n foc!“ strigă Angloro.

¹ Reptilă mare, fantastică (n.a.).

La Malivèn sosiră. Poposeşte
 Zeloasa herghelie; şi de-a lungul
 Desişului se rînduie *Caburla*
 Şi celelalte nave. Scoşi din hamuri,
 În răchitişuri caii-ncap să pască.
 Stînd roată şi pe vine, surugiii,
 Tot cite trei la strachină, mănîncă.
 Năierii, ceată-aparte, împrejurul
 Stăpînului, se-aşează pe sapină;
 Şi meşterul Apian, luîndu-şi carnea,
 Spre miazănoapte răsuşte capul
 Şi bombăne îngrijorat: — „Mi-e teamă
 Că-apucă să se-ncurie mistralul
 Vedeţi cum norul bulgăros de-acolo
 Ca chiparosul creşte şi se-ascute?
 Şi auziţi timona cum scrişneşte?
 Şi mîinile vi le simţiţi mai aspre?
 Ei, toate-s de la vînt!” Jousè Ribòri
 Adăugă-mbufnat: — „E lună plină,
 Şi poate-oricînd să-ncapă o furtună...”
 — „De-aceea, spuse meşterul, purcedeţi
 Să adăpaţi cit mai degrabă caii,
 Gîtarele de-aşijderi să le puneţi...”
 Ceea ce se şi face. Sînt trecute
 Prin mîna potcovarului şi toate
 Rotundele, ncercatele potcoave,
 Optzeci de cai şi sute de copite,
 Gîtarele la locul lor sînt puse,
 Harapnice pocnesc şi — daţi-i drumul
 — „Podare, sînt virtejuri în Durèno?”
 — „Pe-alocurea. Să-naintaţi cu grijă...
 Şi caii, baile, numai cite-un cuplu
 Să ţi-i aduci: îi imbarcăm pe primii,

Și-al doilea rînd, pe mal, să le ia locul...
 Și, țineți vadul! S-a-nțeles? — „Intocmai.“
 Prin vâlul de primejdii, armăsarii
 Dau, forăind, din nou de fundul apei.
 Și, iată, n urma lor — pe cînd convoiul
 De cablu tras pornește iar să urce,
 Sub plesnete de bici și glas de oameni —
 În fluviu toată lieta pătrunde,
 Podarul, surugii, slujitorii,
 Pe jos sau de-a călaro. „Ține vadul!
 Roubin nu trage! Dă-i un bici lui Mouro!
 Ia seama la Baiard, să nu se-necel
 Hai, dii, căluți!“ Și-not, fremătătoare,
 Și apoi scuturindu-și coama udă,
 Victorioasă iese caravana,
 Și calea iar pe diguri și-o urmează.

XCVIII

Cînd prințul olandez se întîlnește
 Pe punte cu Angloro — fata noastră:
 — „Ce vorbă-i. Drăcușorule, l întreabă,
 Că-ai fost găsit deunăzi, ntr-o noapte,
 Aproape mort?“ — „Frumoasa mea copilă,
 Guihèn răspunse, nu e doar o vorbă:
 Trîntit peste nisip am fost, ca sacul,
 Cu-un săculeț plin de nisip.“ — „De cine?“
 — „De-un neștiut răzbuțător al celor
 Trei femeiști ce, fără doar și poate,
 Aminte și-au adus că nu vrusesem
 Să cumpăr marfa lor.“ — „Ce hainie!
 N-ar fi fost bine să le faci o vrajă?
 Întreabă, ațîțindu-se, Angloro.
 Să nu știi tu că cel izbăt, ca tine,

Cu perna de nisip peste cerbice,
 Chiar dacă n-are semn ori vinătaie,
 Nu-și află vindecarea, ba se-ntimplă
 Să-l și răpună-acea vătămătură?"
 Dar prințu-i spuse, zîmbitor: — „Copilol
 Tu crezi că Drăcușorul va să fie
 Făcut să tacă-n veci atît de lesne?"
 Cu-adevărat copilăroasă, fata
 Pe el rămase-o clipă cu privirea.
 — „Așa e, da, îi spuse după-aceea;
 Mă rușinez că-atîta-s de neghioabă!
 El, geniul, spiridușul-rege-al undei,
 Care e zeu și totul pentru mine,
 Și care-n taina lonelor albastre
 Mereu își rennoiște tinerețea,
 Cum și-ar putea el apleca stindardul
 În fața legii oamenilor — moartea!
 Nu, Drăcușorul, asemeni ție,
 Din cît te văd, trebui' să fie Duhul
 Fantastic al fantasticului fluviu
 Nemuritor! Și cînd privirea-ți dragă
 Mă caută, mă cheamă,-atunci îmi pare
 Că merg ca-n vis, că merg și că-aș tot merge
 Către ceva plăcut din cale-afară,
 Din care-n veci de veci nu m-aș întoarce.
 Eu nu știu bine-ncotro merg: dar dacă
 Merg la pierzare, și mă pierd cu tine,
 O, negrăit aș fi de fericită!"

XCIX

Atunoi, Guichen d'Aurenjo-ntinse brațul
 De-a curmezișul frămîntatei ape
 Și spuse: — „Să te-ncrezi în mine, -Anglorol!

Pentru că te-am ales de bunăvoie,
Robit de sfînta, adîncă ta credință
În lumea fermecată a legendei,
Pentru că te topești, fără să șovăi,
În marea ta iubire, precum ceara
În luminare, pentru că vezi lumea
De dinafara lanțurilor sale
Și-a dresurilor ce-o-nfrumusețează,
Pentru că-n sinul tău fără prihană,
În singele tău proaspăt stă ascunsă
Reînnoirea sevelor bătrîne —
Fac legămînt pe cinstea-mi princiară,
Îți jur că nimeni altul decît mine,
O, floare-a Ronului, n-o să te aibă,
Că nimeni altul nu te va culege
Ca floare-a dragostei și ca mireasă!
— „Și cînd? curînd?“ îl întrebă Angloro.
— „Frumoasa mea copilă, spuse prințul,
Îți voi răspunde zilele acestea...
Auzi suflînd mistralu-n jurul nostru?
E muzica ce nunta ne-o vestește!
Și Ronul, și văzduhul și frunzișul
Se însoțesc preludiul să ni-l cînte!“
Cu tot mai dese plesnete, mistralul,
Într-adevăr, se năpustea-n flotilă;
Și tot mai crîncen devenea urcușul
Pentru toți caii. Lungile lor coame,
Asemeni unor tufe răvășite,
Se răsuceau ca niște mari panașe.
Dar, pe cînd soarele, ntr-o risipire
De raze muribunde — cea din urmă —
Se cufunda la orizont, *Caburla*,
Cu bărcile și toți ai ei, pe țărnul
De dinspre Avignoun zvirlea odgonul.

— „Mai lingă mal! *Caburla* spre Imperiul
 Hai, coundrieuleni! și trageți de parime!“
 Prin fața lor, cu glasuri cristaline,
 Se-nghesuie copiii și aleargă.
 Frînghiile-și adună țarmurenii,
 Din hamuri își scot caii surugiii;
 Și dind năvală prin *Portau de l'Oulo*¹,
 Pentru-adăpost și masa cea de seară,
 Pînă și grajdu-i iau în stăpînire
 La Mau-Uni,² hangiul lor. Cu-ncetul,
 Ei cuceresc apoi bucătăria.
 Pe minile spălate la fîntîna
 Din curte se șterg unul după altul
 Pe un prosop anume prins de clanță;
 Și-apoi pe bănci, cu spatele-n perete,
 Côt lingă cõt și lărmuind se-așează.
 Cu mîneci suflecate, slujnicuțe,
 Murind de rîs la orice pișcătură,
 Mereu voioase,-aduc mereu la masă.
 O, Doamne! uriașele tocanе
 De carne, farfuriile de prapuri,
 Plachiile în sos picant și fripte,
 Omletele-mpănate cu verdețuri
 Piereau în pînteccele-ncăpătoare,
 În timp ce damigeana, petrecută
 Din mînă-n mînă, nu-nceta să umple
 Cu vîrf paharele. Și, ca-ncheiere,
 Se dă ivelii-o strachină cu brînză,
 Pe care v-aș jura că nici ciobanul
 Dacă-ncerca să-și vîre-n ea ciomagul
 N-ar fi străpuns-o. — „Facem o cîntare?“

¹ Numele unei porți din Avignon, prin care marinarii se duceau la „oală“ — *oulo* (n.a.).

² *Mau-uni*, în provensală, înseamnă ciupit de vărsat (n.a.).

Strigă bailul surugiu, luindu-l
Pe după umăr pe grăsanul Toni.
Sorbind paharul și pocnind din limbă,
Pilotul: — „Voi, puștanilor, fiți gata
Să-mi ajutați, grăi, de-o fi nevoie...”

CI

*Noi sintem toți băieți de viață,
Hângiță dragă, așa să știi!
Tristețea-n gheare nu ne-nhață
Trudind pe valuri cenușii.*

*Ești bun pilot de apă mică
Rizind mereu de navighezi;
Cînd felinarul ți se strică,
Peiro Enciso¹ nu-l mai vezi.*

*Măslina mari și, peste ele,
Un sos să-nțepe limba vrem;
Dacă purtăm nădragi de piele
Și bani destui la pungă-avem,*

*Provența-am jefuit-o bine
Și harnicul Revestidou;
Cărăm poveri ca niște-albine;
Riu bun, acasă ni le du!*

*Un vin de Ron, băut pe seară,
E bun desfăt pentru gîtlej,
Cînd nu-l sporești cu apă chioară
Din creș năpastă de vîrtej.*

*Ca să-nmoui carnea, zice-o vorbă,
Ca să nu fii la cînt domol,
E bine-n strachina de ciorbă
Să pai din vreme un ispoț.*

*Că de-a fost negru ghinionul
Și barca-n prund s-a-mpotmolit,
Greu păgubit va fi patronul
Și greu năierul pedepsit.*

CII

Pe cînd meserii toți băteau din palme,
Cîțiva hamali din Avigneun, la masa
Din față: — „Nu e tatăl lui Angloro,
Își spuseră, grăsanul care cîntă?”
— „La naiba! nicidecum să nu ne mire
Cîntarea lui pe coarda cea mai dulce:
Vedeți că fata și-a găsit stăpînul!”
Și-și arătau, hlizindu-se, copila
Care stătea cu prințul ei de vorbă.
— „Ce tot vor pușlamalele de-acolo?”
Strigă Jan Recho. — „Dar tu, țopirlane,
Tu ce vrei? spune!” — „Să las fără mîtră
Pe toți gelanii puși, ca voi, pe ceartă!”

¹ Cîșș pentru seos apa de pe fundul bărcii.

— „Tu? Mamă-Doamnel! Ieși nițel afară!“
 Strigă un tinăr bătaios. Pe nume
 Quequino, luptător era cu faimă;
 Dar cum, odată, ntr-una dintre lupte,
 Un liounez îl tăvălise strașnic.
 Pe toți năierii-i dușmănea hamalul.
 — „Hai, ieși afară!“ piui Quequino.
 — „A, secătură! marțafoi becisnic!
 Răspunse pruvierul. De-ăi ca tine,
 Cinci-șase nu-mi ajung!“ Și uriașul,
 Trecînd, fără să-atingă, peste mese,
 Se năpusti-ntre ei. Dar marinarii
 Se pun de-a curmeziș. În îmbulzeală,
 O bancă, două, toate se răstoarnă,
 Toți ochii-ncap să scapere deodată
 Și grelele ocări să se-ntretaie:
 — „Piei încrețite! mîncători de caprel!“
 — „L-ați căsăpit pe mareșalul Bruno¹
 Și l-ați zvirlit în Ron să-i pierdeți urma!“
 Ai! ai! părea cu pumni că-are să plouă,
 Cînd meșterul Apian strigă: — „Rămîneți
 Pe loc, descreieraților! Se-aude?
 Întîiului ce mișcă,-i și crăp capul
 Cu-acest urcior... Bețivilor, mai spuse,
 Voi nu vedeți c-ați întrecut măsura
 Și sînteți criță? Că din gura voastră
 Doar el, harțagul vinului, țîșnește?
 A, dacă-ți place să te bați — ai lupta!...
 Și-i duceți lipsa, vara,-aici, pe fluviu?
 La Pont Sant-Esperit, la Roco-Mauro...
 Și, unde,-apoi? La Givors, la Valênço...
 Cu lancea-n pumn și peste piept cu scutul,

¹ *Guillaume Brune* (1763—1815) — mareșal francez, care s-a ilustrat în campaniile din Olanda (Bergen) și Italia. A fost asasinat la Avignon în timpul Terorii albe, dezlănțuită de regaliști în sudul Franței, după căderea lui Napoleon I.

În soare, sub privirile mulțimii,
Ce poate fi mai minunat, mai nobil,
Decît un luptător care-și aruncă
De pe chintană-n valuri adversarul?
Îți amintești duminica, Jan Rocho,
Cînd tu, la San-Pèire de Biou, în ziua
De sîn'Maurise — cît erai de tînăr,
Pe Miserin l-ai dat de-a rostogolul?“
— „Îmi amintesc“, răspunse pruvierul.
— „Și vesta nici măcar nu ți-o scosesesi!“
— „E drept.“ — „Copii, acum, la culcare!
Dacă nu vrem ca mîine, la trezire,
Să tragă de noi Ronul, cum se spune.“
Și la sonora voce răspicată
A meșterului, care-i domolise,
Năierii, pe sub tende, și pe finul
Din plinele lor poduri, surugii,
Se duc Sfintei-Ōdihne să-i dea partea.

CÎNTUL AL DOISPREZECELEA

CATASTROFA

CHI

Și, dați-i drumul! Cînd se-aprînde-n zare
Lumina soarelui, de-a lungul apei
Se și așterne drumului *Caburta*,
Tăind în *Rom* cu ascuțișul provei
Și valea deșteptînd-o iar la viață,
Cu forfota, cu zgomotul și colbul
Stîrnit de cai. Vișitor, mistralul
Dă iama-n preajmă. Arborii-l salută,
Vuind și ei, se scutură, se-ndoaie,
Părîndu-ți că se frîng. Țînut e-n frîne
Doar Ronul, devenit stîclos ca gheața.
Ci împotriva vîntului și-a apei
Cvadrigele puternice, plecîndu-și
În față botul, merg spre miazănoapte
Bătîndu-și pasul regulat. Cîmpoiul
Răsunător al vîntului năprasnic
Le face să se mire, să ciulească
Urechile pe mîndrele-animale.
La pălării, la strîmbele bonete
De pluș ducînd-și mîinile-amîndouă
Și încrețindu-și gura, surugiii
Neliniștiți, o volbură-i azvirle
De-njurături smintitului *Maîstrau*:
„Dă buzna, tu, brigand de-Alungă-Muștel

Hai, suflă pină crăpi, o, dezmătatul
 Lui Dumnezeu! Că nu se află nimeni
 Care să-astupe vrana diavolească
 Pe unde se repede *Manjo-fango!*
 Dii, ticălosule! "Și-și varsă oinda
 Pe caii fără vină, sfichiindu-i.

CIV

La pupa bărcii-a doua, stînd alături,
 Angloro își urmă tăifăsuiala
 Cu Guihênmin al ei: — „Să știi, iubito,
 Îi spuse el, că noi, tu și cu mine,
 Ca-ndrăgostiți divini și regi ai gliei
 Și ca stăpînatori divini ai firii,
 Nu ne putem uni ca toată lumea...“
 — „Și cum socoti să ne unim?“ copila
 Îl întrebă. — „Adu-ți în amintire,
 Îi spuse visătorul din Olanda,
 Acea misterioasă, veche stîncă
 Sub care murmură fîntîna Tournó“.
 — „O știu, o știu, răspunse ea. De viță
 Sălbatică și-un smobovin umbrită,
 La talpa ei cresc un smochîn și tufe
 De verde cîmîșir. Am fost acolo.“
 — „Și ce ai mai văzut?“ — „Săpați în piatră
 De zine-am văzut Soarele și Luna
 Privind cu coada ochilor buimatici.“
 — „Și ce ai mai văzut?“ — „Un taur mare,
 De care-un scorpion vrea să-l înțepe,
 În timp ce sare cîinele să-l muște,
 Iar tinărul e gata să-l ucidă.“
 — „Și ce ai mai văzut?“ — „Pe Drăcușorul
 Ce-n proajma lui, la rîndu-i, șerpuiește.“
 Guihên d'Aurenjo îndelung rămase

Fără cuvînt. În visătoru-i suflet,
 Pe malul Ronului el vede-altarul
 Zeului Mithra și fîntîna Tourno,
 Ce se ivea strălîmpede și-adîncă,
 Cu simbolismul vechilor religii,
 Un zodiac avînd ciudate semne,
 Care-i umpleau de seîrba cea mai sfîntă
 Pe-nchinătorii veșnicului soare,
 Cînd coborau ori cînd urcau pe fluviu,
 În chip de pelegrini întru slăvirea
 Zeului Mithra, *singur neînvînsul*¹.
 Și-și spuse-n sine: „Soare al Provenței,
 O, zeu, ce faci *anglore* să se nască
 Și din pămînt scoți greieri la lumină,
 În vinele-mi bolnave, ofilite,
 Renvie-mi strămoșescul singe roșu,
 O, zeu rhodanian, ce-neolăcit ești
 De Drăcușor, la Bourg, Lioun și Arle²,
 Și căruia și-acuma, în Arene,
 Pe neștiute, jertfă ți se-aduce
 Un negru taur, zeu ce spulberă umbra,
 Voios, și-al cărui vechi altar ținutul
 Străin pustiu ți-l vede-acum, și ritul
 Lăsat uitării pradă — eu, barbarul,
 Eu, ultim credincios al tău, ofrandă
 Pe el vreau să-ți aduc, în zorii proaspeți
 Ai fericirii-mi, noaptea nunții mele “

¹ *DEO SOLI INVICTO MITHRAE*, inscripție ce se putea citi altădată pe monumentul mithriac da la Bourg-Saint-Andéol (Millin) (n.a.). *Deo Soli invicto Mithrae* (lat.) — Zeului Soare, neînvînsului Mithra.

² La Arles și la Lyon, precum și la Bourg-Saint-Andéol dăinuie monumente ale cultului lui Mithra. La Arles, trupul zeului este înlocuit de un șarpe mare, și pe veșmintele sale sînt, de asemenea, reprezentate semnele zodiacului (n.a.).

Și cu dulceață-n glas vorbind copilei:
 — „Vom merge chiar acolo,-i spuse prințul,
 Unde tu l-ai văzut cum șerpuiește
 Pe Drăcușorul Ronului și unde
 E-nscris destinul riului de zine,
 Spre-a ne uni, micuța mea Angloro,
 Și sub privirea lunii și-a mulțimii
 De vietăți ce hoinăresc prin noapte
 Și ne vor ocroti, ne vor fi martori,
 Îmbrățișați, în apele fintinii
 Noi ne vom cufunda.“ Vrăjită, fata:
 — „O Drăcușorule,-i răspunse, floarea
 Acestui Ron nicicînd n-o să se teamă
 De undele albastre-n care cerul
 Își oglindește stelele-i de aur!
 Am să înot alătura de tine,
 Cu sprinteneala peștelui cînd urcă
 Pe fluviu-n sus, la vremea-mperecherii.“
 — „Vom înota-mpreună, spuse prințul,
 În apele trandafirii, iubito,
 Vom înota în apele curate,
 Așa cum zici, ca peștii, primăvara,
 Cînd merg pe Ron în sus, din pinză-n pinză,
 Pînă la apele de-mperechere.“
 — „Dar preot vom avea, să ne cunune?“
 Deodată-l întrebă cînstita fată.
 — „Vai, mort de multă vreme-i slujitorul
 Altarului la care te voi duce!
 Dar pentru-a ne da binecuvîntarea
 Și pentru-a ne cînta la cununie,
 Noi vom avea — de ce uiți? — porumbeii
 A căror gîngurire drăgăstoasă
 Nu moare, n-o să moară niciodată!
 Ea se-ntristă puțin; dar peste-o clipă,

Ciadindu-se, strigă: — „Sint o neghioabă!
 De vreme ce s-a lepădat de cruce,
 Se poate Drăcușorul meu supune
 Dignității virtuții? Dar eu, una,
 De cum mă voi vedea pe sub arcade
 La Pont-Sant-Esprit, unde, n-are capul,
 Sant Micoullau, măritul, stă de veghe,
 Lui îi voi cere binecuvîntarea
 Să și-o reverse peste cîi ce-noată
 Pramejdindu-și viața printre valuri.”

CXI

Și, dați-i zor! Cu strigăte sonore
 De bucurie și de nerăbdare,
 De laudă, imbold și preamărire,
 Urea merou convoiul, și *Caburla*,
 Pe Ron umflindu-și, mîndră, pieptul provei,
 Se saluta cu cololate flote
 Ce-n grabă coborau pe firul apei.
 „Tot binele!” — „Cu bine!” — „Echipajul
 Lui Jan la Micho, așa e? din Serriero...
 Frumoși căluși!” — „Se-nversunează vîntul?”
 „Ca un tîlhar!” — „Deci, luptă ca la-ntreceri?”
 „În șapte zile, n-șaptezeci de locuri,
 Te nu mai rău!” — „Noroc și cale bună!”
 Și bărcile, cu brațele-nălțate,
 Fiereau pe calea lină-a coboririi.
 Și tot așa, utîlnirile urmează
 Din loc în loc. — „Nu-i Toumé din Andanco
 Cel din amonte? Phii, cum mai brăzdează!”
 „Tot binele!” — „Cu bine!” — „El e; două
 Pînele are bătăranul ăsta
 Vivaresan, și două mari sapine
 Ce trebuie să-i dea oștig, se-spune

că pentru sine-i tot ce-nearcă.“ — „Verbel
și despre Cuminall s-au spus atitea.
Cu *Grand-Zidor*¹ alii lor — pin-au mușat-o!²

CVII

De patru zile, astfel, sub degorirea
De foc a soarelui, sub răsuflarea
Înfierbîntată-a vîntului și-a apei;
Și răzbătînd prin fel de fel de piedici,
Recifuri, bancuri de nisip și vaduri,
Anevoios manevrele-ndrumindu-și,
Făcînd ocoluri mari, și nu o dată,
Urcau în sus pe fluviu coundrieulenii,
Cînd, în a cincea zi, de-a dreptu-n față,
Văd Pont Sant-Esperit, ca o minune
Cu douăzeci și două de arcade,
Cum, uriaș, pe cer se desfășoară.
Și ajungînd în preajma lui, bătrînul
Un semn îi face prințului și-i spune:
— „Vedeți, seniore, un stilp ce are-o tufă
De paracherniță la rădăcina-i?
De-acolo și primea Ronul în toți anii
Îndătinata binecuvîntare...
Ah, ce frumos era! Cu-ntreg alaiul
De bănci porneam cu toții după preest,
Care, purtînd odbarele, ntre țărni
Năvalnicului fluxiu, de la pupă
El prapurele-l înălța în față
Poporului roind pe parapete...
Azi nu mai e nimic din toate-acestea,
Și nu voi înțelege niciodată
De ce pier niște datine frumoase...”

¹ Numele propriu al unei nave de pe Ron (n.a.).

— „Veți mai vedea și altele! îi strigă
 Angloro. Nu știți? Lumea se preschimbă...
 V-am spus doar că pe stinca de la Tournø
 E prevestită-o mare-nvălmășeală!“
 — „Tul mohorit bătrînul o repede,
 Cel ce te-a luat, la Malatra te ducă!
 Eu cred că numai la apropierea-i,
 Cu-nfățișarea asta-nșelătoare,
 Și-o barcă plină vîrf de crucifixe
 S-ar scufunda... Oprîți-vă!“

CVIII

Pe malul
 Rîpos la viul strigăt de oprire,
 Ce zboară, repetat din gură-n gură,
 Făcînd să sune-arcada marinară,
 Legate-s cablurile, pentru masă.
 Scăpați, fumegătorii cai, de hamuri,
 Se-apleacă peste fin cu lăcomie.
 Năierii jos, la masa din pinelă,
 Și sus, lingă potecă, surugiii,
 Mîncîndu-și piinea, heringul, sardeaua,
 Mai schimbă între ei cîte-o părere:
 Că se va trece greu pe la Banc Rouge¹,
 Dar la Dounzero, printre-acele pietre
 În apă-ascunse, peste cluza-aceea
 În care Ronul furios se-azvîrle
 Mugind turbat, ca taurul sălbatic,
 Cu mult mai greu, nici vorbă,-are să fie!
 Ceva mai sus vor face transbordarea
 Convoiului, și-atîta chin și trudă

¹ Bancuri de lignit, la 3 kilometri spre nord de confluența dintre
 Ardèche și Ron, care traversează fluviul și fac trecerea navelor peri-
 culoasă (n.ed.fr.).

I-aşteaptă... Dar la ce bun să se vaite?
 Pin'la Lioun e-o cale-atît de lungă,
 Şi cine are timp, are şi viaţă.
 Şi, înainte! Rugăciunea spusă,
 Cu-un zgomot sec bailul îşi închide
 Cuţitul sclipitor peste mînerul
 Din corn strujit, gîtarele sînt puse,
 Şi toate preţioasele potcoave
 De potcovar sînt iară cercetate.
 — „Hai, daţi-i drumull“ Şi se-nversunează
 Din nou să-nfrunte vîntul şi suişul
 Măreaţa herghelie. Bucuroasă
 Şi sprintenă, de sus, de pe *Caburlă*,
 Angloro soarbe vîntul ce-i zburleşte
 Cosiţele şi-i umflă mîntăluţa.
 — „La Malatra pe dată vom ajunge,
 Îi spune prinţisorului d'Aurenjo,
 În mai puţin de-o jumăta' de oră.
 Ce mult or să se bucure măicuţa,
 Surorile mai mici şi frăţiorii!
 În coşul meu, le duc, la fiecare,
 Cîte ceva din bilci: pentru Alëssi,
 O tobă de Béu-Cair'; pentru Gatouno
 Nişte ulcele mici; pentru Bregido,
 O păpuşică de cinci bani; o barcă,
 Cu tot tacîmul, pentru scumpul Jôrgi;
 Şi-o pungă de curmale pentru... mamal!“
 — „Ei, cum, şi pentru mine?“ -ntreabă prinţul.
 — „O, Drăcuşor zănatic, pentru tine,
 Tot ce-n lumina soarelui se află,
 Tot ce se află-n negurile beznei —
 Doar să le ceri: sînt sclava vrerii tale.“
 Şi el, stringîndu-i mîinile,-i şopteşte:
 — „Am să te-aşteapt, frumoaso, astă-seară,

La ceasul chiar cînd bate miezul nopții
Și, cum se spune-n cîntul de iubire:

*La bordul siselandei,
Iubita mea, te chem —
Eu sînt prințul Olandei,
De nimeni nu mă tem.“*

CIX

Ah, minunată tinerețe, fluier
Ce păsările-n veci ademeni-vei!
Se potolise vîntul. Pe cuprinsul
Și-n liniștile Ronului, gigantie
Cu oamenii molatici, caravana
Urca încet sub soarele de vară,
Cu cîte-un pescăruș, aici și-acolo,
Ce sfișia văzduhul peste fluviu.
Deodată, dinspre nord, de mai departe,
Înăbușit, un zumzet se ridică.
Se risipea, pierind în largul apei,
Pe urmă zumzăia din nou, mai tare,
Ca titirezul unei mori spăimoase,
Care venea mereu, venea la vale.
Pe urmă aducea cu-o tuse-ascunsă
Ce tot creștea, o tuse cu-nteruperi,
Ca mugetul de taur, de balaur,
Prelins pe lingă marile ostroave.
Pe urmă-o elătinare-mpinse unda
Făcînd pe loc flotila să tresalte,
Pe cînd un nor de fum, către amonte,
Întuneca văzduhul: și de după
Cepacii verzi se arătă deodată

Un mare vas cu aburi, tăind Ronul.
 Tot echipajul brațele-și înalță,
 Văzind înfățișarea-acelui monstru.
 La pupă, meșterul Apian pălește,
 Privind, fără-a putea să-ngaime-o vorbă,
 La barca magică, la marea barcă,
 Cu roți care băteau ca niște gheare
 Și ridicau talazuri uriașe,
 Asupra lui zvirlindu-le pe toate.

CX

— „Dă-te-ntr-o parte!“ -i strigă căpitanul,
 Și toți ceilalți din navă îi fac semne
 Să-și caute-adăpost. Dar, ca stejarul
 Statornic, la timonă, îi răspunde
 Bătrînul furios: — „Mandrin¹! *Caburla*
 Vrei tu, din fața ta să se dea-n lături?
 Al nostru, veneticule, e Ronul...
 De cablu trageți, mii și mii de diavoli!“
 Dar nu apucă el să-nchidă gura,
 Când, iute ca un fulger, *Crocodilul*
 (Așa era numit vaporul) prinde,
 Cu una dintre-aripile-i, pinela.
 În goana lui, o trage după sine,
 Și, asemenea dulăului ce prada
 Și-o scutură, el scutură și face
 Un talmeș-balmeș din convoiul pașnic,
 Și, ca turbat că se-nclcește-n funii,
 Brăzdează printre bărci și-și taie cale
 Purtînd în urma lui flotila-ntreagă.
 Vai! marii cai dau îndărăt, sărmanii,

¹ *Șarlatan*, criminal, cu referire la Mandrin, vestit ~~pe~~ *de* contra-
 bandiști, tras pe roată la Valence, în 1755 (n.a.).

Și sînt tîrîți de cablul gros în fluviu,
Tîrînd și surugiii care strigă
Înspăimîntați de apa furioasă.

CXI

Dar meșterul Apian văzînd că-și pierde
Toți caii, toată flota, toată viața,
Stînd drept peste *Caburla* ce pornise
Pe rîu în jos, plutind în voia apei,
Din fire scos și fără sînge-n vine,
Văzînd, cu-nmărmurire, cum vaporul,
Iscînd două virtējuri mari de spumă
Și-un nor zvîrlînd în aer de funingini,
O ia la goană: — „Căpeaun nemernic!
Îi strigă el, dihanie borită
De diavol întru nimicirea noastră,
Lombard mișel, scîrboasă scui pătură,
Fii blestemat! fii blestemat! de-a pururi
Fii blestemat! și-amarnic să sfîrșească
Toți cei ce te slujesc, pe jărăgaiul
Și-n clocotul, și-n chinul și-n infernul
Cel negru, unde focul ți s-ațîță!
Jeg fumegos! al nostru e, al nostru,
De mii de ani al nostru este riul...
Dar tu, pentru că totul spulberi astăzi,
Să-ți amintești, dihanie jėjoasă,
Că de pe-acum se ține scai de tine
Un cal-zgriptor¹ ce vintrele-ți va sparge:
Ce-ai cășunat, te-așteaptă!“ Dar *Caburla*,
Tîrînd cu sine celelalte vase
Și caii, ntr-o cumplită-nvălmășeală,

¹ Calea ferată care, începînd din anii 1854—1855, a dat o lovitură de moarte navigației cu aburi pe rîuri (n.ed.fr.).

Era, la rîndul ei, din izbitură,
Spre-o mai mare primejdie tîrită.
— „Tăiați frînghiile, să nu se-nece
Sărmanii cai! tăiați-le odată!“
Striga bailul surugiu, proptindu-și
Călciele-n mocirla lunecoasă.
Căci de pe-acum, în fața lui, spăimatic
Și-atotnămicitor se-nalță Podul.
Dar, de nevins, curentul înconjoară
Pinele, siselande și sapine.
Le-mpinge-n toate părțile, le mîină
Ca pe o turmă de berbeci pornită
Spre abator. Înnebuniți, luntrașii,
Pilotul, pruvieru, n încercarea
De-a trece, de-o să fie cu puțință,
Prin strunga de sub una dintre-arcade,
Pe cîrmă, într-o supraomenească
Sfîrșire, se-nceștează. Vai, zadarnic!
Angloro, mută și cu pleoapa-nchisă,
Angloro nu mai e pe-această lume:
Lipită strîns de prînzul ce pîndește
Din înălțimea provei catastrofa,
Și-ncrezătoare, n marea ei credință,
Părea că-și luase zborul către ceruri.

CXII

Un strigăt pînă-n slăvi... Nenorocire!
O trimbă uriașă, din *Caburlă*
Țîșnită, nvăluie frumoasa barcă
În volbura-i: o cruntă izbitură
Detună-n Pod, și totul se sfărîmă.
Guihèn, ținînd-o-n brațe pe Angloro,
E repede-aruncat departe, n valuri.
Și-noată, printre capete de birne,

Și-noată, peste apă ținind fata,
 Și-noată, vai! din răputeri. Dar apa,
 Dar valurile, albe de mînie,
 Nu-ntîrzie de tot să-l copleșească,
 Și piere în adînc. Pe malul cellalt
 Al Ronului, femeii ingenuncheate
 Boeese amar și cerului se roagă.
 De pe drumeagul unde se-aburcase
 După sfărîmarea bărcilor, salvîndu-l
 Pe musul echipajului, vinjosul
 Jan Rocho se azvîrle iară-n valuri.
 Și-noată, căutînd pe prinț cu ochii,
 Și se scufundă, căutînd pe-Angloro.
 Dar e-n zadar! Căci fluviul, nu se știe
 Unde-i dusesese — pentru totdeauna.

CXIII

Pe milul de pe mal, unde se zvîntă
 Naufragiații — cu obrajii-n singe,
 Minjit, aproape-acoperit de spumă,
 Zăcea pilotul cel grăsan; năterii,
 Plini și ei de noroi, și surugii,
 Înăbușîndu-și grelele sudalme,
 Și, triști, cu capetele aplecate,
 Strîngeau cîteva biete rămășițe.
 Buimac, girbov, izbind în lut cu talpa:
 — „Asta nu-i drept! gemea bătrînul meșter.
 Căluții mei Minunea mea de flotă!
 Cum, totul nimicîit de catastrofă!
 Pe urmă, întrebă: Cine lipsește?
 Măcar noi sîntem toți?“ Se numărară.
 Și-ndată: „Sîntem toți“, sosi răspunsul.
 Și le mai spuse meșterul: — „Vai nouă!
 Cînd ți-e sortit, nu-ntîrzie necazul!

Am fi putut să bem cu toții apă...
Dar ne-a scăpat Sant Micoulau cu viață:
Îl vom cinsti-n Coundrien cu-o liturghie."
— „Nu vor lipsi, roști Jousè Ribòri
Spre pruvier, decît sârmana fată
Și bunul prințisor...” — „Ah, prințisorull...
Dădu răspuns Jan Rocho; pe *Caburlă*,
l-am urmărit urzeala multă vreme...
Și cine ți-a spus ție că el nu e
Chiar Drăcușorul Ronului, cel care,
Știind de naufragiu dinainte,
Prin lone ne-a momit, ca s-o atragă
În tainica-i genune pe Angloro?”

CXIV

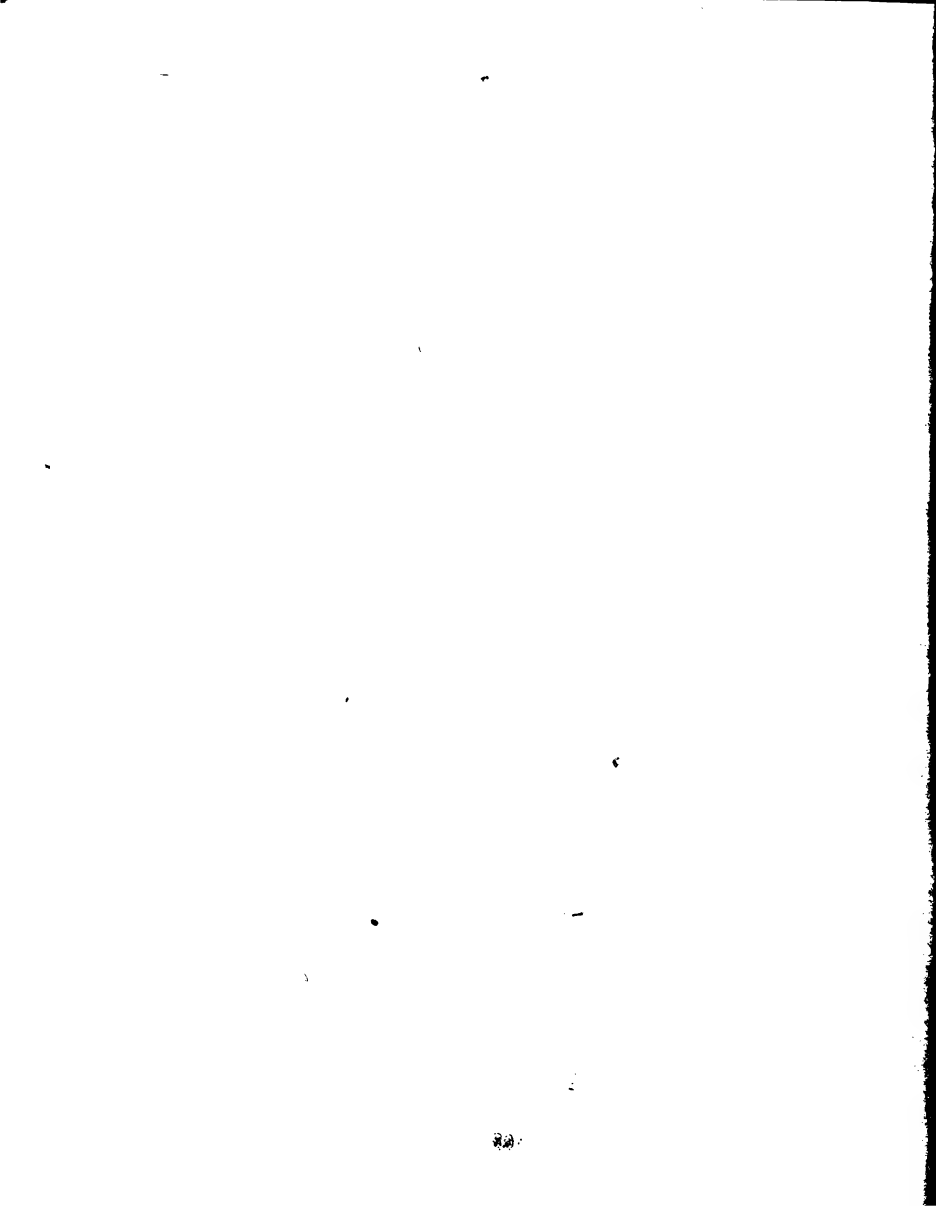
Și-ncheie, clătinînd din cap bătrînul:
— „Un vestitor e sufletul! Deunăzi,
Cînd liniștiți veneam în josul apei,
Pe lîngă Malatra, eu presimțisem
Că prăpădenia (care odată
Pătrunsă-n rîu, sfîrșitul i-l vestește)
Nu se putea să nu ne-aducă, astăzi
Sau mîine, tot prăpădul de pe lume.
Ah, șapte bărci! Ah, caii mei de rasă!
Să crezi că totu-i spulber și ruină!
Acesta e sfîrșitul meseriei...
Sărmani prieteni, da, puteți să spuneți:
Adio, viața noastră minunată!
Mărețul Ron e mort pentru vecie!”
Și de la umăr pîn' la cingătoare
Înfășurînd frînghiile pe trupuri,
Și zdrențele de pînze pescuite,
Pe jos întreaga ceată, urmînd țărîmul,
Către Coundrieu pornește mohorîtă.

REGINĂ JANO

TRAGEDIE PROVENSALE
ÎN CINCI ACTE ȘI ÎN VERSURI

*E coloana dreaptă,
Visul triumfal,
Zina ce-o slăvește
Cîntul provensal!*

INTRODUCERE

(Fragmente)

Dicționarul lui Moréri (Lyon, 1681) rezumă după cum urmează viața reginei Jano:

„Jeanne I, sub acest nume regină a Ierusalimului, a Neapolelui și a Siciliei, ducesă de Apulia și Calabria, contesă de Provența etc. era fiica lui Charles de Sicilia, duce de Calabria, care a murit în 1328, înaintea tatălui său, Robert, și a Mariei de Valois, a doua soție a sa. Nu avea decât 19 ani când a luat în mână povara guvernării statelor, în 1343, după moartea înaintașului său, care o și măritase cu nepotul său, André sau Andréasse de Ungaria. Această căsătorie nu a fost cîtuși de puțin fericită; pentru că atât înclinațiile unuia, cît și ale celuilalt erau întru totul opuse, prințul aflîndu-se sub influența unui călugăr cordelier, pe nume Robert, iar prințesa sub aceea a unei spălătorese, numită Philippe Cataneza. Acești sfetnici deloc cumpătați au dus lucrurile la extrema limită, pînă cînd André a fost strangulat, în 1345. Istoricii imparțiali afirmă cu sinceritate că Jeanne nu a fost cîtuși de puțin vinovată de această moarte, cu toate că alții o acuză. Se căsătorii pentru a doua oară, la 2 august 1346, cu Louis de Taranto, care-i era văr, și se văzușilită să se retragă din Neapole pentru a scăpa de furia ostilor lui Ludovic, regele Ungariei, care săvîrșiră acte de o nemărginită cruzime în această țară. Totuși, Jeanne domoli toate aceste lucruri prin prudența ei și, după ce îl pierde pe cel de al doilea soț (la 25 martie 1362) se căsătorii, la puțin timp după aceea, cu Jacques de Aragon, infant de Mallorca și, care nu stătu prea multă vreme cu ea. Astfel, văzîndu-se pentru a treia oară văduvă, în 1376 făcu o a patra alianță,

cu Othon de Brunswick, din casa de Saxa; și, cum nu avea nici un fiu, îl adoptă pe Charles de Duras, ruda sa... Acest prinț nerecunosător se răsculă împotriva reginei Jeanne, binefăcătoarea sa... Cucerii Neapolului, apoi asedie Castelnuovo, unde se afla regina Jeanne. Ea s-a predat prin capitulare. Charles de Duras o duse la Muro, în Basilicate, și puse să fie ucisă șapte sau opt luni după aceea. Avea 58 de ani... Unii autori afirmă că ar fi fost înăbușită, alții că ar fi fost sugrumată; dar, după cât se pare, i s-a tăiat capul în 1382, pe ziua de 5 mai. Se spune că un astrolog provençal, fără îndoială un anume Anselme, care trăia în acel timp și este celebru în istoria Provenței, întrebat cine va fi soțul reginei Jeanne, încă tânără, a răspuns: «*Maritabitur cum ALIO*». Acest cuvânt indică numele celor patru soți ai ei: André, Louis, Jacques și Othon. Dealtfel, această prințesă era dăruită cu multă istețime, iubea științele și savanții din care avea un mare număr la curtea sa, era generoasă și bine făcută, prudentă, înțeleaptă și nu lipsită de pioșenie. A vindut orașul Avignon papilor. Boccaccio, Baldo și alți savanți ai vremii vorbesc elogios despre ea.“

Iată portretul reginei Jano făcut de Scipio Mazzella în *Vite dei Re di Napoli* (1596): „Giovanna avea o înfățișare foarte frumoasă, rață expresivă și maestuoasă, părul blond, tenul trandafiriu, ochii mari și negri, nasul puțin în sus, fruntea mare și senină, sprâncenele arcuite, urechile mici“.

Jano de Neapole a stăpinit aproape 40 de ani comitatul Provenței. Dar, cum n-a fost aici decît o dată sau de două ori, și a apărut în toată strălucirea frumuseții sale, provençalii păstrează despre ea o amintire de neșters, asemenea strălucirii pe care o lasă un meteor în urma sa. Această ilustră prințesă, sosind pe mare dintr-o țară îndepărtată, pe galera sa somptuoasă, înconjurată de faima suveranității, a tinereții și a nenorocirii, primită în Avignon cu toate onorurile curții lui Clement al VI-lea — la care venea, elocventă și trufașă, să se dezvinovățească de crima de care zvonul public o făcea răspunzătoare — această ilustră prințesă a fost pentru provenșali intruchiparea unui vis. Domni îndelungată, viața agitată de perioade strălucitoare și de întimplări, lugubre, luptele ei neîncetate, eforturile generoase pentru a înfrina abuzurile (la porunca ei au fost codificate statutele și obiceiurile provenșale) și, trebuie să adăugăm, perindarea macabră a celor patru

soți ai ei, au popularizat-o într-o asemenea măsură încît, mulți ani după moartea sa, muntenii din Alpi o credeau încă în viață și refuzau, se spune, să-l recunoască pe urmașul său. Autoritatea, puterea regală cu dreptul ei divin, pare-se că s-au întrupat pentru totdeauna în persoana sa.

De această popularitate, încă vie după cinci secole, ne putem da seama și ne putem face o idee din emfaza naivă a lui Jean de Nostradamus: „Jeanne, spune bătrînul cronicar (1575), regină a Ierusalimului și a Siciliei, contesă de Provența, de Forcalquier și de Puymont, pentru marea sa istețime și curaj, a domnit atît de bine și cu o astfel de prevedere încît a curățat toate ținuturile sale de tîlhari, oameni răi și criminali, într-o asemenea măsură încît puteai să mergi în siguranță și fără primejdie, ceea ce nici unul dintre regii dinainte nu au izbutit să facă. I-a supus pe marii senjori cu atîta cumpătare, cizelîndu-le moravurile și obiceiurile dezmățate și dăunătoare, încît i-a adus și i-a călăuzit către o viață mai fericită și mai cinstită... Era magnifică și de o mare seriozitate, avea o noblețe statornică și îngăduitoare, fără să se înduplece ușor. Era frumoasă și ținea onoarea la mare cinste, blindă, elocventă, volubilă, și vorbea toate limbile obișnuite, și era agreabilă tuturor; îi plăcea să aibă totdeauna pe lîngă ea oameni știutori în toate domeniile, poeți, oratori, filozofi, astronomi, medici și alte persoane înțelepte, de orice limbă, nație sau religie ar fi fost, cărora le oferea daruri frumoase și de preț și mari favoruri, și poezii provenșali au proslăvit-o în limba lor populară și maternă. Pe scurt, era înzestrată cu virtuți atît de mari și de rare, încît era socotită mai mult o făptură divină decît omenească.“

Regina Jano aparține aceluși grup de figuri istorice cum ar fi Caius Marius, Ossian, regele Arthur, contele Raimond de Toulouse, bunul nostru rege René, ducesa Anne de Bretagne, Roland, Cidul și alții, cărora li se atribuie, în memoria populară, legendele eroice, tradițiile steamlui, monumentele misterioase. Prin negura secolelor, pentru poporul din Provența, Jano domină încă, asemenea unei zîne bune, istoria ținutului din epoca independenței sale. Pentru el, tot trecutul, mai mult sau mai puțin învăluit în cețuri, este „epoca reginei Jano“. Pentru el, *Rèino Jano* este regina prietenoasă, ideală și mitică.

Toate castelele ale căror ruine sfărimate și aurile împodobesc peisajul, ca la Salon, Grans, Entabren, Pennes, Saint-Marcel, Digne, Riez, Tourves, Barjols, Pertuis, Château-Renard i-au aparținut. Toate palatele Renașterii de la Avignon, Villeneuve, Toulon, Draguignan, Lorgues, Saint-Rémy au fost locuite, au fost construite de ea.

Sculpturile murale, necizelate și impunătoare, vechile drumuri pietruite, cărările pe care merg turmele transhumante, arcadele gigantice, străvechile apeducte, turnurile, podurile ruinate, tot ce atrage atenția omului simplu prin înfățișarea sa antică sau uluitoare poartă numele ei.

Astfel, în împrejurimile orașului Aix, o trecere tăiată de mână omenească în piatră este „Scara reginei Jano“.

În 1820 putea fi văzută, în virful unei clopotnițe din Sisteron, o scinteiere de foc. Era un bloc de cristal de stincă. Poporul îi spunea „Diamantul reginei Jano“. Oamenii din Sisteron îți arată de asemenea „Grădina“ ei, iar Paul Arène, felibru lor, a cîntat Font-Frédère, izvorul din care a băut ea...

Parohia Salignac, unde ar fi mas noaptea, are o frumoasă cruce împodobită cu vechi emailuri: este „Crucea reginei Jano“.

Bustul îi era venerat în biserica din Allos, a cărei construire, ca și cele ale multor altora, îi ea atribuită, datorită unui legământ făcut în urma unei căderi de pe cal.

La Mas de l'Audience, care este pierdut în ținutul Crau, ea a prezidat judecățile. La Castelas d'Eyguières îi se arată piatra pe care se așeza cînd împărțea dreptatea; la Château-Arnoux, temnița, și la Mont-Majour, statuia sa.

E vorba de cineva cu stare sau cu bani mulți? „Știe unde doarme Jano“, spun țărani noștri. Dacă cineva are darul vorbirii: „Vorbește ca frumoasa Jano“...

Frumoasa Jano este, pentru noi provenșalii, ceea ce este Maria Stuart pentru scoțieni: un miraj de iubire retrospectivă, o căință a tinereții, a naționalității, a poeziei spulberate. Și apropierea nu lipsese între cele două regale și tragice, fermecătoare femei.

A fost Jano complice la uciderea prințului André?

Dacă, la prima vedere, aparențele sînt împotriva ei, învinuirea timpului sînt departe de a fi unanime, departe mai ales de a fi edifică-

toare. În procesul instruit după dramă de marele judecător Bertrand de Baux, nici un martor n-a incriminat-o; și, în marea anchetă ordonată de papă și reluată de două ori, regele Ludovic al Ungariei, care a prigonit-o cu atita înverșunare, nu a putut invoca decit bănuici.

„Mulți autori, spune istoricul Papon, ne asigură că Jeanne a făcut parte din complot. Giovanni Villani (*Storie fiorentine*, Florența, 1587), care a fost urmat de cea mai mare parte dintre italieni, este categoric în afirmația sa. El se sprijină pe mărturia unui nobil ungar, aflat în serviciul prințului André. Dar ce încredere se poate avea în povestirea unui om plin de prejudecățile cosingenilor săi împotriva reginei Jeanne? Este de crezut că o prințesă care, pînă în momentul căsătoriei sale și în timpul vieții regelui Robert, dăduse speranțe atit de frumoase, să se lepede, în mai puțin de doi ani, de toate sentimentele sale de onoare, pentru a lua înfățișarea unei curtezane josnice?“

Petrarca, vorbind de Jano și de tînărul ei soț, înconjurați de maghiari, îi compară cu doi miei în mijlocul lupilor. Într-o scrisoare, datată din Vaucluse (august 1346), el deplînge moartea regelui, dar fără să facă vreo aluzie la complicitatea reginei.

Cît despre Boccaccio, care a trăit la curtea ei, acesta o proclamă „mîndria ieșită din cîmîn a Italiei, atit de grațioasă, de dulce și de blîndă, încît părea mai degrabă prietena decit regina supușilor săi“.

Învinuirile de destrăbălare care atit de des i s-au adus bieteii noastre contese nu sînt cu nimic mai fondate decit legendele napolitane referitoare la „Palazzo della regina Giovanna“, ală cărui minunate ruine se scaldă în mare, pe plaja Pausilippe. Oamenii de treabă din golf spun că aici, în acest „Palat al Sirenei“, cum mai este numit, aveau loc orgiile faimoasei regine, și pretind că, prin niște trape, ca la Turnul Nesle, dispăreau în valuri chipeșele victime galante ale lubricității regale. Or, aceste ruine sînt cele ale unui palat construit pentru ducesa Anna Carafa, de soțul ei, *Don Ramiro Guzman*, care a fost vicerege al Neapolelui între 1637 și 1644. Temeiurile credinței populare sînt, mai întii, amintirea Sirenei antice, Parthenope, pe care legenda o situează în acest golf fermecător, și, apoi, confuzia ce a fost făcută între cele două regine care, la un interval scurt, au purtat numele de Jano pe tronul Neapolelui.

Într-adevăr. Jano a II-a. nepoată a primei Jano, s-a dezonorat, spune Moréri, prin apucăturile ei desfrinate.

Scipio Ammirato remarcă, pe bună dreptate, că dacă Jano I a contractat, poate puțin prea repede, patru căsătorii succesive, a fost pentru că ea spera să aibă moștenitori direcți, și din înalte rațiuni de stat.

Angelo di Constanzo constată că, dacă Jano n-ar fi fost castă, ar fi preferat să-și păstreze libertatea conferită de starea ei de văduvă.

Angelo da Perugia o califică drept „*santissima*“ și îi spune „onoarea lumii, lumina Italiei“...

Cezare Cantù o condamnă pentru că, în tinerețe, s-a arătat înclinată către plăceri: „Curtea sa a fost, de la bun început, o curte veselă. Lectura sonetelor lui Petrarca și a povestirilor lui Boccaccio alterna cu jocurile florale și cu turnirurile“. Mare crimă, într-adevăr, pentru o suverană a Italiei și a Provenței că a iubit turnirurile și jocurile florale și că a ascultat sonetele lui Petrarca și povestirile lui Boccaccio!

Preferăm să ne referim la judecata lui Pietro Giannone (1676 — 1748) care concordă atât de bine cu tradițiile noastre:

„Giovanna I (spune acest istoric în a sa *Storia civile del regno di Napoli*) a fost o femeie fără nici o îndoială deosebită, care, crescută sub îndrumarea regelui Roberto și a cinstitei și înțelepte regine Sancia, a cîrmuit regatul, pe timp de pace, cu multă prevedere și dreptate, ceea ce i-a adus renumele de cea mai înțeleaptă regină care a stat vreodată pe tron, așa cum dovedesc cele câteva legi pe care ni le-a lăsat, toate făcute pentru a reda vechea autoritate tribunalelor și magistraților. Și imputându-i pe atunci mulțimea, și după aceea unii scriitori, că ar fi fost și ea părtaşă la uciderea lui Andrea, primul ei soț, nelipsind nimic din mulțimea dovezilor pe care le-a adus în legătură cu nevinovăția sa, oamenii respectabili și cei mai luminați din acele timpuri îi susținură nevinovăția. Și, odată înlăturată această pată, în tot restul vieții sale nu s-a mai cunoscut, în ce o privește, vreo altă comportare dezonorantă sau necinstită... Giovanna a fost, după cum o consideră Angelo da Perugia, foarte credincioasă, și monumentele pe care le avem de la ea în Neapole dovedesc cât de mare a fost pioșenia și cucernicia sa... A iubit mult oamenii de litere și i-a avut la suflet, în cel mai înalt grad, pe oamenii legii și Universitatea de Studii... A avut

mare grijă să sporească bogăția Neapolelui, nu numai în privința celor necesare vieții, ci și a splendorii și împodobirii orașului... A fost foarte modestă în felul ei de a trăi, și de o frumusețe mai degrabă majestuoasă decât senzuală; și, în concluzie, a fost atât de grațioasă în felul de a vorbi, atât de înțeleaptă în comportare, și atât de serioasă în toate acțiunile ei, încît s-a arătat demnă de spiritul marelui Roberto, bunicul său.“

Acesta este prototipul regal și popular pe care am vrut să-l restituim aici, în formă dramatică, după imaginea sa provençală și datele exacte ale istoriei.

Personajele pe care le-am pus în scenă, ca și cele înfățișate în alte poeme ale noastre (*Mirèio*, *Calendau*, *Toboșarul din Arcole*, *Nerto*) au trebuit, fără îndoială, să se exprime în provençală, și această expresie, absolut naturalistă, a vieții indigene, prin franchețea vorbirii locale, justifică Felibridge-ul nostru...

Iată operele literare cărora le-a dat naștere viața eroinei noastre:

1. În Franța: — *Jeanne Ière, reine de Naples*, tragedie în 5 acte și în versuri, de Magnon, istoriograful regelui (Paris, 1656);

— *Jeanne de Naples*, tragedie în 5 acte și în versuri, de Laharpe, jucată la teatrul din Tuileries în 1781;

— *La reine Jeanne*, operă comică în 3 acte, libret de d-nii Leuven și Brunswick, muzica de Monpon și Bordèse, reprezentată la Opéra Comique în 1840.

2. În Italia: — *La Regina Giovanna*, tragedie, de mărehizul Casanova, pe la 1840;

— *Giovanna di Napoli*, dramă lirică în 3 acte și un prolog, de Ant. Guislanzoni, muzica de Petrella (Milano, 1875);

— *Giovanna I di Napoli*, dramă în 5 acte și în versuri de N. Brunetti (Neapole, 1881).

3. În Anglia: — *Andrea of Hungary; Giovanna of Naples; and Fra Rupert*, trilogie de W. Savage Landor (Londra, 1853).

4. În Ungaria: — *Johanna es Endre*, dramă maghiară de M. Rakosi.

Jean de Nostradamus, entuziasmat și el, ca orice provençal, de marea contesă care personifică toate fastele romanțești ale noastre, a vrut să ne convingă că un trubadur din Sisteron, Bertrand de Para-

solz, fiul unui medic al reginei Jano, ar fi scris „cinci Tramease tragedii despre faptele răposatei Jehanne: prima, intitulată *L'Andriassa*, a doua *La Tharanta*, a treia *La Malhorquina*, a patra *L'Allamando*, cu aluzie la cei patru soți pe care i-a avut ea, și ultima, *La Jehanneta* sau *La Johannada*, care a purtat numele ei; în care acest poet nu a uitat nimic din ceea ce s-a petrecut de oînd această regină avea 6—7 ani și pînă la sfîrșitul zilelor sale. Aceste cinci tragedii, care prețuiau cît toate bogățiile lumii, au fost dăruite în taină de poet lui Clement, al șaptelea papă cu acest nume, care își avea reședința la Avignon în acel timp, 1383.“

Dar este, din păcate, dovedit că Bertrand de Parasolz și cele cinci tragedii ale sale n-au existat niciodată, deoît în imaginația bravului Nostradamus. Fie ca cele cinci acte ale noastre să înlocuiască, mai mult sau mai puțin, cele cinci piese imaginare ale trubadurului sisteronez, pentru a achita datoria limbii noastre față de regina Jeanned...

Maillane, 21 mai 1890

PERSONAJELE

JANO, regina Neapolelui și a Provenței, 20 ani
PRINȚUL ANDRIEU DE UNGARIA, soțul reginei Jano, 18 ani
FELIPINO CATANEZA, guvernanta reginei, 60 ani
FRATELE ROUBERT, preceptorul prințului Andrieu, 50 ani
LOUIS, PRINȚ DE TARANTO, văr al reginei
CARLE, PRINȚ DE DURAS, văr și cumnat al reginei
AUFAN DE SISTEROUN, trubadur provensal
JAN GANTÈUME, curtean provensal
BERTRAND DI BAUS, mare judecător al regatului
FELIP DE CABASSOLO, episcop de Cavaloun, mare cancelar
ARTUS, mare șambelan
JAUFRET DE MARZAN, mare amiral
ROUBERT DE CABANO, fiul Catanezei, majordom
CONTELE DE TERLITZ, ginerele Catanezei, paharnic
CONTELE DE TRIVÈNTO, napolitan
GALIAS DE MANTO, curtean
MEȘTERUL ANSÈUME, astrolog
FRANCESCO PETRARCA
JAUME D'ARAGON, infante de Mallorca
PAPA CLEMENT AL VI-LEA
PAJUL DRAGONET
PRINȚESA MARIO, sora reginei
SANCHO, fiică a Catanezei, soția contelui de Mourcoun, Carle de Gam-
bo-tezo

ISÉUT, doica prințului Andrieu

UN PELERIN

UN ORĂȘEAN

CĂPITANUL GĂRZILOR ȘI OȘTENII DIN GARDĂ

DOI CAVALERI UNGURI

DEPUTAȚII UNGARIEI

SENIORI UNGURI: MATIAS, LADISLAU, LADIMIR, ZAPOLIA,

CONRAD, GABOR, SIGISMUND, RICAUT etc.

SENIORI ITALIENI ȘI PROVENSALE

VÎSLAȘII, ȘEFUL ECHIPAJULUI, GABIERUL

CONSULII DIN MARSİHO, CAVALERUL DE SANT-VITOU,

MARSİHEZI ȘI MARSİHEZE

CONSISTORIUL SFÎNTULUI COLEGIU

DOAMNELE DE LA CURTE

UȘIERI, VALEȚI ȘI PAJI.

ACTUL ÎNȚII

Se petrece în grădina palatului din Neapole.

SCENA I

REGINA JANO, AUFAN DE SISTEROUN, PRINȚII DE DURAS și DE
TARANTO, ȘAMBELANUL ARTUS, PAJUL DRAGOUNET, CURTENI
și CURTENE, așeză în mână cărți și instrumente muzicale

JANO

Să stăm puțin pe iarbă și-n larg să ne simțim.

Se așază cu toții pe treptele de iarbă.

De-aici e minunată priveliștea! Zărim
Și Neapolul și marea și insulele... Până
Și cerul e-o-mbătăre!

AUFAN DE SISTEROUN

(stând în picioare)

Cu apa din fântină
Și razele-n sorite irumpe-acel bogat
Șuvoi de poezie ce-n vremi i-a adăpat
Pe Dante sau Vergiliu din undele-i divine!

JANO

De-aș fi putut eu una, să-i am pe lângă mine,
Spre faima curții mele, și tinerei-mi domnii
Spre-a-i da lumini din înseși luminile lor vii,
Mi i-aș fi luat drept sfetnici. Întia și deplina

A lumii noastre faimă e numai ea, lumina;
 Iubirea, bucuria-s ca soarele prin văi,
 Și literele, arta sint marile-i văpăi!
 Țin minte și voi ține preanobilul și dreptul
 Cuvint spus de bunicul Roubert, zis Înțeleptul:
 „De-ar fi să-mi pierd regatul, nu m-aș lupta cum lupt
 Să nu se piardă Artă...” Dar eu te-am intrerupt,
 Aufan: te rog vorbește-mi de-acea Provență, care-i
 Meleagul poeziei și-al tinereții-n floare,-i
 Cel mai de preț din toată coroana-mi giuvaer,
 Și încă n-am văzut-o! Și regele, nu sper
 Nicicind să mi-o arate... Măcar s-o văd prin piclă.

AUFAN DE SISTEROUN

Regină,-un drum albastru și neted ca o sticlă
 Din Neapole-n Marsiho v-ar duce oricind vreți:
 Căci marea este-a voastră, iar soarele măreț
 Și marea azurie din veci sint provensale...
 Veniți! și-o să vă iasă un neam voios în cale,
 Ce-și va slăvi, în dansuri, regina cu nesăț,
 Va săruta și urma ce-n pulbere-o lăsați.
 Deși învins Toulouso de-o crudă soartă-acum e
 Și-nvăluit e Sudul ca-ntr-un veșmînt de brume,
 Pe lingă Ron rămîne un colț de paradis
 Ce-n patru zări trimite miresmele-i de vis.
 Provența, perla voastră, mirarea nu vă prindă,
 E-o prescurtare-a lumii, vitrină și oglindă.
 Din Niço cu neramzii pe fiece urcuș,
 Din Insulele de-Aur cu peștii jucăuși,
 La Briançoun cu munții-n omături sclipitoare,
 Tot soiul de climate și frumuseți ea are.
 De Grecia clădite pe trainicii-i grumazi,
 Vechi colonii în valuri se leagănă și azi;
 Iar Roma, guvernanta și nașa-i, cum se știe,
 Prin monumente,-acolo, și azi e încă vie.

Aici, joacă nepoții arabilor cei crunți
Mauresca, ling-o stincă sălbatică din munți;
Și-aici, pios, creștinul, prin codri și poiene,
Vreo lacrimă culege de-a blondei Magdalene.
Autoritatea voastră primind-o cu temei,
Orice oraș trăiește cum are-n obicei,
Muncește liber, doarme sau strigă-n voie, câtă;
Marsiho-nfruntă marea, de mult ciștig flămândă;
Măslini cresc la Brignolo, Draguignan; la Gavot
Cresc unii vite, alții fac linguri și ce pot;
Cei din Martegue, care-i Venetia Provenței,
Și din Frejus cu pește își satură clienții;
Se făloșește Arle cu mări de griu bălai;
Bausenii duc războaie; și e-mpărțită-n Ai
De senesal dreptatea.

JANO

Cît despre-acea dreptate:
Ne vine-un zvon de plingeri, se pare,-ntemeiate...
Baronii și trîmișii regali să-și fi trădat
Menirea? De m-aș duce...

AUFAN DE SISTEROUN

Veniți nentîrziat,
Regina mea și, după ce umbrele și norii
Vor fi pierit din zare cu toți jecmănitorii,
Urcăm, dacă vi-i placul, și pîn' la Sisteroun.

JANO

Meleagul tău?

AUFAN DE SISTEROUN

Da! stîncea și fruntea, pot să spun,
Cum și-a Provenței cheie, ce va spori dichisu-i
Pentru-a-și primi regina.

JANO

Pe spusa ta mă bizui.

În timpul dialogului, pajul Dragounet face câteva ocoluri în jurul
lor cu una dintre domnișoare.

AUFAN DE SISTEROUN

Provența, azi, se știe, e-al lumii palier.

Dragounet izbucnește în ris.

JANO

Să rîzi cînd se cuvine, copile,-atita cer!...

AUFAN DE SISTEROUN

Tariancele-neărcate se-nghesuie să care
Negotu-a zeci de neamuri pe Pajiște,-n Bèu-Caire.
La Mount-Pelié școlarii, cîți frunza uneori,
Venii de pretutîndeni, se strîng nerăbdători
Să-asculte minunata și noua-nvățătură
Din și mai minunata lui Vilo-Novo gură.
Pină-ntr-atîta-n Arle e Leul de marel',
Că nu pune-mpăratul pe gloria-i vreun preț
Dacă nu-i uns în fața poporului din Arle
Drept succesor lui Cezar, Constantin, Magno-Carle...
Și-n Avignoun e papa,-n sfîrșit! putere, fast
Și pompă,-n înțelesul, desigur, cel mai cast,
Ce,-nvăluind pămîntul, revarsă valuri-valuri
Divina răsufflare peste-a' lui Sorgo maluri.

DRAGOUNET

Căci suflă-ades mistralul... *O bella Napoli*,
Te-ntrece urbea papei!

JANO

Dragounet!

DRAGOUNET

O greșii!

JANO

Tu să vorbești acasă!

DRAGOUNET

*(pleacă, ținind de fiecare mână câte o domnișoară;
vorbind cu tîlc)*

Ce vreți? Acasă doară?

JANO

Nebun fără pereche!

DRAGOUNET

Știu: vreți pe mutrișoară!

(Se face că le 'sărută.)

JANO

Și-n urbea noastră, papei Clement nu-i e cumva
Urit? Vrea să rămînă acolo?

AUFAN DE SISTEROUN

S-ar părea

Că-i duce Romei dorul și mai tinjește încă...
Dar a-nceput de-o vreme să-nalțe sus, pe stîncă,
Un mare și puternic castel — acolo, deci,
Statornici-va sediul Bisericii pe veci.

JANO

Va trebui și urbea și tot ce prin ținut e
Să i le vindem papei, ah, cerul să ne-ajute!
Căci strălucirea lumii catolice întregi
Un diamant ar pune,-n adaos, mă-nțelegi?

La diadema noastră... Deși eterna vază
A Romei și putere, cu asta nu-ncetează;
N-o să stea mult cu vălul de văduvă, plingând —
Mă tem că vrea pe rege să-l ia-ndărăt, curînd.

AUFAN DE SISTEROUN

Ea, Roma? Libertatea-și glorifică nebunii
De-acolo, da, și Tibrul, și își aleg tribunii:
Fără de papă, Roma e-un nume, un pustiu.
Azi Roma-i Avignonul triumfător și viu.
De fel și fel de neamuri, în purpuri și mătase,
Mulțimi strălucitoare pe stradă ies, din case:
Prinți conducîndu-și curtea, baroni și duci faimoși,
Și podestați, și consuli cu capîșonul roș,
Ambasadori trimiși de-o republică sau rege,
Și dansatori, și oameni cu jalbele-n toiege,
Și cardinali puternici, flagelatori sărmani,
Precum și curtezane, monahi și capelani,
De-a valma și-n cortegii, pe jos și de-a călare
Se string sub Vaticanul cel nou, fără-ncetare.

DRAGOUNET

Ce talmeș-balmeș!

JANO

Iarăși?

DRAGOUNET

Ar merita să-i vezi.

JANO

Ia vezi dacă nu cîntă vreun greier prin livezi.

DRAGOUNET

(iese cîntînd)

*Cîntă, greier, fără teamă,
Din cîmbalele de-aramă...*

JANO

Dar marele Petrarca, în versul lui divin,
De Avignoun se plinge, o, Doamne, nu puțin:
Afară de palatul Colonna, unde șade,
Un Babilon îi pare, netrebnică cetate,
Fiatină a durerii, cuib de trădări, suhat
Cu ierbi otrăvitoare, mocirlă...

AUFAN DE SISTEROUN

Ce ingrat!

Sorbind aerul nostru, al landei și-al pădurii,
De mic hrănindu-și geniul la școli, cu trubadurii
Și maiștrii noștri-n Știința cea Veselă,-ntr-ales,
El uită că izvorul, făptura ce-a dat ghes
Iubirii lui celeste și steaua ce-o conjură
Este-o avignounencă frumoasă, ah, și pură!
Ca unul ce-n urgie tot neamul și-a pierdut,
Și-a moștenit, el singur, întregul lui avut,
Ca și bătrînii noștri poeți duși de furtună,
Și cîntărețul Laurei simți-va,-ntr-o zi bună,
Că i-a venit sorocul, și...

ȘAMBELANUL

Regele!

SCENA II

ACEIAȘI, PRINȚUL ANDRIÉU însoțit de FRATELE ROUBERT

ANDRIÉU

Ei, da!

O curte a iubirii cu tot ce are-n ea:
Jongleri și cîntărețe, truveri și balerine...
Și care-adîncă temă se dezbătea, ia zi-ne
Cumetre-Aufan? Iubirea de nu cumva o-neci-

În vasul cununiei cu-aghiasmă — pentru veci?
Sau de-i la fel iubitul cuprins de-nflăcărare
Cînd are-n ochi iubita, cum și cînd n-o mai are?

JANO

Andriéu, anume vorbe-s de-un îndoielnic gust;
De ironii de-acestea încep să mă dezgust.

ANDRIÉU

Cine domnește, Jano, mai-nalte griji, pesemne,
Nu rimele-l apasă, preocupări mai demne,
Nu vorbele iubirii, măcar așa cred eu.

JANO -

Ascultă-mă, dar fără atîta larmă,-Andriéu.
Bunicul nostru, bunul, cum n-a fost altul, rege,
Credea că-un privilegiu politic va culege
Unind, din marea-i stirpe, vlăstarele de soi,
Nepotul și nepoata, adică pe noi doi.
Dar uliul sălbatic și tandra porumbiță
Au fost unul cu cellalt mereu în răsmeriță.
Crescut printre măceșii de Dunăre, și-n văi
De cețuri potopite și printre slavii tăi,
Tu-n Neapole cu silă și, prea des, cu pornire
Vezi alte legi și datini și alt fel de vorbire...
Eu am crescut în cîntec de trubaduri, avînd
Sub ochi sclipirea mării și-al florilor veșmînt,
Și-ntre vioaie dansuri, fermecătoare-ntreceri,
Și-atunci, ce-i de mirare...?

ANDRIÉU

C-o ții numa-n petreceri?

JANO

Mă-nvioresc o clipă cu-un vesel tineret...
Un rege,-n Barbaria, un conte,-un baronet,
Doar cînd mînîcă stăpînic și soarbe cupe pline,
Cînd își conduce oastea să taie oști străine,
Cînd e trufaș și aspru, nendurător, cumplit,
Drept rege bun sau nobil de seamă-i socotit.
Dar la acele neamuri ce-au fost civilizate,
De mîini blajine-i friul ținut, și delicate.
Aici, stăpînitorii sub purpuri se ascund;
La forță, ei prin arta politicii răspund;
Și-un deget de voioasă și darnică regină
Mai multe frunți semețe decît o spadă-nclină.

ANDRIEU

Zvirlind pe toate aștea tezaure întregi.

JANO

Cînd semeni bucurie, cu bucurii te-alegi.

ANDRIEU

În fum de candelabre și laude, asemeni
Cu-un idol blond ivită, te lași de niște semeni
Zănateci tîmîiată, ba te mai și-mpăuni!

JANO

Ai vrea să-mi vezi palatul lăcaș de rugăciuni?
Cînd regii vin și prinții să mă salute, nu e
Firesc să nu fiu rege, Andrieu, ca o statuie?
N-ar fi păcat de anii cei douăzeci ai mei,
De faptul că-s plăcută (cum nu stă-n obicei
Reginelor de-aiurea), cînd țării-s ca o floare,
Să nu-mi încerc balconul cu flori strălucitoare!

ANDRIEU

Ei, da!... Și-n timp ce-n termeni poetici, cu răsfăț,
Tu-mi faci niște voioase, dibace judecăți,
Neascultarea-n toate provinciile crește:
Trufaș, aragonezu-n Sicilia domnește;
Guelfii, vechii noștri prieteni, ce-n trecut
Ocroitori pe regii din Neapole-au avut,
Sărută-acum pământul ce ghibelinii-l calcă.
Domeniul, Mount-Ferratul, cu oaste ni-l încalcă!
De jos ne fură unii, ceilalți de sus ne rod;
În Piemont se-azvirle-al Savoiei crunt zăvod,
Și Genova-n grumazul plăpîndei Vetimigliu...

JANO

Și domnul luptă-n sinul propriei lui familii!

ANDRIEU

Prea multe-aud, prea multe jigniri fără ocol!
N-o să mai joc nătingul, de-a doua mină, rol!
Să știe, vreau, regina, care-n dispreț mă-neacă,
Despre-acest fier, că poate fi tras și el din teacă,
De mine, că-a-mi reface domeniile ard,
Și, dacă lei sint unii, că pot fi leopard!

JANO

Uiți că sint Doamna Jano, prin grația divină
Contesă de Provența, Siciliei regină,
Și Neapolui și-acelui etern Ierusalim,
Și că, de-nvingi în luptă, cum bine îți dorim,
Vei fi tot cavalerul meu slujitor, în sinul
Acestei curți, da, prințe, și nicidecum stăpînult

ANDRIEU

Dar slujitori și sclave n-ai totuși prea destui?
Mereu trebuie-n coada mulțimii să mă pui!

Și regele sau cel ce pomposul titlu-l poartă
Silit e, ca un ciine, să scheune la poartă,
În timp ce voi, regina și niște paraziți,
Și niște pierde-vară, pe Amor îl slăviți!

JANO

Ai fost din preajma noastră îndepărtat vreodată?
Și cine, spre-a te smulge din lumea ta-ncruntată,
Te-mpiedică-a lua parte la cercul nostru, zvon
Și sunet al acelu sublim *Decameron*?

ANDRIEU

Ca să ascult frivole nuvele de Boccaccio?

JANO

Nu, nicidecum, seniore; ci ca s-ascuți, de-ai face-o,
A lumii noi prefață, a unei lumi întregi,
În care răspindite-s luminile de regi:
Un ev de limpezime, idei, vioiciune,
Și căruia-ar fi bine Renaștere a-i spune,
Mijește-n zarea nouă a lumii noastre vechi.
Din Avignoun și pînă la Neapole,-n urechi
Cu vrajă cîntă versul ilustrului Petrarca;
Din Grecia aduce pe țărmii noștri barca
Tezaurele-acelei mărețe-Antichități;
Sfinți, paradisuri, Giotto pictează prin cetăți;
Pe scurt, e semn de-o nouă și proaspătă sorginte,
Și gloria zimbește din nou latinei ginte...
Izbîndă viitoare a spiritului, azi
Văzută,-ntrezărită, visată-n orice caz,
Aș vrea să fiu o treaptă-n urcușul tău spre soare!

AUFAN DE SISTEROUN

Frumos cuvînt!

PRINȚUL DE DURAȘ

Frumoasă mai e!

PRINȚUL DE TARANTO

Fermecătoare!

JANO

(către Andriéu, zîmbind)

Rămîi cu bine!

(Iese cu întreaga sa curte.)

SCENA III

PRINȚUL ANDRIÉU, FRATELE ROUBERT

ANDRIÉU

Frate Roubert, o, ce prăpăd!
Le curtezani, o droaie, și filfizoni s-o văd
Mereu înconjurată, și cum mereu i-adună,
Cum zburdă, chihotește și rîde-a voie bună,
În timp ce eu, un tînăr de optsprezece ani,
Sînt dat mereu deoparte de niște gogomani,
Sînt paria, pe care-l alungă toți netoții!
Străinul sînt, de care la fugă-o iau cu toții!

FRATETE ROUBERT

Ereți ce, nu bărbatul, femeia mai presus
O socotesc! Și totuși, ești rege, nu supus!

ANDRIÉU

Da, rege peste greieri și rege peste linte,
Ce-i văd doar cum se-nfruptă... și doar plătesc, cuminte,
Benchețuiei și muzicii!

FRATELE ROUBERT

O, print, nefericit!

ANDRIEU

Și cum să n-o iau razna, să umblu ca smintit
Prin codrii și prin munții sălbatici, neagra ciudă
Strigindu-mi-o la pietre și deznădejdea-mi crudă,
Și-n inima pădurii vinînd sălbăticiuni,
Să plîng cu plînsul celei mai negre-amărăciuni!

FRATELE ROUBERT

Ciudată căsnicie!

ANDRIEU

Și tu nu poți cunoaște
Ce foc e-n stare Amor prin vine să-ți improaște,
Atunci cînd o femeie frumoasă ca-n povești
Vrea-n flăcări, la picioare, să i te perpelești!
Și cînd te crezi, de-a-notul, pornit pe firul apei,
Simțîndu-i ironia dintr-o clipire-a pleoapei,
Că o fațadă-s toate favorurile ei,
Și că ochi dulci ea face oricui, din obicei,
Ah, sub pămînt îți vine să te cufunzi, în moarte!
Și cine-o să mă scape de-acești maeștri-n arte,
De-acești poeți obraznici și menestreli limbuți
De searbăda Provență prea deseori născuți?

FRATELE ROUBERT

O plagă sînt! Și bine-i să-alungi, fără-ndoială,
Tot putregaiul, toată scrînteala provensală...
Regina-i o copilă: îi place-un necurmat
Cortegiu să-i răsune de laude-n palat...
Și să nu te cutremuri gîndind la răul mare
Ce-n sufletu-i prea tînăr pot lesne să-l strecoare

Necuviințe, birfe de curte, tămii
Și-un mediu de smintite, molatice plăceri?
De la palat, din preajmă-i azvirle-ntreaga turmă
Lombardă, provensală, azvirle-o și-o precurmă!
Căci numai filfizonii acestor două țări
Sînt pricina frivolei de azi alunecări.
Împrejmuie-o pe Jano, în ranguri-nalte-așază
Pe credincioșii unguri, din rasa ta vitează,
Ce, inimoși, destoinici te-ar ajuta, mă crezi?
O mie de ani Sudul și sceptru-i să-l păstrezi.

ANDRIEU

E tare grea-ncercarea! Doar ai văzut, părinte,
Cît de poruncitoare, de aspră, mai-nainte,
Puterea suverană-a cerut-o, nu-n pustiu!

FRATELE ROUBERT

Seniore,-o și mai mare putere-n lume știu!
Un suveran ce n-are nici cea mai mică-armată,
Și totuși de-a lui vrere ascultă lumea toată,
Ce leagă și dezleagă, mereu și după plac,
Cum după placu-i tronuri se fac și se desfac
E papa! Drept arbitru oricînd îl poți alege;
Oricînd poți cere titlul, din mîna lui, de rege;
Și, cînd pe frunte Sfîntul Părinte-ți va fi pus
Sfîntitul mir, ei bine, putem izbi de sus!

ANDRIEU

Ușor de zis! dar mindra, semeată Cleopatră,
Căreia, vai, se-nchină iubirea-mi idolatră,
După ce voi jîgni-o și o voi fi infrînt,
Mă va ierta ea, frate Roubert? O, nu, nicicînd!...
Și, fără-adînc rivnita făpturii sale miere,
Mi-ar fi domnia lumii o mlaștină de fiere!
Și-așa, plîngînd, la pieptu-i adesea mi-a venit
Să mă arunc, părinte, și-adesea s-o ucid!

FRATELE ROUBERT

Cel-sfint ferească nava de zvâcnitul balenei,
Andriéu, și ne ferească de cîntecul sirenel!
Cel ce vrea peste oameni să fie domnitor,
În primul rînd strivește iubirea sub picior.
Cînd dornic ești de sceptru, dorește sceptrul, prințe,
Și uită sau amîină mai micile dorințe!
Și-odată ce-ai pus nava cum trebuie pe val,
Odată-n șeaua țării, prin dreptul tău regal,
Regina, uluită, orbită, încîntată,
Că de un braț ca fierul se simte-mbrățișată,
Iubirea ți-o va-ntoarce, căci iedera-n stejar
Și nu-n isopul firav se-ncrede.

ANDRIÉU

Așadar,
La drum! De gelozie vreau, Doamne, să mă aperi!
Print chipeș de Tarantol! Văr de Duras ce scaperi!
Napolitani mișelnici și țănoși provensali,
Vom ști cine-i stăpînul și cine-mi sînt vasali!

CATANEZA

(*intrînd*.)

Regina, monseniore, vă cheamă.

ANDRIÉU

Cum, regina?

Ce vrea?

(*Iese.*)

SCENA IV

CATANEZA, FRATELE ROUBERT

CATANEZA

Mirșav călugăr! pot și eu, nu puțin
Otravă strînsă-n mine s-o lepăd... Că-i asmuți,

Așteaptă ca urzeala în taină să mi-o țeș;
Așteaptă pină-i gata capcana, mai ales;
De soțul ăsta sumbru, ce viața i-o-nvenină,
Așteaptă tu, așteaptă, c-o scap eu pe regină,
În singe bălăcindu-l, căci altă cale nu-i,
Cu toți curtenii-odată și prințisorii lui;
Furtunii grele-așteaptă să i se-nalțe zvonul,
Și poate, cine știe, cu văduva și tronul
Rămîne fiul nostru... Și-n ceasul cel mai greu,
Am să-ți aduc aminte de jurămîntul meu:
A, luptă pîn' la moarte vrei tu, și dușmănia
Vrei să ne-o însoțească prăpădul și urgia,
Da, fie, batem palma! Infernul învrăjbit
Poate-mi va arde pielea: dar trebuie stirpit
Ștrăinul mărăcine, din rădăcini smulgîndu-l,
Și de toți nepoftiții despovărat pămîntul!

ACTUL AL DOILEA

Sala de onoare de la Castel-Nuovo din Neapole. În fața unei ferestre atîrnă o flamură pe care se văd, pictate, bulucul și securea.

SCENA I

PRINȚUL ANDRIEU, REGINA JANO, PRINȚUL DE TARANTO,
FRATELE ROUBERT, SENIORI UNGURI, ITALIENI, PROVENSALE,
DOAMNE DE LA CURTE și PAJI

ANDRIEU

Cuvîntul ascultați-mi, maghiarii mei! Acum
Cel mult un ceas, cu Doamna aflîndu-mă în drum
Către castel, de hîzii-i curteni ea-nconjurată,
Mulțimea într-un urlet ne-a-nvăluit deodată:
„Trăiască Doamna Jano! Afară, prinț străin!”

UNGURII

Rușinel

ANDRIEU

Și sfruntarea, și urletul hain
Părea că-abia începe, necum că se va stinge:
Să-mi pierd bunul meu nume, baroni, de nu voi frînge
Acest lanț de iubire ce mult m-a necinstit...
De astăzi, eu, de astăzi sînt rege!

JANO

De furie; și cel ce, aici, la mine-n țară,
Ești orbit

Întîiul rang îl are, se face de ocară
Călcîndu-și jurămîntul de cavalier, cum știi.

ANDRIEU

Cel ce-a-mpărțit crivatul ilustrei lui soții,
Cel ce-a supus-o-n brațe primindu-i mîngîierea,
Va arăta că rege ești cînd deții puterea,
Că-a te socoate rege doar în armură poți.
De azi, italienii, toți provensalii, toți
Ceilalți nu mai păstrează nici o dregătorie...
Onorurile, vouă-mpărțite-or să vă fie,
Baroni, ce mi-ați fost reazem, făcînd în juru-mi scut,
Magnați din țara noastră ce m-ați urmat în Sud.

Toți ungurii se înclină.

Tu iei comanda flotei, conte Matias.

CONTELE MATIAS

S-ar cere

Să-i schimb pavilionul, și fără-ntîrziere...

ANDRIEU

Tu vei fi primul-jude al țării, Ladislau.

LADISLAU

Ad longos annos!

ANDRIEU

Ție, Zapolia, îți dau
Calabria; iar ție, Conrad, Provența-ntreagă.

ZAPOLIA

Mă bucur mult!

CONRAD

Mă bucur din inimă!

ANDRIÉU

Tu, dragă
Sigismund, vreau de pază-n castelul lău să stai.

SIGISMUND

Cu neclintire!

ANDRIÉU

Gabor, tu Piemontu-l ai.

GABOR

Mănos pământ!

ANDRIÉU

Pe unde-s ceilalți? să nu rămână
Uitați. Îi dau sigiliul de calcelar pe mână
Lui Ladimir.

LADIMIR

Vom pune sigiliu!

ANDRIÉU

Socotesc
Pe Ricaut mareșalu-narmării să-l numesc.

RICAUT

Ne-om înarma!

ANDRIÉU

Demeter va stăpîni ducatul
Apuliei; lui Garin îi dăruie principatul
Capuan; baronul Istvan Abruzzo-l va avea...
Și tu, iubit duhovnic și scut de vreme rea,

Frate Roubert, Înaltul-Pontif cred că va bine-
Voi să fii legatul papal pe lângă mine.
Încredeți-vă-n mine, baroni, ca și altcând!...
Iar ceilalți, vor cunoaște pe dată cine sînt!

UNGURII

Trăiască bunul rege!

ITALIENII ȘI PROVENSALII

Regina să trăiască!

Curtenii trag săbiile și se năpustesc unii asupra celorlalți.
Regina se azvîrle între ei.

JANO

Oprîți-vă, prieteni! O minte părintească
Eu cred c-o să ne-mpace cu judecata ei.
Căci papa cercetează pricina cu temei,
Nobletei, armoniei vrînd să redea palatul...
Și cine, fiu de rege să fie,-ar fi sfruntatul
Ce-ar încălca decretul celui de trei ori sfînt?

ANDRIÊU

Și cine, ce prințesă de pe acest pămînt
I-ar mai răbda prostimii să-l facă de ocară
Pe cel ce soț îi este? Ca o femeie-ușoară,
Cea ce regină-și zice, zi-noapte, noapte-zi,
Din chef în chef,-cu pompă și fără-a se sfîi,
Îi ride-oricui îi spune cite-un cuvînt de bine,
Oricui o lingusește și-ntîiului ce vine!
Zi-noapte,-ntreg palatul vîiește de mahmuri,
De cîntece bețive și de tropăituri...
Plăceri, desfături, dansuri, maureștile și volta
Se-ncing ca-ntre sălbatici, de se-nfioară bolta,
Și-ntreceri și comédii cu zvon asurzitor,
De buimăcesc o țară cu lărmuiala lor...

S-a dus în lume vestea dezmăturilor tale;
Popoarele, îngrozite de-aceste bacanale,
Își spun: „Acolo, printre napolitani, să ști
C-a-ncins Semiramida anticele-i orgii“.

JANO

Sfruntată calomnie! Om laș și plin de fier!

PRINȚUL DE TARANTO

Pentru că sintem nobili, și Doamna Jano, vere,
Pentru că e femeie, și pentru c-o insuți,
Eu îți arunc mănua!

ANDRIEU

Dacă vrei să m-asculți,
Păstrează-ți-o, că poate să-ți prindă bine-n fața
Vreunui jude, care mă tem că-ți va da viața
Călăului.

PRINȚUL DE TARANTO

Călăul, mă mir că nu-nțelegi,
Este-o supremă lege, dar numai pentru regi.
Cel ce în suflet poartă și-n inimă-ndrăzneală,
Insulta și onoarea cu sabia le spală!

ANDRIEU

Cu bine, deci, Taranto, și pe curînd... Și cum
Dorim încoronarea s-o pregătim acum,
Și vrînd să-î dăm plăcutei cîntări de mandolină
Răgaz să-nghită-aceste mici zgomote, de-a bine,
Și castei Penelope vrînd alt răgaz să-î dăm
Ca să-si reia urzeala, prieteni, să plecăm!
Și să-l luăm poporul cine-i stăpînul țării...

Și dintr-un țarm și pină la celălalt al mării
Stindarde ale mele, cu flamura purtind
Butucul și securea, să fluture în vînt!
Andrei le arată drăpelul și iese pe o ușă cu seniorii unguri.
Regina iese pe altă ușă cu doamnele sale.

SCENA II

*PARTIZANII REGINEI, CONTII DE TRIVÈNTO și DE TERLITZ,
ROBERT DE CABANO, JAN GANTÈUME, CATANEZA, PRINȚUL
DE TARANTO*

CONTELE DE TRIVÈNTO

Securea și butucul! De nu va fi, hainul,
Scurtat curînd de gheare, acesta e destinul
Care pe toți ne-așteaptă, și-o poate aștepta
Chiar și pe Doamna Jano!

CONTELE DE TERLITZ

O fiară n-ar putea
Mai crudă să s-arate, mai rea, mai singeroasă...
Nu văd decît o cale: cei cărora le pasă
Și i-ar jertfi reginei și ultimul suspin,
În zorii zilei, mîine, să bată în tocsin,
Chemînd la luptă contra acestor lighioane,
Spunînd că însăși viața iubitei suverane
E greu primejduită... Și un întreg popor
Se va grăbi să sară cu moarte-asupra lor;
Cît despre Doamna Jano, ea are să se vadă,
În pas de tarantelă, dusă-n triumf pe stradă.

CATANEZA

Și pe acel călugăr, pe-acel bătrîn vulpoi
Ațișător de vrajbă, chiar eu am să-l jupoi!

JAN GANTÈUME

A semăna sămînța răscoalei în cetate,
A zgîndări viesparul războiului, e, poate,

Prea mult și necuminte! Eu pun mai bun temei
Pe o răpire.-Acolo,-n Provența, domnii mei,
Iubită Doamna Jano e fără de măsură,
Și nu e sacrificiu, pas curajos, bravură,
La care toți ai noștri, de frumusețea-i beți,
Să nu se-arate gata de-ndată,-o să vedeți!

CONTELE DE TRIVÈNTO

Ah, să ne umilească, să fim tratați hoțește
De-un venetic pe care tot Neapole-l urăște!

CONTELE DE TERLITZ

Ah, să ne amenințe un regișor pribeag
Că va struni noblețea cu mina pe ciomag!

CATANEZA

Seniori, de ce tot faceți cu vârful limbii scrimă?
Știți, noi sicilienii, cum pedepsim o crimă?
Avem un chip al nostru ce nu-și are egal,
Căci fără greș lucrează: otravă sau pumnal.
Pentru-a fi răzbunată, pe vremuri, o fecioară,
Pe cînd abia-ncepuse vecernia,-ntr-o seară,
Tréizeci de mii de lifte sub junghere-au căzut...
Și liberă cetate Palermo s-a văzut...
Și cînd e insultată, jignită o regină,
Cum, nu-ndrăznește nimeni în ajutor să-i vină
Pumnalul înfigîndu-l în pieptul lor de ciini?

ROUBERT DE CABANO

Eu, mamă, de pe-acuma simt mîncărimi prin mîinil

ITALIENII

Și eu! Și eu!

PRINȚUL DE TARANTO

Ajunge, sfirșește, Felipino!
Mai mult decit un ghimpe e-n vorba ta, haino!
Al soțului ei singe fierbinte,-aburitor,
Pe Jano-ar improșca-o, făcînd acest omor.
Și lumea, zguduită și fremătînd de-a bine,
Întreagă-ar spune: „Jano de Neapole, rușine!“

CATANEZA

(arătîndu-le drapelul cu securea)

Voi nu vedeți securea rinjind pe lepedeu?
Ah, sinteți lași cu toții! Voi face treaba eu...

PRINȚUL DE TARANTO

O luptă, Felipino, pe albă zi se duce.
Și cei de rangul nostru, un conte, prinț sau duce,
Cu nici un preț în umbra unui complot n-o duc.

CATANEZA

(arătîndu-i drapelul)

Nu vezi, nu vezi securea căzînd peste butuc?

SCENA III

REGINA JANÓ, PRINȚUL DE TARANTO

JANO

Vreau, prințe de Taranto, să-ți mulțumesc din suflet...
(Către curteni.)

Lăsați-ne.

Curtenii ies.

Pierdută și fără de răsuflet
În fața revărsării de groaznice jîgniri
A lui Andriéu, în fața smintitei lui orbiri,

Dintr-un noian de vorbe eu nu ți-am spus nici una,
Că, vajnic, pentru mine ai înfruntat furtuna...
Îți mulțumesc din suflet!

PRINȚUL DE TARANTO

La tălpi, regina mea,
Odată cu respectul, cum ai putut vedea,
Ți-am așternut ardoarea, avîntul meu fanatic;
Și dîndu-i friul liber talazului ostatic,
I-am aruncat mînușa, preabucuros să-nfrunt,
În nobilul netrebnic, un bivol furibund!
O, scumpă Jano, spune-mi că inima ți-ar plinge,
Dacă-ar fi pentru tine să cad... Și, de-aș învinge,
O, spune-mi că frumsețea și chipul tău ceresc,
Pe care viul soare și marea strălucesc,
Și farmecul tău vesel, făptura-ngîndurată
Și dragostea ta — spune că imi vor fi răsplată!

JANO

Cuvintele-ți de miere, viteze tarantin,
Sporesc amărăciunea tristului meu destin.
Eu celor ce fac totul ca numai să-mi displacă,
Ciopliți ca din secure, cu mintea-ngustă, seacă,
De sceptrul meu de aur ce-ar vrea să mă despoi,
Ce m-ar sorti rușinii, mi-ar terfeli-n noroi
Prestigiul de regină, acelora-s silită
Să le fiu credincioasă, căci le-am fost hărăzită...
În schimb, celor ce mie-mi sînt dragi, cum și eu lor,
Ce ar muri slujindu-mi și-a-mi fi prieteni vor,
După clevetitorii ce-mi purică viața
Și mi-o birfesc, se cade, în schimb, să le-ntore fața,
Să-i iau la goană!

PRINȚUL DE TARANTO

Jano! o licărire doar,
Noroc să-mi poarte-n luptă, să nu lupt în zadar,

Căci ne vom bate, Jano, o licărire-aprinsă
De tainica-ți iubire, te rog cu mîna-ntinsă —
Ah, dă-mi-o!

JANO

Măritată la nouă ani cu-un prinț,
Tot un copil, și crîncen de mă scotea din minți,
Iubirea, acest despot al tinereții-n floare,
N-a cunoscut în pieptu-mi o liberă-ntrupare.
Da, strălucirea vieții, ce Amor s-a numit,
I-a-nflăcărat în juru-mi pe toți și i-a vrăjit;
Băcițele din munții Calabriei pot, toate,
Să-și stingă setea-n șipot, să bea pe săturate,
Și eu, biata regină a soarelui, și eu,
Dacă încerc să-mprăstii plictisul hid și greu,
Sau dacă-mi isc adesea năluci de fericire,
Lăsînd să mă înșele un cîntec de iubire,
Sau mai înșelătorul vreunei petreceri val —
Și zimbetul meu, prințe, devine criminal!

PRINȚUL DE TARANTO

Frumoaso-ntre frumoase, desfă-ți aripa, zboară!
Contesă și regină ești și Provenței doară,
Și-n ea, cînd atinsese vestitu-i apogeu,
Bărbatul era rege și Amor dumnezeu!

JANO

Trăiască, deci, Provența!

PRINȚUL DE TARANTO

Femeile-i de seamă,
A căror faimă-n lume pe veci nu se destramă,
Au socotit o cinste iubirea. Biatrix
De Mount-Ferrat, Eudossio împărăteasa, -Alis
Di Baus, Blanco-Flour, Na Lauro, Na Garcendo,

Alienor cea Mare de Guiano, Melisendo
Și altele, în ciuda oricărui birfitor,
Au strălucit de-o vie iubire-n veacul lor...
O, Jano, strălucește!

JANO

După ciudatul tremur,
După suav-plăcutul din trupul meu cutremur,
Zeu ucigaș Didonei simt că mă prinzi în clești!
Zeu ce îei viața-n schimbul a tot ce dăruiești,
Ascultă-mă, zeu veșnic! Dacă e vrerea sorții
Ca însăși frumusețea să mă dedice morții,
Un rug să-mi dea sărutul din urmă, te conjur,
Din care să se-aprindă un cînt de trubadur!
Rămină frumusețea-mi o stea scinteietoare,
Nălucilor din inimi spre a le da-ntrupare!

(Îi întinde mina prințului.)

PRINȚUL DE TARANTO

(căzînd în genunchi, îi sărută mîna)

Iubirea vieții mele!

JANO

Cu bine!

PRINȚUL DE TARANTO

(reîntînd-o)

Paradis!

O, paradis!

JANO

Cu bine!... regina ta ți-a zis.

SCENA IV

JANO

Vai, am vorbit!... Dar numai pentru că mă iubește!
Or gura mea de-o astfel de miere se ferește!
Ah, tarantine!... Bine că „du-te“-am zis măcar...
Mă-năbuș; joacă raze, prin galerii, de jar,
Și marea nu-și trimite, răcoritori, zefirii...
Amețitor, fierbinte răsuflă trandafirii...
O, grijă-a guvernării urită mie-n veci!
Ah, opritori regale, rîvnite de zevzeci,
De v-aș putea eu rupe!... Și-apoi, cu el, pe apă,
Să fug în libertate, sub briza cea sireapă,
Spre Insulele de-Aur, pe navă, ascultind
Cum marinarii cîntă legănător un cînt,
Și cadențatul freamăt al netedelor rame,
Grăbind oglinda mării albastre s-o destrame;
Și-n timp ce s-ar lua,-n zare, la-ntrecere, fugind
Pe coastă, pinii negri și stîncile de-argint,
Și-n timp ce pescărușii vioi și albi ca neaua,
În treacăt ne-ar atînge catargul sau vergeaua,
Sub zbuciumarea tendei de purpură,-aș vedea
În cer cum se-mplinește și fericirea mea!

(Se aude un cîntec afară, Jano ascultă de la fereastră.)

Dar ce aud? Lăuta... și-o voce cunoscută...

(Se duce să deschidă ușa din fund.)

SCENA V

REGINA JANO, PAJUL DRAGONET, care cîntă în grădină

DRAGONET

Pe cărările iubirii

Unul pierde,-altul cîștigă.

Rău, e rău!

Nu trăda secretul tău.

*Teama să nu-mi pierd iubita
Prinde-n piept să mi se-nfigă.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.*

JANO

E pajul meu; tinjește, sărmanul, pe lăută!

DRAGOUNET

*Multe-am auzit și multe
Am văzut, pentru-a mă teme.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.*

*Peste culmile de munte
Crește-un negru nor de-o vreme.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.*

JANO

Ah, tremur!... El cu mine vorbește-n cîntul său...

DRAGOUNET

*Nimic bun n-are să iasă
Dintr-o rea-ntovărășire.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.*

*Nu te-ncrede în bătrînă,
Că te duce la pieire.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.
Se deschide o ușă, apare Cataneza.*

SCENA VI
REGINA JANO, CATANEZA

JANO

Cine-i acolo?

CATANEZA

Doamnă!

JANO

Tu, strică-voia-bună!
Mereu îmi risipește, cu-o toană ce-i căsună,
Plăcuta mea visare...

CATANEZA

De vise nu e timp!
A început să sune tocsinul între timp...
Căci noul rege-al nostru a hotărit, stăpină,
Ca Neapolul de unguri să fie luat în mină.
Și cei ce ni-s prieteni și-alătura de noi,
Își dau cu sila locul curtenilor cei noi.
Și Neapolul cu scirbă privește-această gloată
Lingușitoare, crudă, avidă, nfometată,
Cum își imparte prada ca-ntr-un oraș invins...
E buimăcit poporul și strigă dinadins:
„Ce face Doamna Jano? De ce fără zăbavă
Nu se răzbună-ai noștri pe toată-această pleavă
Sosită ieri desculță, gătită-n piei de lup,
Ca azi să poarte pinteni de aur și pe trup
Hlamidă...”

JANO

Felipino, vreau să rămân domoală,
Cît timp aștept să vină decizia papală...

Dar oamenilor noştri eu le-am şi dat porunci,
Şi n-a fost, cred, nici unul zvirlit din şea de-atunci.

CATANEZA

Dar prin oraş o veste s-a răspindit, funestă...
Se spune cum că papa ţi-ar fi jucat o festă,
Şi cum că, pus la cale de-acel călugăr rău,
I-a dat noului rege, i-a dat soţului tău
Coroana ta.

JANO

Minciună! Şi chiar dacă, smintito,
Pe tronul meu se-aşază, şi chiar dacă-a primit-o,
Ar fi de-ajuns în faţa poporului s-apar
Cu toată măreţia, cu zimbetu-mi sprinţar,
Şi spulberaţi, ca fumul, de-a vintului aripă,
Duşmanii mei, sărmano, s-ar risipi-ntr-o clipă!

CATANEZA

Prinţesă-ncrezătoare! Te-asemuieşti cu-acei
Smintiţi, care văd nouri involburaţi şi grei,
Şi-aud mereu din piepturi de stinci cutremurate
Un bubuit năprasnic cum necurmat răzbate,
Şi ei lingă-acel munte se culcă şi adorm.
Şi apoi, dintr-odată, prin craterul enorm.
Vulcanul se revarsă şi curge, şi Vezuviul
Îi prinde şi-i ineacă în arzătoru-i fluviu!

JANO

Pesemne vreo comoară se află sub pământ!
Căci inima pornise să-mi bată, la un cînt
De dragoste,-adineauri, să-mi bată nebuneşte...
La vorba ta, puterea acum mă părăseşte!
N-am tihnă şi odihnă şi linişte nu am,

Ca nava pe talazuri, ca pasărea pe ram...
Și ceilalți, pe regină peșemne-o cred scutită.
De chinul fericirii! Ah, tare-s necăjită!...
Ci pleacă, vrăjitoareo: aduci numai necaz!

CATANENZA

(*plecând*)

Cu voie, fără voie, curind, dacă nu azi,
Ne-om libera, de visul ce-o chinuie, regina...
Întins e arcul, Jano, sau: a clocit găina!

ACTUL AL TREILEA

În sala mare, de sus, a castelului din Aversa.

SCENA I

JAN GANTÈUME, BERTRAND DI BAUS, GALIAS DE MANTO

JAN GANTÈUME

Credeam că te porniseși spre Mantova, Galias!

GALIAS DE MANTO

Pentru-o sărbătorire ca asta, am rămas.

JAN GANTÈUME

Nu ne-ndoim că piesa va fi de tot plăcută,
Ca intriga să fie pîn'la sfîrșit văzută.
Primejdie, deunăzi, de-ncăierări și morți,
Azi: trainica-mpăcare a prinților consorți!

BERTRAND DI BAUS

Urzelile de curte nu rareori te-nșală!

JAN GANTÈUME

E mare meșter papa!

GALIAS DE MANTO

Și-n bula lui papală

Ce spune?

JAN GANTÈUME

Doamna Jano și chipeșu-i bărbat
Să fie-ndeolaltă mai-marii din regat;
Să fie-ndeolaltă încoronați; să fie
Părtași deplini la fasturi, onoruri, măreție,
La judecăți, favoruri, la tot, la tot părtași;
Și loc de pocăință i-a dat un sfânt lăcaș,
Pe drept, aceluia frate Roubert, iar Felipinei,
Catania, de-altminteri meleagul Proserpinei.

GALIAS DE MANTO

Deci: el, la minăstire, și ea, pe ușă-afară —
Să știți că duhul păcii-n palat se-ntoarce iar!

JAN GANTÈUME

Pină-ntr-atît, că, pentru-a sărbători-mpăcarea,
Sintem aci-n Aversa, poștiți la vinătoarea
De mîine.

GALIAS DE MANTO

Împăcare ce n-o mai așteptam:
Îi va uni de-a bine și le va fi balsam.
Ce spui, Bertrand?

BERTRAND DI BAUS

Se-ntimplă ca liniștea prea mare
De ropot și furtună să fie vestitoare...
Mă tem... Căci mult timp astfel de căsnicii nu țin!
Și dăruită, Jano, de cer a fost din plin:
Frumoasă precum ziua, temeinic instruită,
Avînd darul vorbirii, de noi, de toți iubită,
Miloasă cu poporul, favoruri împărțind,
Zvîrlind grămezi în juru-i de aur și argint,
Mănușa dîndu-și celor cu care ea dansează,

Pe doctori copleşindu-i cu docta,-aleasa-i frază,
Ea, strălucind, uimeşte întregul univers,
Ca steaua-al cărei licăr nicidecum nu va fi şters.
Dar în sminteala-atîtor pline de fast întreceri,
Pe care le tot cere, în setea-i de petreceri,
Dar în vîrtejul vieţii de-acum, ea uită, vai!
Că prea des prinşi la caru-i de aur, bieţii cai
Pot nimeri o dată în hăurile-afunde,
Şi că pe-o uşă mare un mare vînt pătrunde.

JAN GANTÈUME

Ei, cum? Abia-nflorită, să nu sclipească, vrei
Regina Tinereţii de frumuseţea ei;
Şi-n clipa cînd făptura-i e-n sărbătoare,-n clipa
Cînd suverana noastră deschide larg aripa,
Ea, via pălălaie a celui mai viu foc,
Să-şi stingă, vrei, lumina, să stea sub oboroc!
Ci las' să strălucească în minunata-i slavă
Îmbucurînd o lume ciudată şi bolnavă:
Căci toţi simţim nevoia şi-am vrea din timp în timp
Să ne-ncîntăm privirea de-al primăverii nimb,
Şi zburda, voioşia-i am vrea să dea-ntr-aiave
Îmbolduri noi de viaţă bătrinei noastre seve...

BERTRAND DI BAUS

Seniore Jan, e-o vorbă prin Baus, ţi-o aminteşti?
Urci munţii cu smintiţii: prăpastii întilneşti.

JAN GANTÈUME

Eh! fără ca să-l facem mai negru decît este,
Nu are veacul nostru destule uri funeste,
Mizerii şi războaie, vrăjitorii şi sfezi,
Şi dolii, cîmă, schismă, de nu ştii ce să crezi?
Regina noastră-i raza ce dis-de-dimineată
Trezeşte,-nveseleşte pămîntul şi-l dezgheată.

BERTRAND DI BAUS

Dacă n-o fi, vai nouă! cometa cea de foc...
Ies toți trei. Se lasă amurgul.

SCENA II

ȘAMBELANUL ARTUS, CATANEZA, CONTELE DE TRIVENTO
CONTELE DE TERLITZ, paharnic, ROUBERT DE CABANO, *major-dom*
intră ca să așeze masa pentru ospăț

ȘAMBELANUL

Luați seama toți!

CATANEZA

În clipa și-n hotărîitul loc
Vom fi...

CONTELE DE TERLITZ

E totul gata?

CATANEZA

Da, totul... Pe domolii
Carafa, de l'Estello, Liounesse, Acciaioli
I-ai înștiințat din vreme și crezi că vin, ce spui?

ROUBERT DE CABANO

Da, da!

CATANEZA

Și încă-o vorbă... Acelor nesătui
De unguri puși să țină sub priveghere sala,
Să li se care vinul cu tigva și cu oala...
Și, domnule paharnic, tot ca să bea virtos,
Fără-ncetare-mbie-l pe rege...

CONTELE DE TERLITZ

De prisos...
Și nembiat de alții el bea fără-nctare!

CONTELE DE TRIVENTO

Regina chiar nu știe?

CATANAZA

Nimic! Habar nu are!
În treburi de-astea,-atita de ageamie-o cred,
Că dacă-ar prinde firul întregului secret,
Ne-ar pune bețe-n roate, și pe la gușă, mie,
Ca unei scorpії cred că mi-ar strînge o frînghie.

CONTELE DE TRIVENTO

Cine-o să ne deschidă?

CATANEZA

Copila mea... Veniți
Cu grijă, prin grădină, pentru-a nu fi zăriți.

CONTELE DE TRIVENTO

Și apoi?

CATANEZA

Sub fereastra din capăt, cea de lingă
Culoar, să vă ascundeți; o știți, pe mina stîngă...

CONTELE DE TRIVENTO

O știm.

CATANEZA

Și cînd vedea-veți că tălpile-i zvînesc,
Să-l trageți...

ȘAMBELANUL

Ah, luați seama! Îmi pare că sosesc.

CONTELE DE TRIVENTO

Și dacă lovitura dă greș?

CATANEZA

În vizuina
Mormîntului cel veșnic ne-om tăinui.

ȘAMBELANUL

Și regele alături!

Regina

SCENA III

ANDRIEU, REGINA JANO, PRINȚESA MARIO, PRINȚII DE TARANTO
și DE DURAS, AUFAN DE SISTEROUN, GALIAS DE MANTO, CURTENII
CURTENELE, PAHARNICUL, MAJORDOMUL, PAJII

ANDRIEU

(*așezîndu-se*)

Seniori, vă așezați!

CURTENII

Onoare Doamnei Jano! Și regelui!

Toți se așează. Pajii rămîn în picioare, în spatele doamnelor.

ANDRIEU

Chemați

Cu toții sinteți mîine la marea vinătoare
Ce vrem să-ncununeze această împăcare...
Deci, la picior carimbii să-i aveți bine puși
Și ascuțite bine cuțite și țepuși,

Căci, domnii mei, prin codrii acestor vechi fruntarii,
O să vedeți: mistreții se zbat precum măgarii.

PRINȚUL DE TARANTO

Adevărat?

ANDRIÉU

Au colții atît de lungi, că par
Niște frigări! Cu care pot smulge și-un stejar
Pitic din rădăcină — amarnice jivine!

PRINȚUL DE TARANTO

Merg și femeii?

ANDRIÉU

Desigur.

PRINȚUL DE TARANTO

(glumind)

Ah, cine știe — cine
Va fi, de miine, văduv!

PRINȚESA MARIO

Sau văduvă...

ANDRIÉU

Mai știi?

Dar ce minunăție-i să-alergi prin tufării,
Prin țelini incileite, printre copaci, ienuperi,
Pe urma unei fiare gonind fără-nteruperi,
În timp ce sună cornul, în timp ce lătrături
De cîini te cheamă-n zarea sălbaticiei pădurii

JANO

(dusă pe gânduri)

Răcoarea din pădure și murmurul de ape!
Ah, trandafiri în coșuri aduceți-mi aproape!...
Soarele-și stinge-n mare văpăile-i meru:
Te stinge și tu, soare-al iubirii-n pieptul meu!

ANDRIEU

(către Jano)

Flămînd de-o sărutare, sătul de pustnicie,
Și sufletul meu plînge mîhnit și se sfișie!
Și unda cea fugară, sorbită doar în gînd,
Mai mult ca-n seara asta nu m-a-mbiat nicicînd.

JANO

(întinzîndu-i cupa)

Bea. să-ți astimperi setea, din cupa mea... pe toată!

Andrieu bea.

Ca de-o ciudată umbră mă simt impresurată...
Să fie-ntunecimea acestui vechi castel,
Cu bolți atît de joase, cu lungi culoare-n el,
Sau mă îmbăt de-această sălbătică landă
În care-Andrieu ne dete petrecerea-i galantă?
Prietene paharnic, dă-mi vin, aici, bălai...

(Lui Aufan de Sisteroun).

Poete, bucuria tu-ncearcă să-mi redai!

AUFAN DE SISTEROUN

(cîntînd)

*În mantă purpurie,
Acum, să fie-un an,
O zîă, Melusino.
Domnea în Lusignan.
Cînd soarele apune,*

*Îndrăgostit pornesc
S-alerg peste colină,
Pe zîna s-o zăresc.*

*Ah, birfitori, veți spune,-mi pare;
Femeie, șarpe, nu știm ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopirlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*Cutreier mărăcinii
Cu bunii mei ogari,
Dar zîna Melusino
Fugea printre tufari.
Îi strig: Rămii! Dar zîna
Dispare din senin,
Dulci raze-n piept lăsindu-mi,
Ca florile de crin.*

*Ah, birfitori, veți spune,-mi pare;
Femeie, șarpe, nu știm ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopirlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*Cînd vălurește griul,
Își piaptănă, să știi,
Ea, zîna Melusino,
Cosîțele-aurii.*

*Înșfac deodată holda...
Dar nu-mi rămîne, vai,
În tremurînda mînă,
Decît un spîc bălai!*

*Ah, bîrfitori, veți spunc,-mi pare:
Femeie, șarpe, nu știm ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopîrlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*Cînd, noaptea, pe-ntuneric
Mă poartă pașii grei,
Ea, zîna Melusino,
Dansează-n ochii mei.
Alerg ca fără minte,
Și brațele-mi întind,
Dar tălpile-i îmi lasă
Doar roua de argint.*

*Ah, bîrfitori, veți spunc,-mi pare:
Femeie, șarpe, nu știm ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopîrlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*Cînd e arșiță,-n valuri
O văd făcîndu-și vînt
Pe zîna Melusino*

*Și, goală, înotînd.
Pe dală mă azvîrlu
În hrăpărețul sorb,
Dar lunecă-n adîncuri
Fermecătoru-i corp.*

*Ah, birfitori, veți spune,-mi pare:
Femeie, șarpe, nu știu ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopîrlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*În pas de maurescă,
Pe meterez, sub nori,
Ea, zîna Melusino,
Cu-un strigăt uncori
Zvîcnește ca anghila
Și unduie avan...
Cînd strigă Melusino,
Prăpăd e-n Lusignan.*

*Ah, birfitori, veți spune,-mi pare:
Femeie, șarpe, nu știu ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

Ce mai șopîrlă de femeie!

AUFAN DE SISTEROUN

*Prin apele Messinei
Pe vas cînd am să trec,
O, zîna Melusino,*

*Eu unul mă înec:
Căci fluturînd departe
Cosîtele-i de mat,
Acolo-n veci Sirena
Se oglindește-n val.*

*Ah, bîrfitori, veți spune-mi pare:
Femeie, șarpe, nu știm ce e,
Dar că privirile-i scînteie
De-or să mă ducă la pierzare!*

DRAGOUNET

(împreună cu toți curtenii)

Ce mai șopîrlă de femeie!
Valeții aprind lămpile.

JANO

(către paj)

Micuțule, -n Provența am să te iau cu mine...
Sorb iară tinerețea, speranța iară-mi vine!
Tu, miine, trubadure, să vii la mine, aș vrea,
Pentru-un veșmînt de gală să-ți dărui rochia mea.

AUFAN DE SISTEROUN

O mantie-mi voi face, regină! Și-o să-mi pară,
Cînd am s-o port pe umeri, cum că mă înfășoară
Mantaua-mpurpurată a soarelui arzînd!

ANDRIÉU

Să nu-ți pară mantaua lui Nessus, mai curînd!

JANO

Vreau mult să cred că astăzi s-a-ndepărtat furtuna,
Că rele și necazuri s-au dus pe totdeauna!

Vreau mult să cred că-n ciuda vreunei păreri de nor,
S-a săvîrșit schimbarea la față pe Tabor!
Să vezi în pace lumea, să vezi arat pămîntul;
Mioarele imașul în liniște pascîndu-l,
Înveșmintînd măslinul ripoasele spinări
De colinice; -obrazul învăluritei mări
Pictat de felurimea catargelor; cetatea
Vreo datină cînstîndu-și în toată libertatea;
Popoarele-mpăcate stringîndu-se mănunchi
Și dăntuind în jurul regeseului lor trunchi:
Regina Berto astfel cred c-a visat adese,
Cînd furca de tors lină ca sceptru-și alesese!

PRINTUL DE DURAS

(ridicîndu-se, cu entuziasm)

Eu și văd toate-acestea, căci, Jano, ochii tăi
Alungă bezna nopții și negura din văi:
Popoarele în fața străluminării tale,
De corifeu, de astru al lumii australe,
Întregul cer de Zodii ghicînd că s-a unit
Spre-a-ți dărui o minte, un chip desăvîrșit,
Popoarele te-or crede cu-adevărat Astreea,
Cea care din imperiul sălășluit de zei a
Venit să-aducă Virsta de Aur pe pămînt.
Și tot ce-i bun și bine din mina-ți așteptînd,
Te vor iubi! Și peste lungi veacuri viitoare,
Cînd gloria a sute de regi va fi-n uitare
Pierdută, provensalii, din pașnicul meleag
Champ-Sau și pînă-n Gölful Lioun, cu mare drag
Vor pomeni de Jano, regina lor din vise,
Ce-n Vremile de Aur în lume strălucisel

JANO

(scotînd un strigăt)

Vai!

PRINTUL DE DURAS

Ce se-ntîmplă?

JANO

Sarea a răsturnat-o el,

Andriéu!

PRINȚESA MARIO

Semn rău, cumnate! Dea Domnul să mă-nșell

ANDRIÉU

(cu un aer crincen, prințesei)

Rău pentru tine-i semnul!

PRINȚESA MARIO

Ce vrei să spui cu asta?

ANDRIÉU

Că fiică ești de rege și te-a împins năpasta
În mreața fermecată a vărului Duras:
I-ai dat crezare...

PRINȚESA MARIO

Spune!

ANDRIÉU

Și prinsă ai rămas.

JANO

(căt-re Duras)

O meriți!

ANDRIÉU

Bun paharnic, ineacă-mi reaua piază!

PRINȚUL DE DURAS

(încet, către Jano)

Dacă n-a vrut zeița în mreaja mea să cază,
M-am mulțumit cu sora zeitei, ce să fac?

JANO

Treci peste tema asta: fă-mi, rogu-te, pe plac...

ANDRIEU

Paharnice!

JANO

Iar!

ANDRIEU

Adă un vin de două sute
De ani... câteva sticle!

JANO

(întorcându-se)

Vioarele stau mute?...
Eu muzicii mă dăruir! E glasul blind, duios,
Suspinator, șagalnic, adînc și dragăstos,
Ce spune tot ce limba nu poate sau nu știe!

Se aude muzică. Pajii aduc coșulețe cu trandafiri.
Ah, trandafiri aduceți! E floarea dragă mie!
*(Jano împrășteie trandafirii pe masă. Unul cade în
cupa lui Galias de Manto.)*

GALIAS DE MANTO

(ridicându-se)

Cu grijă toarnă-mi vinul, paharnice! Căci am
În cupa argintie al frumuseții ram,
Un ram al frumuseții deplin strălucitoare,

O scumpă, roditoare și fără seamăn floare!
Beau pentru frumusețea ce-ndeamnă pe eroi
Minuni de vitejie să facă la război!
Minunea ce-nfrinează sfruntatele năpuste,
Și ține-n loc, apleacă și frunțile auguste!

ANDRIEU

Nu, băutor de apă și mantovan trufaș,
Nu la băut și toasturi în urmă-ai să mă lași!
Beau pentru cel ce domn e în țări italiene!
Ce-o să răzbune-acele Vecernii Siciliene!
În cinstea papei, care ne-a dat să stăpânim
Coroanele din Neapol și din Ierusalim!

PRINȚUL DE TARANTO

Celei născute-n Neapol spre-a fi împărăteasă
A lumii... ce ne-o face atita de frumoasă!

CONTELE MATIAS

Celui peste Sicilii stăpînitor!

ANDRIEU

Și cei
Ce ne stirnesc, să simtă că pumnii noștri-s grei!

JANO

Poporului!

ITALIENII

Italiei!

UNGURII

Ungariei!

PROVENSALII

Provenței!

BERTRAND DI BAUS

În cinstea împăcării, a păcii și clementei

ANDRIEU

Mi-e somn.

Regele și regina se retrag. Toată lumea pleacă.
Se aude pajul cîntînd afară:

*Pe cărările iubirii
Unul pierde, altul cîștigă.
Rău, e rău!
Nu trăda secretul tău.*

SCENA IV

CATĂNEZA, cu fiica ei, SANCHE

CATANEZA

S-au dus? Ca bumbul e flacăra luminei...
Greu, i-a căzut greu vinul regelui nostru... Cine-i?
Tu, Sancho?

SANCHE

Eu sînt, mamă.

CATANEZA

Pornim la treabă, deci:
Cu toate că, la naiba, mă tem de-acei zevzeci
Să nu ne joace-o festă!

SANCHIO

Ei, cum să-ți fie teamă,
Cînd soră-mea din vreme și i-a luat pe seamă?
Și-apoi, i-ai pus tu însăși să jure, nu-i așa?

CATANEZA

Infernul să-l înghită pe cel ce va trăda!

SANCHIO

În joc ne-ar pune viața.

CATANEZA

Toată nădejdea mea e
În voi... Dar ce s-aude?

SANCHIO

Un glas de cucuvaie.

CATANEZA

Prevestitoarea morții... Frîghia-n mină-o ai?
Și lunecos e nodul? Să-l văd și eu... mi-l dai?

SANCHIO

Poftim.

CATANEZA

Pe trup el poartă un talisman, se zice,
Să nu-l străpungă fierul, nici secerat să pice
De cea mai rea otravă.

(*Pipăind lașul.*)

Din ăsta, hotărit,
Nu poate să mai scape, odată prins la gît.

SANCHO

E sfoară de mătase.

CATANEZA

În zori cînd pocitura
Va fi-nșfăcată, -o mină să-i amuțească gura,
Și altele...

SANCHO

Călușul în grija mea-l lăsați.

CATANEZA

Și altele, -ntr-o clipă, s-o și ridice-n laț...
Și tragem toți de sfoară, dar toți, ca niște tartori;
Căci fapta asta cere s-avem complici, nu martori!

SANCHO

Ce lună! fără milă ne urmărește, -o vezi?

CATANEZA

Cam cit să fie ceasul?

SANCHO

Trecut de-al nopții miez.

CATANEZA

Aud un pas... Ce naiba, n-ai stins nici o lumină!

SANCHO

(stingînd lămpile)

Și ea, regina?

CATANEZA

Tare mi-e teamă de regină...
Din camera deschisă ce dă spre coridor,
Ea, dacă-aude, strigă, și... uite, mă-nfior!
De-aceea, cind îl prindem, s-o-nbuie unu-n grabă...
Cumplită noapte!

SANCHO

Iată-i: doi, trei... Sosesc la treabă...
Lipsește șambelanul. Ba vine...

SCENA V

Umbre furioase. ACEIAȘI, ȘAMBELANUL ARTUS, REGELE ANDRIEU

ȘAMBELANUL

(cu glas înăbușit)

Așteptați.

Și țineți-vă-n umbră, cu mușchii încordați,
Și-o vorbă să nu scoateți!

(Furișându-se, Artus se apropie de ușa regelui.)

CATANEZA

Nici una!

ȘAMBELANUL

Sire! Sire!
Artus e, șambelanul, cu-o neplăcută știre...

ANDRIEU

(din cameră)

Ce s-a-ntimplat?

ȘAMBELANUL

Necazuri! Dacă binevoiți
Să m-ascultați și-afară o clipă să ieșiți...
În Neapole tocsinul ne cere ajutorul.
Vin curieri întruna. Amenință poporul.

ANDRIEU
(din cameră)

Îndată!

CATANEZA

Vine... Ușa-a deschis-o... nu mă-nșel.
Iată,-a ieșit afară: acum! Săriți pe el!

ANDRIEU
(în culise)

Artus! Ah, ticăloșii!-mă-năbuș!

CATANEZA

Mori odată!
Se aud strigăte în castel, asasinii fug.

SCENA VI

ISEUT, doică regelui, REGINA JANO

ISEUT
(alergînd la fereastră)

L-au omorît pe rege! O, cer! Cutremurată
Și plină sint de scîrbă!... Oștenii
(Bate în ușa reginei și-i trage zăvorul.)

JANO

(sumar îmbrăcută și cu părul răvășit)

Ce s-a-ntimplat?...

(Privind spre fereastră.)

Andriéu! Andriéu, sărman! Mirșav asasinat!

(Își ascunde capul în miini.)

Haină cataneză, și crudă și cumplită,
Care azvirli cu pietre în liniștea-mi dorită!

ISÈUT

Print alăptat de mine! Copilul meu! Să n-ai
Pe nimeni să te scape în tot palatul, vai!

JANO

Simțeam că nu-i a bine... Îngheț de uluire...

ISÈUT

Copilul meu! Copile!...

JANO

Aveam o presimțire:
„Să nu ieși, nu deschide!“ am apucat să-i spui...

ISÈUT

E oare cu putință?

JANO

La glasul alor lui,
S-a dus; cînd, speriată, eu mă ridic, la rindu-mi,
Văd un pumnal în ușă ieșirea-mpiedicîndu-mi...
(Buimăcită, se prăbușește într-un jilț)

SCENA VII

REGINA JANO, ISEUT, CĂPITANUL GĂRZILOR, OȘTENI DIN GARDĂ

CĂPITANUL

Isèut, ce se petrece pe-aici? Ce știi? Ce zici?

UN OȘTEAN DIN GARDĂ

Fereastra și odaia deschise larg...

ALT OȘTEAN

De-aici

A răzbătut un strigăt...

ISEUT

(*plingînd în kohote*)

Ah, ticăleșii jivinel!

L-au spinzurat pe fiul ținut la sîn de mine,
Și dezmiardat și-n brațe purtat de-atîtea ori,
În țara mea cinstită și fără trădători!
De n-ar fi fost s-ajungem nici el, nici eu vreodată
În țara lor vicleană și rea și blestemată!

SCENA VIII

REGINA JANO, ISEUT, FRATELE ROUBERT, GĂRZILE

FRATELE ROUBERT

(*venind în goană*)

O, fiul meu! O, rege iubit!

CĂPITANUL GĂRZILOR

Asasinat!

UN OȘTEAN DIN GARDĂ

(*făcînd semn*)

Acolo, la fereastră, e regele-atîrnat!...

ALT OȘTEAN

Și iat-o pe regină-mpietrită de durere...

PRIMUL OȘTEAN

Tilharii! o să-i trecem prin spadă!

AL DOILEA OȘTEAN

Și junghere!

CĂPITANUL GĂRZILOR

Închideți porți, cătați-i prin toată preajma, hai!

ISÈUT

Copile drag și chipeș! Și ce răspuns să-i dai,
Ce să-i răspunzi reginei, măicuței tale, de pe
Meleagurile noastre, când are să ne-ntrebe
În marea-i deznădejde...

FRATELE ROUBERT

Vail vail

ISÈUT

„Ce mi-ați făcut
Cu-Andriéu, cu fiul nostru, ce-n grijă l-ați avut?”

CĂPITANUL GĂRZILOR

Ne-om răzbuna!

FRATELE ROUBERT

Va-ncepe cumplita răzbunare!
Dreptatea Celui-veșnic, curînd, necruțătoare,
Prin fier nelegiuirea și foc va răzbuna...
Oricine-ar fi jivina și orice nume va

Purta, pe-al Filipinei ori poate-al Clitemnestrei,
Va răzbuna pe mortul din marginea ferestrei!
Pe-al mortului meu frate, ungarul domnitor,
Îl și aud, ca focul grecesc, pirjolitor,
Cu zece mii de lăncii venind aici, și fie
Să ardă-această țară în marea lui minie,
Să ardă-această curte ca pe-un spurcat viespar,
Din care șiroiește venin și ură doar,
Și celor ce bat drumuri să altoiască ramul
Nelegiurii-n lume să le stîrpească neamul!

ACTUL AL PATRULEA

La țărmul mării, pe galera regală.

SCENA I

REGINA JANO, POPORUL, în portul Neapole

JANO

Adio, scumpe Neapoli prieteni și popor!
Mă-mbarc și plec departe și, ah, mă înfior!
Mă duc în fața papei conștiința să-mi dezvălui,
Mă duc învinuirii de crimă să rup vălu-i
De umbră ce-mprejuru-mi apasă tot mai grea —
Făcînd să strălucească neprihănirea mea.
Voioasă, n floarea virstei m-ați cunoscut, și-alături,
Ne-am bucurat de vraja unor regești desfături;
Și azi, cînd defăimarea în cale mi s-a pus,
Cînd josnice, cumplite jigniri mi s-au adus,
Văzîndu-vă, prieteni, tot sufletu-mi se strînge.
Și plîng... și, sfișiată, regina voastră plînge...

POPORUL

Regină fără seamăn!

JANO

Acum vă părăsesc,
Pe mine-n ochii lumii să mă dezvinuiesc,
Precum și-atîtor oameni conduși, iubiți de mine,

Să le redau onoarea. Din zările străine,
Voi tot vedea talazul ce și voi îl vedeți,
Și soarele dînd farmec acestui golf măreț,
Pe care promontorii și piscuri îl salută,
Și luminosul leagăn în care-am fost născută!
Frumoasă, bună țară, cu blînde părăsiri
În mreața unei sfînte și unice iubiri,
Pe care-o las cu teamă și cu durere mare,
Și fără-a vă da vouă tot ce vă sînt datoare.

POPORUL

Regina noastră!

JANO

Iată de ce, popor al meu,
Să mă despart de tine îmi vine-atît de greu...
Dacă-am făcut vreodată cuiva o nedreptate,
Iertare-i cer! Și-n mine tot sînge-adevărat e,
Ca-n inima lui Carle și-a regelui Roubert,
Iubiți de toată lumea, cîndva, și nu-n deșert.

POPORUL

Nu ne lăsa!

JANO

În suflet am să vă port... Și-ndată
Ce se va recunoaște că sînt nevinovată,
În Avignon — prieteni, o să mă revedeți,
Ca pe regina nopții ivită dintre ceți,
Cu laurul în mină sosind pe-aceeași cale,
Cu sprintenele mele galere provenșale.

SCENA II

REGINA JANO, GALIAS DE MANTO, POPORUL

GALIAS DE MANTO

(ingenunchind)

Cad în genunchi, regină, și o favoare-ți cer!
Dacă te-ncrezi în mine și-n brațul meu stingher,
Primește-n fața lumii să-ți fiu eu cavalerul.

JANO

Primesc.

GALIAS DE MANTO

Nici scripitorul Bizanț, precum e cerul,
Mai mult nu prețuiește în ochii mei!... De azi,
Pornesc călare-n lume, să spun fără' de răgaz,
Să spun că n-ai pereche-n curaj și măreție,
În spirit, frumusețe, virtute, gingășie,
Și cui mă va dezice să-i fie-ntru prăpăd!

JANO

Amaruri și necazuri, prietene,-ți prevăd.
Cînd doborît e-n sihla umană cel mai mare
Dintre copaci, de ramuri se-agață fiecare...
Drum bun, să-mi porți cu cinste culorile
(Îi dăruie un nod de panglici și urcă pe galeră.)

SCENA III

Pe galeră, REGINA JANO, AMIRALUL, VISLAȘII DE PE
GALERĂ, POPORUL

AMIRALUL

Pornim!

Galera este dezlegată.

POPORUL

(de pe țarm)

Norocul să-ți zimbească! Tot binele-ți dorim!
Adio, Doamnă Jano! Drum bun, regină dragă!
De cei ce-ți vor prăpădul, prăpădul să s-aleagă!

CÎNTECUL VÎSLAȘILOR

GABIERUL

*Cocoșul a cîntat
Pe punte, sus: cu bine,
Scump meștere Sigaud,
Pornim spre zări străine!*

VÎSLAȘII

*Cocoș sau nu, noi știm
Că-i vremea să pornim,
Lanlira, lanlêraș,
Plutească-ne galera!*

ȘEFUL DE ECHIPAJ

*Dați zor!
Suiți pe navă,
Fiți oameni de ispravă!*

GABIERUL

*Mai-marele năier,
Auzi, a dat semnalul:
Cu bine, ochi frumoși,
Pustiu rămîne malul!*

VÎSLAȘII

*Semnal sau nu, noi știm
Că-i vremea să pornim,*

*Lanlira, lanlèra,
Plutească-ne galera!*

ŞEFUL DE ECHIPAJ

Dați zor,
Vislași! La treabă!
Sus ancora, degrabă!

GABIERUL

*Ca un tocsin, grăbit,
Un clopot bate-n vale:
De-aici, la Avignon,
N-avem decît o cale.*

VÎSLAȘII

*Tocsin sau nu, noi știm
Că-i vremea să pornim,
Lanlira, lanlèra,
Plutească-ne galera!*

ŞEFUL DE ECHIPAJ

Dați zor!
Hai, gură-cască!
Regina să trăiască!

AMIRALUL

O, mare, pe sub prova acestui nobil vas
Așterne-te cuminte, ogoaie-ți asprul glas!
Jucați-vă în preajmă-i, delfini! Căci în carenă
Galera mea regală o duce pe Sirenă.
Năieri, întindeți pinza! La cîrmă treci, cîrmaci!
Iar voi, galerienii, să minuiți dibaci
Și toți odată visla!

JANO

O, minunată mare!
De cum am pus piciorul pe unda-i zimbitoare,
M-a năpădit deodată un simțămînt plăcut.
Se pierd departe țărnul, tristețea, au dispărut.
Ecoul răutății și doliile vieții...
Mă farmecă senina lumină-a dimineții.
Tăiat de albul pînzei e-albastrul din țării.
Talazul zvîrle-n juru-i scintei diamantii.
Vislașii, arși de soare și goi pe jumătate,
Cadența o păstrează ca și-n antichitate:
Se-amplează, se înalță și murmură în cor
Tingitorul cîntec de ritmuri dătător...
Galerieni de piatră! Sub mușchii lor se lasă
Rănită, sfișiată spinarea unduioasă
A mării, într-o brazdă de-azur, fără sfîrșit,
Vedenie fugară ce apele o-nghit.
Printre-argintii, de aur și purpurii pavoaze,
Eu picotesc ca-n leagăn, mă scald în băi de rază.
Aș vea-n lumina vie să mă topesc deplin!
În fața văluritei nemărginiri mă-nchin,
Ca-n vis... Fermecătoare ești mare și divină,
Și-n marea-ți frumusețe, cu-adevărat regină!
Fundalul teatrului se schimbă, apare
imensitatea mării.

SCENA IV

GABIERUL

*Se vede un portal
Ivindu-ni-se-n cale:
Marsiho-ar încăpea
Cu cheiurile sale.*

VÎSLAȘII

*Portal sau nu, noi știm
Că trebui' să vîslim,
Lanlira, lanlêra
Plutească-ne galera!*

ȘEFUL DE ECHIPAJ

Vîsliți!
Vulpoi, Vicleanu,
Sporiți-vă elanul!

GABIERUL

*Se vedè un castel:
Este-al zînei Morgana,
Sau dinții unor stînci
Ne pregătesc capcana?*

VÎSLAȘII

*Castel sau nu, noi știm
Că trebui' să vîslim,
Lanlira, lanlêra
Plutească-ne galera!*

ȘEFUL DE ECHIPAJ

Vîsliți,
Cu toții-odată!
Cadența să nu seadă!

GABIERUL

*Se vede-un-brigantin
Cum valurile sparge:
Un vas latin, cu-argint
Și aur la catarge.*

VISLAȘII

*Latin sau nu, noi știm
Că trebui' să vislim,
Lanlira, lanlêra,
Plutească-ne galera!*

ȘEFUL DE ECHIPAJ

Visliți
Cum se cuvine!
Un oaspete ne vine.

SCENA V

REGINA JANO, JAUME D'ARAGON, AMIRALUL

AMIRALUL

La bord suie monarhul Mallorcăi.

JANO

Îl aștept.

JAUME

Ca domn al mării, doamnă a soarelui, pe drept,
Îngăduie-n hotarul cuprinderii-mi jilave
Să te salut!

JANO

O, rege al blondelor ostroave,
Și-n largul mării mi-este plăcut să te privesc!
Jaume d'Aragon, bine-ai venit!

JAUME

Te-nstăpinesc
Pe mările, pe toate feudele-mi: Mallorca,

Ibiza, Formentera, Cabrera și Minorca,
Imperiului iubirii livezile-și supun
Cu portocale, chitre, și adevăru-ți spun.

JANO

Ah, le și văd în floare, cu albe-verzi hlamide,
Asemeni cu-ale-acelor vestite Hesperide!...
Așa era, pesemne, regatul fermecat
Întemeiat de zine.

JAUME

Acelui vechi regat,
Minune fără seamăn, tu-i ești moștenitoare:
Regat de vis și vrajă și fără de hotară,
În care mult mi-ar place, sfidind orice rival,
Să-ți fiu pe veci vizirul sau marele-amiral.

JANO

Parcă-mi citești în suflet! Ah, să mă las purtată
De vraja dulce-a mării, ca nimfa de-altădată,
Cu stropi să mă împrăște șagalnicul zefir,
Să trec printre palate strălimpezi de safir,
În scoica sidefie, uitind de-amar și rele,
Și veselă ca-n ziua încoronării mele!

JAUME

În părul tău, o, Venus, de sare îmbibat,
Genunea-amărăciunii sclipește necurmat!
Tu soarelui te dăruiești în alba-ți strălucire,
Tu primenești o lume cu-o singură privire!
O, Jano, știu, de tine nu-i demn decât un zeu,
Dar dacă-ai vrea un rege, acela să fiu eu!

JANØ

Sub vînt şi stele nava-mi pluteşte... Dacă floarea
De crin de pe mantila-mi va fi spre-ncununarea
Vreunei frunţi, vreodată, în aştri mai curînd
Se află scris!

JAUME

Vînt-largul să te conducă blind
Spre porturile tale ferită de furtună!
Şi... bună revedere!

JANO

Don Jaume, cale bună!

REGINA JANO, MEŞTERUL ANSÈUME, astrologul

JANO

Un cavaler destoinic e spaniolul... Doar
Că tot regatu-i este o navă, ce ştrengar!
Şi-i rege doar prin capă şi spadă şi-o privire
De flacăără! Şi totuşi, ciudată întîlnire!

(Către astrolog.)

Tu care ştii destinul în aştri să-l citeşti,
Acuma, cînd pe mare culorile-mi regeşti
Le vezi desfăşurate, cînd încercata-mi frunte,
Nu vîntul ci furtuna e gata s-o înfrunte,
Să-mi spui tot adevărul, Ansèume, te implor:
Spre ce mă-ndrept, ce soartă mă-aşteaptă-n viitor?

MEŞTERUL ANSÈUME

Plin de primejdii, doamnă, vă este horoscopul.

JANO

Vorbește, adevărul întreg să-ți fie scopul!

MEȘTERUL ANSÈUME

Veți mai fi măritată.

JANO

Cu...?

MEȘTERUL ANSÈUME

Hei, cu... *ALIO...*

Dar propriu-i jar pe primul l-a și dat morții.

JANO

O!

De-ar vrea Cel-sfint să mintă prorocul de dezastre!

MEȘTERUL ANSÈUME

Precum se-ncrucicează orbitele, și-n astre

Precum stă scris, regină, așa se va-ntimpla.

JANO

Zi mai departe!

MEȘTERUL ANSÈUME

După el, vă veți mărita

Din nou, să știți.

JANO

Cu cine?

MEȘTERUL ANSÈUME

Cu... *ALIO*. Dar moartea

V-a despărțit, cerindu-și fără zăbavă partea:

Și, singură în fața dușmanilor ce vor
Să poarte ~~contra~~ voastră-un război nimicitor,
Spre-a vă scăpa imperiul — tot la căsătorie
Vă veți gândi.

JANO

Cu cine?

MEȘTERUL ANSÈUME

Cu... *ALIO*.

JANO

Să-mi fie
Menită-această soartă? om ticălos și rău!
Și ce-nțelegi tu, spune-mi, prin *ALIO* al tău?

MEȘTERUL ANSÈUME

E numele, regină,-al fatalității crunte,
Pe care aștrii vouă vi l-au înscris pe frunte,
Căci patru soți, cu unul de literă — astfel
La *ALIO* se-ajunge: *Andriéu*!

JANO

Sărman de el!

MEȘTERUL ANSÈUME

Louis!

JANO

O, Doamnel

MEȘTERUL ANSÈUME

Jaume!

JANO

Care-n Mallorca-i rege?

MEȘTERUL ANSEUME

Și *Othon...*

JANO

Zvirle-ți toată otrava, n-o alege!

MEȘTERUL ANSEUME

Și singe, mai mult încă, un nor năprasnic, și...
Și-ntre două saltele-o regină va sfirși...

JANO

Ia taci, n-am pus la cale, nici sprijinit complotul!
Nevinovată, martor mi-e ceru,-s întru totu!
Și-atunci, de ce omorul să-l port eu pe grumaz?
Căci n-am, din clipa-aceea, o clipă de răgaz.
Cind dorm, cumplitu-i răcnet mă scoală-nnebunită,
Fiece zi și noapte îmi este otrăvită
De presimțirea unor dezastre: cu tumult
Și-n goană vin spre mine...

MEȘTERUL ANSEUME

Și poate fi mai mult!
Oricine, mai devreme sau mai târziu, prin sine
Sau prin ai săi plăti-va ochi pentru ochi — oricine!
Aduceți-vă-aminte de prințul Courradin:
Acel cinstit, preanobil și tânăr paladin,
Care-a vrut să ia tronul, pierdut de-ai lui, și care,
Învinuit, cind soarta l-a-nfrint, de uzurpare,
A fost trimis la moarte de chiar uzurpator!
Și cind a fost să-și plece grumazul sub topor,
Și-a aruncat mănuașă poporului, se spune,
Rugind pe Cel-din-ceruri ca moartea să-i răzbune...

JANO

Da, spune tot!

MEȘTERUL ANȘEUME

Om aspru și rege-nverșunat,
Care-a făcut șuvoaie de sînge nentinat
Pe eșafod să curgă, v-a fost bunicul, doamnă!
Da, Carle Angevinul și-n venerata-i toamnă
A sfărîmat popoare și drepturi sub trăpaș,
Și faptele-i apasă, cumplete, pe urmași...

JANO

Taci, ghicitor lugubru! Ar însemna, ți dai seama?
Ca numa-n deznădejde să mă sleiesc și-n teama
De-a ispăși năprasna unui străbun de-al meu!

MEȘTERUL ANȘEUME

Ei, nu frînghia, doamnă, ci sîngele-i mai greu!...
Acele-nalte drepturi care v-au dat coroană,
Cinstire, măreție pe fruntea suverană,
Și farmec, frumusețe, un suflet mare, bun,
Nu v-au venit, spuneți-mi, de la acel străbun?
Și dacă-aveți, deplină, această moștenire,
Ea numai privilegii și numai strălucire
Înseamnă, nu, deplină, și datoria grea
Pe care-a tot sporit-o?...

JANO

Cu-atît mai bine, da!
Plătim, c-avem de unde... Cîștig s-au pierd, ce-mi pasă?
Căci jocu-nseamnă totul... Hai, soartă urîcioasă,
Izbește din ce parte poștești! Regină sînt:
Și, dacă e nevoie, mă lupt pînă-n mormînt
Ca să-mi susțin pricina, mîndria de femeie!
Ci-n mări de lacrimi, sînge, din Calea ei Lactee,

De-mi va pieri planeta odată cu-al meu glas,
Din sclipitoarea urmă.ce-n glie am s-o las,
Măcar se va-nțelege c-am fost de-ajuns de mare
Spre-a-ți fi marea regină, Provență sclipitoare!
(Coboară în interiorul galerei.)

SCENA VII
CÎNTECUL VÎSLAȘILOR

GABIERUL

*Se vede-un spiriduș
Pe valuri cum se plimbă,
Și valurile-albesc;
Hei, vremea ni se schimbă!*

VÎSLAȘII

*De-i spiriduș, nu știm,
Ci numai să vîslim,
Lanlira, lanlêra,
Plutească-ne galera!*

ȘEFUL DE ECGIPAJ

Dă zor!
Cîștigă-ți hrana!
Vezi, să nu-ncrunt sprînceana!

GABIERUL

*Se vede Garlaban
Cu sfînta ce-l păzește!
Vîsliți, vîsliți, vîsliți:
Caisul înflorește!*

VÎSLAȘII

*De-i Garlaban, nu știm,
Ci numai să vîslim,*

*Lanlira, lanlèra,
Plutească-ne galera!*

ŞEFUL DE ECHIPAJ

Dați zor!
San Remo-apare:
Vîsliți, vîsliți, mai tare!

GABIERUL

*Se vede-n foișor
Rousoun voioasă-tristă,
Care ne face semn,
De-acolo, cu-o batistă!*

VÎSLAȘII

*De-i foișor, nu știm,
Ci numai să vîslim,
Lanlira, lanlèra,
Plutească-ne galera!*

ŞEFUL DE ECHIPAJ

Dați zor!
Cu toții-odată!
Sîntem la Niço-ndată!

SCENA VIII

REGINA JANÓ, AMIRALUL

AMIRALUL

E Niço, e Provența!

JANÓ

Provența, giuvaer,
/Cuib al iubirii, leagăn cavaleresc, o, cer,
Ajung s-o văd!

AMIRALUL

V-așteaptă cu arcuri triumfale...
O, cită lume-așteaptă sosirea Doamnei sale!
Balcoane,-acoperișuri, întregul larg bazin
Al portului, castelul, donjonul — totu-i plin.
Și strigă! Și, priviți-i, intrînd în valuri pînă
La briu, vă ies în cale cu ramuri verzi în mină!

JANO

Cum mi se zbate pieptul: privești de-acu-i
Imaginea Provenței... O, du-te să le spui
Din parte-mi, amirale, că vin într-o clipită!...
În țara-aceasta bună, de care sint iubită,
Orașele-i, pe toate, vreau mult să i le văd.
Mă și simt provensală: și de pe-acum mă-mbăt
La gîndul că stîndardul și albele-mi vîntrele
Vor flutura pe țărmii Mediteranei mele,
Cu dragoste primite și sufletul deschis.
Are să-mi pară viața asemeni unui vis.
Acum un ceas, năprasna citită în planete...
Ca, lunecînd pe valuri, acum să mă desfete
Primirea caldă-a unui înflăcărat popor!
Și-această bucurie, și-acest amețitor
Potop de fericire, de dragoste fierbinte,
Cu care mă-mpresoară această-aprinsă gînte,
Și gîndul că prin tine iubită poți să fii,
Nu-s mai presus de-o mie de ori, de mii și mii
De ori ca fericirea îngustă, ferecată
Pe veci, în doi... Prieteni, popor al meu, mă iată!
Mi-e drag să știu că puneti pe mine-atîta preț
Priviți-vă regina, priviți-mă cit vreți!

SCENA IX

REGINA JANO, AMIRALUL, PAJUL DRAGOUNET

AMIRALUL

Văd Insulele de-Aur, apar pe mîna dreaptă.

DRAGOUNET

Cum, Insulele de-Aur?... De aş şti că mă aşteaptă
Galera, v-aş aduce-un buchet de rosmarin:
Ah, pîn-aici miroase!

JANO

Îţi plac?

DRAGOUNET

Nespus.

JANO

Deplin
Să fie ale tale! Fii prinţ, făcut de mine
Peste grozame!

DRAGOUNET

Doamne!

LANO

Numai, ia seama bine,
De ziua mea, în fiecare vară, ai să-mi vii
Cu un buchet, ca dare, din florile-aurii.

DRAGOUNET

Puţin!

JANO

Ce spui?

DRAGOUNET

Mi-e teamă.

JANO

Zi-i!

DRAGOUNET

Un buchet, mai mare,
De sărutări pe mîna deplin dăruitoare.

Jano îi întinde mîna ca să i-o sărute, și pajul cîntă:

Pe cărările iubirii,

Unul pierde, altul cîștigă...

Mic-ncepe să-mi priască:

Doamna Jano să trăiască!

Vom construi din piatră, cu turnuri și crenel,
Pe cea mai-naltă stîncă, un minunat castel...
Și vom vîna adesea-n grozamele bălane;
Și pentru paza coastei vom înarma tartane;
Și dacă spaniolul vă sîcîie mereu,
Vă bizuiți pe mine și principatul meu!

JANO

Ei, bravo!

AMIRALUL

Ah! regină, Marsiho este-aproape:
Priviți cum Garduelo își oglindește-n ape
Stîncoasele ei creste... Și soarele,-n veșmînt
De purpură, tîrindu-l prin Golful tremurînd,
Cum piere spre Martegue, în marea-mpurpurată...
Vom poposi în tînda lui Lacidoun pe dată.

SCENA X

Decorul se schimbă: apare vechiul port Marsiho.

REGINA JANO, CONSULII DIN MARSIOH, MARSIEZII

MARSIEZII

Regina este-n marea galeră!... Hai, femei
Și fete, așterneți șorturi pe jos, în fața ei!
Regina provensală! Ea este! Să trăiască!
O sută, vrem, o mie de ani să viețuiască!

Consulii, însoțiți de mai-marii pescarilor, de orașeni
și de nobili, o primesc pe Jano sub baldachin.
Cavalerul Sant-Vitou poartă stindardul orașului
Marsiho (ecuson roșu-stacojiu, tăiat în virf cu coadă dublă).

PRIMUL CONSUL

Prin glasul meu, Marsiho vă spune, și vă spun
Fourcauquié și Arle, Azais și Avignon,
Și țările Baussene, comtatele Venisso
Și Saut, de pe coline, și țarmureanul Niço —
Bine-ați venit, regină! Bine-ați venit la noi!

JANO

Și vin cu bucurie printre supuși ca voi!
Provența-i e coroanei un reazem de credință...
Și știu că dacă-un mare necaz mă amenință,
Oricând i-aș spune: „Ajută-mi!” ea-mi sare-n ajutor.

MARSIEZII

Oricând!

JANO

De-aceea poate că-am să vă cer, seniori,
Să pregătiți, la vreme, și flota și oștirea,
Pentru-a-nfrunța dușmanul ce-mi caută pieirea,
Pe Ludovic...

PRIMUL CONSUL

Corăbii cu pinze și lopeți,
Corăbieri și arme și oaste cită vreți!
Castelele și viața și avuția-ntreagă
Vi le vom da pe toate, oricind, regină dragă...

JANO

Sinteti...

PRIMUL CONSUL

Dar, cu condiții și încheind un pact.

JANO

Azume?

PRIMUL CONSUL

Umblă zvonul pe-aici că, printr-un act
De taină, ne-a fost țara în marfă prefăcută,
Că ducelui din Casa Normandă-a fost vindută...

JANO

Minciună!

PRIMUL CONSUL

Provensalii-și dau viața bucuroși,
Dar nu străvechiul nume și țara din strămoși!
De-accea, cum Marsiho este altetă, Doamnă,
Și Arle-mpărăteasă, și-Azais comtat înseamnă,
Și-n Avignon domnit-au ereții preavestiți,
Dacă va fi nevoie închisă o să fiți,
Până jurați pe cruce — v-o spunem cu durere —
C-o să-mpliniți întocmai tot ce vi se va cere...

JANO

Să-aud.

PRIMUL CONSUL

Provența este-a reginei și va fi,
Nici cum și niciodată nu se vor despărți.

JANO

Vă jur!

PRIMUL CONSUL

Să nu ne fie știrbită-ori încălcată
Vreo datină sau lege de nimeni, niciodată.

JANO

Vă jur!

PRIMUL CONSUL

Să nu ne vină nici un guvernator
Ce nu-i născut în țara și din acest popor.

JANO

Vă jur!

PRIMUL CONSUL

Să se păstreze fără vreo sicală
Frumosul grai din Arle în țara provensală.

JANO

Vă jur!

PRIMUL CONSUL

Și-acum vă cerem de mii și mii de ori
Iertare!

JANO

Bucuroasă vă iert, cinstiți seniori!

MARSIHEZII

Trăiască Doamna Jano!

JANO

Și tu, Marsiho dragă,
Roire de albine din Asia pribeagă,
Poți mai mult să-ți iei zborul spre mindră steaua ta!
Pe mare și pământuri te poți încumeta!
Cu pumnul peste cîrmă și cu măslinu-n mină,
De sus, de pe Tourreto, tu poți vedea cum pînă
La tine mari corăbii din lumea-ntreagă-ajung!
Și va vedea și lumea pe drumul mării, lung,
Cum țărării-i atinge vreo provensală navă!
Provența să cunoască, prin tine, marea-i slavă!

ACTUL AL, CINCILEA

Marea sală consistorială a palatului din Avignon.
Pe cheile bolților se vede scrisă monograma S.P.Q.A.
(*Senatus populusque avenionensis*).

SCENA I

POPORUL. UN ORĂȘEAN, UN PELERIN

POPORUL

O judecă.

UN ORĂȘEAN

Regină, și soare poți să-î spui,
Cum alta, ca s-o-ntreacă în dărnicie, nu-î!
Eu freamăt!

UN PELERIN

O femeie netrebnică, pierdută,
Infernului vindută mereu și revîndută,
Care-și ucide soțul, pe regele Andriéu,
Legînd ea însăși lațul... Tirită, vă spun eu,
De păr și-n pielea goală ar merita să fie,
Și patru cai năprasnici s-o sfișie de viel

POPORUL

- Țicnit e pelerinul!

ORĂȘEANUL

E dintre-acei străini
Care foiesc și-ncearcă să facă zaryă, plini
De ură, aici, în preajma Preasfintului Colegiu.

POPORUL

În Ron., soioasă barbă!

PELERINUL

Se spune, -o, sacrilegiul
Că lepădându-și doliul, și-ntr-adevăr așa-i,
S-a logodit cu unul ca ea, un putregai,
Cu prințul de Taranto, venit aici, la rindu-i,
S-o apere cu vorba și de urit ținându-i!
În Avignoun, se spune, alături de-acest prinț,
Ea într-o zburdă-o ține mereu, ca fără minți,
Din chef în chef, zglobie și întetind hîrjoana,
Cu risul peste buze, pe frunte cu coroana,
De-un roi împresurată de alți seniori smintiți
Care se-ntrec să-i facă pe plac, neistoviți,
În vreme ce, uimită, orbită o-mpresoară
Prostimea...

SCENA II

ACEIAȘI, GALIAS DE MANTO, DOI CAVALERI UNGURI

GALIAS DE MANTO

(care tocmai sesește, către pelerin.)

Secătură, ce vii în astă țară
Tîrîndu-te-anevoie precum un scarabeu,
Nu vreau, că prea mi-e scîrbă, să te străpung chiar eu!
Dar dacă-aici, de față, vreo nobilă plămădă
E gata a-ți susține, cu-o suliță sau spadă,
Trădarea, să se-arate!

UN CAVALER

Eu.

GALIAS DE MANTO

Dacă tu, îți spun:

În gardă!

POPORUL

Este-un ungur.

GALIAS DE MANTO

De-ar fi un Ganeloun,

În zăngănit de lanțuri vedea-veți cum se pleacă
La tăpile reginei!

CAVALERUL

Ei, ce mai stai? Atacă!

Spadele se încrucișează, cavalerul cade.

POPORUL

E-nfrint străinul.

GALIAS DE MANTO

(cu vârful spadei îndreptat către pieptul cavalerului învins)

Cere iertare!

CAVALERUL

Vail

GALIAS DE MANTO

Și-acum,

Un altul ce nu-i pasă de viață nicidecum,
Să vină!

AL DOILEA CAVALER

Eu.

GALIAS DE MANTO

În gardă, și Cel-de-sus cu tine!

AL DOILEA CAVALER

Așa-i că Jano-n preajmă-i ca-mblinzitor te ține?

GALIAS DE MANTO

Cum și că, de-ai ca tine, cu patruzeci mă bat!

AL DOILEA CAVALER

Atac!

GALIAS DE MANTO

Atac!

AL DOILEA CAVALER

Ia!

GALIAS DE MANTO

Ține!

AL DOILEA CAVALER

- Hai!

GALIAS DE MANTO

Haide!

POPORUL

In citeva clipite... L-a culcat,

SCENA III

ACEIAȘI, REGINA JANO, și curtea sa, PRINȚUL DE TARANTO,
PRINȚESA MARIO, PETRARCA, FELIP DE CABASSOLO etc.

UȘIERII

*(izbind în lespezi cu bastoanele de argint și
purtînd pe robe stema pontificală)*

Loc! Faceți loc!

POPORUL

Trăiască

Regina, Doamna Jano!

JANO

O să te rencălzească...
Ne-am înțeles, Petrarca? În zilele ce vin,
De-oi trece de necazuri cu bine și deplin,
Vom merge împreună la-ndrăgostita muză,
Care se scaldă-n lina talazului peruză,
Asemenea Suzannei — să bem, cu-un dulce zor,
Din viul tinereții și-al dragostei izvor.

PETRARCA

Și-o să vă-arăt castelul unde stă cancelarul
Felip de Cabassolo: mă copleşte-amarul
Că viețuiesc departe de un prieten drag,
Cea mai de preț podoabă de pe acest meleag,
Și-a-ntregii curți...

FELIP DE CABASSOLO

O, rege-al poeziilor! Sortit e
Prea rar să-și vadă omul dorințele-mplinite...
Eu, totuși, laud Cerul, care-n acest prăpăd
De zarve și neliniști i-a dat, din cîte văd,
Reginei, în chiar clipa cînd este-nvinuită,

Renumerele, tăria și vocea-ndreptățită
A celui ce-n Vau-Cluso s-a pustnicit!

PETRARCA

Nicicind
Izvorul clâr ce zburdă în luna mai rîzînd
N-o să clocească-n unda-i sămîntă de balaur;
Nici soarele, cînd urcă, superbu-i chip de aur
Nu-l va muia-n cinabru; cum n-o să fie-un sorb
De mirșavie cel mai frumos din lume corp!

JANO.

(emoționată)

Îți mulțumesc, poete! Cu glorie-n vecie
Să-ți fie răsplătite cuvintele!

PETRARCA.

Și fie
Ca pe fiica de rege, în fața lumii-ntregi,
S-o văd cum azi triumfă! Pe regele-ntre regi,
Pe drag bunicul vostru, pe Roubert cel Magnific,
Îl văd în dumneavoastră, și mai mult îl glorific
Văzîndu-vă, -amintindu-mi de zilele ce trec
Drept cele mai frumoase din cîte-am să petrec!
Aveam treizeci și șase de ani și, singuratic,
Pe malul clarei Sorgo, într-un ținut sălbatic,
Departe, și de zarva lumească neatins,
Trăiam într-o visare dorită dinadins,
Cînd, iată că Senatul Roman trimite veste
Că-s așteptat, că Roma nerăbdătoare este
Să-mi încununare fruntea cu laur... M-am simțit,
O clipă, de-o smintită trufie copleșit.
Dar rușinat, pe urmă, și vrînd să știu de-a bine
Dacă-s nedemn sau dacă pe drept mi se cuvine
Să urc pe Capitoliu, să urc atît de sus,

La' drag bunicul vostru. cu teamă, atunci m-am dus
Cerîndu-i să-mi asculte știința mult-putîină...
Era bătrînul rege, cum bine știți, regină,
În cinste și-n științe de nimeni întrecut.
Și-acest om drept și ager cum nu s-a mai văzut —
Mă minuncz și astăzi cînd îmi aduc aminte —
Trei zile, însuflîndu-mi curaj, ca un părinte,
S-a-ncredințat de tot ce știam, pînă-ntr-atît,
Că-n semn de prețuire să-mi deie-a hotărit
O diplomă, ntărită cu propria-i pecete;
Și vrînd cum se cuvine-mbrăcat a mă trimete
În fața adunării și-a-naltului Senat,

(arătîndu-și roba.)

El roba și inelul din mîna lui mi-a dat.

JANO

Sărman bunic! Pe roba-i măcar o sărutare!

(Trimite o sărutare cu mîna.)

Cît mă iubea! Adio, blind-mîngîioasă boare
A primăverii mele! Tăios, de-atunci, și crud
Doar crivățul cum suflă în preajma mea-l aud,
Și s-ar pleca oricine...

SCENA IV

ACEIAȘI, GALIAS DE MANTO, aducîndu-i în fața reginei
pe cei doi cavaleri unguri, în lanțuri.

GALIAS DE MANTO

Curaj, curaj, regină!

Acuma răzvrătiții, chiar ei, tac și se-nclină,
De voie, de nevoie, și îndurare cer
Ca-nfumurații ăștia înduplecați prin fier.

JANO

Care vă este țara?

CAVALERII

Ungaria.

JANO

Ne vine
Cumplit război de-acolo: stăpînul vostru... ține
Prin foc să-mi treacă țara și oamenii și tot.
După asprimea legii, pe amîndoi vă pot
Zvirli pe vreuna dintre galerele domniei...
Război, prăpăd al lumii! părinte al miniei!
Pe Ludovic, pe crudul, răzbunătorul crai,
Slujindu-l, îl susțineți i-l apărați, așa-i?

CAVALERII

Cît vom trăi!

JANO

Și credeți că-n stare-aș fi vreodată
De crimă, și mă credeți... voi...

CAVALERII

Marea vinovată!

JANO

Istoria mă-acuză prin ei! Ce piatră grea
Fatalitatea oarbă aruncă-n fruntea mea!
Cînd unei ginți regale pieirea-i e sortită,
Merge-n zadar pe calea virtuților, cinstită,
Vlăstaru-i de pe urmă; aceluî biet vlăstar,
Mărinimos, destoinic și drept și popular,
Prin nevinovăția și inima-i adîncă,
Îi cade-n cap deodată și îl strivește-o stîncă,
Slăvirea ispășindu-și sau cîțiva ani frumoși
Sau crimele lăsate dobîndă de strămoși!

Vreau, cavaleri, prin care oprobriul mi-l descopăr,
Nu numai să fiți liberi, și lanțul vi-l acopăr
Cu lanțurile mele din aur vechi și greu.

(Le dăruie lănjișoarele sale.)

CAVALERII

Pe inimă, o, Jano, le vom purta mereu!

JANO

Să vină consistoriul, în frunte cu Preasfântul
Părinte, și să-i deie istoriei cuvântul:
Și-n fața-atitor oameni și regi de pe pământ,
Chemați aici, va spune și Jano-al ei cuvânt.

Ușile din fund se deschid și, în fruntea curții
pontificale, a cardinalilor și a ambasadurilor,
intră papa Clement al VI-lea.

SCENA V

ACEIAȘI, PAPA CLEMENT, BERTRAND DI BAUS, mare-judecător

POPORUL

Papa Clement!... Prea aspru măcar să n-o condamne!
Contesa de Coumenge, nepoată-sa,-ntre doamne...
Și prințul de Taranto zimbînd... Și mama sa,
Împărăteasa,-așijderi, zimbește către ei...

UȘIERII

Tăcere!

Regina Jano înaintează către papă și ingenunchează.

JANO

Din adîncul genunii, o, Părinte,
Am implorat dreptatea!

PAPA

Le fie, dinainte,
Cărarea netezită celor ce pling și gem!

Toți se așează.

Are cuvîntul primul-judecător.

BERTRAND DI BAUS

Nu vrem,

Prinți ai sfintei Biserici și soață preancercată,
Să mai vorbim de crima din noaptea blestemată
Ce-a zdruncinat regatul, ci doar că-am fost chemați
Să-i urmărim, să-i prindem pe toți cei vinovați.
Îndată după fapta de groază și rușine,
De la regina însăși avînd puteri depline,
Am dat cu oastea-nconjur întregului oraș;
Am înțesat grădina, palatul, cu ostași;
Și-ndată prinși, și-ndată supuși la grea tortură,
Toți conjurații parte de judecată-avură:
Cei doi frați Pazzi (unul a și fost rupt de-un cal,
Și sfritecat cellaltul de al mulțimii val);
Roubert, odrasla cruntei, hainei Cataneze;
Și conții de l'Estello și de la Liounesse,
De Terlitz, de Trivento și de Mourcoun; la fel,
Milizzano, ușierul, prins în complot și el;
Hidoasa Cataneză cu fetele ei hide,
Ce nici de mortul rege nu se sfiau a ride;
Străjerul Catanzaro și încă un haidău...
Toți au trecut prin mîna zeosului călău.
Artus, doar, șambelanul, a izbutit să scape.
Ceilalți, deși-n bătaie au fost pisați aproape,
Supuși la clești, la roată, ei nici amenințați,
Nici pe făgăduiala cum că vor fi iertați,
Și nici sub fier, sub flăcări, și nici murînd, în Piață,
Nimic n-au spus, nici unul n-a dat nimic pe față.

Acum, în dosul muncii justiției, seniori,
Și în mutismul celor căzuți de-atâtea ori,
În dosul Catanezei, ce rol de frunte are,
Putem ghici vreo altă, mai-naltă ațîtare?
Sub valul alb de spume și-nvolburat mereu,
A da de fundul mării — e greu, nespus de greu!

JANO

Ei, nu! Prin mine vâlul îndepărtat să fie!
Ceea ce n-au spus morții, întregul Neăpol știe...
Luați cu toții-aminte! — Cînd dreptul natural
Înlocuit se vede prin bardă și pumnal;
Cînd o străină-talpă, venind ca o năpaste,
Strivește un neam liber călcîndu-i peste coaste;
Cînd mina ce strunește un armăsar focos,
Îl sicie cu friul mereu și de prisos;
Cînd un stăpin, prea mindru de aspra firii-i scoarță,
Respinge catifeaua; cînd pus e doar pe barță,
Disprețuiește datini și obiceiuri, poți
Să spui, și pe dreptate, că-i dușmănit de toți!
Căci o grozavă undă, căci un talaz de ură,
De neagră deznădejde și fără de măsură
Se-azvirle dintr-odată, precum un uragan,
Și-l mătură-ntr-o clipă, și-l pierde pe tiran...
Amenințînd cu pumnul involburata undă,
Și Xerxes, altădată, n trufia-i furibundă,
A pus obrazul mării să fie biciuit...
Încearcă să înăbuși avîntul nestrunit,
Cînd pumnul-l înleștează poporu-ntreg pe spadă!
Cum face-un rege, -acuma, ce-nsingerează, pradă
Și pirjolește vechiul napolitan pămînt!
Un rege crud, sălbatic, ce-și plimbă fluturînd
Stindardu-i negru peste ținuturile mele!
Ce fratele-și răzbună răpindu-mi toate-acele
Ținuturi și-aducîndu-mi domnia la-impas,

Ce-ncalecă orice lege,-l ucide pe Duras,
 Bărbatul, de un-singe cu mine,-al sorei noastre...
 Și cînd, înspăimîntată de-aceste mari dezastre,
 Și cînd, strivită-aproape de-această liftă rea,
 Care-a jurat pieirea și dezonoarea mea,
 Cînd vreau, ca să-mi ajute puterea prea puțină,
 Trirema să-mi conducă și spada-n miini să-mi țină,
 Cînd vreau să-mi caut reazem într-un al doilea soț,
 Venin încep să-mproaște, să clevetească toți,
 Și ironii, batjocuri și răutăți să-ngaiمة,
 Să ponegrească soțul, și soața s-o defaimă!
 Purtîndu-ne înalta obîrșie în gînd,
 Și pe blazonul nostru preaglorios purtînd
 Țepuși cataloneze cu flori de crin din Franța
 Unite, peste birfe putem, cu siguranța
 Disprețului, să trecem, reginele, cred eu,
 Nedîndu-i socoteală decît lui Dumnezeu!
 Cînstînd însă-adunarea, care spre Jano-ndreaptă
 Privirea și răspunsul cu grijă i-l așteaptă,
 Ea vrea să se supună, ca un copil s nerit,
 Trioarei ce neghina de griu o-a despărțit

SCENA VI

TUMULT

CURTEA

*Mîndră, maiestuoasă,
 Ca nealta-i ca!
 Și cît de frumoasă-n
 Maiestatea sa!
 E coloana dreaptă,*

*Visul triumfal,
Zina ce-o slăvește
Cîntul provensal!*

POPORUL

*Dirză și vitează,
Nu tînjește-n van:
Șmulge și retează
Iarba rea din lan!
Și dreptatea-și cere,
Cuvenitul tron,
Ca regina Sabei
De la Solomon!*

CONSISTORIUL

*Taină, rază vie,
Beznă și scînteii...
Cîtă măreție
Văd pe fruntea ei!
Vorba-i e ca apa
Clară de izvor:
E sibila însăși
Din valea Endor!*

AMBASADORII UNGARIEI

*Limbă de năpîrcă,
Mers șerpuiilor —
Tulbură și spurcă
Cel mai clar izvor:
Ea e musca neagră
Scoasă din mormînt,
Ea e salamandra,
Dracul pe pămînt!*

SCENA VII

ACEIAȘI, REGINA JANO

JANO

La nouă ani pe mine m-a logodit bunicul
Cu-Andriéu, care-avea șapte. Și nu-i defel ridicul
Să cred că aștrii-n ziua aceea-au distilat
Doar temeri și neliniști din cerul încruntat.
Nici o apropiere și nici o licărire,
Ce pot să-nflăcăreze o astfel de unire,
N-au vrut și-n noi să-aprindă un simțămînt profund...
Deosebiri de fire, la ce bun s-o ascund?
De gusturi și-nclinații ne-au îndreptat spre luptă
Și despărțirea curții. În grija-i nentreruptă
De-a se afla-ntre oameni din țara lui, Andriéu
N-a deslușit furtuna cu negru-i nor și greu
Ce se-azvirla asupra-i cumplită și ciinoasă...
Eu, tinăără, pe-atuncea, puternică, frumoasă —
Avîntul, voioșia, surisul tuturor,
Îmi insuflau și gîndul puterii,-mbătător —
Eu, inclinand spre tot ce putea să mă răsfete,
Parăzi strălucitoare și dansuri și ospete,
I-oi fi făcut să creadă pe cei mai mulți că sint
Departe de onoare, departe de Cel-sfînt.
Ce vreți? Mi se spusese, cînd mi s-a pus coroana,
Că împotriva birfei-ee-și stăsie prihana
Spre tronul de femeie, cel mai bun talisman
E grația divină și gîndul neviclean...
Și îmi părea bun lucru și vrednic de-o regină
Să-nmoi un sloi de gheață cu propria-mi lumină,
Cu zimbetu-mi migdalul în floare să-l îmbrac,
Cu-o panglică prieten vreun cavaler să-mi fac,

Să fiu apropiată, o vrednică stăpină,
Și să-mi strunesc poporul cu-un moale fir de lină!
Acesta mi-a fost gândul și-al tinereții-mi jind:
Să fiu de toți iubită și să domnesc iubind...
Cine putea să creadă că împotriva-mi toate
Curind se vor întoarce și-mi vor fi imputate,
Și voi fi-nvinuită de aprigii-mi dușmani
Că-am pus la cale-o crimă la douăzeci de ani!

(Izbucnește în plîns.)

SCENA VIII

PLÎNGERI

PAJUL

*Cînd regina plînge
Vreau să plîng și eu.
Greu neceaz ne frînge,
Greu e ceasul, greu.
Lîngă ea-mi fu viața
Vis înălțător:
Dacă-mi pierd stăpîna,
Eu, de jale, mor.*

POPORUL

*Noi aveam o mamă,
Soare minunat...
Vîntul fără seamă
S-a pornit, turbat:
Valul se prăvale,
Calca n-o mai știm,
Nava se scufundă
Și noi toți pierim!*

PELERINUL

*Palid se-nfiripă
Un sărman strigoi,
Bate din aripă,
Zboară printre noi:
Horcăie și geme
Fără de sfârșit,
Acuzînd pe-aceea
Ce l-a chinuit.*

ASTROLOGUL

*Ploaia și ninsoarea,
Frunzele-n capac
Țin de-ngemănarea
Stelelor din veac.
Gloria, căderea,
Cerul le-a trimis:
Pe divină scară
Totul, tot e scris.*

JANO

E totul scris... Zadarnic o pasăre-și adună
Puterile să-nfrunte sălbatica furtună:
Deși nevinovată, ea-i smulsă de pe ram
Și-n hău zvirlită,-asemeni gunoiului infam.

SCENA IX

▲CEIAȘI, PAPA CLEMENT, FRATELE ROUBERT, GALIAS DE MANTO

PAPA

Din culmile senine asupra ta coboare,
Regină preancercată, curaj și alinare!
Mari umbrele străbune, ce pururea vor sta

În amintirea noastră, rămîn și-n preajma ta.
Ca Roubertii și Carlii acestei bune vetre,
Tu ești ocrotitoarea urmașilor lui Petre...
Și Petre te întoarce din calea spre abis,
Spunîndu-ți: „Mergi în pace; pe fruntea ta e scris
De mîna tinereții să dăinuie-ascultarea...
Ajunge, prea-mbuibată de singe-i răzbunarea!”

PELERINUL

(strigînd)

Ea va mai bea mult singe!

UN ORĂȘEAN

La toate-ai un răspuns?

POPORUL

Ieși!

PELERINUL

Singele-n vecie o va mînji.

POPORUL

De-ajuns!

PELERINUL

În van le e-nvoiala cu necurații tartori,
În van le-au pus călușul și-n van i-au ars pe martori,
Curmînd mărturisirea odată cu-al lor glas,
Eu știu că-are să vină și-al răzbunării ceas!

Și strîmba-ți judecată, cu-a lui Pilat asemeni,
Nu e-ntru liniștirea nici unui dintre semenii
Așa-ți strigă-un călugăr, papă Clement, să știi!

JANO

(recunoscîndu-l)

Roubert!

PELERINUL

(descoperindu-se)

Cîstitul frate Roubert, printre cei vii
Rentors, cu-Andriéu în suflet, să-i spună Doamnei Jano:
Blestemul să apese asupra ta, vicleano!
Să ai dușmani de moarte oriunde te așezi!
Pe toți cei dragi, din preajmă-ți pierind, pe rînd, să-i vezi!
De cele patru vînturi bătută nava-ți fie!
Să semeni binefaceri, să-aduni nemernicie!
Și tot înăbușită să mori și tu,-ntr-un laț
Sau, mai bine,-ntre două saltele să te zbați!

JANO

Vedenie de groază ce nu vrei să-mi dai pace!
De bărzăunii negri cu otrăvite ace
Voi fi mereu pindită... Împinsă-ntr-un prăpăd,
Într-un abis, un haos fără sfîrșit mă văd,
Și-ntr-un cazan în clocot pe viață afundată,
Mereu încrezătoare și, vai, mereu trădată!
Din cîți se nasc pe lume, cîți victime îi cad?...
Eu mai de plîns sint, biata, decît de condamnat —
Măcar poporul fie-ngăduitor cu mine!

POPORUL

Trăiască Doamna Jano!

GALIAS DE MANTO

(repezindu-se la fratele Roubert)

Și în infern cu tine!

(Îl străpunge cu spada.)

CUPRINS

<i>Prefață</i> (Frédéric Mistral: Poezie și Adevăr).....	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXI
<i>Nota traducătorului</i>	XXVII

POEMUL RONULUI

Cintul întâi, <i>Meșterul Apian</i>	3
Cintul al doilea, <i>Prințul d'Aurenjo</i>	16
Cintul al treilea, <i>Coborîrea Ronului</i>	32
Cintul al patrulea, <i>Venețiencele</i>	41
Cintul al cincilea, <i>Angloro</i>	56
Cintul al șaselea, <i>Drăcușorul</i>	67
Cintul al șaptelea, <i>Fintîna Tournò</i>	75
Cintul al optulea, <i>Către un orizont pierdut</i>	87
Cintul al nouălea, <i>În aval de Avignoun</i>	103
Cintul al zecelea, <i>Bîlciul din Béu-Caire</i>	113
Cintul al unsprezecelea, <i>Urcarea</i>	129
Cintul al doisprezecelea, <i>Catastrofa</i>	146

REGINA JANO

<i>Introducere</i> (Fragmente).....	163
Actul întâi	173
Actul al doilea	191
Actul al treilea.....	207
Actul al patrulea.....	232
Actul al cincilea.....	255

Lector : TUDOR PĂCURARU
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU

Bun de tipar : 14.XII.1967
Coli ed. 12,63 Coli tipar 9,5

Comanda nr. 70 217
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
Piața Scintei nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

